

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000271832

889
ΓΑΓ

S

Αρ. εισ. 38327

ΔΩΔΩΝΗ

δ.π
161
(δωδ.)
422

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1896

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΑΓΑΡΗ
Ἡπειρώτου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΘ»
5 — Ὀδὸς Φωχίωνος — 5
1895

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ο ἐν ἰσχύϊ πρὸς ἡμῖν ἡμερολόγιον λέγεται Ἰουλιανὸν ἐκ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅστις διὰ νὰ παύσῃ ἡ τέως ἐπικρατοῦσα ἐν Ρώμῃ ἀταξία περὶ τὸ ἡμερολόγιον ἐκάλεσεν ἐξ Ἀλεξανδρείας τὸν ἀστρονόμον Σωσιγένη καὶ μετ' αὐτοῦ διέταξε τὰ τοῦ ἡμερολογίου ὡς ἑξῆς: Τὸ τροπικὸν ἔτος ἐθεωρήθη ὡς συνιστάμενον ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ 6 ὥρῶν, ὅπερ δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς ἀκριβείας· διότι ἡ ἀκριβὴς διάρκεια τοῦ μέσου τροπικοῦ ἔτους εἶνε 365 ἡμέραι 5 ὥραι 48' 44" Ἐπειδὴ δὲ τὸ πολιτικὸν ἔτος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀκέραιον ἀριθμὸν ἡμερῶν, ὠρίσθη ἐκ τεσσάρων ἐρεξῆς ἐτῶν, τὰ μὲν τρία πρῶτα νὰ ἔχουν ἕκαστον 365 ἡμέρας τὸ δὲ τέταρτον 366. Οὕτω δὲ γίνεται τέσσαρα πολιτικὰ ἔτη νὰ ἔχωσι ἴσην διάρκειαν μὲ τέσσαρα τροπικά. Αἱ 365 ἡμέραι διενεμήθησαν εἰς τοὺς 12 μῆνας, οὓς εἶχε τὸ τέως ἐπικρατοῦν ἡμερολόγιον, ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ ἰδρυθὲν, καὶ ἐπὶ τῶν κινήσεων τῆς σελήνης στηριζόμενον. Μόνος ὁ Φεβρουάριος διὰ θρησκευτικούς λόγους ἀφέθη μὲ τὰς 28 ἡμέρας, ὡς εἶχε κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον. Ἀλλὰ κατὰ παντὲς τέταρτον ἔτος ὁ μὲν οὗτος ὠρίσθη νὰ ἔχῃ 29 ἡμέρας, ὥστε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ ἔχῃ 366. Τὸ τοιοῦτον ἔτος ἐκλήθη δίσεκτον. Τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν τὸ 44ον ἔτος πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ λόγος οὖν τὸ ἔχον 366 ἡμέρας ἔτος ἐκλήθη δίσεκτον εἶνε ἡ ἑξῆς: Οἱ Ρωμαῖοι τὴν πρώτην τῶν μηνῶν ἐκάλουσαν καλάνδαν (ὅθεν καὶ τὸ καλανδᾶριον), εἰδυὺς δὲ τῶν μὲν μηνῶν Μαρτίου, Μαΐου, Ἰουλίου καὶ Ὀκτωβρίου τὴν 15ην, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν

13ην, καὶ νόνας τῶν μὲν μνημονευθέντων τεσσάρων μηνῶν τὴν 7ην, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν 5ην, ἵνα δὲ σημειώσωσι τὴν τάξιν ἡμέρας τινὸς ἔλεγον ὁποῖα τις εἶνε, εἴαν μὲν προηγείτο τῶν νονῶν, ἀπὸ τούτων, εἴαν δὲ περιελχμβάνετο μεταξύ τῶν νονῶν καὶ τῶν εἰδῶν, ἀπὸ τῶν εἰδῶν, εἴαν δὲ μετὰ ταύτας ἀπὸ τῶν καλανδῶν τοῦ ἐπομένου μηνός. Κατὰ ταῦτα ἡ 24η Φεβρουαρίου ἐλέγετο ἕκτη πρὸ τῶν καλανδῶν τοῦ Μαρτίου, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὁ Καῖσαρ τὴν ἐμβόλιμον ἡμέραν τοῦ ἔχοντος 376 ἡμέρας ἔτους παρενέβαλε μεταξύ τῆς 23ης καὶ 24ης Φεβρουαρίου, καὶ ἵνα μὴ μεταβληθῇ ἡ ὀνομασία τῶν λοιπῶν ἡμερῶν ὠνόμασε τὴν ἐμβόλιμον δις ἕκτην ἀπὸ τῶν καλανδῶν τοῦ Μαρτίου. Ἐκ τούτου τὸ ἔτος τὸ περιέχον τὴν ἡμέραν ταύτην ὠνομάσθη δίσεκτον (bissectilis).

Ὡς γνωστὸν, οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διχμαρτυρόμενοι ἔχουσι διαφορὸν ἡμερολόγιον τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἰουλιανοῦ, τὸ καλούμενον Γρηγοριανὸν ἐκ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ', ὅστις ἔθεσεν αὐτὸ εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1582, ἣν καθιέρωσεν ὡς 15 Ὀκτωβρίου ὑπερπηδῆσας τὰς μεταξύ δέκα ἡμέρας. Εἰς τοῦτο προέβη ὁ Πάπας Γρηγόριος διότι παρατηρήθη ὅτι τὸ πολιτικὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν, μεθ' ὅλην τὴν κατὰ τετραετίαν παρεμβολὴν μιᾶς ἡμέρας, δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀκριβὲς τροπικὸν ἔτος, οὕτω δὲ μετὰ παρέλευσιν χρόνων πολλῶν αὐταὶ αἱ τροπαὶ τοῦ ἡλίου μετακινεῦνται ἡμέρας καὶ μῆνας. Οὕτως ἡ ἑαρινὴ ἰσημερία, ἣτις συνέπιπτε τὴν 21 Μαρτίου κατὰ τὸ 325 ἔτος μ. Χ., χρησιμεύουσα ὡς βᾶσις τοῦ ἔρισμοῦ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα μετετέθη εἰς τὴν 11 Μαρτίου, σήμερον δὲ εἶνε τὴν 9 Μαρτίου.

ΩΡΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1896

Ἀρχὴ τοῦ ἔαρος	τῆ 8 Μαρτίου ὥρ.	4 π. μ.	} Μέσου χρόνου Ἀθηνῶν
» » θέρους	» 9 Ἰουνίου	» 0 π. μ.	
» » φθινοπώρου	» 10 Σεπτεμβ.	» 2 μ. μ.	
» » χειμῶνος	» 9 Δεκεμβρ.	» 9 π. μ.	

Τὸ Πάσχα ἐορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν Πανσέληνον τῆς ἐαρινῆς ἡμερίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ὤρισεν ὡς ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἡμερίας τὴν 21 Μαρτίου, ἔπεται ὅτι τὸ Πάσχα ἐορτάζεται εἰς τὸ μετοξὺ τῆς 22 Μαρτίου καὶ 25 Ἀπριλίου διάστημα.

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1896

Κατὰ τὸ ἔτος 1896 θὰ συμβῶσι τέσσαρες ἐκλείψεις, δύο τοῦ Ἡλίου καὶ δύο τῆς Σελήνης.

1ον) Δακτυλοειδῆς ἐκλείψις τοῦ Ἡλίου τὴν 1 Φεβρουαρίου, ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι, ὁρατὴ δὲ εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον.

2ον) Μερικὴ ἐκλείψις τῆς Σελήνης τὴν 16 Φεβρουαρίου, ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι ὡς ἑξῆς :

Εἰσόδος τῆς Σελήνης ἐν τῷ σκιάφωτι . . .	6 ὥρ.	50λ, 6 μ. μ.	} Μέσου χρόνου Ἀθηνῶν
» » » » τῆ σκιᾶ	7	15, 3 μ. μ.	
Μέσον τῆς ἐκλείψεως	9	20, 7 μ. μ.	
Ἐξόδος τῆς Σελήνης ἐκ τῆς σκιᾶς	10	50, 1 μ. μ.	
» » » » τοῦ σκιάφωτος	11	50, 7 μ. μ.	

Λαμβανομένης ὡς μοναδῆς τῆς διαμέτρου τῆς Σελήνης, θελοῦσιν ἐκλειφθῆ τὰ 0,87 αὐτῆς.

3ον) Ὀλικὴ ἐκλείψις τοῦ Ἡλίου τὴν 28 Ἰουλίου, ὁρατὴ ὡς μερικὴ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Ἥλιος θέλει ἀνατεῖλει μετὰ τὸ μέσον τῆς ἐκλείψεως, ἐκλελειπῶς ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἐκλείψις θὰ εἶνε ὀλικὴ πρὸς Β. τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

4ον) Μερικὴ ἐκλείψις τῆς Σελήνης τὴν 11 Αὐγούστου, ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ 1896

Α Π Ο

κτίσεως κόσμου κατὰ τοὺς Ο' .	740 ⁴
» » κατὰ Λατίνους	590 ⁰
» » καθ' Ἑβραίους	565 ⁶
τοῦ Κατακλυσμοῦ	516 ²
τῆς Πυργοποιίας	484 ⁹
τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης . . .	238 ⁶
τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης .	237 ⁶
τῆς ἐν Σαλκιμῖνι ναυμαχίας .	237 ⁶
τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης . .	237 ⁶
κτίσεως Ρώμης	237 ⁴
τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου	232 ⁷
τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους .	232 ⁵
τῆς ἐν Ἀργινοῦσαις καταστρο-	
φῆς τοῦ Πελοποννησ. στό-	
λου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων . .	230 ²
τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς κατα-	
στροφῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ	
στόλου ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου	230 ²
τῆς καταλύσεως τῶν 30 Τυράν.	230 ⁰
τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβά-	
σεως τῶν Μυρίων	229 ⁶
τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους .	229 ⁵
τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης καὶ	
τῆς τῶν Θηβαίων ἡγεμο-	
νίας	226 ⁸
τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης . .	225 ⁹
τῆς ἐν Χαιρωνίᾳ μάχης . . .	223 ⁴
τῆς ἐν Γρανικῶ μάχης . . .	223 ⁰
κτίσεως Ἀλεξανδρείας . . .	222 ⁸
θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγ.	221 ⁹
τῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηναίων	
ὑπὸ Σύλλα	198 ²
τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης . . .	193 ⁸
τῆς ἐν Ἀκτιῶ ναυμαχίας . .	192 ⁷
τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερου-	
σαλήμ ὑπὸ Τίτου	182 ⁶

Α Π Ο

τῆς μεταθέσεως τοῦ αὐτοκρα-	
τορικοῦ θρόνου ἐκ Ρώμης	
εἰς Βυζάντιον ὑπὸ Κων-	
σταντίνου τοῦ Μεγάλου .	156 ⁶
κτίσεως Ἐνετίας	147 ⁵
κτίσεως τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐπὶ	
Ἰουστινιανοῦ	135 ⁴
γεννήσεως τοῦ Μωάμεθ κατ'	
Ἄθωμανοῦς	131 ⁴
τοῦ αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς	127 ⁴
τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο Ἐκκλη-	
σιῶν ἐπὶ Λέοντος Θ' Πάπα	
Ρώμης καὶ Μιχαὴλ Κηρου-	
λαρίου Πατριάρχ. Κ) πόλεως	84 ⁴
τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντι-	
νουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων	69 ²
τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντι-	
νουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ	
Β' τῷ 1453 κατὰ Μάϊον .	44 ³
τῆς εὐρέσεως τῆς τυπογραφίας	45 ⁶
τῆς ἀνακαλύψ. τῆς Ἀμερικῆς	40 ⁴
τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἡμερολογίου	31 ⁴
τῆς συστάσεως τῶν Ὁμοσπόν-	
δων Πολιτειῶν τῆς Βορείου	
Ἀμερικῆς	10 ⁹
τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως	10 ⁷
τῆς Ἑλληνικῆς »	7 ⁵
Ἰωάννου Α' Βασ. τῆς Ἑλλάδος	6 ³
Γεωργίου τοῦ Α' Βασιλέως	
τῶν Ἑλλήνων	3 ²
τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου	
μετὰ τῆς Ἑλλάδος	3 ²
τῆς ἀνιδρύσεως τῆς Γερμανι-	
κῆς Αὐτοκρατορίας	2 ⁵
τῆς καταλήψεως τοῦ Βόλου	
ὑπὸ τοῦ Ἑλλήν. Στρατοῦ	1 ⁴

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Ὁ Ἅλιος εἰς τὸν Ὑδροχόον

N.	Π.	ἡμ. ἐβδ.	
+ 13	1	Δευτ.	Ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μνήμη Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ἀρχία.
	14	Τρίτ.	Προεόρτια τῶν Θεοφανείων καὶ μνήμην Σιλδέστρου Πάπα Ῥώμης.
Νέα Σελήνη			
	15	Τετ.	Μαλαχίου τοῦ Προφήτου καὶ Γορδίου μάρτυρος.
	16	Πέμ.	Ἡ Σύναξις τῶν 70 Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου τοῦ ὁσίου.
	17	Παρ.	Θεοπέμπτου καὶ Θεωνᾶ μαρτ. καὶ Συγκλητικ. τῆς ὁσίας. Παραμονὴ τῶν Θεοφανείων. Νηστεία ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ τύχη
†	18	Σάβ.	Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία.
†	19	Κυρ.	Ἡ Σύναξις τοῦ Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλυσις.
	20	Δευτ.	Δομνίκης τῆς ὁσίας, Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
	21	Τρίτ.	Πολυεύκτου μάρτυρος.
	22	Τετ.	Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης καὶ Δομητιανῆς Μελιτινῆς.
	23	Πέμ.	Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου.
	24	Παρ.	Τατιανῆς μάρτυρος.
	25	Σάβ.	Ερμούλου καὶ Στρατονίκου μαρτύρων.
†	56	Κυρ.	Ἄρχεται τὸ Τριώδιον. — Τῶν ἐν Ῥαθᾶ καὶ Σινᾶ ἀναίρεθέντων πατέρων.
	27	Δευτ.	Παύλου τοῦ Ἐθναίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου.
	28	Τρίτ.	Ἡ προσκύνησις τῆς τιμίας ἀλύσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.
	29	Τετ.	Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου καὶ Γεωργίου τοῦ Νεομάρτυρος. (Ἴδε σελίδα 18. Σημ 1). Ἀργία.
	30	Πέμ.	Ἀθανασίου καὶ Συρίλλου ἀρχιεπισκόπων Ἀλεξανδρείας. Ἀργία.
Πανσέληνος			
	31	Παρ.	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ			
	1	20 Σάβ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου.
†	2	21 Κυρ.	Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ Νεοφυτου μάρτυρος.
	3	22 Δευτ.	Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
†	4	23 Τρίτ.	Κλήμεντος Ἀγγύρας καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
	5	24 Τετ.	Ξένης τῆς ὁσίας.
	6	25 Πέμ.	Γρηγορίου ἐπισκόπου Κωνιπόλεως. Ἀργία.
Σελήνης τελευταῖον τέταρτον			
	7	26 Παρ.	Ξενοφῶντος τοῦ ὁσίου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.
	8	27 Σάβ.	Ψυχουσάδδατον. — Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου. Ἀργία.
	9	28 Κυρ.	Ἰῆς Ἀποκρέω. — Ἐφραῖμ Σύρου τοῦ ὁσίου.
	10	29 Δευτ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου.
†	11	30 Τρίτ.	Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου. Ἀργία.
	12	31 Τετ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ὁ Ἥλιος εἰς τοὺς Ἰχθῦς

N. Π. Ἡμ. ἐδδ.

13	1	Πέμ.	Τρύφωνος μάρτυρος.
Νέα Σελήνη			
† 14	2	Παρ.	Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
15	3	Σάβ.	Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου καὶ τῆς προφήτ. Ἄννης.
† 16	4	Κυρ.	Τῆς Τυροφάγου. — Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
17	5	Δευτ.	Καθαρὰ Δευτέρα. — Ἀγάθης μάρτυρος.
18	6	Τρίτ.	Βουκόλου τοῦ ὁσίου καὶ Φωτίου Κων)πόλεως.
19	7	Τετ.	Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμφάκου καὶ Λουκᾶ τοῦ ὁσίου.
20	8	Πέμ.	Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ Ζαχαρίου τοῦ Προφήτου.
21	9	Παρ.	Νικηφόρου μάρτυρος.
22	10	Σάβ.	Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. — Χαραλάμπους ἱερομάρτυρος.
† 23	11	Κυρ.	Τῆς Ὁρθοδοξίας. — Βλασίου ἱερομάρτυρος καὶ Θεοώρας τῆς Αὐγούστης.
24	12	Δευτ.	Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας
25	13	Τρίτ.	Μαρτινιανοῦ τοῦ ὁσίου.
26	14	Τετ.	Αὐξεντίου τοῦ ὁσίου.
27	15	Πέμ.	Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστόλου.
28	16	Παρ.	Παμφίλου μάρτυρος

Πανσέληνος

29 17 Σάβ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος.

ΜΑΡΤΙΟΣ

† 1	18	Κυρ.	Β'. Τῶν Νηστειῶν. — Λέοντος Πάπα Ῥώμης.
2	19	Δευτ.	Ἀρχίππου τοῦ Ἀποστόλου.
3	20	Τρίτ.	Λεοντος ἐπισκόπου Κατάνης
4	21	Τετ.	Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις καὶ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.
5	22	Πέμ.	Τῶν ἐν Εὐγενίσις Μαρτύρων.
6	23	Παρ.	Πολυχάρπου ἱερομ. ἐπισκόπου Σμύρνης
7	24	Σάβ.	Ἡ α' καὶ β' εὐρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἰ ροδρόμου.
† 8	25	Κυρ.	Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. — Ἰαλασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
9	26	Δευτ.	Πορφυρίου ἐπισκόπου Γάζης.
10	27	Τρίτ.	Προχοπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
11	28	Τετ.	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.
12	29	Πέμ.	Κασσιανοῦ τοῦ Ῥωμαίου.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Κριὸν

N. Π. ἡμ. ἐβδ.

13	1	Παρ	Εὐδοκίας ὁσιομάρτυρος.
14	2	Σάβ.	Ἑσυχίου, Εὐθαλίας μαρτύρων.
Νέα Σελήνη			
† 15	3	Κυρ.	Δ'. Τῶν Νηστειῶν. — Εὐτροπαίου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
16	4	Δευτ.	Γερασίμου ὁσίου τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ
17	5	Τρίτ.	Κόνωνος μάρτυρος.
18	6	Τετ.	Τῶν ἐν Ἀμβορίῳ 42 μαρτύρων.
19	7	Πέμ.	Τοῦ ἐν Χερσῶνι Βασιλέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
20	8	Παρ.	Θεοφυλάχτου ἐπισκόπου Νηκομηδείας.
21	9	Σάβ.	Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 μαρτύρων.
† 22	10	Κυρ.	Ε'. Τῶν Νηστειῶν. — Κοδράτου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
23	11	Δευτ.	Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
24	12	Τρίτ.	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
25	13	Τετ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Νικηφίρου Κωνσταντινουπόλεως.
26	14	Πέμ.	Βενεδίχτου τοῦ ὁσίου.
27	15	Παρ.	Ἀγαπίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων
28	16	Σάβ.	Τοῦ Λαζάρου. — Σαβίνου μάρτυρος καὶ Χριστιδοῦλου τοῦ ὁσίου.
† 29	17	Κυρ	Τῶν Βαῖων. — Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

Πανσέληνος

30	18	Δευτ.	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
31	19	Τρίτ.	Χρυσάνθου καὶ Δαρείας μάρτυρος.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

1	20	Τετ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναιρεθέντων ὁσίων πατέρων
2	21	Πέμ.	Ἰακώβου τοῦ ὁμολογητοῦ.
3	22	Παρ.	Βασιλείου ἱερομάρτυρος.
4	23	Σάβ.	Νίκωνος ὁσιομάρτυρος καὶ τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
†	5	Κυρ.	ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. — Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
†	6	Δευτ.	Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
7	26	Τρίτ.	Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ
8	27	Τετ.	Ματρώνης τῆς ὁσίας.
9	28	Πέμ.	Παρίωνος τοῦ νέου.
10	29	Παρ.	Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. — Μάρκου ἀρχιεπισκόπου καὶ Κυρίλλου διακόνου.
11	30	Σάβ.	Ἰωάννου τοῦ συγγρ. τῆς Κλίμακος.
† 12	31	Κυρ	Τοῦ Θωμᾶ. — Ἰπατίου ἱερομάρτυρος.

Α Π Ρ Ι Λ Ι Ο Σ

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ταῦρον

N. Π. ἡμ. ἐβδ.

13	1	Δευτ.	Μαρίας ὁσίας τῆς Αἴγυπτίας.
Νέα Σελήνη			
14	2	Τρίτ.	Τίτου ὁσίου τοῦ θαυματουργοῦ.
15	3	Τετ.	Νικήτα Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Μηδικίου καὶ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου.
16	4	Πέμ.	Γεωργίου ὁσίου τοῦ ἐν Μαλεῶ.
17	5	Παρ.	Κλαυδίου, Θεοδώρου καὶ Λοιπῶν μαρτύρων.
18	6	Σάβ.	Εὐτυχίου ἀρχιεπισκόπου Ἡωνσταντινουπαλεως.
†	19	Κυρ.	Τῶν Μυροφόρων. — Καλλισπίου μάρτυρος, Γεωργίου ἐπισκόπου Μυτιλήνης.
20	8	Δευτ.	Ἡρωδίωνος, Ἀγάθου καὶ λοιπῶν ἐκ τῶν 70.
21	9	Γρίτ.	Εὐψυχίου μάρτυρος.
22	10	Τετ.	Τερεντίου, Πομπηίου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.
23	11	Πέμ.	Ἀντύπα ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Περγάμου.
24	12	Παρ.	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.
25	13	Σάβ.	Μαρτίνου Πάπα Ῥώμης.
†	26	Κυρ.	Τοῦ Παραλύτου. — Ἀριστάρχου, Πούδη καὶ Τροφίμου ἐκ τῶν 70.
27	15	Δευτ.	Κρήσκεντος μάρτυρος.

Πανσέληνος

28	16	Τρίτ.	Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας τῶν ἀυταδέλφων μαρτύρων.
29	17	Τετ.	Συμεὼν ἱερομονάχου τοῦ ἐν Περσίδι.
30	18	Πέμ.	Ἰωάννου τοῦ ὁσίου καὶ Ἰωάννου τοῦ νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

ΜΑΪΟΣ

1	19	Παρ.	Παφνουτίου ἱερομάρτυρος.
2	20	Σάβ.	Θεοδώρου ὁσίου τοῦ Τραχινᾶ.
†	3	21	Κυρ. Ἰῆς Σαμαρειτιδος. — Ἰανουαρίου ἱερομάρτυρος.
4	22	Δευτ.	Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
†	5	23	Τρίτ. Γεωργίου τοῦ Μεγαλομάρτυρος. Ἀργία.
6	24	Τετ.	Σάββα τοῦ στρατηλάτου μάρτυρος καὶ Ἐλισσάβητ τῆς ὁσίας.
7	25	Πέμ.	Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
8	26	Παρ.	Βασιλέως ἱερομάρτυρος.
9	27	Σάβ.	Σεμεὼν ἱερομάρτυρος.
†	10	28	Κυρ. Τοῦ Ἰυφλοῦ. — Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτύρων.
11	29	Δευτ.	Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου Ἀποστόλων.
12	30	Τρίτ.	Ἰακώβου τοῦ Ἀποστόλου, τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΪΟΣ

Ὁ Ἅγιος εἰς τοὺς Διδύμους

N.	Π. ἡμ.	ἑδδ.	
13	1	Τετ.	Ἰερεμίου τοῦ Προφήτου.
† 14	2	Πέμ.	Τῆς Ἀναλήψεως. — Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου.
15	3	Παρ.	Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων.
16	4	Σάβ.	Πελαγίας μάρτυρος.
† 17	5	Κυρ.	Εἰρήνης μεγαλομάρτυρος.
18	6	Δευτ.	Ἰώβ τοῦ δικαίου καὶ πολυάθλου.
19	7	Τρίτ.	Ἀκαχίου καὶ Κοδρά-ου μαρτύρων.
20	8	Τετ.	Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Ἀρσε- νίου τοῦ μεγάλου.
21	9	Πέμ.	Ἡσαίου τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μάρτυρος.
22	10	Παρ.	Σίμωνος Ἀποστόλου καὶ Ζηλωτοῦ.
† 23	11	Σάβ.	Τῶν Κεκοιμημένων. — Μωκίου ἱερομ.
† 24	12	Κυρ.	Τῆς Πεντηκοστῆς. — Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου καὶ Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
25	13	Δευτ.	Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. — Γλυκερίας μάρτυρος.
26	14	Τρίτ.	Ἰσιδώρου μάρτυρος.

Πανσέληνος

27	15	Τετ.	Παχωμίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀχιλλεῖου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντι- νουπόλεως. Πανήγυρις Ἀϊ-Ἀχιλλῆς. (Ἴδε σελίδα 18. Σημ. 2).
28	16	Πέμ.	Θεοδώρου τοῦ Ἁγιασμένου, μαθητοῦ τοῦ ὁσίου Παχωμίου.
29	17	Παρ.	Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰουνίας.
30	18	Σάβ.	Πέτρου, Διονυσίου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτύρων.
† 31	19	Κυρ.	Τῶν Ἁγίων Πάντων. — Πατρικίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Προύσης καὶ τῶν σὺν αὐτῶ.

ΙΟΥΝΙΟΣ

1	20	Δευτ.	Θαλλελαίου μάρτυρος.
† 2	21	Τρίτ.	Τῶν ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης. Ἀργία.
3	22	Τετ.	Βασιλίσκου μάρτυρος.
4	23	Πέμ.	Μιχαὴλ τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπισκόπου Σονάδων.
5	24	Παρ.	Σημεῶνος ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει.
6	25	Σάβ.	Ἡ γ' εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου
† 7	26	Κυρ.	Κάρου τοῦ Ἀποστόλου ἐκ τῶν 70.
8	27	Δευτ.	Ἐλλαδίου ἱερομάρτυρος.
9	28	Τρίτ.	Εὐτυχοῦς ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
10	29	Τετ.	Θεοδοσίας ἱερομάρτυρος.
11	30	Πέμ.	Ἰσαακίου ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῶν Δαλμάτων.

Νέα Σελήνη

12	31	Παρ.	Ἐρμείου μάρτυρος.
----	----	------	-------------------

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ο Ἅγιος εἰς τὸν Καρκῖνον

N.	Π. ἡμ. ἑδδ.	
13	1	Σάβ. Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ φιλοσόφου.
+ 14	2	Κυρ. Νικηφόρο, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
15	3	Δευτ. Λουκιλλιανῶ μάρτυρος.
16	4	Τρίτ. Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
17	5	Τετ. Δωροθέου ἱερομονάχου ἐπισκόπου Τύρου.
18	6	Πέμ. Ἰλαρίωνος τοῦ νέου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων.
19	7	Παρ. Θεοδοῦτου ἱερομονάχου ἐπισκόπου Ἀγνύσας.
20	8	Σάβ. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου.
+ 21	9	Κυρ. Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.
22	10	Δευτ. Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρτύρων.
23	11	Τρίτ. Βερβολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν Ἀποστόλων.
24	12	Τετ. Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τοῦ ἐν τῷ Ἄβω.
25	13	Πέμ. Ἀκυλίνης μάρτυρος.

Πανσέληνος

26	14	Παρ. Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου καὶ Μεθοδίου Κωνσταντινουπόλεως.
27	15	Σάβ. Ἀμῶς τοῦ προφήτου.
+ 28	16	Κυρ. Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου.
29	17	Δευτ. Ἰσαύρου, Μανουῆλ, Σεβέλ καὶ Ἰσμαῆλ μαρτύρων.
30	18	Τρίτ. Λεοντίου μάρτυρος.

ΙΟΥΛΙΟΣ

1	19	Τετ. Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου.
2	20	Πέμ. Μεθοδίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Πατάρων.
3	21	Παρ. Ἰουλιανῶ μάρτυρος τοῦ Ταρσέως.
4	22	Σάβ. Εὐσεβίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σαμοσάτων.
+ 5	23	Κυρ. Ἀγριππίνης μάρτυρος.
6	24	Δευτ. Τὸ γενέθλιον τοῦ προφήτου Πρωδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ. Ἀργία
7	25	Τρίτ. Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος.
8	26	Τετ. Δαυὶδ ὁσίου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
9	27	Πέμ. Σαμψῶν ὁσίου τοῦ Ξενοδόχου.
10	28	Παρ. Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργῶρων.

Νέα Σελήνη

+ 11	29	Σάβ. Πέτρου καὶ Παύλου τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων. Ἀργία.
+ 12	30	Κυρ. Ἡ σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα

N. Π. ἡμ. ἐβδ.

13	1	Δευτ.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν Ἀναργύρων. Ἀργία.
14	2	Τρίτ.	Ἡ ἐν Βλαχέρναις κατάθεσις τῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου.
15	3	Τετ.	Ἰακίνθου μάρτυρος καὶ Ἀνατολίτου Κωνσταντινουπόλεως.
16	4	Πέμ.	Ἀνδρέου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
17	5	Παρ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ καὶ Λαμπαδοῦ θαυματουργοῦ.
18	6	Σάβ.	Σισίνη τοῦ μεγάλου.
† 19	7	Κυρ.	Θωμᾶ τοῦ ἐν Μαλαιῶ καὶ Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος.
20	8	Δευτ.	Προχοπίου μεγαλομάρτυρος.
21	9	Τρίτ.	Παγκρατίου ἱερομονάχου ἐπισκόπου Ταυρομενίας.
22	10	Τετ.	Τῶν ἐν Νικοπόλει 45 μαρτύρων.
23	11	Πέμ.	Εὐφημίας τῆς μεγαλομάρτυρος.
24	2	Παρ.	Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου τῶν μαρτύρων.

Πανσέληνος

25	13	Σάβ.	Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ καὶ Στεφάνου τοῦ Σαβ- βαΐτου.
† 26	14	Κυρ.	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης.
27	15	Δευτ.	Κηρύκου καὶ Ἰουλιτῆς τῶν Μαρτύρων.
28	16	Τρίτ.	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
29	17	Τετ.	Μαρίνης μεγαλομάρτυρος.
30	18	Πέμ.	Αἰμίλιανου τοῦ μεγαλομάρτυρος.
31	19	Παρ.	Μικρίνης ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Δίου τῶν ὁσίων

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

1	20	Σάβ.	Τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου. Ἀργία
† 2	21	Κυρ.	Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ καὶ Ἰωάννου συνασκητοῦ.
3	22	Δευτ.	Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς τῆς Μυροφόρου.
4	23	Τρίτ.	Φωκᾶ ἱερομονάχου καὶ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου.
5	24	Τετ.	Χριστίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
6	25	Πέμ.	Ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου.
7	26	Παρ.	Ἐρμούλου καὶ Παρασκευῆς τῶν μαρτύρων.
8	27	Σάβ.	Παν-ελεήμονος τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ. Ἀργία.
† 9	28	Κυρ.	Προχόρου, Νικάνου, Τίμωνος καὶ Παρμενᾶ τῶν Ἀποστόλων.

Νέα Σελήνη

10	29	Δευτ.	Καλλινίκου καὶ Θεοδοῦτος τῶν μαρτύρων.
11	30	Τρίτ.	Σίλα, Σίλουανου καὶ Κρήσκεντος ἐκ τῶν 70.
12	31	Τετ.	Εὐδοκίμου καὶ Δικαίου. Προεόρτια τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον

N.	Π. ἡμ.	ἑβδ.	
13	1	Πέμ.	Ἡ πρόδος τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ καὶ των παιδων τῶν Μακαβαίων Σολομονῆς καὶ Ἐλεαζάρου.
14	2	Παρ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος.
15	3	Σάβ.	Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν ὁσίων.
† 16	4	Κυρ.	Τῶν ἐν Ἐρέσῳ ἑπτὰ ἁγίων παιδων.
17	5	Δευτ.	Εὐγενίου μάρτυρος.
† 18	6	Τρίτ.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία καὶ ἰχθύος κατάλιπτις
19	7	Τετ.	Δομιτίου ἱερομάρτυρος.
20	8	Πέμ.	Αἰμιλιανοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ.
21	9	Παρ.	Μαθθία τοῦ Ἀποστόλου.
22	10	Σάβ.	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου.
† 23	11	Κυρ.	Εὐπλου τοῦ Διακόνου καὶ μάρτυρος.

Πανσέληνος

24	12	Δευτ.	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου τῶν μαρτύρων.
25	13	Τρίτ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ.
26	14	Τετ.	Μιχαίου τοῦ Προφήτου.
† 27	15	Πέμ.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Ἀργία. Πανήγυρις Σαμμαρινης. (Ἰδε σελίδα 20. Σημ. 3).
28	16	Παρ.	Τοῦ Ἁγίου Μανδηλίου. Διομήδους μάρτυρος.
29	17	Σάβ.	Μύρωνος μάρτυρος.
† 30	18	Κυρ.	Φλώρου καὶ Λαύρου τῶν μαρτύρων.
31	19	Δευτ.	Ἀνδρέου τοῦ στρατηλάτου μάρτυρος.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

1	20	Τρίτ.	Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου Ἡ Πανήγυρις Πωγωνιανῆ. (Ἰδε σελίδα 20. Σημ. 4).
2	21	Τετ.	Δαδδαίου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος
3	22	Πέμ.	Ἀγαθονίκου μάρτυρος.
4	23	Παρ.	Λούππου μάρτυρος.
5	24	Σάβ.	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος. Πανήγυρις Ἁγίου Κοσμᾶ. (Ἰδε σελίδα 21. Σημ. 5).
† 6	25	Δευτ.	Βαρθολομαίου καὶ Τίτου τῶν Ἀποστόλων
7	26	Τρίτ.	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.

Νέα Σελήνη

8	27	Τετ.	Ποιμένος τοῦ ὁσίου
9	28	Πέμ.	Μωϋσέως ὁσίου τοῦ Αἰθίοπος.
† 10	29	Παρ.	Ἡ ἀποκεφάλισις Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀργία. Πανήγυρις Πλαισιῶν. (Ἰδε σελίδα 21 Σημ. 6).
11	30	Σάβ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου ν. ἀρχ. Κωνσταντινουπόλεως.
12	31	Κυρ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ζυγὸν

N.	Π.	ἡμ.	ἑδδ.
+ 13	1	Κυρ.	(Ἀρχὴ τοῦ Ἰνδίκτου, ἦτοι τοῦ νέου ἔτους). Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ μνήμη Συμεῶν τοῦ Στυλίου καὶ Ἰησοῦ Ναυῆ. Ἀργία.
	14	2	Δευτ. Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.
	15	3	Τρίτ. Ἀνθίμου ἱερομάρτυρος Νικομηδίας καὶ Θεοκτίστου ὁσίου.
	16	4	Τετ. Βαβύλα ἱερομάρτυρος καὶ Μωϋσέως τοῦ προφήτου.
	17	5	Πέμ. Ζαχαρίου τοῦ προφήτου πατρὸς τοῦ Προδρόμου.
	18	6	Παρ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαύματος καὶ Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου.
	19	7	Σάβ. Προεόρτια τοῦ γενεθλίου τῆς Θεοτόκου καὶ Σώζοντος μάρτυρος.
+ 20	8	Κυρ.	Τὸ γενέθλιον τῆς Θεοτόκου. Πανήγυρις Βοτσᾶς-Ζαγορίου. (Ἴδε Σελίδα 20. Σημ. 7).
	21	9	Δευτ. Ἰωακείμ καὶ Ἄννης καὶ Σεβηριανοῦ μάρτυρος.
	22	10	Τρίτ. Μηνοδώρας, Μητροδώρας, Νυμφοδώρας μαρτύρων.

Πανσέληνος

	23	11	Τετ. Θεοδώρας τῆς ὁσίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
	24	12	Πέμ. Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος.
	25	13	Παρ. Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου.
+ 26	14	Σάβ.	Ἡ ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀργία καὶ νηστεία. Πανήγυρις Μουχοῦστι. (Ἴδε Σελίδα 21. Σημ. 8).
+ 27	15	Κυρ.	Νικήτα μάρτυρος.
	28	16	Δευτ. Εὐφημίας τῆς μεγαλομάρτυρος.
	29	17	Τρίτ. Σοφίας, Πιστεως, Ἐλπίδος, Ἀγάπης.
	30	18	Τετ. Εὐμενίου τοῦ θαυματοργοῦ ἐπισκόπου Γορτύνης. Πανήγυρις Παζαρόπουλον. (Ἴδε Σελίδα 21 Σημ. 9).

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

	1	19	Πέμ. Τροφίμου, Σαββατίου καὶ Δορυμέδοντος μαρτύρων.
	2	20	Παρ. Εὐσταθίου τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ.
	3	21	Σάβ. Κοδράτου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωῆ τοῦ προφήτου.
+ 4	22	Κυρ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
	5	23	Δευτ. Ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
	6	24	Τρίτ. Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
	7	25	Τετ. Εὐπροσύνης τῆς ὁσίας.

Νέα Σελήνη

	8	26	Πέμ. Ἡ μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀργία.
	9	27	Παρ. Καλλιστράτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
	10	28	Σάβ. Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ καὶ Βαροῦχ τοῦ προφήτου.
+ 11	29	Κυρ.	Κυριακοῦ τοῦ ἀναχωρητοῦ.
	12	30	Δευτ. Γρηγορίου ἐπισκόπου μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

'Ο 'Ηλιος εἰς τὸν Σκορπίον

N.	Π. ἡμ.	ἑβδ	
13	1	Τρίτ.	'Ανανίου τοῦ 'Αποστόλου καὶ Ρωμανοῦ τοῦ μελωδοῦ.
14	2	Τετ.	Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ 'Ιουλίνης τῆς παρθένου.
15	3	Πέμ.	Διονυσίου τοῦ 'Αρεοπαγίτου ἱερομάρτυρος.
16	4	Παρ.	'Ιεροθέου ἐπισκόπου 'Αθηνῶν.
17	5	Σάβ.	Χαριτίνης μάρτυρος.
† 18	6	Κυρ.	Θωμᾶ τοῦ 'Αποστόλου.
19	7	Δευτ.	Στεργίου καὶ Βάχχου τῶν μαρτύρων.
20	8	Τρίτ.	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
21	9	Τετ.	'Ιακώβου τοῦ 'Αποστόλου καὶ 'Ανδρονίκου τοῦ ὁσίου.

Πανσέληνος

22	10	Πέμ.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων
23	11	Παρ.	Φιλίππου τοῦ 'Αποστόλου καὶ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ.
24	12	Σάβ.	Πρόβου, Ταράχου καὶ 'Ανδρονίκου τῶν μαρτύρων.
† 25	13	Κυρ.	Κάρπου, Παπύλου καὶ 'Αγαθονίκης μάρτυρος.
26	14	Δευτ.	Ναζαρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Κοσμᾶ τοῦ ποιητοῦ.
27	15	Τρίτ.	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
28	16	Τετ.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου.
29	17	Πέμ.	'Ωσηὲ τοῦ προφήτου καὶ 'Ανδρέου τοῦ ὁσιομάρτυρος.
30	18	Παρ.	Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
31	19	Σάβ.	'Ιωὴλ τοῦ προφήτου καὶ Οὐαρίου μάρτυρος.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

† 1	20	Κυρ.	'Αρτεμίου μάρτυρος, Γερασίμου τοῦ ὁσίου καὶ τῆς ὁσίας Ματρώνης τῆς Χιουπολίτιδος.
2	21	Δευτ.	'Ιλαρίωνος τοῦ μεγάλου καὶ Σωκράτους πρεσβυτέρου.
3	22	Τρίτ.	'Αθερχίου τοῦ θαυματουργοῦ καὶ τῶν ἐν Εφέσῳ ἑπτὰ παιδῶν.
4	23	Τετ.	'Ιακώβου τοῦ ἀδελφοθεοῦ καὶ ἀποστόλου.
5	24	Πέμ.	'Αρέθου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Νέα Σελήνη

6	25	Παρ.	Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν Νοταρίων.
† 7	26	Σάβ.	Δημητρίου μεγαλομάρτυρος τοῦ μυροβλήτου.
† 8	27	Κυρ.	Νέστορος μάρτυρος.
9	28	Δευτ.	Στεφάνου τοῦ Σαβαΐτου καὶ Γερεντίου μάρτυρος.
10	29	Τρίτ.	'Αναστασίας τῆς Ρωμαίας καὶ 'Αθρχίου τοῦ ὁσίου.
11	30	Τετ.	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας τῶν ἀδελφῶν μαρτύρων.
12	31	Πέμ.	Στάχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ 'Επιμάχου μάρτυρος.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Τ. ξότην

N.	Π. ἡμ.	ἑβδ.	
13	1	Παρ.	Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων.
14	2	Σάβ.	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 70 μαρτύρων.
† 15	3	Κυρ.	Ἀκεψιμᾶ μάρτυρος.
16	4	Δευτ.	Ἰωαννικίου μεγαλομάρτυρος, Νικάνδρου, Ἐρμαίου ἱερομάρτυρος.
17	5	Τρίτ.	Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης τῶν μαρτύρων.
18	6	Τετ.	Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
19	7	Πέμ.	Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μαρτύρων, Λαζάρου τοῦ θαυματουργοῦ.
20	8	Παρ.	Ἡ σύναξις Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν λοιπῶν

Ἰανσέληνος

21	9	Σάβ.	Ὄνησιφόρου, Πορφυρίου μαρτύρων καὶ Ματρῶνης τῆς ὁσίας.
† 22	10	Κυρ.	Ἐράστου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀποστόλων.
23	11	Δευτ.	Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου τῶν μαρτύρων.
24	12	Τρίτ.	Ἰωαννου τοῦ Ἐλεῖμονος καὶ Νείλου τοῦ ὁσίου.
25	13	Τετ.	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀργία
26	14	Πέμ.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου. Ἀργία. (Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τελεῖται καὶ ἡ μνήμη τοῦ νεομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν Ρόδῳ ἐν ἔτει 1300).
27	15	Παρ.	Γουρῆ, Σαμωνᾶ καὶ Ἀδίου μαρτύρων.
28	16	Σάβ.	Μαθαίου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
† 29	17	Κυρ.	Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκόπου Ναιοκαισαρείας.
30	18	Δευτ.	Πλάτωνος καὶ Ρωμανοῦ τῶν μαρτύρων.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1	19	Τρίτ.	Ἀβδίου τοῦ προφήτου καὶ Βαρλαάμ μάρτυρος.
2	20	Τετ.	Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Πρόκλου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
† 3	21	Πέμ.	Τὰ Εἰσόδεια τῆς Θεοτόκου. Ἀργία.
4	22	Παρ.	Φιλίμονος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ Καλεστίας μάρτυρος.

Νέα Σελήνη

5	23	Σάβ.	Γρηγορίου ἐπισκόπου Ἀκραγαντίνων καὶ Ἀμφιλοχίου μάρτυρος.
† 6	24	Κυρ.	Κλήμεντος Πάπα Ρώμης καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας.
7	25	Δευτ.	Αἰκατερίνης μεγαλομάρτυρος καὶ Μερκουρίου μάρτυρος. Ἀργία.
8	26	Τρίτ.	Ἀλυπίου τοῦ Κιονύτου καὶ Νίκωνος μαρτύρων.
9	27	Τετ.	Ἰακώβου Πέρσου τοῦ μεγαλομάρτυρος.
10	28	Πέμ.	Στεφάνου τοῦ Νέου καὶ Εἰρηναίου μάρτυρος.
11	29	Παρ.	Παραμένου καὶ Φιλομένου τῶν μαρτύρων
12	31	Σάβ.	Ἀνδρίου τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου. Ἀργία.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Αἰγόκερων

N.	Π. ἡμ, ἐβδ		
13	1	Κυρ.	Ναοὺμ τοῦ προφήτου.
† 14	2	Δευτ.	Ἀββακούμ τοῦ προφήτου.
15	3	Τρίτ.	Σοφονίου τοῦ προφήτου.
16	4	Τετ.	Βαρβάρας τῆς μεγαλομάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
† 17	5	Πέμ.	Σάββα τοῦ θεοφόρου καὶ ἡγιασμένου. Ἀργία.
18	6	Παρ.	Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας. Ἀργία.
19	7	Σάβ.	Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
20	8	Κυρ.	Παταπίου τοῦ ὁσίου.
Πανσέληνος			
21	9	Δευτ.	Ἡ σύλληψις τῆς Θεοπρομήτορος Ἄννης. Ἀργία.
22	10	Τρίτ.	Μηνᾶ, Ερμογένους καὶ Εὐγράφου μαρτύρων.
† 23	11	Τετ.	Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.
† 24	12	Πέμ.	Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
25	13	Παρ.	Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
26	14	Σάβ.	Θύρσου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
27	15	Κυρ.	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
28	16	Δευτ.	Ἀγγαίου τοῦ προφήτου καὶ Μαρίνου μάρτυρος.
29	17	Τρίτ.	Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν τριῶν παίδων. Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης τοῦ ἐκ Ζακύνθου.
30	18	Τετ.	Σεβαστιανοῦ, Ζωῆς καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτύρων.
† 31	19	Πέμ.	Βονιφατίου μάρτυρος.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1	20	Παρ.	Προεόρτια τῶν Χριστουγέννων καὶ Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος τοῦ θεοφόρου.
† 2	21	Σάβ.	Ἰουλιανῆς μάρτυρος.

Νέα Σελήνη

3	22	Κυρ.	Ἀναστασίας μάρτυρος τῆς φαρμακολυτρίας.
4	23	Δευτ.	Τῶν ἐν Κρήτῃ δέκα μαρτύρων.
5	24	Τρίτ.	Παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ Εὐγενίας τῆς ὁσίας.
6	25	Τετ.	Ἡ κατὰ σάρκα ΓΕΝΝΗΣΙΣ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀργία τριήμερος καὶ κατάλυσις εἰς πάντα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων.
† 7	26	Πέμ.	Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου καὶ Εὐθυμίου ἱερομάρτυρος.
8	27	Παρ.	Στεφάνου ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος καὶ Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ.
9	28	Σάβ.	Τῶν ἐν Νικομηδείᾳ καέντων δισμυρίων μαρτύρων.
10	29	Κυρ.	Τῶν ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντων 14,000 νηπίων.
11	30	Δευτ.	Ἄνυσίας τῆς ἱερομάρτυρος.
12	31	Τρίτ.	Μελάνης ὁσίας καὶ ἀπόδοσις τῶν Χριστουγέννων.

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ(*)

Νεομάρτυς Γεώργιος

Σημ. 1. Τῆ 17 Ἰανουαρίου εορτάζεται ἐν Ἰωαννίνοις καὶ τῇ λοιπῇ Ἠπείρῳ ἡ ἐπέτειος τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ *Νεομάρτυρος Γεωργίου*. Ἡ ἡμέρα αὕτη καθιερώθη ὡς πανηπειρωτικὴ εορτή. Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Τσοῦρχι τῶν Γρεβθενῶν καὶ ἀπεκατεστάθη ὡς ἱπποκόμος ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπου ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῆ 17 Ἰανουαρίου 1838, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μητροπολίτου Ἰωακείμ τοῦ Β' τοῦ δις μετέπειτα πατριαρχεύσαντος. Το λείψανον τοῦ Νεομάρτυρος ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων χοροστατούντων τῶν μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων, Ἀρτης, Γρεβθενῶν καὶ Παρρυθίας.

Ἅγιος Ἀχιλλεὺς

Σημ. 2. Τῆ 27 Μαΐου μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεὺς, τελεῖται εἰς Γρεβενὰ ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις, ἡ λεγομένη κοινῶς *ἈΓ-Ἀχιλλεὺς*. Ἡ πανήγυρις αὕτη ἀριθμεῖται μεταξὺ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Ἠπειρομακεδονίας πανηγυρεων, ἀνάγεται δὲ ἡ σύστασις τῆς εἰς χρόνους παλαιστάτους. Ἀπ' ὅλην τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν συγκεντρώνονται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ ἀγορασταὶ καὶ πωληταὶ τῶν διαφόρων προϊόντων τῶν δύο τούτων χωρῶν.

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου

Σημ. 3. Ἀπὸ παλαιστάτων χρόνων ἐν Σαμμαρίνῃ, τὴν 15ην Αὐγούστου τελεῖται μεγαλοπρεπεστάτη θρησκευτικὴ πανήγυρις τὴν ὁποίαν σχεδὸν πάντοτε τιμῶσι διὰ τῆς παρουσίας των ὅ τε μητροπολίτης καὶ ὁ καϊμακάμης Γρεβθενῶν. Κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην συγκεντρῶνται ἐν Σαμμαρίνῃ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἅπαντες, ἀπὸ τὰ ἐν διαφόροις πόλεσι τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἐργασίας των καὶ διασκεδάζουν ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀδελφικότητι. Ὁ ναὸς ἐν ᾧ τελεῖται ἡ πανήγυρις, εἶνε ὁ μεγαλειότερος τῆς Σαμμαρίνας ναὸς, ὃν καλοῦσι *Μεγαλὴ Παπαγία*, τιμῶμενος ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Μετὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ ἱεροτελεσίαν, ἄξιος ὄναγραφῆς εἶνε ὁ περιώνυμος ἀνὰ τὴν Ἠπειρον χορός, τὸν ὁποῖον ἐν τῇ εὐρείᾳ πλατεῖᾳ συγκροτοῦσι γυναικόπαιδα καὶ ἄνδρες Σαμμαριναῖοι, τεταγμένοι κατὰ ἀναστήματα καὶ προπορευομένων τῶν γηροντοτέρων προκρίτων. Ἡ Σαμμαρίνα τὸν χειμῶνα εἶνε ἐντελῶς ἔρημος· οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετὰ τῶν ποιμνίων κτλ. κατέρχονται γενικῶς εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου διαχειμάζουσι. Ἐκ τῶν 1500 οἰκογενειῶν, μόλις 700 ἀνέρχονται νῦν κατὰ τὸ θέρος εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ δροσερὰ τῆς Σαμμαρίνας βουνά· αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς περὶ τὴν Κερδίτσαν, Τρίκκαλα καὶ Λάρισσαν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τελεῖται θρησκευτικὴ

(*) Αἱ πανηγύρεις αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ μηνολόγιον εἰς δ γίνεται καὶ ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν παρούσαν σελίδα· ἐξ ἀβλεψίας δὲ ἡ παραπομπὴ γίνεται εἰς τὴν 18ην σελίδα ἀντὶ τῆς 19ης.

πανήγυρις εἰς τὸ χωρίον Σανοδὸν, κείμενον μεταξὺ Κονίτισης καὶ Λιεσκοβίου εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἄψου καὶ Βοηδοματίου. Συρρέουσιν ἐκεῖ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων φιλόθρησκοι πλέον τῶν δύο χιλιάδων. Τὸ περίεργον κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην εἶνε, ὅτι πάντοτε σχεδὸν, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρετέων ἐτῶν, γύφτος ἐκ Σανοδοῦ καταλαμβάνεται ὑπὸ θρησκοληψίας καὶ αἴρων τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας περιέρχεται τὰ μπουστάνια κτλ. καὶ προλέγει διάφορα γεγονότα καὶ ἀποκαλύπτει ἄλλα συμβάντα ὧν ἡ αἰτία εἶνε ἄγνωστος.

Ἡ Πωγωνιανή

Σημ 4. Τὴν 20ὴν Αὐγούστου τελεῖται ἐν Ἰωαννίνοις πανήγυρις καλουμένη *Πωγωνιανή* καὶ διαρκεῖ μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς τούτου. Ἡ πανήγυρις αὕτη ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἐν Ἰωαννίνοις. Εἰς Ἰωάννινα δὲ μετετέθη ἡ πανήγυρις ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Πωγωνιανῆς, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς προτελευταίας ἑκατονταετηρίδος κατεστράφη ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς, πόλις Διπαλίτσα. Ἐν Ἰωαννίνοις ἡ Πωγωνιανὴ εἶχεν ὄψιν ἐμπορικὴν, διαρκούσα ὡς καὶ ἐν Διπαλίτῃ ἐπὶ δωδεκαήμερον. Ἐσυνάζοντο τότε ἐν Ἰωαννίνοις οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας καὶ ἐπώλουν τὰ προϊόντα τοῦ τόπου των ἢ ἀντήλασσον αὐτὰ μετὰ τὰ εὐρωπαϊκά. Ἀκριβῶς ὁ χρόνος τῆς καταργήσεως τῆς πανηγύρεως ἀγνοεῖται. Ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ἐγένετο τὸ πρῶτον τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Ἰωαννίνων Χιβζή πατᾶ πρὸ διετίας (κατὰ τὸ 1893).

Ἅγιος Κοσμᾶς

Σημ 5 Ἐν τῇ χωρίῳ Καλικόνδασι τοῦ Βερατίου παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἄψου ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πάντων ἱερὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱερομάρτυρος καὶ ἰσαποστόλου Κοσμᾶ, ἀνεγερθὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐκάστην 24ην

Αὐγούστου τελεῖται πανήγυρις ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ. Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς ἐπαρχίας Βερατίου χριστιανοὶ καὶ τοῦρνοι συρρέουσιν ἀναρρίθμητοι τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς Καλικόνδασι καὶ γονατίζοντες μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως παρὰ τὸν τάφον τοῦ ἱερομάρτυρος, λαμβάνουσι θαυματουργοὺς ἰάσεις παντοειδῶν νόσων. Ὁ ἱερομάρτυς οὗτος καταγόμενος, ὡς γνωστὸν, ἐκ τοῦ χωρίου Μεγάλου Δένδρου τῆς Αἰτωλίας, ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος παρὰ τοῖς ἐκεῖσε σχολαρχοῦσι Παναγιώτῃ Παλαμᾷ καὶ Νικολᾷ Τσαρ ζούλῃ τῷ ἐκ Μετσόβου. Εἶτα συνέλαβε, περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, τὴν ἱερὰν ἰδέαν νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀποστολικὸν ἀγῶνα. Περιῆλθεν οὕτω τὴν Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, ὁπόθεν διεβιάσθη εἰς τὴν Ἠπειρον, ἣν κατέκλυζον τότε φοβεράι θύελλαι. Ἀφοῦ περιῆλθε τὴν Ἠπειρον καὶ ἀφῆκε σοφὰς συμβουλὰς, ἀπηγγονίσθη τῇ 24ῃ Αὐγούστου 1777 ἐν τῷ χωρίῳ Μαγνουλῇ, τὸ δὲ ἱερὸν λείψανόν του, ριφθὲν ἐντὸς τοῦ ἐκεῖθεν διερχομένου ποταμοῦ Ἄψου ἀνευρέθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Πάντων τοῦ χωρίου Καλικόνδασι, ὅπου μετὰ εἴκοσι ἔτη ἀνηγέρθη ἱερὸν περιλαμβάνον μέχρι σήμερον τὸ ἱερὸν λείψανόν του

Ἰωάννης Ἀποκεφαλιστής

Σημ. 6. Κατ' ἔτος, τὴν 29ην Αὐγούστου, τελεῖται εἰς τὸ χωρίον Πλαίσια τῶν Κατσανοχωρίων, πανήγυρις Ἰωάννου τοῦ ἀποκεφαλισθέντος, εἰς τὸ μοναστήριον τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἵδρυται. Τὸ μοναστήριον κεῖται ἐν μέσῳ μεγάλου καὶ πυκνοῦ δάσους καὶ ἐπὶ λόφου, ἔχει δὲ θεῖαν μαγευτικὴν περίξ αὐτοῦ σχηματίζεται λεκανοπέδιον περιλαμβάνον 11 χωρία ἀπέχοντα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου περὶ τὸ τέταρτον τῆς ὥρας. Συνέρχονται εἰς τὸ μοναστήριον δισχιλίοι περίπου καὶ ἐξερχόμενοι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς μονῆς χορεύουν, τραγωδοῦν καὶ διασκεδάζουν μέχρι ἐσπέρας.

Ἡ πανήγυρις Βοτοῦς-Ζαγορίου

Σημ. 7. Μία τῶν ἐπισημοτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων πανηγύρεων, τῶν ἀνὰ τὸ Ζαγόριον εἶνε καὶ ἡ πανήγυρις τῆς Βοτοῦς, τελουμένη κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τῆς Θεοτόκου, ἧς τὸ γενέσιον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πληρώματος ἐορτάζεται. Ἡ Μονὴ αὕτη, κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῶν χωρίων περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζαγορίου, Δόλιανης, Γρεβενητίου, Δρεστενίου, Φλαμπουραρίου καὶ ἄλλων ὀλίγον ἀπώτερον Ἀνάγει τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, καυχωμένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς, ἅτε τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγάτου, ὡς ἐπιγραφή τις ὀπισθεν τοῦ Ἀγίου βήματος τοῦτο σημαίνει. Ἐν τῇ εἰρημένῃ λοιπὸν Μονῇ, ὡς περὶ κέντρον κύκλου, ἀθροίζονται ἐκ τῶν περὶ χωρίων καὶ ὄντων ἀπώτερον κειμένων ἦτοι Δόλιανης, Γρεβενητίου, Δρεστενίου, Χρυσοβίτης, Φλαμπουραρίου, Τσερνεσίου, Μακρύνου, Λιασκοθεσίου καὶ ἄλλων, ὅπως τὸ μὲν ἀποδώσῃ τὰς θρησκευτικὰς τιμὰς καὶ λατρείας τῇ Θεοτόκῳ, συνεορτάζοντες τὴν ἐπέτειον τοῦ γενεσίου Αὐτῆς διὰ λιτανειῶν καὶ παννυχίδων, τὸ δὲ, παραδιδόμενοι εἰς διαφόρους συνδιασκεδάσεις, ἀναζωπυρῶσι τὰς μετ' ἀλλήλων σχέσεις πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν Κοινοτήτων. Ἡ παρούσα πανήγυρις εἶνε εἶδος ἀρχαίας πανηγύρεως ὅπως πᾶσα πανήγυρις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπὸ Θεοῦ ἤρχετο, ἦτοι εἰς θρησκευτικῆς τελετῆς, θυσιῶν ἐπὶ τοὺς βωμούς, οὕτως καὶ ἡ παρούσα ἰδίως πανήγυρις, ἀρχομένη διὰ ἱεροτελεστίας καὶ μεγίστης κατανύξεως, ὧν ἐπιβάλλον εἶνε ὁ ἐν μεγαλοπρεπείᾳ τελούμενος Ἀγιασμός ἐν μέσῳ τοσούτου πλήθους ἐπιθεῶντος τὸ «Κύριε ἐδέησον» διαχειρεῖ μετὰ ταῦτα τὴν φαιδρότητα εἰς τοὺς προσκυνητὰς, οἵτινες ἐν διαχύτῳ εὐθυμία ἀπieroῦνται ταῖς διασκεδάσεσι. Δι' ὃ ἡ πρὶν πλήρης μυστηριώδους κατανύξεως καὶ συντετριμμένων καρδιῶν

Μονῇ, καθίσταται τόπος ἀδιαπτώτου εὐθυμίας, χορῶν, διασκεδάσεων, κροτούντων ὀργάνων καὶ τῶν τοιούτων. Ἄρχεται ἡ πανήγυρις ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας, ὅτε συρρέουσιν ἐκ τῶν περὶ χωρίων, λήγει δὲ τὴν ἐπομένην ὅτε ἕκαστος ἐπιστρέφει οἴκαδε. Ἀπὸ τῆς δειλῆς λοιπὸν τῆς προηγουμένης ἡμέρας μέχρι τῆς δειλῆς τῆς ἐπομένης περιελαττομένης τις βλέπει ἐνταῦθα μὲν τοὺς Δολιανίτας ὑπὸ ἰδ' ἀν περιφέρειαν διασκεδάζοντας, ἐκεῖσε τοὺς Γρεβενητὰς, ἰδίᾳ τὰς γυναῖκας διὰ τὴν ἰδιόρρυθμον στολὴν αὐτῶν ἀποτελούσας κυκλικὸν χορὸν καὶ αἵτινες ὥσπερ σειρήνες ἀδουσαι τὰ ἐγγώρια αὐτῶν ἄσματα χορεύουσι πανόραμα πραγματικῶς. Περαιτέρω τοὺς Φλαμπουραρίτας συντρώγοντας καὶ συνευφραινομένους ὡς ἐν μιᾷ οἰκογενείᾳ, ἐνῶ παραπλευρῶς βλέπει τοὺς ἐκ Λιασκοθεσίου ἐν ἰδίῳ κύκλῳ χορεύοντας ὑπὸ τὴν ἀρμονίαν μουσικῶν ὀργάνων. Καὶ ταῦτα μὲν τις λίαν περιέργως θεᾶται ἐντὸς τοῦ εὐρέος περιβόλου τῆς Μονῆς ἔνθα ὑπάρχει ἀρχαιοτάτη ἐκκλησία Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ καὶ λαμπροτάτης ἀγιογραφίας. Ἐξερχόμενος δὲ τοῦ περιβόλου ἐν πρώτοις θέλει προσβληθῆ τὰς ῥινικὰς κοιλότητας ὑπὸ τῶν πολλῶν ὑπτῶν ἀμνῶν περιελαττομένων ὑπὲρ ἀνθρακίᾳς, ὁπόθεν προῶν θὰ παρελάσῃ ἔμπροσθεν διαφόρων μικρομύρων καὶ μικροπωλητῶν, οἵτινες διὰ τῶν παρακλητικῶν φωνῶν τῶν ἀδύνατον νὰ μεινωσιν ἀπρατίρητοι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πανηγύρεως γίνονται διάφοροι ἀγοραπωλησίαι καὶ ποικίλαι συναλλαγαί, ἐξοικειώσεις τῶν διαφόρων τούτων μικροκοινωνιῶν, ἀνταλλαγαί ἰδεῶν, ἀναζωπύρωσις τῶν συγγενικῶν καὶ φιλικῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων καὶ τὸ σπουδαιότερον ἠθικὴ καὶ ὕλική συνδρομὴ τῆς Μονῆς διὰ χρηματικῶν καὶ ἄλλων οὐχὶ εὐκαταφρονήτων προσφορῶν. Μόλις τέλος ἀνανήφοντες ἐκ τῆς εὐωχίας ταύτης περὶ τὴν δειλὴν τῆς ἡμέρας ἅπαντες ὀδεύουσιν τὴν εἰς τὸ χωρίον τῶν ἄγουσαν, ἀποκαθισταμένης ἐν τῇ Μονῇ τῆς μοναστικῆς σιγῆς καὶ ἡρεμίας.

Τὸ Μουχοῦστι

Σημ. 8. Ἐν Ἄρτη κατὰ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου τελεῖται ἐμπορικὴ πανήγυρις *Μουχοῦστι* καλομένη. Ἡ Ἄρτα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην γίνεται ἡ συγκέντρωσις τῶν διαφόρων κατοίκων τῆς Ἡπείρου, Ἀκαρνανίας καὶ Ἐπτανήσου, οἵτινες μεταβαίνουσιν, ἵνα πωλήσωσι καὶ ἀγοράσωσι διάφορα προϊόντα. Ἰδίως δὲ μεγάλαι πράξεις γίνονται ἐπὶ τῶν ζώων. Ἐφ' ὅτου ἡ Ἄρτα ἀπέτελεσε μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐκτίσθη ἀπέναντι ἐπὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἢ Φιλιππιάς, ἐν ἧ ὡσαύτως τὴν ἰδίαν ἡμέραν τελεῖται ἡ αὐτὴ ἐμπορικὴ πανήγυρις, εἰς ἣν συρρέουσιν ἔμποροι ἐκ Πρεβέζης, Φαναρίου, Παραμυθίας, Ἰωαννίνων κλπ.

Παζαρόπουλον

Σημ. 9. Ἐν Κονίτση τελεῖται κατ' ἔτος κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐμπορικὴ πανήγυρις, ἡ λεγομένη *Παζαρόπουλον* καὶ ἣτις δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ μεγαλειτέρα ἐμπορικὴ πανήγυρις τῆς Ἡπείρου. Ἐκεῖ καταβαίνουν ἀπὸ τὰ

ὑψηλὰ βουνά των, ἀπὸ τὸν Πίνδον περιγυροὶ οἱ Βλάχοι, οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ἄλλοι κάτοικοι τῆς περιφέρειας Κονίτσης ἀπὸ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάριξως τῆς πανηγύρεως καὶ συνάζονται ἀπὸ ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Ἡπείρου οἱ ἔμποροι. Ἡ πανήγυρις ἄρχεται μετὰ τῆς 18ης καὶ 21ης Σεπτεμβρίου καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ ὀκταήμερον· οἱ πανηγυρισταὶ ποικίλοι τὴν γλῶσσαν, τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὸν ἱματισμὸν, καταλαμβάνουσι κατὰ χιλιάδας τὸν χώρον τὸν προωρισμένον διὰ τὸ *παζάρι*, ἀνταλλάσσουν καὶ πωλῶσι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν των καὶ τὰ προϊόντα τῆς κτηνοτροφίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Σαμμαρίνης, Φούρκας κτλ. πληροῦσι τὸν χώρον τῆς πανηγύρεως μὲ τὰ τραγόσκουτα, τὰ δίμητα, τὰς βελέντζας, τὰς μαχαίρας των καὶ τὴν πεφημισμένην μεζύθραν (οὔρδαν) τοῦ Ντέντσκου, οἱ Ἀλβανοὶ ἀνταλλάσσουν τοὺς βόας καὶ τοὺς ἵππους των, οἱ Ἰωαννῖται πωλῶσι τὰ τσαρούχια των καὶ οἱ ἐντόπιοι τὰς *ποδιές*, τὴν καλλίστην καὶ μετ' ἄκρας ἐπιμελείας καὶ τέχνης ἐπεξεργασμένην βιομηχανίαν τῶν ὠραίων γυναικῶν των.

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ (ΕΦΕΝΔΗΣ) ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΚΑΤ' Αύγουστον τοῖ 1890, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἀπουσίαν, ἐπε-
σκεπτόμενη ἐκ νέου τὴν φιλτάτην πατρίδα, ἐπορευόμην ἐκ
Πρεβεζῆς εἰς Ἰωάννινα διὰ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ, ἣ ὁποία διέρχεται
διὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων. Ἦτο σχεδὸν ἑσπέρα· μετὰ προηγηθεῖσαν
βροχὴν ὁ ἥλιος ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν, ἔρριπτε τὰς τελευταίας αὐτοῦ
ἀκτῖνας καὶ ἀπῆρχετο νὰ φωτίσῃ διὰ τῶν ζωογόνων αὐτοῦ δώρων
ἄλλον κόσμον εἰς ἄλλο ἡμισφαίριον. Ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας μᾶς
ἀπεχώριζον ἐκ τῆς ὀνομαστῆς τῶν Πέντε Πηγαδίων θέσεως. Ἡ θεὰ
τῶν περίξ ὕρέων, ἡ γραφικὴ τῶν λόφων παράστασις, ἡ ἀνάμνησις
γεγονότων τὰ ὁποῖα διεδραματίσθησαν ἐνταῦθα, εἰς οὐχὶ πολὺ ἀ-
πομακρυσμένην ἐποχὴν, μοὶ ἐπροξένησαν εὐλογον συγκίνησιν, ἣ
ὁποία πῦξανε διὰ τῶν διηγήσεων τοῦ πολυπαθοῦς ἀγωγέως γέρον-
τος Γούδα ἐκ Γραμμένου· ὅτε δὲ διελθόντες τὴν χαράδραν, ἀνηρχό-
μεθα τὰς κλιτύας τῶν Πέντε Πηγαδίων, ἤκούσαμεν ἀπέναντι εἰς
τὸν λόγγον τὸν ἦχον τῶν κουδουνιῶν καὶ τὸ γαύγισμα τῶν κυνῶν,

καὶ εἶτα τὸν περιπαθῆ ἦχον τῆς ποιμενικῆς φλογέρας. Ἡ καρδία μου ἐσκίρτησε καὶ δάκρυα χαρᾶς καὶ ἄλλων αἰσθημάτων ἀνέβλυσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἐνεθυμήθην παλαιούς χρόνους, ἔφερον εἰς τὴν μνήμην τὸν ἀπλοϊκὸν βίον τὸν ὑποῖον διήγομεν κατὰ τὴν παιδικὴν ἐποχὴν καὶ παρέβχλον ἐκείνην πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας οἱ Ἑπειῶται διασπειρόμεθα πανταχοῦ γῆς. Ἀποχαιρετῶμεν τὴν πατρικὴν καλύβην καὶ ἀπερχόμεθα μακρὰν αὐτῆς, ἄλλοι μὲν ζητοῦντες πνευματικὴν τροφήν, ἄλλοι δὲ διεξάγοντες τὸν ἀγῶνα τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν, καὶ ὅτε μὲν ἐν αὐτῷ ἀποφέροντες πλούσιον τὸν ἀμητόν, ἄλλοτε δὲ παρακρουόμενοι ὑπὸ ἀλληλοχίας ἀτυχημάτων ἐν μέσῳ τῶν ἀγῶνων τούτων τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν βιωτικῶν ὁ Ἑπειρωτικὸς λαὸς διετήρησεν ἀναλλοίωτα τὰ πρὸς τὴν πατρίδα οἰσθήματα αὐτοῦ, ἀσχλεύτον τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐκθρέψασαν χώραν. Δὲν λησμονεῖ τὰς ἀτυχίας αὐτῆς, ἐπιθυμεῖ πάντοτε νὰ ἀντικρύσῃ τὰς χινοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν Ἑπειρωτικῶν ὄρέων, νὰ περιπλανηθῆ εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς λόγγους αὐτῶν καὶ νὰ ἀφικρασθῆ τὴν φλογέραν ἐκείνην τοῦ ποιμένος, ἣτις ἀναζωπυρεῖ τὰ βάσανα τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος ἐπεσώρευσε εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχὴν. Διεγείρει τοῦ ποιμένος τὸ ἄσμα τρικυμῖαν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἑπειῶτου τοῦ ἐπανερχομένου ἐκ μακρυνῶν μερῶν εἰς τὴν γενέτειραν, διότι αὐτὸ ἔμεινε ὡς μαρτυρία τοῦ παρελθόντος καὶ ὡς ὑπόμνησις τοῦ μέλλοντος. — Ὑπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις ἐφθάσαμεν ἐπὶ τοῦ σχηματιζομένου ὄροπεδίου, ἐκεῖ ὅτου ἀκριβῶς σώζονται τὰ *Πέντε Πηγάρια* καὶ *παραπλεύρως* τοῦ ἀνεγερθέντος στρατῶνος. Ἐῴμεθα ἐν ὄλῳ 35 ταξειδιῶται. Καθ' ὁδὸν δ' ἐσχέτισθημεν ἢ δι' ἀπλοῦ χαιρετισμοῦ. Ἐδῶ ἀναπαυόμενοι ὑπὸ τὸν γλυκὺν τῆς πατρίδος οὐρανὸν, συνήψαμεν τὴν πρώτην γνωριμίαν. Τρεῖς ἦσαν καθηγηταὶ διδάσκοντες εἰς διάφορα τῆς Ἀνατολῆς σχολεῖα, δύο λόγισι ἐκδῶσαντες καὶ τινα φιλολογικὰ ἔργα, οἱ δ' ἄλλοι ἔμποροι καὶ βιομήχανοι διεσπαρμένοι εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐκεῖ ὅπου φιλόξενος ὑπάρχει διὰ τὸν Ἑ-

πειρώτην χώρα. Τότε κατὰ πρῶτον ἐσκέφθη ὅτι οὐδόλως ἀλυσιτελής θὰ ἦτο ἢ κατ' ἔτος ἀπεικόνισις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ κινήσεως καὶ τῆς ἐν γένει περιγραφῆς τῆς πεφιλημένης χώρας, ἣτις ἐξέθρεψε τέκνα τιμήσαντα αὐτὴν καὶ τὸ γένος δλόκληρον. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ηὐτυχήσαμεν δημοσιογραφοῦντες νὰ ἐνασχοληθῶμεν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου ἐν μέρει, νῦν δὲ ἀποτολμῶμεν ἐν συνόλῳ ὡς μνημεῖον διαρκές νὰ συναγάγῃμεν ὅσα ὁ μέλλον χρόνος θὰ κρίνη ὡς ὠφέλιμα.

*
* *

Ἡ φιλοπατρία ὑπῆρξεν ἀχώριστος ἀπὸ τὸν περιπλανώμενον Ἑπειρώτην. Μοὶ ἔρχεται κατὰ νοῦν ὁ διάλογος τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Κρίτωνα καὶ νομίζω ὅτι ὁ διάλογος οὗτος ἐνεσταλάχθη περισσότερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑπειρώτου. Ὁ Κρίτων δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν ὕπατον τῶν φιλοσόφων, τὸν γηραιὸν Σωκράτην νὰ ἀπειθήσῃ πρὸς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς. « Ἡ πατρίς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, ἡ ὁποία μὲ ἀνέθρεψε καὶ μὲ ἐξεπαίδευσεν, αὐτὴ ἤδη μὲ καταδικάζει· πρέπει λοιπὸν νὰ κλίνω τὸν αὐχένα εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς ἔστωσαν καὶ ἄδικοι». Τῆς ἀρχῆς ταύτης μεγάλα καὶ ἐκτάκτου φιλοπατρίας παραδείγματα πρέσχον οἱ Ἑπειῶται, διατηρήσαντες ἄσβεστον τὸν πρὸς τὴν φιλότατην πατρίδα ἔρωτα καὶ νομίζοντες ἱερὸν καὶ θεῖον τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας. Ὁ Ἑπειώτης ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρέθη, ἐφ' ὅσονδῆποτε χρόνον μακρὰν αὐτῆς καὶ ἂν εἶνε, ὅσαςδῆποτε ἀδικίας παρ' αὐτῆς καὶ ἂν ἐλαβεν, ὅσους διωγμοὺς καὶ καταπιέσεις καὶ ἂν ὑπέστη ἐν αὐτῇ, ὅσον πλούσιος καὶ ἂν γίνῃ, ὅσον πτωχὸς καὶ ἂν μείνῃ, τὴν πατρίδα ἔχων διηνεκῶς κατὰ νοῦν ἀποθνήσκῃ ἐν ξένη γῆ, καὶ παραδίδων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ πλάστῃ. αὐτῆς τὸ ὄνομα προφέρει κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμήν.

*
* *

Ἡ Ἑπειρος οὐχὶ ὀλίγα κατώρθωτε μεγάλα ἔργα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτίς τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους· διετήρησε δὲ ἀμείωτον καὶ τὸ γόητρον τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης τὸ ὁποῖον ἦτο ὀνομαστόν διὰ τοὺς χρησμούς αὐτοῦ καὶ ἔσπευδον πανταχόθεν νὰ συμβουλευθῶσιν αὐτό. Οὐχ ἦττον ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος μ. Χ. συνετέλεσε καὶ πρὸς διάδοσιν καὶ διάσωσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων διὰ τῆς φιλοπατρίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐμμονῆς αὐτῆς εἰς τὰ πάτρια. Κυρίως ἀπὸ τοῦ 1431, ἀφ' ὅτου ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου ἐκυριεύθη, ἐπὶ Ἀμυράτ, ἄρχεται ἐντελῶς ἄλλη καὶ διαφορετικὴ δρᾶσις τοῦ Ἠπειρωτικοῦ στοιχείου. Εἰς τὴν ἔρευναν τῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν ὑπάρχουσι ἱστορήματα παρουσιάζοντα, ἄνευ διακοπῶν, τὴν κατάστασιν τῆς Ἠπείρου. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1431 ὁ Ἠπειρώτης διέπερασε κατὰ πρῶτον εἰς Βενετίαν, Μεσσήνην, Γένουαν, Λιβόρνον καὶ εἶτα ἐξηπλώθη εἰς Ρωσσίαν, τὰ παράλια τῆς Μολδοβλαχίας, παρελθόντος δὲ τοῦ κλονισμοῦ τοῦ 1821 καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῆς Ἀνατολῆς πόλεις. Ἡ εἰς τὴν ξένην ἀποδημία ἐγενικεύθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθ' ὅλην τὴν Ἠπειρον καὶ σήμερον σπάνια εἶνε τὰ παραδείγματα τῆς ἐξαιρέσεως. Ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἄγονον τῆς χώρας, εἰς τὰ μεσόγεια ἰδίως μέρη, ἐξ ἄλλου, ἄλλαι ποικίλαι ἀνάγκαι ἐπιτακτικῶς ἐξηνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ ἀναζητήσωσιν ἄλλαχοῦ τὰ μέσα τῆς ἀνακουφίσεως τῶν ἀναγκῶν τούτων. Τὸ ἐπιτήδειον τοῦ Ἠπειρώτου πνεῦμα, ἡ πρὸς τὰ γράμματα τάσις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπεροχὴ τάχιστα ἐξεδηλώθησαν· ὁ ἀσχολούμενος εἰς μελέτας θὰ ἀνεύρη πανταχοῦ καὶ ἐν τέκνον τῆς εὐάδρου χώρας τὰς Μούσας λατρεῦον ἢ τὸν κερδῶνον Ἑρμῆν περιέπον. Κατέλαβον δὲ οἱ Ἠπειρῶται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπιφανῆ θέσιν εἰς τὰ γράμματα. Τοιαύτη ἦν ἡ φιλομάθεια

καὶ ἰκανότης αὐτῶν, ὥστε καὶ τυπογραφεῖον ἱδρυσαν ἐν Βενετία ἐνθα ἐξεοῖδοντο πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά βιβλία. Πόσον δὲ ὠφέλησε τὸ ἡμέτερον γένος τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο περιττὸν νὰ μνημονεύσωμεν, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Βενετικῆς ἀριστοκρατίας πολλοὶ ἐργάται Ἑπειρῶται προσεκλήθησαν παρὰ τῶν μεγάλων τυπογραφείων τῆς Βιέννης καὶ Λειψίας. Ἡ ἀπαιθρήσις των λογίων Ἑπειρωτῶν καὶ τῶν ἀνατὸ ἐμπόριον ἀκμασάτων δὲν εἶνε εὐκολος. Εὐρίσκομεν Ἑπειρώτας διδάσκοντας τοὺς ἐγγόνους τῆς Αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης τῆς Β' διερμηνεῖς τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, δεξιούς ὑπαλλήλους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ὅπερ σπουδαιότερον διακρινομένους ἐν τῷ ἐμπορίῳ, θιασώτας τῶν γραμμάτων καὶ εἰς τῆς πατριδος τὰ ἀτυχήματα καὶ τὰς δεινοπαθείας δακρύοντας.

*
* *

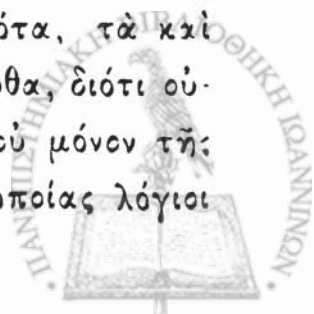
Πρὸ πολλοῦ ἐν Ἑπίρῳ ἢ περὶ τὰ γράμματα τάσις ἐναργῶς εἶχεν ἐκδηλωθῆ καὶ παντοῖαι κατεβάλλοντο προσπάθειαι ὅπως ἐδραιωθῆ ἢ περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀκλόνητος πεποιθήσις, ἣτις εἶχε διαταραχθῆ ἔνεκα πολλῶν αἰτίων, ὅτε ἐνεφανίσθη περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὁ ἐκ Μεγάλου Δένδρου τῆς Αἰτωλίας ἱερομόναχος Κοσμάς ὅστις ἀποστολικῶς περιῆλθε πολλὰ μέρη, ἰδίᾳ τῆς Ἑπίρου, διδάσκων καὶ νοητῶν τὰ πλήθη καὶ προτρέπων αὐτὰ νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτῶν, νὰ καλλιεργῶσι τὰ γράμματα καὶ νὰ ἀνυψῶσι τὸ γόητρον τῆς ἐκκλησίας. Ἐκαστος Ἑπειρώτης ἔχει πλήρη γνῶσιν τῶν θείων αὐτοῦ διδασμάτων, ἤκουσε παρὰ τῶν γερωντοτέρων τοὺς λόγους, τὰς προρρήσεις καὶ τὰς νοηθείας αὐτοῦ καὶ ἐνθυμεῖται ἴσως τοποθεσίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος ἔστη καὶ προσηγόρευσε τοὺς προσελθόντας ἢ ἔστησε σταυρὸν ἢ ἄλλο σημεῖον. Κυριώτατον αὐτοῦ μέλημα ὑπῆρξε νὰ ἐξομαλύνῃ

τάς διαφωνίας τῶν κοινοιήτων, νὰ προτρέψῃ αὐτάς εἰς τὴν ὁμόνοϊαν, νὰ ἰδρύωσι σχολεῖα καὶ νὰ ἐμμένωσι σταθερῶς εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας «... Ἐγὼ (ἔλεγεν) εὐγῆκα καὶ περιπατῶ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀπὸ χώραν εἰς χώραν καὶ διδάσκω τοὺς ἀδελφούς μου χριστιανούς, καὶ ἀνίσως ἦτον δυνατὸν νὰ ἀνέβαινα εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ φωνάξω μίαν φωνὴν μεγάλην καὶ νὰ κηρύξω εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ εἰπῶ πῶς μόνον ὁ Χριστὸς μου εἶνε υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ θεὸς ἀληθινός, καὶ ζωὴ τῶν ἀπάντων, ἤθελα νὰ τὸ κάμω· ὅμως ἐπειδὴ δὲν ἤμπορῶ νὰ κάνω ἐκεῖνο τὸ μεγάλο, κάνω ἐτοῦτο τὸ μικρὸν καὶ περιπατῶ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ ἀπὸ χώραν εἰς χώραν καὶ διδάσκω τοὺς ἀδελφούς μου τὺς χριστιανούς».

*
* *

Διὰ τῆς ἀφωσιώσεως πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτῶν οἱ Ἑπειρῶται καὶ τῆς ἀμίλλης πρὸς σύστασιν σχολείων ἀνεδείχθησαν παντοῦ καὶ ἐτίμησαν τὴν πατρίδα αὐτῶν. Δυσχερῆς καὶ ἐπιπικρὸς ἦτο ἡ ὁδὸς ἣν ἠκολούθουν, ἀλλὰ διὰ τῆς διακρινούσης αὐτοὺς εὐθύτητος, τιμιότητος, ἐπιμονῆς, ἀποταμιεύσεως καὶ φιλοπατρίας ὑπερεπήδησαν τὰς δυσχερεῖας ἀπάσας. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ πλειὰς τῶν εὐπόρων ἐπολλαπλασιαζέτο καὶ αἰπρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν πατρίδα δωρεαὶ ἐκίνουν πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸν θαυμασμόν. Σχεδὸν πρῶτον ἐν Ἑπιείρῳ ἰδρύθησαν σχολεῖα διὰ τῆς γενναιοδωρίας ἀτόμων καὶ πολλαὶ ἄλλαι παρεσχέθησαν εὐεργεσίαι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τούτων εἶνε τόσον μέγας ὥστε δυσκολευόμεθα νὰ ἀπαρριθμήσωμεν πρόσωπα ἐκ δειλίας μὴ λησμονήσωμεν τὰ περισσότερα. Δύο ὅμως γεγονότα, τὰ καὶ σπουδαιότερα, κατὰ καθῆκον δεόν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα, διότι οὐσιωδῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως οὐ μόνον τῆς Ἑπιείρου, ἀλλὰ καὶ τῶν γειτόνων χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας λόγιοι

ἐξ Ἡπείρου ἐκπεμφθέντες ἐοίδαξαν καὶ παρέσχόν μεγάλας πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐκδουλεύσεις. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Ζωσιμαία σχολὴ ἰδρυθεῖσα ἐν Ἰωαννίνοις καὶ οἱ ἱκανῶν χρηματικῶν ποσῶν προικοδοτηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαῶν. Οἱ Ζωσιμάοι κατηνάλωσαν τὸν βίον αὐτῶν, ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἔτι ἐκκτονταετηρίδος, εἰς τὸ ἐμπόριον, παρέσχον πάντοτε, εἴτε ἐν Βενετίᾳ, εἴτε ἐν Ρωσσίᾳ, εἴτε ἀλλαχοῦ εὐρισκόμενοι, προθύμως τὸν ὄβολόν αὐτῶν πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Συνέτρεχον πάντα νέον, καταγιγνώμενον περὶ τὰ γράμματα, τὸν ἐνίσχουον ἵνα βραδύτερον χρησιμοποιοῖ ταῦτα ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος. Σπάνια φιλοπατρίας παραδείγματα ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ ἱστορία. Οἱ Ζωσιμάοι ὑπὲρ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς πατρίδος μόνον εἰργάσθησαν καὶ τὸ παράδειγμα αὐτῶν θὰ χρησιμεύῃ ὡς ὑπόδειγμα ἄκρου πατριωτισμοῦ. Ἡ Ζωσιμαία σχολὴ ἰδρυθεῖσα εἰς χρόνους, καθ' οὓς παχυλὴ πανταχοῦ ἦτον ἐξηπλωμένη ἡ ἀμάθεια καὶ μόλις ἀνεφαίνοντο ἄνδρες λόγιοι, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς γλώσσης. Ἐξ αὐτῆς ἐξήρχοντο λόγιοι—νέοι σφριγῶντες καὶ μετὰ θυλάκια πλήρη ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοπατρίας—εἴτινες διασπειρόμενοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν καὶ Μολδοβλαχίαν ἐπότιζον τοὺς διψῶντας μετὰ ἐλληνικὴν παιδείαν καὶ ἐνεχάρασσον εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀναγεννωμένης κοινωνίας εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ ἐλπίδας εὐοίωνους. Ὁ χρόνος ἐκάλυψε τὴν μνήμην τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ μόνον οἱ φυλλομετροῦντες τὰς μονογραφίας καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνευρίσκουσι τὰ ὀνόματά των καὶ παρέρχονται πρὸ τῶν οἰκείων σελίδων, ὡς διερχόμεθα πάντες πρὸ τῶν ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν. Ἀλλὰ δὲν ἤρουν ἡτὴ νὰ καταστρέψῃ οὔτε τὸν τάφον οὔτε τὴν ἐπιτάφιον στήλην τῶν Ζωσιμαῶν. Παρέρχονται δεκαετηρίδες· θὰ παρέλθωσι καὶ αἰῶνες· αἱ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας καὶ ἅπασαι θὰ ἀποκαλύπτονται πρὸ τῆς ἐπιταφίου στήλης τῶν Ζωσιμαῶν, ἧτις ἴστα-

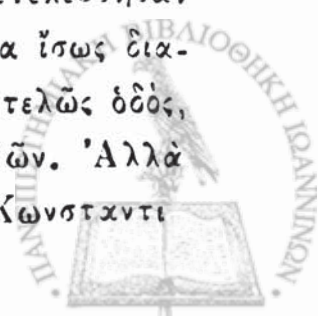

ται ἐκεῖ παρὰ τὴν ρογγαλίζουσαν λίμνην. Ἡ Ζωσιμαία σχολὴ θὰ ὑφίσταται πάντοτε εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλοπατρίας τῶν ἀνδρῶν καὶ ὅπως διδάσκη ἡμᾶς ὅτι ὑπῆρξε τὸ φυτώριον εὐγενοῦς νεότητος, ἣτις διέσπειρε πανταχοῦ τὸν σπόρον τῆς ἀληθείας καὶ ἐσάρωσε τὴν ἀμάθειαν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν Ζωσιμαίαν σχολὴν ἐβάδισεν, εἰ καὶ βραδύτερον ἢ ἐκκλησιαστικὴ Ριζάρειος σχολὴ, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου Ἀδελφῶν Ριζαρῶν. Ἐν αὐτῇ ἐξεπαιδεύθησαν πολλοὶ Ἑπειῶται, ἰδίᾳ ἐκ τῶν 44 χωρίων τοῦ Ζαγορίου, οἵτινες ἐκλείσαν τὰ γράμματα καὶ σήμερον ἔτι διακρίνονται μεταξὺ τῶν λογίων καὶ τῶν ἐπιστημόνων. Ὁ σκοπὸς τῶν Ριζαρῶν ἦτο νὰ κληροδοτήσωσιν εἰς τὸ γένος ἡμῶν κληρὸν ἐγκρατῆ καὶ μορφωμένον καὶ νὰ φανῶσιν, οὕτω, χρήσιμοι καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα. Ἐὰν ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἐπετεύχθη τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀκηδεῖαν ἐκείνων, εἰς οὓς ἔλαχεν ὁ κληρὸς νὰ ἐκπληρῶσι τὴν ὑστάτην τῶν Ριζαρῶν βούλησιν. Ὅπως δὲποτε ὅμως, ἢ Ἑπειρος ὀφείλει εἰς τοὺς ἀνδρας τούτους διηνεκῆ εὐγνωμοσύνην, διότι πολλοὶ ἄποροι νέοι ἐξεπαιδεύθησαν καὶ ἀνωτέρας ὀρεγόμενοι μαθήσεως διεκρίθησαν καὶ κατέλαβον τιμητικὰ ἀξιώματα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐκθρέψασαν σχολὴν τιμήσαντες.

*
* *

Ταῦτα ἀποτελοῦσι περίου ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ ἔτους 1866 ἢ ἕως τὸ 1870. Ἀπὸ τῶν ἐτῶν τούτων μέχρι τοῦ 1892 ἀνατέλλει ἄλλη περίου πνευματικῆς κινήσεως διὰ τὴν Ἑπειρον. Ἡ περίου αὐτὴ εἶνε ἀξία μνημονεύσεως διότι, κατ' αὐτὴν, ἐπετελέσθησαν πολλὰ τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐντελῶς ἄγνωστα ἴσως διατελοῦσιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐχαράχθη νέα ἐντελῶς ὁδός, χωρὶς νὰ ἐπισκισθῇ ποσῶς τὸ ἔργον τῶν ἀνωτέρω σχολῶν. Ἀλλὰ τὸ κέντρον τῆς ὅλης δράσεως μετατοπίζεται εἰς τὴν Κωνσταντι

νούπολιν, ἣτις περιελάμβανε τότε εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀνθοῦσαν Ἑπειρωτικὴν παροικίαν, νεότητα ὀργῶσαν πρὸς τὰ καλὰ, νέους μὲν ἀποχαιρετίσαντας τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἐδώλια καὶ ἐτοιμοὺς εἰς πᾶσαν πατριωτικὴν πράξιν, ἐμπόρους ἀγογγύστως χύνοντας τὸν ὄβρον αὐτῶν, περιέκλειεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν Χρηστάκην ἐρέντην Ζωγράφον, Νεόφυτον Δέρκων τὸν ἐκ Δρυμμάδων καὶ Βασιχῶν τὸν ἐκ Δελβινακίου· οἱ δύο τελευταῖοι ἐκοιμήθησαν, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, τὸν αἰώνιον ὕπνον, θρηνηθέντες ὑπὸ τῆς πατρίδος καὶ προπεμφθέντες εἰς τὸν τάφον μετὰ τιμῶν αἵτινες ἀρμόζουσιν εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας. Ὁ δὲ Χρηστάκης Ζωγράφος ζῆ ἔτι ἐν Παρισίοις ἀφθόνως παρέχων τὰς χορηγίας, ὑπὲρ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ φιλεκπαιδευτικῶν καταστημάτων, οὐ μόνον τῆς Ἠπέιρου ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης χώρας. Διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑπειρῶται, συλλέγοντες κατ' ἔτος χρηματικὸν κεφάλαιον οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, προέβησαν εἰς τὴν σύστασιν σχολείων ἐν Ἠπέιρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ καὶ ἐβοήθουν ἐκεῖνα τὰ ὅπου εἶχον ἀνάγκην μικρᾶς βοηθείας. Ἐν γένει δὲ ἀπὸ τοῦ Συλλόγου τούτου ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ τῆς βελτιώσεως τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καθ' ὅλην τὴν Θράκην οὐ ἐπιτροπῶν ἐπὶ τούτῳ συσταθεισῶν, βραχύτερον δὲ τοὺς καρπούς τῆς διαπλάσεως τῆς νεότητος ἀπῆλause καὶ ἡ Ἠπειρος. Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνετέλεσε καὶ αὐτὴ ἡ γενναιοδωρία τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου. Ἐκτὸς τῶν χορηγημάτων, πρὸς διάφορα σχολεῖα, ἀνέλαβε τὴν οὐ ἐξόδων του ἀνιδρυσιν τελείου διδασκαλείου ἀρρενων καὶ θηλείων ἐν Ἠπέιρῳ. Ἀνηγέρθησαν δὲ τὰ κατάλληλα κτίρια ἐν Κεσπορατίῳ, τῇ γενεθλίῳ τοῦ χορηγητοῦ πόλει, καὶ συνήχθησαν ἐκεῖ τεκνα ἀπὸ πάσης Ἑπειρωτικῆς γωνίας. Ἡ λειτουργία τοῦ διδασκαλείου τούτου εὐεργετικῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, καθότι ἐξ αὐτῶν ἀπελύθησαν νέοι οἵτινες ἐτράπησαν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ μετέτρεψαν, ὡς ἄριστα μορφωθέντες, τὰς βᾶσεις τῆς μέχρι τῆς ἐπο-

χῆς ἐκείνης ἐπικρατούσης διδασκαλικῆς μεθόδου. Ἄτυχως τὸ ἔργον τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων ἀνεκόπη πρὸ τετραετίας διὰ λόγους οἵτινες ἄλλοτε ἐξετέθησαν.

*
* *

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐκπαιδευτηρίων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὄρμηθέντες οἱ Ἑπειῶται λόγιοι ἐξηπλώθησαν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα εἰς πλείστας πόλεις καὶ κατέλαβον ἐπίζηλον ἐν τοῖς γράμμασι θέσιν. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς ἐκδόσεις συγγραμμάτων καὶ ἄλλων φιλολογικῶν ἔργων ἐπεδόθησαν. Μεταξὺ δὲ τῶν ὀλίγων τούτων ἀναφέρομεν τοὺς Π. Ἀραβαντινὸν, συγγράψαντα «Χρονογραφίαν τῆς Ἑπείρου» καὶ ἄλλας ἀξιολόγους μελέτας τὸν Α. Πάλλην, τὸν Δ. Σεμιτέλον, τὸν πρὸ τετραετίας τελετήσαντα ἰατρὸν Ἰ. Λαμπρίδην, ἐπιδοθέντα εἰς τὴν κατὰ τμήματα περιγραφὴν τῆς Ἑπείρου καὶ πολλὴν εἰς τὰς συγγραφάς του ἐπισωρεύσαντα ὕλην χρήσιμον δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι βραδύτερον θὰ ἀσχοληθῶσιν εἰς συγγραφάς. Ἐν γένει δὲ ἐδημοσίευσαν μονογραφίας ἀξιολόγους καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἑπειῶται εἰς ἴδια τεύχη ἢ καὶ εἰς τὰ ἐκδιδόμενα περιοδικά. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν πληθύν τῶν λογίων ἐλάχιστος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιδοθέντων εἰς μελέτας ἀφορώσας τὴν Ἑπειρον. Τοῦτο ἀποδοτέον ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ ἀνώμαλον τῶν περιστάσεων καὶ ἐτι μᾶλλον εἰς τὴν παντελεῆ σχεδὸν ἔλλειψιν πηγῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ βεβασίωσι τὰς μελέτας αὐτῶν καὶ τὸ κυριώτατον εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν βιβλίων. Ἦθελε βεβασίως ἐξακολουθήσει ἢ αὐτὴ ἀμέλεια πρὸς διάσωσιν τῶν γεγονότων ἐκείνων ἅτινα θὰ διαφωτίσωσιν τὸν ἱστοριογράφον εἰάν ὀλίγοι δὲν κατεγίνοντο εἰς τὴν περισυλλογὴν αὐτῶν. Ὁ δὲ κ. Γ. Χασιώτης καὶ συλλογὴν τῶν Ἑπειρωτικῶν δημοδῶν ἀσμάτων ἐξέδωκεν, ἐν ᾗ πολλὰ περιέσωσε. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ὁ κ. Ζωγράφος ὤρισε διαγώνισμα τὸ ὁποῖον διαχειρίζεται ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλο-

γος. Σκοπός δὲ τοῦ «Ζωγραφείου διαγωνίσματος» εἶνε ἡ «περισυλλογή μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ζώντων ἐν τῷ λαῷ». Τὸν πρῶτον τοῦ ἀγωνίσματος τόμον ἐξέδωκεν ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ ἔτος 1891. Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ περιέχεται πλουσίαι συλλογή Ἑπειρωτικῆ ἐκ ὠημωδῶν ἀσμάτων, παρσιμιῶν, λεξιλογίων, ἐθίμων κτλ. ἀποσταλεῖσαν ὑπὸ λογίων Ἑπειρωτῶν.

*
* *

Τὴν τοιαύτην τῶν Ἑπειρωτῶν πνευματικὴν καὶ ὕλικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τοῦ ἡμερολογίου τούτου σκοποῦμεν κατ' ἔτος νὰ παρουσιάσωμεν, νὰ συλλέγωμεν τὰ πνευματικὰ ἔργα τῶν χειριζομένων τὴν γραφίδα, τὰ ἄσματα τὰ ἀδόμητα εἰς ἀνάμνησιν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἀνεξάλειπτα μένουσιν ἀπὸ τὴν μνήμην παντός Ἑπειρώτου καὶ ἀντηχοῦσιν ἀνά τὰς Ἑπειρωτικὰς χαράδρας καὶ τοὺς λόγγους, τὰ μοιρολόγια τὰ ὁποῖα σπαράσσουν πᾶσαν εὐαίσθητον καρδίαν, τὰς παραδόσεις, τὰς παρσιμίας καὶ ἐν γένει τὰ λείψανα τῆς φαντασίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ. Δὲν ἐθεωρήσαμεν εὐσχερὲς τὸ ἔργον τοῦτο οὔτε ἀλυσιτελές, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ περιερχόμενος τὰς πρωτεύουσας πόλεις πυκνὴν ἀπαντᾷ τὴν Ἑπειρωτικὴν παροικίαν καὶ ὑπερηφάνως μνημονευόμενον τὸ ὄνομα τῆς φιλτάτης πατρίδος, κίρια δὲ περίκομψα καὶ ἐπιβλητικὰ, διὰ τοῦ χρήματος τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ἀνεγερθέντα, περικλείουσι χρυσὰς ἐλπίδας εἴτε ὡς διαπλάσσοντα τὴν νεότητα εἴτε δι' ἄλλας κοινοφελεῖς καὶ φιλανθρώπους προωρισμένα πράξεις· ὅπουδὴποτε καὶ ἂν στρέψῃ τις τὸ βλέμμα θὰ ἀντικρύσῃ τοῦ Ἑπειρώτου τὴν γενναιοδωρίαν, θὰ εὕρῃ ἀναγεγραμμένον, χρυσοῖς γράμμασι, τὸν Ἀβέρωφ, τὸν Χρηστάκη Ζωγράφον, τὸν Ἰωάννην Μπάγκαν⁽¹⁾ καὶ ἄλλους θαυμασίως συνεχιζοντας τὸ ἐπίζηλον ἔργον καὶ ἐξυπηρετοῦντας τὴν πατρίδα.

(1) Ἄτυχῶς ὅτε ἐγράφομεν τὰ ἀνωτέρω παρέδιδε τὸ πνεῦμα

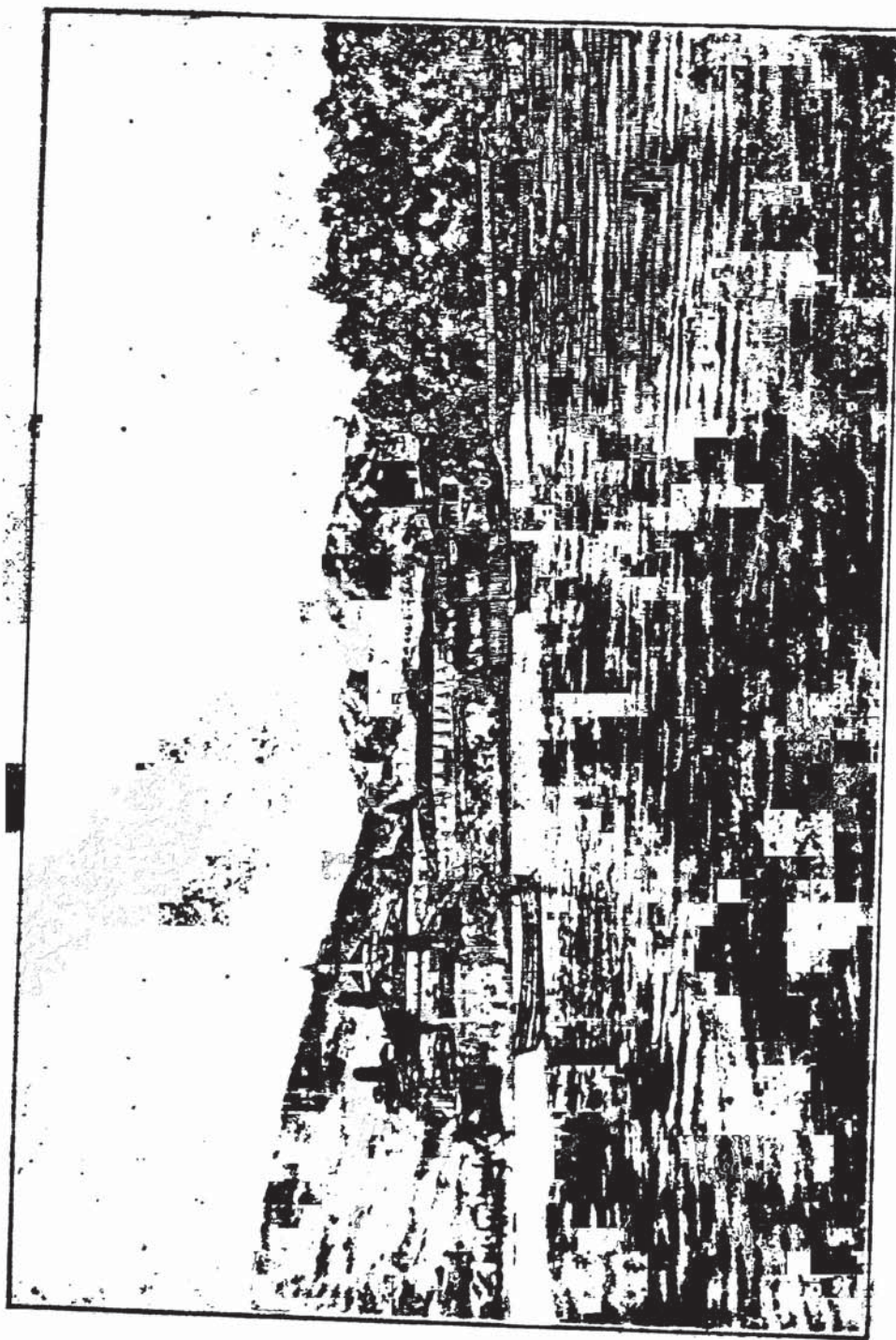
Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ παρουσιάζομεν, δὲν εἶνε οἶον κατὰ νοῦν εἶχομεν. Θὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς ὑπόδειγμα τῆς διὰ τὰ μέλλοντα ἔτη συνεργασίας. Ὁ χρόνος καὶ ἡ ἔλλειψις ὑλικῶν μέσων δὲν ἐπέτρεπον εἰς ἡμᾶς πρῶτῳτερον νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς σχετικῆς ἐργασίας. Μόλις πρὸ δύο μηνῶν ἤρξάμεθα καὶ εἰς πολλοὺς περιήλθομεν ἐνδοιασμούς. Ἡ ἐκδοσις Ἑπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου περιέχοντος ὕλην ἀποκλειστικῶς Ἑπειρωτικὴν καὶ συνεργάτας ὡσαύτως Ἑπειρώτας, ἐὰν δὲν ἦτο ἀδύνατος δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὐχερῆς. Ἐνεθαρρύνθημεν παρ' ὄλων τῶν φίλων, ὅπως φέρωμεν εἰς πέρας τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὅστις ἔτυχεν ἐπιδοκιμασίας καὶ νῦν παρουσιάζομεθα δειλοὶ πρὸ τῶν ἀναγνωστῶν, αὐτῶν ἐπικαλούμενοι τὴν ἐπιείκειαν, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι πληρέστερον ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὸν σκοπὸν τούτον.

Ἐκρίθη εὐλογον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τούτῳ νὰ δημοσιευθῶσι καὶ εἰκόνες παριστῶσαι πρόσωπα διακεκριμένων Ἑπειρωτῶν, τοποθεσιῶν, κτιρίων, καὶ εἰκόνες παριστῶσαι τύπους ἐνδυμασιῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ἡθέλομεν νὰ περιλάβωμεν καὶ ἄλλας τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἀλλ' ἐλλείψει ἐπαρκοῦς χρόνου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῶσι, διότι αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ ἐπεξεργάσθησαν ἐν Λειψία. Ἄλλως τε καὶ ἡ δαπάνη εἶνε ὑπέρογκος. Δὲν εἶνε ὅμως δυνατόν εἰς ἐν ἔτος τὰ πάντα κατὰ τὴν θέλησιν ἡμῶν νὰ γίνωσιν. Ἐὰν ἡ προθυμία ὑπάρξῃ τοιαύτη ὥστε νὰ καλυφθῇ ἡ δαπάνη, ἀφεύκτως τὸ ἐπόμενον ἔτος, καὶ θεοῦ θέλοντος, θὰ παρουσιάσωμεν καὶ δεῦτερον τόμον πλουσιώτερον καὶ κατὰ τὴν ὕλην καὶ κατὰ τὰς εἰκόνας οὕτως ὥστε ν' ἀπαρτισθῇ σύνολον συνεχές. Θεωροῦμεν δὲ ἐπιβαλλόμενον καθῆκον νὰ ὁμολογήσωμεν χάριτας τοῖς συντελέσασιν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἡμερολογίου τούτου διὰ τῆς ἀποστολῆς πραγματειῶν ἢ ἄλλων πληροφοριῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Δεκεμβρίου 1895.

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΓΑΓΑΡΗΣ

Η ΛΙΜΝΗ ΚΑΙ Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΝ

Γνωστή εἶνε ἡ πολυμαθία καὶ ποικιλία τῶν γνώσεων τοῦ Ἰππειώτου ἱατροῦ καὶ ποιητοῦ Ἰωάννου Βηλαρά, ἧτις οὐ μόνον παρὰ τῶν συγχρόνων ὁμογενῶν ἐθαυμάζετο, ἀλλ' ἔτυχε καὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ Ἀγγλοῦ Holland τοῦ κατὰ τὴν ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις περιοδεῖαν αὐτοῦ προσωπικῶς γνωρίσαντος ἐν Ἰωαννίνοις τὸν Βηλαρᾶν. Καὶ ὡς ποιητῆς μὲν ἐστιχούργησε θέματα παντοῖα, προκρίνων συνήθως τὸ σατυρικὸν εἶδος συμφώνως πρὸς τὴν χαρκατηρίζουσαν αὐτὸν ἰδιοφυίαν, ἀλλ' οὐχ ἥττον εὐστοχῶν ἐν οἰκῶντι κρούσει τῆς λύρας. Ὡς ἱατρός δὲ οὐ μόνον ἐν τῷ εἴκῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ Βελῆ, ἦτο ἀγαστός διὰ τὴν ἐπιστημοσύνην, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀπάντων τῶν Ἰωαννιτῶν ἐτιμᾶτο ὡς εἴπερ τις καὶ ἄλλος μεμνημένος τὰ μυστήρια τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμης. Καὶ περὶ τὴν βοτανικὴν δὲ, ἧτις ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἦτο πολὺ μᾶλλον ἢ νῦν ἀναγκαία εἰς τοὺς ἱατροὺς, μετερχομένους ἄμα καὶ τὸν φαρμακοποιόν, ἦτο ἐντριβέστατος, καὶ ἠθέλησε μάλιστα νὰ νεωτερίσῃ, εἰσαγαγὼν ἐλληνικὰς ἐπὶ τῶν φαρμάκων ἐπιγραφὰς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ φαρμακείῳ καὶ τὰς συνταγὰς

δὲ γράφων ἑλληνιστί¹. Ἄλλ' οὐχ ἦττον εἶνε γνωστὸν, ὅτι ὁ Βηλαράς δὲν ἦτο μόνον ποιητῆς καὶ ἰατρός, βοτανικὸς καὶ φαρμακοποιός. Ἡ συλλογὴ τῶν Ἀπάντων αὐτοῦ² ἀναδεικνύει αὐτὸν ἐγκρατέστατον καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἣν ἐνδελεχῶς ἐμελέετα. Ἀληθῶς ἦ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασις τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος, μέρους τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου καὶ τῆς εἰς τὸν Ὅμηρον ψευδῶς ἐπιγραφομένης Βατραχομουμαχίας δεικνύει ἐπαρκῶς τὴν φιλολογικὴν μάθησιν τοῦ Βηλαρά, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν τέχνην μεθ' ἧς ἔγραφε τὴν δημῶδη γλῶσσαν.

Προέβη δ' ὁ Βηλαράς εἰς τὸν χειρισμὸν τῆς δημῶδους γλώσσης ὄχι μόνον μετὰ φιλοκαλίας τινὸς ἰδιωζούσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μελέτης καὶ μετὰ προγράμματος ὠρισμένου. Αἱ λέξεις αὐτοῦ ἐκείνου ἐν τῷ πεζογραφημάτι τῷ φέροντι τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ Λογιότατος τᾶξιδιότης» εὐνάνται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον τοῦ ὅλου αὐτοῦ συστήματος. «Ὅποιος ἀμελάει τὸ στολισμὸ τῆς ὀγλώσσας του ἀπὸ τὰ μέσα ποῦ ἔχει ἢ ἴδια γιὰ νὰ δείξῃ τῆς χάρισ της, καὶ δανεῖζεται ξένα καὶ ἀσυνήθιστα στολίδια, ὁποῦ δὲν τῆς τεριάζουν, ἀντὶς νὰ τὴν ὠμορφαίνῃ, τὴν ἀσκημένει σὲ τρόπον, ὁποῦ τὴν κατασταίνει συχαμερὸ τέρας, κι' ὁποῦ μὲ ὅσα φτιασίδια κι' ἂν τὴν ἀλείφει, κἀνενὸς δὲν ἀρέγει. Ἡ ἀπλῆ μας ὀγλώσσα, λογιότατε, ἔχει ἀστέρευτους θησαυροὺς ἀπὸ χάρισ καὶ νοστιμάδες, μόνε ἢ πρόληψη, ὁποῦ κυριεῦει τὸν νοῦν ἐκείνων, ὁποῦ ἔπρεπε νὰ ξεθάφτουν αὐτὰ τὰ πλούτη, τοὺς ἔκχμε νὰ τὴν ἀμελήσουν καὶ νὰ τὴν καταφρονήσουν, δίχως κανένα δίκαιον στὸν κόσμον. Ἄς τὴν περιποιηθῶν, ἄς τὴν γλυκομιλήσουν σὰν ἐδι-

¹) Σάθα Νεοελληνικὴ φιλολογία σ. 650.

²) Νεωτάτη καὶ πληρεστάτη μέχρι τοῦδε ἔκδοσις εἶνε ἡ ἐκτυπωθεῖσα τῷ 1861 ἐν Ζακύνθῳ ὑπὸ Σεργίου Ῥαφτάνη ἢ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀπαντα Ἰωάννου Βηλαρά ἦτοι ποιήματα καὶ πεζὰ τινὰ».

»κῆν τους, καὶ τότες ἀκοῦς πόσο χαριτωμένα ἀποκρένεται στῆς
»φωναῖς τους «».

Τοιοῦτον τὸ πρόγραμμά ἀνδρὸς, ὅστις ἐν τῷ πολυθρულῆτῳ γλωσσικῷ ζητήματι, ὅπερ πέπρωται ἴσως νὰ μείνη ἄλυτον ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον χρόνον καὶ τὸ ἀνατολικόν, ἐπέχει ἰδίαν καὶ πράγματι ἐγκριτον θέσιν. Οὐδὲ περιωρίσθη ὁ Βηλαρᾶς ἐν ἡμέραις καθ' ἃς εἶπερ ποτὲ διεξήγετο σφοδρὸς ὁ περὶ τῆς γλωσσικῆς πορείας τοῦ ἔθνους ἀγὼν εἰς μόνην τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὡς γραφομένης γλώσσης σθενχρᾶν σταυροφορίαν, ἀλλ' ἠθέλησε καὶ νὰ φανῆ νεωτεριστῆς ἐν τῷ τρόπῳ τῆς γραφῆς αὐτῆς. Ἡ νέα ὀρθογραφία τῆς δημοῦδος γλώσσης, ἣν εἰσηγήσατο τῷ 1814 ἐν τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ τῇ ἐπιγραφομένη *Ἡ Ρομεηκῆ γλῶσσα καὶ ἐκτυπωθεῖση στήν τεηπογραφεα του Κορφου*, συνίστατο εἰς τὴν κατάργησιν τῶν τόνων καὶ πνευμάτων πλὴν ἐν σπανίαις τισὶ περιστάσεσι καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν γραμμάτων εἰς τὰναγκαιότατα μόνον πρὸς ἐκφώνησιν τῶν φθόγγων. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦ Βηλαρᾶ ὑπῆρξε νεκρογενὲς καὶ ἔσχε τόσους ὀπαδοὺς ὅσους τὰ νεώτερα ὀρθογραφικὰ συστήματα τοῦ Σκυλίτση καὶ τοῦ Φαρῶ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὸν πατέρα νὰ μείνη πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας του μέχρι τοῦ θανάτου.

Καὶ βεβχιόνει μὲν ὁ τῷ 1827 ἐν Κερκύρᾳ τὸ πρῶτον ἐκδοὺς τὰ «Ἰωάννου Βηλαρᾶ ποιήματα καὶ πεζὰ τινὰ» Π. Πετριδῆς ἐν τινι ὑποσημειώσει τοῦ προσλόγου, ὅτι ὁ Βηλαρᾶς μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου *Ἡ Ρομεηκῆ γλῶσσα* ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῆς καθωμιλουμένης «φίνεται ν' ἄλλαξε σκοπὸν ἀπὸ τότε ἕως τώρα, ἐπειδὴ «τὰ ἰδιόχειρά του ἀντίγραφα, ἀπὸ τὰ ὑποῖα ἐτυπώθη τὸ παρὸν, μείναι γραμμὲνα ἀπαράλλακτα καθὼς φαίνονται ἐδῶ τυπωμένα· εἰς «τὰ ὑποῖα μολοντοῦτο δεῖχνει ὅτι εἶχε κάποιαις ἰδιοτροπίας περὶ

¹, Ἀπάντων σ. 217 κ. ἐ. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παραθέσει εἰρήρησα τὴν ὀρθογραφίαν τῆς ἐκδόσεως Ῥαρτάνη.

» τοῦ τρόπου τοῦ ὀρθογράφειν.» Ἄλλ' ἡ βεβαίωσις αὕτη τοῦ Πετρίδου δὲν φαίνεται κατὰ πάντα ὀρθή, ὡς εἰκάζω ἐκ τοῦ κατωτέρω δημοσιευομένου, μέχρι δὲ τῆς σήμερον ἀνεκδότου Ὀνομαστικοῦ καὶ ἐπιστολῶν τινων εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἀναφερομένων, ἃς θέλω δημοσιεύσει ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ.

Ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα ταῦτα, γεγραμμένα ἰδίᾳ τοῦ Βηλαρᾶ χειρὶ, εἶνε πολύτιμα εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἱστορικὴν καὶ Ἐθνολογικὴν ἐταιρίαν δωρηθέντα τοῦ κ. Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου. Ἐν ἀμφοτέροις δὲ τοῖς χειρογράφοις ὁ Βηλαρᾶς δεικνύεται ἐμμένων εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν τοῦ συστήμα. Ἔχει δὲ ἡ ἐμμονὴ αὕτη, ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὰ βεβαιοῦμενα ὑπὸ τοῦ Πετρίδου, ἰδιάζουσαν σημασίαν μάλιστα ὡς πρὸς τὸ Ὀνομαστικόν, ἅτε κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ χρονολογίαν γραφὴν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1892, ἦται δύο μόνον περίπου ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ συμβάντος τῇ 28 Δεκεμβρίου 1823.

Τὸ Ὀνομαστικὸν τοῦ Βηλαρᾶ δὲν εἶνε μόνον ἄξιον λόγου ὡς μνημεῖον γλωσσικόν, πλείστας ὅσας ἔχον ἀποτεθαιρισμένας λέξεις ἐκ τῶν ἐπιχωριαζουσῶν μάλιστα ἐν Ἠπειρῷ, ἀλλὰ δὲν στερεῖται καὶ παιδαγωγικῆς ἀξίως. Δεικνύει μεθ' ὀπίσης ἐπιμελείας ἠδὲ νήθη νὰ κατατάξῃ τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ ὁ Βηλαρᾶς κατὰ τὴν σήμερον κρατοῦσαν μέθοδον τῆς πραγματογνωμοσύνης ἅμα καὶ πατριδογραφίας. Ἄν ὁ ἔλειπόν τινα ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὅλως ἀκατάλληλα ἢ μᾶλλον ἀπρεπῆ διὰ παιδῶς, ἅτινα ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ λείψωσι, τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Ἰωαννίτου ἱκτροῦ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἄφογον ὑπὸ ἔποψιν παιδαγωγικὴν. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν δὲν εἶνε ἄχρηστον τὸ Ὀνομαστικόν, ἱκανὰς περιέχον ἀξίως εὐρυτέρας μελέτης εἰδήσεις. Ἡ περιγραφὴ τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀγορᾶς μετὰ τῶν μερῶν αὐτῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων, ἡ ἀπαρίθμησις τῶν βουφειῶν, τῶν ἀλλαχοῦ λεγομένων ἰσναφίων, πιθανώτατα κατὰ τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἰωαννίνοις κρατοῦντα, αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐνδυμάτων, τῶν σκευῶν, τῆς φυ-

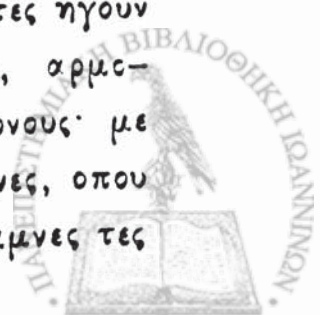

τείας τῶν κήπων, τῶν μέτρων, τῶν σιτηρῶν, εἰ καὶ ἐν τοῖς τελευ-
ταίοις τούτοις ὑπάρχουσι τινὰ κενὰ, ἀφεθέντα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως
πρὸς συμπλήρωσιν, εἶνε ἀξιόλογοι συμβολαὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν
κατὰ τὸν βίον τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας. Οὐχ ἥττον δὲ ἀξία
παρατηρήσεως εἶνε ἐν μέσῳ τοῦ πλουσίου ὀψολογίου τῆς ἠπειρωτι-
κῆς τραπέζης ἡ μνεία τῶν ἀλλαχοῦ, ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνω-
ρίζω, ἀγνώστων ὑδῶν (ητανα) καὶ τῶν γεωμήλων, ἐπειδὴ εἶνε
γνωστὸν, ὅτι τὰ γεώμηλα μόνις τὸν ἡμέτερον αἰῶνα ἐγνώσθησαν
ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις, ἰδίως εἰς τὸν Καποδίστριαν ὀφειλομένης
τῆς ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι διαδόσεως αὐτῶν.

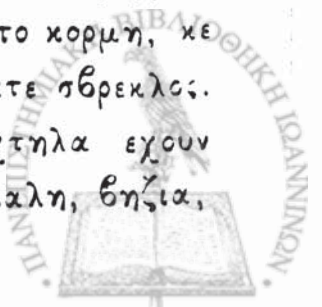
Ἐπιγράφεται δὲ τὸ ἀνέκδοτον τοῦ Βηλαρᾶ ἔργον ἐν τῷ χειρο-
γράφῳ *Ονομαστικὸ τῆς Ρομεικῆς γλώσσης γιὰ τὰ πεδιά. 1822*
τες 2 τοῦ Γενάρη. Γιανηνα, καὶ ἔχει ὧδε κατὰ πιστὴν μετα-
γράφην ἐκ τοῦ πρωτοτύπου·

Ἀνθροπος κε τα μερη του

»Ο ἀνθροπος εχη σομα κε ψηχη· η ψηχη εχη νουν κε θεληση.
ο νους, στα γνωρηζη καλα κε κακα, τα γνωρηζη με τες εφτα
εστητες, οπου εχη το σομα, οπου ηνε : η βλεψη, η ακοη, η
οσφρηση, η γεψη, η ψηλαφηση, η πηνα, κε η δηψα· με τη βλεψη
γνωρηζη ο νουςμας τὰ χροματα, ηγουν το κοκηνο, το πρασινο,
το γαλαζιο, το κητερο, τι ασπρο, το μαβρο, το μουσακη, το
νεραντζη, το δεκοχτουρη, το χορταρη, το αληκο, κε τα παρομηνα·
το ομορφο, κε ασχημο, το μηκρο κε το μεγαλο, το μακρηνο κε
σημοστηνο, ηγουν το διαστημα, οπου κε μακρος λεγετε· με την ακοη
διακρηνη ο νουςμας καθε χτηπημα του αερα, οσαν θροντες ηγουν
μπουμπουναρικες, νηχους τραγουδιον, νηχους ψαλισματον, αρμο-
νηες μουσηκες, μελοδηες, τους καλοφρονους, κε κακοφρονους· με
την οσφρηση γνωρηζη τες μηροδίες τες καλες, κε αχαμνες, οπου
τες καλες τες λεμε εβροδηες, κε μοσκομηροδίες, κε τες αχαμνες τες

ονομαζόμε βρομές· κ' ετζη μ' αφτη διακρενη ολα τα ανθια κε λουλουδια πια μοσκοβολουν, κε πια βρομουν κε ζοκοπουν· με τη γεψη διακρενη ο νους τ' ανθρωπου τες πηοτητες τον ζουμιον, ηγουν το γληκο, το ξηνο, το αδρη, το στηφο, το αψη, το πηερο, το νοστιμο, το ανοστο· το αλατησμενο κ' αρμηρο, το αναλατο, το γληφο, κε τα τετια· με την ψηλαφηση μαθενη ο νους μας το ζεστο κε κρηο, το απαλο κε σκληρο, ακομα κε το μηερο κε το μεγαλο· με την πηνα καταλαθενη ο νουςμας ποτε λήπη απο το στομαχη η στέργια θροφη, κε με τη δηψη, ποτε λήτη η ηγρη θροφη, σπου ηνε κε η διο ανανκεες για τη ζοημας. σ' ολα ομοσ αφτα ο νουςμας, για να τα γρονηση καλα, χρηαζετε να προσεχη, ηγουν να σταματα ορα πολή να τα σηλογετε, κε ηστερα να αποφασηζη, οπου θα ηπη να θελη. το σομα του ανθρωπου εχη κεφαλή, χερια, ποδαρια, κε κορμη. το κεφαλή εχη προσοπο, κορφο κεφαλο, κε αντηκεφαλο, το κορφοκεφαλο κε αντηκεφαλο εχη τρήχες, ή μαλια, τα οπηα αντα μακρενουν κε κρεμοντε στες πλατες λεγοντε τζαμπας, κε οση τον εχουν τους λεμε τζαμπαληδες· το προσοπο εχη μετοπο, φρηδια, μηληγκια, ματια, μητη, μαγουλα, αφτια, στομα, πηγουνη, μουστακια, γενια, τζουλουφρια απο τα μηληγκια, κε σκηλομαλα στα μαγουλα. το μετοπο εχει ζαροματιες. το αφτη εχη ρηζαφτη, κε λοβόν. το ματη εχη ματοφηλα, ματοτζηνερα, κορη, μαβραδη κε απραδη. η μητη εχη ορθουνια. το στομα εχη αχηλια, δοντια, δοντσυρες, γουλια, γλοσα, σγαφηλητη, ή γλοσηδη ουρανησκο, κατασχυονο, ή τζαγυλι· κε ετζη λεμε: το στομα σιαληζη, ηγουν εχη σιαλη· κε η μητη μηξα, κε το ματη δακρη· μεσα ομως στο κεφαλή ηνε το μιαλο, κε απο μεσα απο το αφτη ηνε ενα κητερναδη φαρη κερο, σπου φηλαγη το αφτη. το κεφαλη δενετε με το κορμη, κε το δεμα απο μπροστα λεγετε λεμος, κε απο πησο λεγετε σβρεκας. το χέρη εχη δαχτηλα κε αρμον, κε αγρονα· τα δαχτηλα εχουν κουμπους κε κληδοσες κε νηχια· το κορμη εχη αμασκαλη, βηζια,

κε κηλια· το βηζη εχη ρογα· η κηλια εχη οφαλο· απ' οπησο το κορμη, εχη πλατες, κε δηπλατα, κε κουμπορχια· το ποδαρη εχη χτενη, πχτουνα, ρτερνα, οαχτηλα, κοτζη, αντζα, καλαμη, γονα, μηρη. κε εκη που ονετε το ποδαρη με το κορμη ηνε το λαγκονη, η το γοφι, οπου κε κουφιο κε ψηχηο λεγετε. εξο απο το σομα ηνε η πετζα η το τομαρι, κε μεσχ ηνε τα κοκαλα, τα πλεβρα, τ' αστηθη, το στομαχη, τα σπλαχνα. ηγουν τα αντερα, η κηλια, τα νεφρα, η καρδια, κε τα φλοκαρδια, η φλεβες, το σηκοτη, το πλεμονη, η σπληνα, η πανα, το γεμα, το ξηγκι. τα ποντηκακια, το κρεας, τα νεβρα, το φλεμα, η χολη, το κατουρο, η κατουρηθρα, κε στες γηνεκες η μητρα, το γαλα, το σπερμα, η ο σπορος.

»Ο ανθρωπος αντα προτοπιανετε στη μητρα της γηνεκος λεγετε εμβρηο, κε αντα γενιετε ονομαζετε πχγανο, κε νηπηο· κε ηστερα, αν ηνε ασερκο ος τα 17 χρονια λεγετε πεδη, κι' απο τα 18 ος τα 24, λεγετε παληκαρη, κι' απο τα 24 ος τα 30 νεος. κε απο τα 30 ος τα 45 αντρας, κε απο τα 45 ος τα 75 γεροντας· κε παρεκη απο τα 75, πχλιογερος· κε αν ηνε θηλκο λεγετε κορη·ζη, κορη, γηνεκα, γρια, κε παλιογρια· ο αντρας αντ' αποχτα πεδια λεγετε πατεραι, κε η γηνεκα μανα κε μητερα· κε τα πεδια οος κε γιος, κε θηγατερα· κε αν παντρεψη τα πεδιατου λεγετε πεθερος, κε η γηνεκα πεθερα, κε η γηνεκα του γιουτου νηρη. κε ο αντρας της θηγατροστου γαμπρος, κε τα πεδια τον πεδιοντου αγκονια, κε αφτος παπους, κε τη γηνεκα του βαβο.

τα πεδια του ηδίου πατρος αδελφια κε αδελφες λεγοντε· κε αν ηνε απο την ηδια μανα κε απο διο πατεραδες ονομαζοντε λολαδελφα, κε ης τον πατερα τον αλον προγονια κε οχη πεδια· τα πεδια της αδελφης, η του αδελφου, τα εχο ανηψηδια κε ανηψες, κε εφτα με εχουν θιον, κε τη γηνεκα μου θια· τα πεδια τον εσελφον αναμεσατους λεγοντε ξαδερφια. κε τα θηλκα ξαδερφες.

Σπητη

»Το σπητη ηνε η κατηκια τ' ανθρωπου· αφο ηνε διολογιον στροτο κε ψηλό· εχη ληπον το σπητη περιοχη, οξοπορτα, αβλη, κηπον, πηγαδη ή στερνα, χορησματα απανο κε κατο· τα απανο λεγοντε χοτζερες, μεσιο, ή χημονιατηκο, κε μαγηριο, απεξο απ' αφα ηνε η σαλα ή κρεβατα, κε σ'αφτη η σκαλα· τα αποκατο λεγοντε κατογια, κελαρια, κε μπροστα σ'αφα ηνε το χαγιατη, κε η καμαρες. το σπητη εχη ακομα πλησταριο, αχουρη, αναγκιο ή χρηα· ο χοτζερες εχη κρεβατια, παραθηρια, παραθηρες, μεσανταραν, μπουχαρη, πορτα, ή θηρα, ντουλάπια, νταβανη, αραφια, ντουλαποπουλα, ηκονοσταση, γιαλια, το μπουχαρη εχη μπουχαροποδια, ογνηστρα. δαβλοστατες, ξηλα για φοτια, ηγουν καψο ξηλα, οπου λεγοντε δαβλια, κε σαν καουν κε μηνουν μηκρα λεγοντε αποδαβλα κε αποκαφτρα, εχη η ογνηστρα καρβουνα, προυσια, χοβολη κε σταχτη· τα κρεβατια εχουν στροματα ή μπάπια, μακατια, μαξηλαρες, προσκεφαλα κε τζελντεδες· η μεση εχη πεφκια στρομενα ή κηλημια· ο μεσανταρας εχη μεσα τα στροματα του ηπνου, τα σεντονια, τα παπλοματα κε τα προσκεφαλα· τα ηδια εχη κε το μεσιο· το μαγηριο εχη πηροστιες τετζερεδες, σαγανια, τηγανια, σκαρα, σουβλια, ξαφρηστηρη, γουδια, γουδοχηρη, κεφτεντενη, κεφτεντενοξηλο, απλαδες, απλαδια, πηρουνια, χουλιαρια, χουλιαρες, πιπερολογο, αλατερο, αλατολογο, χουλιαρολογο, καρδαροστατη, γκιουμια, μπρηκια, ληγενια, χηροπανια (πατζαουρες) σκηφο, τεψια, σινια, νταβαδες, σκαφηδη, μεσαλη, ξηστρα, προζημη, σαπουνη. στο μεσιο σπητηθζουν να τρον, κε εκη κρεμοντε προσοφια, φλοκοτες, ομπολιες για το νηψημο κε για το τραπεζη, εχουν σπητη μεγαλο απανσ' ενα σκαμνη, κε θανουν στα απλαδια κε ντουβαελια, κε το βραδη σιαμντανη, ψαληδοκερη, κε για να μαζονη τες τρημοψηχες στρονουν αποκατο

στο σκαμνη μπεζη κε τες τρημοψηχες τες μαζουουν με τη σκουπα στον ψηχολογο (φρατσανη)· στα κατογια ηνε αμπαρια με αλεβρη, με σπηταρη, με κρηθαρη, ηνε ταλχη, ηνε σκαφηδια, σκουτελες, κοσκηνηστηρη, βαγενια, βαρελια, σταμνες, καπασες, κε μεσα σ'αφτα, κρηση, βουτηρο, λαδη, ηνε γαρφες μηκρες κε μεγαλες, σκυραγια, κε σ'αφτες ραχη. στο κελαρη ηνε στες κασελες σεκουλες κε μεσα σ'αφτες οσπρια, ηγουν ρεβιθια, φασολια, φακη, κουκια, ρηζη, αμηλο (νηστετες), κηρες, ζαχαρη, σκφρανη (κροκος) πηπερη, αβγα, λεμονια, σταφηδα λιανη κε χοντρη, σηκα, μηγδαλα, σαπουνη, ξηγκοκερια, αγιοκερια, μελη, αλας.

στο πλησταριο ηνε καζανια, κε σκαφηδια. στον κηπο ηνε σκαμνιες, κομπλιες, ροδακηνιες, ζερντελιες, κηδονιες, απηδιες, σουρβιες, λεφτοκαριες, σηκες, δαμασκηνιες, τρανταφηλιες, ροιδιες, κε τα πορκατους ηνε σκαμνα, κουμπλα, ροδακηνα, ζερντελα, κηδονια, απηδια, σουρβα, λεφτοκχα, σηκα, δαμασκηνα, τρανταφηλα τ'ανθη, ροιδα, κε μηλα απο τες μηλιες. σπερουν στον κηπο κε σπανακια, μχρυλια για σαλατα, λαπατα, (μπελασες), πιζια, μακεδονητι, σεληνα, κρομηδια, σκορδα, πρατα, πραντζινα, τρεκλετζια, φητεβουν κε ζαμπακιες, ζημπλιες, μανσακες, για τα λουλουδιατους ζαμπακια, ζημπηλια, κε μανσεκια. σπερευν κε βκσηληκο, κε μαντζορανα, κε δενδροληθανο κε αλα λουλουδια εντοπια κε ξενα, σαν καρουφαλιες, νησιοτηκα.

αποκατο στο χαγιατη της κρεβατας ηνε κε το καδη, η καρουτα, οπου βραζουν το κρηση, κε η ρακοβχερα.

η σκαλα εχη σκαληδια κε κορφοσκαλο.

το σπητη εχη πατομα, νταβανη κε σκεπη η σκεπη εχη καθλαρη κε ποδιες· η σκεπη εχη ψαληδες, γρεντες, μητογρεντια, κουτογρεντια, σανηδια μεταβρα, κεραμηδια, κε παπαδες ορθους η δηπλα, ηγουν βαιστους το πατομα εχη πατοματερα κε σανηδια τελευδες, στηλους, τχμπανια· τα σπητια εχουν κε δηπατα. η αβλη ηνε στρομενη με ληθηρια, η με πλακες· το πηγαδη εχη

ροδανη, τρηχια, κε τζουμχ ή σηκλο. η πορτες] εχουν κληδονιες, κληδια κε μανταλους. τα βχγενια εχουν στεφανια κε δογες· το τημασμα του σηνιου ηνε τα απλαδια, τα χουλιχρια, τα πηρουνια, τα μαχερια, τα ντουβαελια, το ψομη, ο πηπερολογος, τα σουραγια με το κραση κε το νερο, τα ρακοποτηρα, τα κρασοποτηρα, η κουπες η μαστραπαδες, το λαδερο, το ξηδερο· κε φαγητα σ' αφτο: μανεστρα (τζορβας) κρεας βραστο, με σιναπη, ή με χρινον, ψητο, σαλατα με μηροδηκα, καπαμας απο κοτοπούλια, ή απο αρνη, ή απο χηνα, ή απο παπιχ, ή απο νησαρη, κρεας με σεληνα, με πρασα, με κολοκηθοπουλα, με σπανακια, με λαπατα, με ντολμαδες, με μπαμιες, με καπαρη, με σπαραγκια, με χλοροκουκια, με δαμασκηνα, με κηδονια, με μηλα, με καμπρολαχανα, με αγκηναρες, με κουνουπηδια (καρναμπήκια) μεητανα, με γεομηλα, με κρομηδια, με σκορδα, κε γιαμπρακια, με κληματοφηλα, με μακεδονηση, με πραντζηνα, με στρεκουλετζια, με καμπρολαχανοφηλα· κε πητες ή μπουρεκια με λαχανα, με βολακια, με ορνηθες, με περηστερια, κε η λαχανοπητα με τηρη, με γιαγουρτη αλημενη, η ρεβανη, η μπακλαη, το ρηζογαλο, η φουσκες, τα τρανταφηλα, η τηγανητες, τα μαφησια, τα μπεημπουρεκια, το κανταηφη, η διαφορετηκες κεφτεδες, τα πορτοκαλια, τα λειμονια· ο τενες, ή πλαφη· ο ζερντες

η στολη, ενδημασια κε φρεματα του ανθρωπου εβρησκοντε στες κασελες κε σεπετια κε στα ντουλαπια του σπητιου, οπου ηνε : πουκαμησα σκουληνα, στουπηνα, μεταξοτα ή τζηπηνα, βαμπακερνα, αρουτζουκενια, απο πεμπεζαρη, τζουραπια μαληνα, μεταξοτα κε βαμπακερνα, σκετα ή πλουμηστα. βρακια, γελεκια, αντερια, τουμανια, τζαχτζερια, πουτουρια, σιαλβαρια, ντουλαμαδες, αλμπεντεδες, τζουμπεδες, μονή, ή γουνομενη απο σιαλή. ή ρουχο, ή μεταξοτο, με γουνες νεφεδες, ταμουρια, ζερνταβαδες, ποντικια, σηντζαπια, κακουμια, νουρκες, γχιτζενια, κουναβια, ρησους, με κουληνηκια κε αλα παρομια αγρημια· κοντογουνια, μπηνησια ρουχη·

να κε σιάλινα, κοζοκες, μεστια, παπουτζια, κορδελες, ποδηματα, φε-
σια, φουστανια γηνεκια, καλπακια, κεφαλοδέτια (τζαλμαδες) ζονα-
ρια, λαχουρια, μανδηλια βαμπακερνα, μεταξωτα κε απο λα-
χουρη. τζεμπερια γηνεκια, σκουλαρηκια, δαχτηληδια διαμαν-
τενια, ζαφηρνια, σμαραγδενια, ρουμπηνενια, μπερλαντενια,
λεμος μαργαρηταρη, μπεντη με ντουπιες, φλορια λεμος, μαχτου-
λη ή χαχαλη, μπελεζηκια διαμαντενια, τζουλφρήκια, ζεκηρια,
κεμερια ασημενια, μαλαματενια κε πετραδενια.

Πολη

Η πολη λεγετε κε πολητηα· κε χορα, κε εχη πολα σπητια
σηγκρατουμενα, οπου κανουν σοκακια μηκρα κε μεγαλα, κε τα
μεγαλα λεγοντε κε μεγαλη ρουγα· κε τα στενα κε πλατια σοκακια
ηνε κληγομενα με ληθαρια για να μη λασπονουν. τα παρχθηρα
τον σπητιον απ' εξο εχουν σηδηριες κε καφασια για να μη κητα-
ζουν η διαβατες τες γηνεκες στα παραθηρια· η πορτες εχουν απε-
ξο πεζουλια, για να μη ζηγονουν τ' αλογα με τα φορτοματα,
κε χαλνουν τα ληθαρια τον παρσταδον της οξοπορτας. η πολη
εχη στη μεση της παζαρη ή φορο, εχη καστρο, κε το καστρο
ακροπολη (ητζκαλε) της πολης, τα σπητια, οπου ηνε εξο απο
το καστρο, λεγοντε προαστηα (βαρουση)· η πολη εχη κρητηρια
πελεμηκα, πολητηκα, κε εκλησηαστηκα. εχη σχολια κατοτερα κε
ανοτερη· εχη εκληστηες, κε αν κατηκουν κε τουρκη κε εβρηη εχη
κε τζαμια, μετζητια, κε σηναγογια· εχη σηστημα (ρουφετια)
τεχνητον, κεπραματεφταδον, εχη φηλαχταδες, οπου λεγοντε
στρατηοτες· εχη κηβερνητη στο καστρο, οπου εχη αποκατοτου
τους στρατηοτες· εχη κρητιας κε αρχηπερα, ή επησκοπο, ή αρχη-
πησκοπο, ή Μητροπολητη· εχη κε νομους η πολη γραμενους,
κατα τους οπηους πρεπη να κηβερνιουντε η κατηκητης, οπου

λεγοντε πολητες· κε η νομηκη κηβερνηση ηνε η δημοκρατηκη, η Αρηστοκράτηκη, η μοναρχηκη, η τηρανηκη. το παζαρη εχη διο-
 λογιον αργαστηρια, αλα οπου δουλεβουν η τεχνητες, κε αλα, οπου
 πουλουν λιανηκα· εχη ακομη κε μαγαζια, οπου πουλουν χοντρια.
 εχη κε μπεζεστενια θολογηρηστα, κε μεσα σ' αφτα αργαστηρια,
 για προφηλαξη της φοτιας· τα ρουφετια οπου σηστενουν το παζα-
 ρη ηνε: ηπραματεφτάδες, οπου κε αγοραζουν χοντρια κε πουλουν·
 η γουνχρχδες, η μερτζαρηδες, οπου πουλουν διαφορα λιανοματα,
 σα γιαλια, βελονια, ραματα, σηδερηκα, σηδερο κε τα παρομια
 η τζαρτζηδες, οπου πουλουν τα πανηκα, τα ρουχα, τα μεταξοτα
 κε χρησα· η παπουτζηδες, η ραφταδες, (τερζηδες) η καζαντζηδες,
 η χαλκιχδες, η στατερχδες, η κληδοναδες, η ψομαδες, η κρησο-
 πουλη, η μπκακηδες, η σαρατζηδες, η ταμπακη, η χρησκη, η
 μαστορη, (τεκτονες), η αλευροπουλη, κε αλα μηκρα ρουφετια.

ο καθε τεχνητης εχη στο αργαστηρητου τα σηνεργατου, καθος
 ο χρυσκος τα χονιχτου, τα ρηνιατου, το καμνηητου, τα ασκιατου,
 τα σφηριατου, τες γαλαγριες του, τα τζημπηδια του, κε αλα
 μηκρα σηνεργα δια τα λουλουδια της τεχνης του· ο χαλκιας το
 καμνηη, το αμονη, τα ασκια, τες σφηρες, οπου κε βαριες λεγοντε,
 τες τζημπηδες, τες ψαληδες κε αλα. η παπουτζηδες κε η σαρα-
 τζηδες, τα κοπηδιατους, τους μουσταδες, τα σηλβοτηρια, τα
 τζαγκαροσουβλια, κε αλα. η τζαρτζηδες κε μερτζαρηδες τα δραμια
 κε την πηχη· δραμια 400 τα λεν μιχ οκα, δραμια 133, μια
 λητρη, 12 ογκιες κε η ογκια δραμια 11, κε το μουτκαλη εναημηση
 δραμη· κε 44 οκαδες ενα κανταρη· το καθε δραμη ηνε παφηλενιο
 τετραγονο σημαδεμενο με βουλα βασηληκη τα δραμια μπενουν
 στο ταση της ζηγαριεας· εχουν ομος κε στατερια, κε στατερες,
 οπου ζηγιαζουν, κε μπαλχντζες, οπου κε αφτες ζηγιαζουν σαν τα
 δραμια κε αντα χαλνουν τα δηδουν κε τα ξεζηγιαζουν κε τα
 σιαζουν. η πηχη ηνε μηκρη, κε μεγαλη, (μπρατζε) αλα ηδηοματα
 μετρον με τη μηκρη, κε αλα με τη μεγαλη· η σηταροπραματε-

φταδες πουλουν τα γεννηματα με μετρο, οπου λεγετε ταγαρη, καδος, ξαγη, κηλο, κε μόδη· ολα μετρα διαφορετηκα μεγαλητερα κε μηκροτερα κατα τοπους· επηδης αλου βγενη το ταγαρη το σηταρη αν ζηγιαστη 20 οκαδες, αλου 18, αλου 23 κε 25 κατα το σηταρη· το κρηθηρη βγενη 16 κε 18 οκαδες το ταγαρη, το μόδη το σηταρη βγενη 108 οκαδες αν ηνε καλο. το ξαγη το σηταρη, αν ηνε καλο βγενη οκαδες .ο καδος βγενη οκαδες .το κηλο της Κονσταντηνουπολης βγενη 20 οκαδες σηταρη, αν ηνε καλο. ολα οστοσο τουτα ζηγια, κε πηχες, κε μετρα ουδε σε καθε τοπο ηνε τα ηδια, ουδε σε καθε βασηλιο, αλ' αλου μηκροτερα, κε αλου μεγαλητερα· παντου ομος πρεπη να ηνε βουλομενα απο τη βασηληα, για να μη γελουν τους αγορασταδες η πουληταδες. εχουν κε φλοροδρχμα ξεχρηστα. οπου ζηγιαζουν τα φλορια. επηδης τα κουρεβουν, κε αφτα ηνε διαφορετηκα απο τα αλα τα δραμια τα κηνα. τα αργαστηρια του παζαριου εχουν τσσα πολα ηδηοματα, οπου πουλουν, οσα ηνε χρηαζουμενα κε για την αναγκη του ανθρωπου, κε για τη αναπαψη κε για την τρηψη.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Ο ΠΕΡΙΛΥΠΟΣ

Ἄχ, οἱ παλμοί, οἱ στεναγμοί,
 ἄχ, οἱ πικροὶ μου λογισμοὶ
 Πάντα μοῦ καίουν τὴν καρδιά
 καὶ δὲν μ' ἀφίνουν μὴ στιγμῆ.

Τὸ πῶς πονῶ, τὸ πῶς θρηνῶ,
 τὸ πῶς ματαιῶς σὲ ζητῶ,
 Ἀγάπη μου πολύπαθος,
 τὸ ξεύρω πλὴθ δὲν θὰ σὲ ιδῶ.

Φέρε στὴν γνῶσιν τοὺς γλυκεῖς
 τοὺς χρόνους μας τοὺς εὐτυχεῖς·
 Τότε μ' ἀγάπη ἔλεγες,
 ζῆσε, ψυχὴ μου, νὰ χαρῆς.

Τότε τὸ πᾶν ἦτο γλυκύ,
 ἦτον ἡ ἀνοιξ', ἡ αὐγὴ,
 Ἄχ, τώρα πῶς κατήντησα,
 πάντα μὲ δάκρυ, μὲ κραυγὴ.

Ἡ λύπη, μαῦρο φάντασμα,
 εἶν' συντροφιά μου στὸ ἐξῆς·
 Οἶμοι, στὴν λύπην μ' ἀφίσεσ,
 ἀγάπη μου, δὲν μὲ ζητεῖς.

Δὲν 'ξεύρω ἂν ὁ θάνατος
 μ' ἀφίνη, ἵνα φλέγωμαι
 Μ' ἀφίνει εἰς τὴν ξενιτειᾶ
 στὸν πόνον σου νὰ καίωμαι.

Ποῦ πήγατε 'μέραις γλυκαῖς
 χαραῖς καὶ γέλοισ καὶ ματιαῖς
 Καὶ τώρα πῶς μ' ἀφήσατε
 στα βάσανα καὶ σταῖς φωτιαῖς;

Η ΠΕΡΙΛΥΠΟΣ

Ἄκομη δὲν μοῦ ἔγραψες,
 πουλί ξενιτευμένο,
 Τίς οἶδε ποῦ θὰ βρῖσκῃσαι,
 θὰ ἴσαι μαραμμένο.

Ἢ μήπως θάνατος σκληρὸς
 σοῦ ἔκοψε τὸ νῆμα
 Κι' ἔχεις τὴν πλάκα σάβανον
 καὶ στρώμα σου τὸ μνήμα ;

Ἄχ, καρτέρω, ἢ ὀρφανή,
 ν' ἀκούσω τ' ὄνομά σου.
 Ἄχ, τὸ ἐλπίζω ἢ δυστυχῆς
 νὰ εὔρεθῶ σιμά σου.

Γλυκὴ ἐλπὶς, ἀπίστευτη,
 χαρά μου πικραμένη.
 Πῶς ν' ἀποζήσω μοναχὴ
 στὸν κόσμον χωρισμένη !

Λυπῆσου, Ὑψίστε Θεέ,
 τὴν ἔρημη καρδίά μου.
 Λυπῆσου, Πλάστα εὐσπλαγχνε,
 τὰ μαιρα σωθικά μου.

Περᾶ ἢ ἡμέρα μὲ κλαυθμούς,
 ἢ νύκτα μὲ τοὺς πόνους,
 Θεέ μου, πάντα μοναχὴ,
 μόνη μου πέντε χρόνους.

ΑΜΠΕΤΙΝ ΠΑΣΣΕΛ ΝΤΙΝΟΣ
 Νομάρχης Αἰγαίου Πελάγους

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΑΝΘΙΜΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ (Ίωαννίτης)

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ζῶν τὸ βίον περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐγεννήθη ἐν Πλησιβίτση τῶν Φιλιατῶν, ὅπου εἶχον καταφύγει ἐξ Ἰωαννίνων οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἕνεκα τῶν ἀνωμάλων τότε περιστάσεων. Ἀποκαταστάσης δὲ τῆς τάξεως ἐπανῆλθον βραδύτερον εἰς Ἰωάννισα, ὅπου ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ καὶ εἶτα ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Θεολογικῇ σχολῇ. Μετὰ τὸ πέρας δὲ τῶν ἐν Χάλκῃ σπουδῶν ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννισα καὶ διορίσθη τὸ πρῶτον ἱεροδιάκονος, ἱεροκῆρυξ τῆς πόλεως καὶ καθηγητῆς τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ ἐν ἣ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐδίδαξε. Μετὰ ταῦτα προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Παραμυθίας καὶ ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἐπὶ ὀκταετίαν πολλὰ, ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ καὶ πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων, ἐπιτελέσας. Ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης προήχθη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον Αἴνου, ὅθεν, μετὰ πολυετῆ ποιμαντορίαν καὶ ἕνεκα δυσμενείας τοῦ ἀιδίμου Πατριάρχου Διονυσίου πρὸς αὐτὸν, μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀγχιάλου. Μὴ ἀποδεχθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μητρόπολιν ταύτην καὶ ἀφοῦ διέμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννισα, ὅπου ἰδιώτευσεν μέχρι τοῦ 1892. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ διτόμου συγγράμματός του «Ὁδηγὸς Εὐσεβείας», ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κορυτσᾶς, ἣτις συνετρασσετο τότε ὑπὸ πολλῶν κομματικῶν σπαραγμῶν. Μετὰ διετῆ ποιμαντορίαν μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λέρου καὶ Καλύμνου· ἕνα δὲ μῆνα ἀφ' ἧς ἀνέλαβε τὴν ποιμαντορίαν τῆς θεοσώστου τῆς ἐπαρχίας ἀνηγορεύθη, κανονικῇ ψήφῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἄνθιμος Ζ΄**.

Α. Θ. Π. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΑΝΘΙΜΟΣ Ζ΄

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἐν Ἰωαννίνοις ὑπάρχουσι καὶ λειτουργοῦσιν ἀρρένων καὶ θηλέων ἐκπαιδευτήρια δέκα, ὃ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτοῖς φοιτῶντων ἀνέρχεται ἐν ὅλῳ εἰς 1476 μαθητάς, τὸ δὲ διδάσκον προσωπικὸν εἰς 23 πρόσωπα. Ἔχουσι δ' εἰδικώτερον ὡς ἐξῆς :

Α'). Ζωσιμική Σχολή, ἰδρυθεῖσα κατὰ τὸ 1838 ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων μεγάλων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν ἀδελφῶν Ζωσιμᾶ, ἐξ ὧν φέρεται καὶ τὴν ἐπωνυμίαν. Κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος 1894—95 ἐνεγράφησαν ἐν αὐτῇ μαθηταὶ 415, ἐξ ὧν ἀπελύθησαν 27. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν δέκα ὤρμῳντο ἐξ Ἰωαννίνων, δύο ἐκ Κονίτσης καὶ ἀνά εἰς ἐκ Καπεσόβου, Ζήτσης, Βήτσης, Παπίγκου, Κουκουλίου, Μετσόβου, Βώλου, Λιτσικετσίου, Ἀρτισίτης, Κουρέντων, Σελλίου, Μακρύνου. Ἰσπελόβου, Κάτω Σουδενῶν καὶ Γοτίστης. Τὸ διδάσκον προσωπικὸν ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Κηλοῦδη ἐξ Ἰωαννίνων διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διευθυντοῦ, Ἄντ. Τραυλιαντώνη (νῦν διευθυντοῦ) ἐκ Μεσογγίου, Σωτηρίου Γρηγοριαδοῦ καὶ Ι. Στούπη, ἀμφοτέρων ἐξ Ἰωαννίνων, διδασκτόρων τῆς Φιλοσοφίας, τοῦ μὲν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καθηγητῶν, τοῦ δὲ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Δ. Λιβαδέως διδάκτορας τῶν Φυσικομαθηματικῶν, Χρ. Μείκου διδάκτορας τῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπι-

στημίου Ἀθηνῶν, Κ. Θωμάδου τῶν Ἱερῶν, Ἀθ. Χατζηγιάννη τῆς Γαλλικῆς, ἀπάντων Ἰωαννιτῶν, τοῦ κ. Δ. Ὀρφανίδου καὶ Δ. Σιώμου τῆς Τουρκικῆς, τοῦ μὲν ἐξ Ἰκονίου, τοῦ δὲ ἐξ Ἰωαννίνων, Ἰω. Βογᾶ τῆς Γ' Σχολαρχείου, Ι. Κανάτς, Κωνστ. Οἰκονόμου καὶ Ἰω. Μπερτοδούλου, Ἰωαννιτῶν ἀπάντων, καὶ τοῦ Νικ. Εὐστ. Φέσσου ἐκ Τσεπελόβου, ἀποφοίτου τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλονίκης.

Β'). Τέσσαρα δημοτικά Σχολεῖα. 1) Ἡ Κεντρικὴ λεγομένη Καπλάνειος Σχολή, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Βογᾶ ἐκ Καπεσόβου, τελειοφοίτου Γυμνασίου καὶ ἐκ τῶν ἀρίστων ἀποφοίτων τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν. 2) Ἡ Μπαλάνειος Σχολή κατὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἀρχιμανδρείου, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Καντάρς. 3) Ἡ Μαρούτσειος Σχολή, κατὰ τὴν ἐνορίαν ἀγίας Μαρίνης, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Καφάλα καὶ 4). Ἡ, κατὰ τὴν συνοικίαν Λούτσης, Παυλίδειος Σχολή.

Γ'). Τρία Παρθεναγωγεῖα. 1) Τὸ Α' Ἐλισαβέτειον Παρθεναγωγεῖον, παρὰ τὴν Καπλάνειον Σχολήν, τὸ καὶ Κεντρικὸν ὀνομασθὲν οὕτω ἐκ τῆς ἰδρυσάσης αὐτὸ εὐεργέτιδος Ἐλισαβέτς Καστρισόγια καὶ διευνόμενον ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ἀμαλίας Ξανθοπούλου, ἐξ Ἰωαννίνων, ἀποφοίτου τοῦ Ἀρσακείου Κερκύρας. 2) Τὸ Β' Ἐλισαβέτειον Παρθεναγωγεῖον τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἀρχιμανδρείου καὶ διευθυνομένον ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ἀρετῆς Τσουκνέλλη ἀποφοίτου τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρσακείου καὶ 3) τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Λούτσης κείμενον, τὸ ὁποῖον εἶνε μᾶλλον ὑφαντήριον, χρησιμώτατον διὰ τὴν πόλιν κατάστημα· καὶ

Δ') τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Γεωργίου Σταύρου.

Ἱστορικῆς ἀκριβείας χάριν σημειοῦμεν ὅτι κατὰ τὸ ἀρξήμενον σχολικὸν ἔτος νέα πρόσωπα ἐν τῇ Ζωσιμικῇ Σχολῇ προσετέθησαν ὁ κ. Ἀθην. Μαχειρὰς ἐξ Ἰωαννίνων διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ κ. Γ. Αἰγίδης δικηγόρος εἰς ἀντι-κατάστασιν τοῦ κ. Ὀρφανίδου τῆς Τουρκικῆς γλώσσης.

Ἡ ὄλη δ' ἑτησίᾳ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν 280,000 γροσίων, προσερχομένων ἐκ τόκων κληροδοτημάτων διαφόρων εὐεργετῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑφίσταται καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1872 καὶ Ἱερατικὴ Σχολή, κειμένη ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἐλεούσης τῆς Νήσου, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου κ. Μελετίου Γεωργιάδου καὶ συντηρουμένη ἐκ μόνων τῶν πόρων τῆς Μονῆς. Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἔτη ἐπήρχοντο ἄρωγὰ καὶ τινὰ τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ ἤδη συντηρεῖται ἐκ μόνων τῶν πόρων τῆς Μονῆς. Πόσον διὰ τὸν ὀρθόδοξον πληθυσμὸν τῆς Ἠπείρου τριχύτη Σχολή εἶνε εὐεργετικὴ πᾶς τις δύναται νὰ συμπεράνη· ὅπως δὲ πληρέστερον ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις, πᾶς φιλόμυθος Ἠπειρώτης δυνάμενος, δεῖν νὰ συνεισφέρῃ τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ.

Ἐν τῇ πόλει Ἰωαννίνων ὑπάρχουσι κυρίως μὲν τέσσαρες ναοί, 1) ὁ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, μετὰ τριῶν ἑρημερίων καὶ ἐνὸς Ἱεροδικόνου καὶ πανηγυρίζων τὴν 18^{ην} Ἰανουαρίου ἐν αὐτῷ εὔρηται καὶ ὁ τάφος, μετὰ παρεκκλησίου τοῦ νεομάρτυρος ἀγίου Γεωργίου, πανηγυρίζοντος τὴν 1^{ην} ἰδίου μηνός, 2) ὁ τοῦ Ἀρχιμανδρείου, μετὰ ἑπτὰ ἱερέων καὶ ἐνὸς ἱεροδικόνου, τιμῶμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ πανηγυρίζων τὴν 15^{ην} Αὐγούστου, 3) ὁ τοῦ ἀγίου Νικολάου, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀγορᾶς εὐρισκόμενος, μετὰ τριῶν ἑρημερίων καὶ ἐνὸς Ἱεροδικόνου, πανηγυρίζων τὴν 6^{ην} Δεκεμβρίου καὶ 4) ὁ τῆς ἀγίας Μαρίας μετὰ τριῶν ἱερέων καὶ ἐνὸς Ἱεροδικόνου πανηγυρίζων τὴν 17^{ην} ἰδίου μηνός Δεκεμβρίου. Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως : 5) ὁ τῆς Περιβλέπτου, μετὰ τριῶν ἱερέων, πανηγυρίζων τὴν Παρασκευὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, 6) ὁ τοῦ ἀγίου Νικολάου (Κοπάνου) μεθ' ἐνὸς ἱερέως, πανηγυρίζων τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἡωμά, 7) ὁ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου Μπρονίλλας, μεθ' ἐνὸς ἱερέως, πανηγυρίζων τὴν 29^{ην} Αὐγούστου καὶ

τέλος 8) ἐντὸς τῆς πόλεως ὁ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης πανηγυρίζων τὴν 25^{ην} Νοεμβρίου, ὑπαγόμενος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ καὶ εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Σιναϊκὸν Μετόχιον· ἐν αὐτῷ ἐφημερεύει ὁ Ἠγούμενος μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Τὰ καθήκοντα ἱεροκλήρυκος εἰσὶν ἀνατεθειμένα τῷ καθηγητῇ τῶν Ἱερῶν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς Αἴδου. Κωνσταντῖνῳ Θωμαΐδῃ ἀποφοίτῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ζυρίχης καὶ Ἑλβετίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου τακτικῶς κηρύττουσι τὸν θεῖον λόγον ἐν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς χωρίοις ἡ Α· Σ. ὁ ἅγιος Ἰωαννίνων κ. Γρηγόριος Καλλίδης, ἀπόφοιτος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὁ διευθυντῆς τῆς ἐν τῇ Νήσῳ Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἀρχιμανδρίτης κ. Μελέτιος Γεωργιάδης, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ ὁ τῆς Ἱ. Μονῆς Δουρραχάνης ἡγούμενος κ. Δανιήλ, ἀπόφοιτος τῆς αὐτῆς Σχολῆς.

Ἐν τῇ Μητροπόλει Ἰωαννίνων λειτουργοῦσι δύο Δημογεροντίαι, ἡ τῆς πόλεως καὶ ἡ τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἐν Ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον.

Ἡ Δημογεροντία τῆς πόλεως εἶνε ἐξαμελής, ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν κ. κ. Χριστ. Κιούρη, Ἰω. Μισοίου, Στεφάνου Ἀράπη, Χριστ. Σακελλαρίου, Ἐμμανουὴλ Ζαλοκώστα καὶ Τασόυλα Καζαντζῆ καὶ ἐκλέγεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν δικαιοῦχων πολιτῶν τῶν Ἰωαννίνων ὡς ἐξῆς : Κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἡ Ἐφοροεπιτροπεία τῶν Ἑλεῶν, ἅμα συμπληρώσῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διαχειρίσεως, κλείει τὰ βιβλία καὶ ὑποβάλλει τὴν παραιτήσιν αὐτῆς μετὰ τῆς λογοδοσίας εἰς τὸν Μητροπολίτην, ἧτις παραπέμπεται πρὸς ἐξέλεγχιν εἰς τὴν Δημογεροντίαν. Μετὰ τὴν ἐξέλεγχιν τῶν λογαριασμῶν ὑποβάλλει εἰς τὸν ἀρχιερέα ἔκθεσιν μετὰ τῆς παραιτήσεώς της. Τότε δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς κκληῖ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν τοὺς δικαιοῦχους πολίτας, καθ' ἣν ἀναγινώσκειται ἡ λογοδοσία τῆς διαχειρίσεως καὶ ἡ

ἐκθεσις περὶ ἐξελέγξεως αὐτῆς, μεθ' ὃ συντάσσεται πρακτικὸν καθ' ὃ ἐκλέγεται ἐφορευτικὴ ἐπὶ τῆς κάλπης ἐπιτροπὴ καὶ ὀρίζεται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα τῆς ἐκλογῆς τῆς νέας Ἐφοροεπιτροπείας καὶ Δημογεροντίας. Γίνεται δὲ ἡ ἐκλογὴ τιθεμένης ἐν τῇ Πρωτοσυγγελίᾳ μιᾶς κάλπης, εἰς ἣν προσερχόμενοι οἱ δικαιοῦχοι πολῖται ρίπτουσιν ἐν αὐτῇ ἐν ψηφοδέλτιον περιέχον ὀνόματα 19. Ἡ ψηφοφορία διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 1ης — 6ης ὥρας τουρκιστὶ καὶ ἀπὸ τῆς 8ης — 11ης μ. μ. ὅτε ἀνοίγεται ἡ κάλπη καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου γίνεται ἡ διαλογὴ τῶν ψηφοδελτίων ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν γραμματέων τῶν Ἐλεῶν καὶ οἱ πλειονοψηφῶντες ἀναδείκνυνται Ἐφοροεπίτροποι. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται, ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ, καὶ διὰ τὴν Δημογεροντίαν· ὃ δὲ Ἀρχιερεὺς διὰ πιττακίων ἀγγέλλει εἰς τοὺς Ἐφοροεπιτρόπους καὶ Δημογέροντας τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ὡς τοιούτων καὶ προσκαλεῖ ν' ἀναλάβωσι τὰ ἀνατιθεμένα αὐτοῖς καθήκοντα. Ἡ χρονικὴ περίοδος, καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, εἶνε ἐνιχύσιος.

Ἡ ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία εἶνε δωδεκαμελής, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ἐξ ἐκάστου τῶν 4 τμημάτων αὐτῆς, Ζαγορίου, Μαλακκασίου, Κουρέντων καὶ Ἰσακιοῦ, ἐκ τῶν κυρίων Γ. Γκάνιου, Ν. Χανδέλλη, καὶ Ν. Γεωργίτση, Ἰω. Πισπυρῆ, Στυλιανοῦ Εὐαγγελίδου καὶ Γ. Μακρυδημήτρου, Σπυρ. Σπέγγου, Λεωνίδα Αὐδῆ καὶ Εὐστ. Ράδου καὶ Κωνστ. Νίκα, Ἰω. Γερομιχάλη καὶ Γ. Γκάλκου καὶ ἐκλέγεται ὡς ἐξῆς. Καθ' ὃν καιρὸν πλησιάζει νὰ λήξῃ ἡ χρονικὴ αὐτῆς περίοδος συντάσσεται πρακτικὸν, καθ' ὃ ἀπολύονται ἐγκύκλιοι τῆς Μητροπόλεως εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὅπως ἐκάστη κοινότης ὑποδείξῃ ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει ἐξ πρόσωπα ὡς πληρεξουσίου αὐτῆς πρὸς ἐκλογὴν Δημογεροντίας καὶ Μοναστηριακῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ ἐνταῦθα οἱ πλειοψηφῶντες ἀναδείκνυνται ὡς πληρεξούσιοι τῆς ἐπαρχίας, οὓς ὁ Ἀρχιερεὺς μετέπειτα καλεῖ εἰς Συνέλευσιν ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει, ἐν ὧν 24 πληρεξουσίου, οἵτινες ὑπὸ

τὴν προεδρείαν αὐτοῦ διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλέγουσι 12 Δημογέροντας καὶ 4 μοναστηριακοὺς ἐπιτρόπους, ὅχι ἐννοεῖται ἐκ τῶν πληρεξουσίων, ἀλλ' ἕτερα πρόσωπα. Διὰ πιττακίων ὁ Ἀρχιερεὺς ἀγγέλλει καὶ εἰς τούτους τὸν διορισμὸν τῶν καὶ προσκαλεῖν ἀναλλάβωσι τὰ καθήκοντά των. Τούτων ἡ περίοδος εἶνε τετραετής.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἀποτελεῖται ἐξ ἱερέων τῶν διαφορῶν ἐνοριῶν καὶ μέλη αὐτοῦ εἶνε ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Μελέτιος, ὁ Πρωτοσύγγελος κ. Παντελεήμων, ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Νικόδημος, ὁ Σκελλάριος κ. Σπυρίδων, ὁ Σκελλίων Ἰωάννης, ὁ Ἱερεὺς Χριστόδουλος καὶ ὁ Πρωτοσύγκελλος κ. Ματθαῖος. Τὸ δικαστήριον τοῦτο δικάζει καθαρῶς συζυγικὰς διαφοράς, ἤτοι διαλύσεις μνηστειῶν καὶ γάμων καὶ περὶ διατροφῆς. Αἱ δὲ Δημογερονταίαι, τῆς μὲν πόλεως τὰς μεταξὺ πολιτῶν Ἰωαννίτων, τῆς δ' ἐπαρχίας τὰς μεταξὺ ἐπαρχιωτῶν διαφοράς περὶ προικῶν καὶ ἐκ διαθήκης κληρονομιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἀρμενοπούλου τῆς Βυζαντινῆς νομοθεσίας, καὶ περὶ ἄλλων κοινοτικῶν ὑποθέσεων, συμφώνως μὲ τούτους νόμους τοῦ Κράτους.

Ἡ καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων, χάρις εἰς τὴν φιλομουσίαν τοῦ βέκτου Μητροπολίτου αὐτῆς Ἰωαννίνων καὶ τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων, πνευματικὴ κίνησις ἐστὶ ὅπως ὅποτε εὐάρεστος, καθόσον εἰς μὲν τὰς μεγαλύτερα χωρὶα ὑφίστανται καὶ λειτουργοῦσιν Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ Παρθεναγωγεῖα, καὶ Δημοτικὰ Σχολεῖα, εἰς δὲ τὰ μικρότερα καὶ ἀπορώτερα ἐξάπαντος Γραμματοδιδασκαλεῖα.

Πάντα δὲ τὰ Σχολεῖα ταῦτα συντηροῦνται ἐκ τόκων κληροδοτημάτων διαφορῶν τῶν κοινοτήτων εὐεργετῶν, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἱ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἐκ συνδρομῶν τῶν κατοίκων, ἐκτὸς τινῶν, εἰς ἃ χορηγεῖται μικρὰ τις συνδρομὴ ἐτησίως ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑπειρωτικοῦ Φιλεκπιδευτικοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλων τινῶν ὁμογενῶν. Περὶ τῆς γεωργικῆς κινήσεως ὁὐκ ἔστι νὰ

εἶπωμεν πολλά, καθόσον ὡς ἐκ τοῦ ὄρειου καὶ πετρώδους τοῦ τόπου, ἤκιστα τὸ εὖδαρος εἶνε κατ'ἀλληλον πρὸς καλλιέργειαν. καὶ ν' ἀνταμείψῃ τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ ἐπαρκῶς, ὅπερ ἔκπληξι ἀναγκάζει τοὺς Ἠπειρώτας νὰ διχσπεύωνται καὶ ἐκπατρίζωνται εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος πρὸς εὐρεσίαν πόρου-ζωῆς καὶ οὔτινες, πρὸς ἔπαινόν των ὑφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν ὅτι λησμονοῦσι τὴν φύσιν τῆς γῆς, ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον, πλουσι-σπεύοντες ἐπερχόμενοι ἀρωγὰ εἰς τε τὰ Σχολεῖα καὶ λοιπὰ κοινοτικάς τῶν χωρίων αὐτῶν ἀνάγκης. Ἀπό τινων δ' ἰδίᾳ ἐτῶν ὁ τόπος ἔχει περιπέσει εἰς πενίαν καὶ δυστυχίαν. Πᾶς δέ τις περὶ τούτου δύναται νὰ πεισθῇ ἐν τῆς πρώτης ἐπισκέψεως, ἢν θὰ κάμῃ ἀνὰ τὸ ἀκμάζον ἄλλοτε Ζαχόριον καὶ τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἠ-πεύρου τὰ Ἰωάννινα.

Ἡ πόλις αὕτη, ἣτις ἄλλοτε ἐτησίως εἰσέπραττεν ἄνω τῶν 21 χιλιάδων λιρ. τόκους ἐκ κληροδοτημάτων, σήμερον εἰσπράττει μόνον τὸ ἥμισυ. Αἰτία τούτου εἶνε ἡ τελευταία ἐν Ἑλλάδι οικονομικὴ κρίσις καὶ ἡ κατάσχεσις τοῦ κληροδοτήματος Ἐλισάβετ Καστρι-σόγια ὑπὸ τῆς ἀρχῆς Ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης καταστάσεως δύναται τις νὰ ἐξυγάγῃ συμπέρασμα καὶ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλοῦτου, ὅτι καὶ οὗτος ὑπέστη σπουδαίαν μείωσιν. Εἶθε τὸ κακὸν νὰ σταματήσῃ μέχρις ἐδῶ.

Ἡ Πατριρχικὴ ἐξουχία Μετσόβου ὑφίσταται δυνάμει Π. Σιγγιλίων. (Περὶ ἧς ἴδε πλείονα ἐν Πραγμ. Ἀρχιαντινοῦ).

ΓΙΑΝΙΩΤΙΚΑ ΘΥΜΗΜΑΤΑ

Μικρὸ, πρασινοστόλιστο καὶ μωσκομουρισμένο
μὲ τὰ δασιὰ πλατάνια τοῦ ποῦ σκίβουν ἔς τ' ἀκρογιαλί
Ἰλοτρόγυρα μὲ καλαμιές περιτριγυρισμένο
τὸ νανουρίζει σιγανὰ τὸ κῦμ' ἀγάλι-γάλι.

Ἡ λίμνη μας ἡ ὠμορφὴ γλυκὰ τὸ νανουρίζει
καὶ ἀπ' ἀγνάντια ἡ στεριές τραγούδι' ἀχολογᾶνε
καὶ τὸ νησάκι μας σιγὰ γλυκὰ τ' ἀποκομίζει,
καὶ τὴν αὐγὴ ὄνειρατα χρυσᾶ τὸ ἐξυπνᾶνε.

Ἐυπνᾶ καὶ καθρεφτίζεται ὁλόδροσο καὶ πάλι
μὲς τ' ἀσιμένια τὰ νερὰ ὅπου νεράϊδες πλένουν
νησιωτοπούλες ὠμορφες καὶ μάγισες ἔς τὰ κάλλη
κι' ἄσπρα σκουτιὰ ἔς τὰ κύματα ἴσάν τὸν ἀφρὸ λευκαίνουν.

Κι' ἄλλες τραγούδια τραγουδᾶν κι' ἄλλες κρυφὰ γελᾶνε
κι' ἄλλες πηδᾶν ἔς τὰ κύματα καὶ τρομασμένες γέρνουν
ἀπ' τὰ καίκια ποῦ σιγὰ ἔς τὴν λίμνη ξεγλυστρᾶνε
κι' ἄλλες χορὸ ἔς τὴν ἀμουδιὰ ἀραδιαστὰ ξεσέρνουν.

Κι' ἀχολογᾶνε ἡ σπηλιές κι' ἀχολογᾶει τὸ κῦμα
Ἄχ! πόσες ἔκλεψε καλές κι' ἄλλες ζητάει ἔς τὸ μνηῆμα

ΣΤΑΝΙΣΛΑΟΣ Σ. ΜΙΝΕΪΚΟΣ

ΔΙ' ΕΝ ΦΙΛΗΜΑ

Α'.

ΟΛΙΓΑΙ χώραι ἐν Εὐρώπῃ δύνανται νὰ ἐπιδείξωσι τοπεῖα γραφικώτερα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν γένει τῶν χωρῶν τῶν κατοικουμένων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Παντοῦ ὑπάρχει οὐχὶ τὸ ὀγκῶδες καὶ καταπληκτικόν, ἀλλὰ τὸ κομψὸν καὶ τερπνόν. Ἡ εὐρρυθμία εἰς πάντα εἶνε τοιαύτη, ὥστε τὸ πνεῦμα τοῦ θεατοῦ μεταρσιοῦται εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας, ἐὰν μάλιστα ἔτυχε νὰ εἶνε ποιητῆς ἢ καλλιτέχνης. Τοιαῦτα τοπεῖα ὑπάρχουσι καὶ ἐν Πάργῃ τῆς Ἰπείρου, ὧν ἡ περιγραφή εἶνε ὑπερτέρα πάσης διηγήσεως. Πρέπει τις νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν χώραν ταύτην, τὴν ἔσον πολυπαθῆ, τόσον ὡραίαν καὶ γραφικὴν, ἵνα συλλάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς χάριτος καὶ γοητείας τῶν ἑαυτῆς τοπειῶν.

Ὅταν τις ὑπερβῇ τοὺς στέγοντας τὴν περικαλλῆ Πάργαν βουνούς, βυθίζων πρὸς τὰ βορειοανατολικά, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Μαργαρίτιον, εἰσέρχεται εἰς ὡραίαν κοιλάδα σύνδενδρον καὶ αὐλακισομένην ὑπὸ ρυακίων, δι' ὧν κελαρύζει διαυγέστατον ὕδωρ, ἀληθῆς κάτοπτρον νεραίδων. Ὅταν δὲ ὁ ὁδοιπόρος φθάσῃ παρὰ τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς κοιλάδος ταύτης ἀπαντᾷ ναΐδριον, ἐκ τῶν καλουμένων ἐξωκκλησιῶν, καὶ παρ'

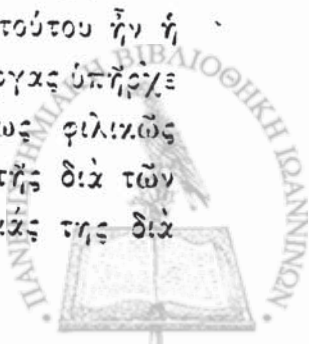

αὐτῷ πηγὴν ἐξ ἧς ἀναβλύζει ὕδωρ ὀροσερὸν καὶ διαχυγῆς ἐξ ἐκείνων διὰ τὰ ὁποῖα θαυμάζεται ἡ Πάργα. Ἡ ἐξαισία αὕτη τοποθεσία καλεῖται Ζέρη, ἀναπολεῖ δὲ εἰς τὴν μνήμην πάντων ἀπαισίαν σελίδα τῆς ἱστορίας τῆς ἡρωϊκῆς Πάργας, διότι παρ' αὐτὴν ἐγένετο ἀληθὲς σφραγεῖον ἀνθρώπων δι' ἀσήμαντον ὄλως αἰτίαν, δι' ἓν φίλημα.

Κατὰ τοὺς στυγεροὺς χρόνους καὶ ἀκριβῶς ὅτε ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ἤρξατο νὰ ἀνακύπτῃ ἐκ τῆς ζοφερᾶς ἀμαθίας, οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου εἶχον περιέλθει εἰς ποιάν τινα ἀναρχίαν, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἐπιδράσεως τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ἥτις σχεδὸν παρὰ τοῖς ἡμιδουράροις αὐτῆς κατοίκους εἶχε σχεδὸν ἐκλίπει, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ ἀναπτυχθέντος ἰσχυροῦ τόπικου πνεύματος. Ἐκαστος ἐθεώρει τὴν ἑαυτοῦ πατριάν ἢ τὸ χωρίον τοῦ ἴδιον κράτος, ἀλοίμονον δὲ εἰς τὸν προσβάλλοντα ταῦτα καὶ ἰδίᾳ τὴν οἰκογενειακὴν του τιμὴν. Διὰ τὸ ἐλάχιστον πρᾶγμα αἰματηρὰι πολλάκις συγκρούσεις ἐγένοντο, οὐχὶ σπάνια δὲ εἶνε τὰ παραδείγματα καθ' ἃ ὀλόκληρα χωρία, κῶμαι καὶ πόλεις ἀκόμη κατεστράφησαν ἐκ τῶν αἰματηρῶν τούτων συγκρούσεων, ὡς συνέβη καὶ ἐν Ζέρῃ, περὶ ἧς ἡ παροῦσα ἀφήγησις.

Ἡ Πάργα συνοικισθεῖσα ἀπὸ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ ἐρυμνοῦ μέρους ἀποτελοῦντος οἶονεὶ μικρὰν χερσόνησον, προσέβη εἰς εὐπορίαν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν καλῶν πόλεων τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐσώθη ἐν ὄλῃ τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ ὁ νεώτερός ἐλληνισμὸς, οἷος ἤρξατο νὰ ἀναπλάττεται μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μεθ' ὄλην τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν ἐνετῶν, οἵτινες, σεβόμενοι τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πίστιν τῶν παργίων, ἀφῆκαν αὐτοὺς νὰ ἐνασχῶσιν ἀνεπηρέαστως εἶδος αὐτοδιοικήσεως ζηλευτὸν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τούτους τῶν συνταγματικῶν καὶ ἐλευθέρων πολιτευμάτων.

Ἐφ' ὅσον ὁμως προήγετο ἡ πόλις ἐπὶ εὐπορίᾳ καὶ πολιτισμῷ ἐπὶ τοσοῦτῳ καὶ ἠϋξάνεν ἐπὶ πολυανθρωπίᾳ· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦν ἡ πέραν τῆς πόλεως ἀπόκτησις κτημάτων. Πρὸς βορρᾶν τῆς Πάργας ὑπῆρχε μικρὸν χωρίδιον Κορκοτσάκι καλούμενον, τὸ ὁποῖον ὁμως φιλικῶς συγχωνευθὲν μετὰ τῆς Πάργας ἠϋξῆσε τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς διὰ τῶν μεταναστευσάντων κατοίκων του, καὶ τὰς δεκαεπτὰ πατριὰς τῆς διὰ

κακοανατετραμμένη ἢ ἐξ ὀκνηρίας ἢ καὶ ἐκ κενοδοξίας μὴ καταγινομένη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ οἴκου τῆς. Οἱ γονεῖς ἄφινον ἐλευθέρας τὰς κόρας τῶν νὰ μεταβαίνωσι καὶ ἄνευ συνοδίας εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἔχοντες πεποίθησιν ἐπὶ τῆς τιμιότητος καὶ ἀγνότητός τῶν. Ἡ ἐλευθερία αὕτη οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχε μετὰ τῆς σημερινῆς τοιαύτης. Τότε τὰς κόρας καὶ αὐτοὺς τοὺς νεανίας συνεῖχεν ἡ αἰδώς, τὸ δέος καὶ ὁ πρὸς τὴν οἰκογένειάν τῶν ἄλλος σεβασμός. Καὶ ἡ μὲν αἰδώς ἦν ἔμφυτος τότε εἰς τὰς κόρας, μεταδιδόμενη ἀπὸ τῶν μητέρων, τὸ δὲ δέος ὑπεγορεύετο ὑπ' αὐτῆς τῆς κοινωνίας, διότι ἐδίδετο εἰς τὰς κόρας νὰ ἐνοήσωσιν ὅτι πᾶσα παρεκτροπή τῶν θὰ προσῆπτεν ὄνειδος, οὐ μόνον εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατριάν τῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ γῶργον ἢ τὴν κωμόπολιν τῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ὁ σεβασμὸς ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῶν γονέων καὶ φθάνων μέχρι τοῦ πλησίον, ἐνέπνεεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων αἰσθήματα εὐγενῆ θωρακίζοντα αὐτοὺς καὶ καθιστῶντας ἀπροσβλήτους εἰς τὰς βιωτικὰς περιπετείας.

Ἡ σημερινὴ ἀνατροφή καὶ ἀγωγή τῶν νέων καὶ ἰδίᾳ τῶν νεανίδων, πόρρω ἀπέχει τῆς κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας παρεχομένης εἰς τοὺς ἑλληνόπαιδας. Τότε ἐμορφοῦντο οἰκοδέσποιναί κύριον μῆλημα ἔχουσαι τὰ τοῦ οἴκου τῶν καὶ πῶς νὰ ἀναθρέψωσιν εὐσεβῆ καὶ εὐπειθῆ τέκνα, σήμερον μορφοῦνται κυρίαί, θεωροῦσαι ἀνάξιον ἑαυτῶν νὰ ἐπιμεληθῶσι τὰ τῶν οἴκων τῶν καὶ νὰ ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα τῶν. Πότε ἦτο καλλίτερα δὲν εἴμεθα οἱ ἀρμόδιοι νὰ κρίνωμεν.

Ὁ Ἀθανάσιος, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶδε τὴν Μαρίαν, ἡσθάνθη ἐν τῇ καρδίᾳ του μυστηριῶδες καὶ ἀνέφραστον αἴσθημα ἕπερ τὴν ἐπιούσαν ὠδήγησεν αὐτὸν μηχανικῶς εἰς τὴν πηγὴν. Ἐκεῖ ἀφήσας τὰ πρόβατά του νὰ πίωσι καὶ καθήσας ἐπὶ τινος πέτρας ἔμενε ρεμβώδης ἐκτείνων τὸ βλέμμα εἰς τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ἡ Μαρία. Ἄμα εἶδε ταύτην ἐρχομένην ἡσθάνθη ἀγαλλίασιν, οἷαν αἰσθάνονται οἱ ἐπαναβλέποντες ἀγαπητόν τι ὄν. Χωρὶς προσῶς νὰ κινήθῃ ἔβλεπε τὴν Μαρίαν, ἣτις χαμαὶ νεύουσα καὶ καταπόρφυρος, διότι ἀδιάκριτός τις δὲν ἐσήκωνε τὸ βλέμμα του ἀπ' αὐτῆς, ἐγέμισε τὴν ὑδρίαν τῆς καὶ ταχύνασα τὸ βῆμα τῆς ἀπεμακρύνθη τοῦ μέρους, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἐν τῷ βίβῳ τῆς εἶδε νεανίαν κατοπτεύοντα τὰ διαβήματά τῆς.

Τὰς ἀκολούθους ἡμέρας ἡ Μαρία ἐξηκολούθει νὰ μεταβαίη εἰς τὴν πηγὴν, οὐχὶ ὅμως ἄνευ φόβου, διότι πάντοτε εὔρισκε τὸν Ἀθανάσιον ρεμβώδη καὶ δι' ἀπλήστων βλεμμάτων καταβιβρώσκοντα αὐτήν. Βαθμηδὸν ὅμως συνήθισε καὶ αὕτη εἰς τὴν συνάντησιν αὐτήν καὶ κἄπως ἡ καρδία της ἤρξατο νὰ αἰσθάνεται ὑπὲρ τοῦ Ἀθανασίου αἴσθημα τὸ ὁποῖον καὶ αὕτη ἠδυνάτει νὰ ἐξηγήσῃ. Νὰ πλάσῃ ὄνειρα μελλούσης εὐτυχίας τῇ ἦτο ἀδύνατον, διότι οὐδὲ κατ' ἐπίνοιαν τῇ ἐπετρέπετο νὰ σκεφθῇ, ὅτι οἱ γονεῖς της θὰ τῇ ἔδιδον σύζυγον τὸν Ἀθανάσιον, ἐπειδὴ τὸν ἠρωτεύθη. Καὶ μόνη ἡ ἰδέα ὅτι ἐτόλμησε νὰ ἐρωτευθῇ ἄνθρωπον μὴ κατοικοῦντα ἐν Πάργα, ἤρκει νὰ τὴν καταστήσῃ τὴν δυστυχεστέραν τῶν γυναικῶν καθ' ὅλον τὸν βίον της. Ἐὰν ἔσωζε τὴν ζωὴν της θὰ διῆγε τὰς ἡμέρας της περιφρονουμένη ὑπὸ πάντων τῶν συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν της· τὸ ὄνομά της δὲ θὰ ὑπεδεικνύετο ὡς παράδειγμα κόρης ἐκεπεσούσης. Τὸ τοιοῦτον σήμερον θεωρεῖται σκληρὸν ἴσως καὶ ἀποτρόπαιον, τότε ὅμως ἦτο κοινωνικὴ ἀνάγκη, πρὸς κραταίωσιν τοῦ οἰκογενειακοῦ αἰσθήματος, τοῦ κυριωτέρου παράγοντος τῆς διασώσεως τοῦ ἐθνισμοῦ μας.

Ὁ Ἀθανάσιος πολλὰ σχέδια ἀνεκίνει ἐν νῷ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς Μαρίας, ἀλλ' οὐδὲν τῷ ἐφαίνετο κατορθωτόν. Νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς γάμον παρὰ τῶν γονέων της ἤξευρεν ὅτι θὰ τοῦ τῷ ἠρνοῦντο· νὰ τὴν ἀπαγάγῃ, τοῦτο μόνον διὰ τῆς βίας θὰ κατορθοῦτο· ἀλλ' αἱ συνέπειαι τῆς τοιαύτης ἀπαγωγῆς θὰ ἦσαν θλιβεραὶ, ἄλλως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ συμπολίται του θὰ τὸν ἀπεδοκίμαζον, ἴσως καὶ κακοὶ κακῶς θὰ τὸν ἀπεδίωκον τοῦ χωρίου, ἵνα μὴ προκαλέσωσιν ὀμηρικὸν πόλεμον τῶν παργίων. Στενὰ λοιπὸν εὔρισκε τὰ πράγματα πανταχόθεν.

Ἡμέραν τινὰ, ἐνῶ κατὰ τὸ σῆθηδες ἐπότιζε τὰ πρόβατα παρὰ τὴν πηγὴν, ἦλθεν ἡ Μαρία, συνοδευομένη τὴν φορὰν ταύτην ὑφ' ἐτέρας κόρης. Ὁ Ἀθανάσιος, ἐκ τοῦ ἀπελπισμοῦ καὶ τοῦ φλογεροῦ πάθους κατατρυχόμενος, ἦτο ὑπέρποτε σύννουσ καὶ ρεμβώδης. Ἰληρὸς γέλωσ ἀπέσπασεν αὐτὸν τῆς ρέμβης του καὶ αὐτομάτως ἠγέρθη. Ἰδὼν δὲ τὰς δύο κόρας γελώσας εἰσέτι ἐπλησίασε πρὸς αὐτάς. Ἡ Μαρία ἰδοῦσα αὐτὸν προσεγγίζοντα, ἀπεμακρύνθη ὀλίγον θορυβηθεῖσα διὰ τὸ ἀσύνθηδες κίνημα τοῦ Ἀθανασίου, Οὗτος ἀναπετάσας τὰς χεῖρας ὤρμησε πρὸς

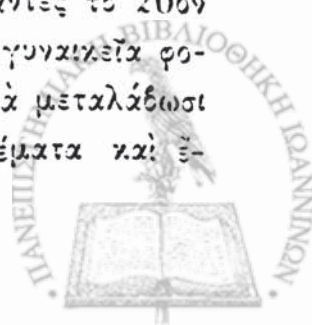
αὐτήν, ἣτις τρομάξασα ἐτοιμάζετο νὰ τραπῆ εἰς φυγήν, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσίν της ταύτην εὐρέθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἀθωνασίου, ὅστις μὲ ὄλην τὴν θέρμην τοῦ πάθους του ἐπέθηκε φίλημα ἐπὶ τῆς παρειᾶς της, τόσον ἠχηρὸν, ὥστε ἡ ἡγὼ ἐπανέλαθεν αὐτό.

Γ'.

Ὁ Ἀπρίλιος μόλις εἶχεν ἀρχίσει, ὅτε Κυριακὴν τινα, ὅτε ὁ δημόσιος κῆρυξ ἐκάλει τοὺς προεστώτας τῶν δεκαοκτῶ πατριῶν τῆς Πάργας εἰς συμβούλιον. Τὸ ἀντικείμενον ἦν ἤδη γνωστὸν εἰς πάντας, τὸ φίλημα τοῦ Ἀθωνασίου. Ἡ Μαρία κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν της ἄνευ τῆς ὑδρίας καὶ ἐξέθηκεν εἰς τὴν μητέρα της τὸ πάθημά της. Νὰ τὴν φιλήσωσιν ἤτο ἡ μεγαλειτέρα τῶν ὕβρων, ἡ αὐτοχῆς δὲν εἶχε πλέον λόγον ὑπάρξεως, διότι ἠτίμασε τὴν οἰκογένειάν της, τὴν πατριάν της, καὶ τὴν πατρίδα της, δι' ἓν φίλημα.

Τὸ συμβούλιον τῶν προεστώτων διήρκεσεν ἀπὸ πρωίας μέχρι μεσημέρας, πρὶν δὲ τελειώσῃ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πατριᾶς τοῦ Ἀντιόχου ἀπεχώρησε τοῦ συμβουλίου, ἐνῶ πάντες οἱ ἄλλοι διέμειναν μέχρι τέλους. Τὴν ἀπεφασίσθη οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τί, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου περιέλθῃ εἰς γινῶσιν τοῦ ἐνεστοῦ π ρ ο ε σ τ ὄ ρ ο υ. Λί ἡμέραι παρήρχοντο καὶ οὐδὲν μέτρον πρὸς ἀπόπλυσιν τοῦ ὄνειδους ἐλαμβάνετο. Τὸ μόνον ὅπερ κυρίως συνίστων οἱ προεστώτες εἰς τοὺς κατοίκους, ἦν νὰ μὴ πλησιάζωσι τὰ σύνορα τῆς Ζέρης. Οἱ ζωηρότεροι τῶν Πηργίων ἤρξαντο νὰ δυσανασχετῶσι καὶ νὰ κατακρίνωσι τοὺς προεστώτας ἐπὶ ἀμελείᾳ καὶ ἀδιαφορίᾳ πρὸς ἐκνευρίσιν τῆς δεινῆς, δι' ἑνὸς φίληματος, προσβληθείσης τιμῆς τῆς πόλεως. Οἱ προεστοὶ εἰς πάσας τὰς κατακρίσεις ταύτας ἀντέτακτον ἀπόλυτον σιγὴν· πολλάκις δὲ καὶ ἐτιμώρησαν τοὺς αὐθαδεστέρους.

Τὴν παραμονὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐκλήθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου οἱ ἀλκιμώτεροι τῶν νεανιῶν, οἱ μὴ ὑπερδάντες τὸ 20ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἐκεῖ τοῖς ἐδόθησαν ὅπλα καὶ γυναικεῖα φορέματα· ἐπέταξαν δὲ συγχρόνως αὐτοῖς τὴν πρωίαν νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ νὰ ἐνδυσθῶσι γυναικεῖα φορέματα καὶ ἐ-

χοντες ὑπ' αὐτὰ κεκρυμμένα τὰ ὄπλα των, νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν παν νήγυριν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου παρὰ τὴν Ζέρην. Δὲν γνωρίζομεν τίς ἦν ὁ εἰσηγητὴς τοῦ σχεδίου τούτου· ἡ πρωτοβουλία ὅμως αὐτοῦ δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς Παργίους. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐρίζοντες πρὸς τοὺς Μεσσηνίους διὰ τὸν ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς Μεσσηνίας ναὸν τῆς Λιμνάτιδος Ἀρτέμιδος ἐξέλεξαν τοὺς ἀγενεῖους τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνδύσαντες αὐτοὺς γυναικεῖα καὶ ὀπλίσαντες δι' ἐγχειριδίων, ἔφερον εἰς τὸν ναὸν παρὰ τοὺς ἀνακαυομένους Μεσσηνίους, οἵτινες ὅμως ἀμυνόμενοι ἀπέκτειναν τούτους. Ὅποιου δὴποτε προεστῶτος καὶ ἂν ἦ ἡ πρωτοβουλία, οἱ Πάργιοι ἐσκέφθησαν διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Ζεραίους διὰ τὴν εἰς κόρην παργίαν προσγενομένην ὕβριν.

Κατὰ διαλείμματα λοιπὸν προσήρχοντο εἰς τὸν ναὸν οἱ γυναικεῖα φέροντες ἀγενεῖσι Πάργιοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν συγγενῶν των καὶ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἔστησαν τὸν χορόν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ζέρης οἰκοῦντες πλησιέστερον εἰς τὸν ναὸν προσήλθον ἀπὸ πρωΐας πάντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις στήσαντες καὶ οὗτοι μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἰδίους χορούς. Οἱ χορευταὶ εἶχον ἤδη μεθύσει ἐκ τοῦ χοροῦ, ὅτε ἀπιστία κραυγὴ, ἐπ' ἅνω τους, ὡς διὰ μαγείας ἐσταμάτισεν αὐτοὺς, γενικὴ δὲ κίνησις καὶ θόρυβος ὑπηκολούθησε τὴν φωνὴν ταύτην. Οἱ ἀτυχεῖς Ζεραῖοι ἀμέριμνοι ἐξακίνητος προσβληθέντες ὑπὸ τῶν ἀγενείων παργίων ἐθορυβήθησαν. Οἱ ζωηρότεροι τούτων ἀντέστησαν εἰς τὰ δι' ἐγχειριδίων κτυπήματα τῶν παργίων· οἱ πλεῖστοι ὅμως ἔτρεχον νὰ σώσωσι τὰ τέκνα των, διότι καὶ τούτων δὲν ἐφείδετο ἢ πρὸς ἐκδίκησιν ἐνὸς φιλήματος μανία τῶν παργίων· εἰς τὰς οἰμωγὰς τῶν θνησκόντων καὶ τὰς ἀγρίας κραυγὰς τῶν παλαιόντων προσέδραμον οἱ ὡς ἐπίκουροι ἐλλοχεύοντες Πάργιοι καὶ ἀπετελείωσαν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀτυχῶν Ζεραίων.

Οἱ διασωθέντες τῶν Ζεραίων ἐτράπησαν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐπὶ ἡμέρας περιεπλανῶντο μέχρις οὐ κατώρθωσαν νὰ διεκπεραιωθῶσιν εἰς Παξοὺς ἔνθα ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Ζέρνος συνέστησαν ἴδιον χωρίον σωζόμενον ἔτι καὶ νῦν καὶ καλούμενον Ζερνάτικα. Ἡ κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Ζέρης μανία τῶν παργίων δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν δολοφονίαν τῶν κατοίκων τῆς ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀλοσχερῆ καταστροφὴν τοῦ χωρίου των, οὐ-

τινος οὐδὲ λίθος ἔμεινεν. ἢ μόνον ἢ τοπωνυμια, διασωζομένη ἔτι καὶ νῦν. Αἱ γαῖαι καὶ τὰ κτήματα τῶν ζεραίων διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν αὐτουργῶν τῆς ἀκατονομάστου δολοφονίας. Οὕτω δὲ ἐξέλιπε καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἐχθρὸς ὁ παρακωλύων πᾶσαν αὕξησιν τῆς περιοχῆς τῆς Πάργας, ἣς τὰ ὅρια οὕτω ἐπεξετάθησαν ἐπ' ἀρκετὸν πρὸς βορρὰν καὶ ἀνατολάς. Τόση δὲ ἦτο ἡ μέθη τῶν παργίων ἐπὶ τῷ κατορθώματί των τούτῳ, ὥστε τὸν προεστὸν τῆς πατριᾶς τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις μόνος ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀντέστη κατὰ τῆς διὰ δολοφονίας ἐκδικήσεως τῆς ὕβρεως τοῦ φιλήματος, ἐξηνάγκασαν μεθ' ἀπάσης τῆς πατριᾶς του νὰ καταλίπη τὴν Πάργαν καὶ νὰ μετοικήσῃ εἰς Παξούς.

Βραδύτερον ὅμως, ὅτε παρῆλθεν ὀλίγος χρόνος καὶ ἐν νηφαλιότητι ἐξήτασαν τὴν πράξιν των, μετεμελήθησαν πικρῶς καὶ βαρείας ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς ἀπέτισαν, ὅπως ἐξιλεώσωσι τὸ θεῖον διὰ τὴν στυγεράν καὶ κακοῦργον πράξιν των, Ἦν ὅμως ἀργά. Τὸ ἀπάνθρωπον ἔγκλημα ἐτιμώρησεν αὐτοὺς βραδύτερον, διότι καὶ αὐτοὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὴν πατρίδα των καὶ νὰ περιπλανηθῶσιν εἰς ξένην γῆν.

Καὶ ἡ Μαρία ;

Ἡ ἀτυχῆς κόρη ὑπῆρξε τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα τῆς κακοῦργου πράξεως τῶν συμπατριωτῶν της, διότι πρῶϊαν τινα εὐρέθη πνιγμένη κάτωθι τοῦ κάστρου πρὸς τὸν Βάλτον. Τίς τὴν ἔπνιξε ; ἄδηλον. Νὰ ἠυτοκτόνησεν εἶνε ἀδύνατον· τὸ θετικώτερον νὰ τὴν ἔπνιξαν οἱ συγγενεῖς της, διότι ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ φόνου τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα Χριστιανῶν.

ΒΑΣΙΛ. ΒΕΡΓΟΣ

ΚΟΡΥΤΣΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἡ Κορυτσᾶ καὶ Γκιόρτζα καλουμένη, κεῖται εἰς τὰ ὄρια Ἡ-
πείρου καὶ Μακεδονίας· νῦν διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκη-
σιν Βιτωλίων· ἀποτελεῖ δὲ ἰδιαιτέρον Μητροπολιτικὸν θρόνον πε-
ριλαμβάνοντα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πρεμετῆς καὶ Μοσχοπόλεως. Κη-
τοικεῖται ὑπὸ δεκαῆξ χιλιάδων κατοίκων, ἐξ ὧν τὰ $\frac{5}{4}$ Χριστιανοὶ
ὀρθόδοξοι καὶ τὸ $\frac{1}{4}$ Ὀθωμανοί. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Κορυ-
τσᾶς ὁμιλοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν. Ἀπὸ πότε ἐκτίσθη ἡ Κορυτσᾶ
τοῦτο ἄγνωστον· τὸ μόνον τὸ ὑποῖον εἶνε γνωστὸν εἶνε τὸ ἐξῆς :
Περὶ τὸ 1488 Μωάμεθ ὁ Β' διερχόμενος διὰ τῆς Κορυτσᾶς, ὅπου,
εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας, εἰς τὸ χωρίον Μπόρια (Ἐμπορία), εὗρι-
σκειται καὶ λουτρῶν ἀποδιδόμενος ὑπὸ τῆς παραδόσεως εἰς τὸν
Μωάμεθ τὸν Β', παρεχώρησεν εἰς τὸν ἐκ Παναρίτης τῆς ἐπαρχίης
Κορυτσᾶς Ἡλιάς Βέην, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐχρημάτισε πρῶτος
σταυλάρχης τῆς αὐτῆς Μωάμεθ τοῦ Β', καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐκα-
λεῖτο καὶ Χοτζᾶ Μιραχῶρ ἐβέλ, πρὸς ἐπικαρπίαν τὴν περιφέρειαν
Κορυτσᾶς, ἣτις ἀπὸ τούτους χρόνους ἐκείνους μένει μέχρι σήμερον
Βακσύφιον, ὅηλ. οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χοτζᾶ Μιραχῶρ ἐβέλ Ἡλιάς
Βέη λαμβάνουν μέρος τι ἐκ τοῦ δεκάτου τῶν προσόδων τῆς περι-
φέρειας Κορυτσᾶς καὶ καλοῦνται «ἐβλίατι βακσύφ». Ἐκ τούτου
τοῦ Χοτζᾶ πιθανῶς νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ πόλις τῆς Κορυ-
τσᾶς (Χοτζᾶς - Γκιόρτζᾶ), ὡς πιστεύει καὶ ὁ μόνος γράψας τοπο-
γραφίαν τῆς Κορυτσᾶς καὶ χρηματίσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη Σχολάρχης

τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Κορυτσαῶς ἐλλόγιμος κ. Χαράλαμπος Καρμίτσης· καὶ πολλὰ ἄλλα ὑποθέσεις περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Κορυτσαῶς ὑπάρχουσι, ἀλλ' ὅλα ἀβάσιμοι ὡς προερχόμενα ἐκ τῆς παραδόσεως περιτετμημένοι καὶ περιέχουσαι πολλὰ τὰ μυθώδη· καὶ ἄλλη παραγωγή τοῦ ὀνόματος εἶνε ἢ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς περιφερείας, ἣτις ἄλλοτε ἐκλεῖτο Ἑωρδαία.

Μέχρι τοῦ 1850 οὐδὲν σχεδὸν περὶ Κορυτσαῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Ἀπὸ τοῦ 1850 ὅμως, ἀφ' ὅτου ἐσυστήθη ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ παρεπιδημούντων Κορυτσαίων τὸ Λάσσον (ἦτοι τχμεῖον τῆς Κοινότητος), ἐνεργείαις τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου τότε Κορυτσαῶς Νεοφύτου τοῦ ἐξ Ἀργυροκάστρου καὶ τοῦ ἐν Καῖρῳ μεγίστου εὐεργέτου μακαρίτου Γεωργίου Μιχ. Πάγκα, ἡ Κορυτσᾶ προσδεύει καὶ φθάνει ὁσημέραι εἰς τὸ σημεῖόν εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον εὐρίσκομεν ταύτην, κεκτημένην ὅλα τὰ ἀναγκᾶ, ὅπως θεωρηθῆ μίξ ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων πόλεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας· ὅλα δὲ ταῦτα ἐντὸς τόσου μικροῦ διαστήματος, χάρις εἰς τὰ φιλοπρόοδα καὶ φιλόμουσα τέκνα τῆς, ἅτινα ἐμπορευόμενα ἐν Αἰγύπτῳ, Ρωμουνία καὶ ἀλλαχοῦ, ἐστόλισαν τὴν πατρίδα των μὲ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα. Ἔχει ἡ Κορυτσᾶ Ἀστικὴν Σχολὴν, Παρθεναγωγεῖον, Νηπιαγωγεῖα καὶ τέλος τὸ Γυμνάσιον, ὅπερ, ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1856, ἐλειτούργει ὡς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε μίαν ἢ καὶ δύο τάξεις τοῦ Γυμνασίου· ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 1887 ὁ μέγας ἡμῶν εὐεργέτης Ἰωάννης Μπάγκας, ἐπόμενος ταῖς παραδόσεσι τῆς πάντοτε προθύμου πρὸς εὐεργετικούς σκοπούς ὑπὲρ τῆς πατρίδος οἰκογενείας του, ὤρισεν ἐπίδομα ὅπως τὸ μέχρι τοῦδε Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Κορυτσαῶς προαχθῆ εἰς τέλειον Γυμνάσιον συντηρούμενον ἐκ τοῦ ἐπιδόματος τούτου, δι' ὃ δικαίως ἐκλήθη τὸ Γυμνάσιον «Μπάγκειον».

Ἡ Κορυτσᾶ πολλάκις ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας κατὰ τὰς ὁποίας σχεδὸν κατεστράφη· τὴν μεγαλειτέραν ὅμως καταστροφὴν ἔπαθεν ἡ Κορυτσᾶ κατὰ τὸ 1879. Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους τού-

του σεισμός κατ'αστραπτικὸς διαρκέσας ἕξ μῆνας κατέστρεψε σχεδὸν ὅλα τὰ κτίρια τῆς καὶ πολλὰ ἠριθμήθησαν θύματα. Μετὰ πέντε μῆνας πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε ὅλην τὴν ἀγορὰν τῆς, ἥτις ἀπὸ τότε ἔγεινε πλέον λιθόκτιστος. Ὡς νὰ μὴ ἦρκει ὁ σεισμός καὶ ἡ πυρκαϊὰ ἐπῆλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος πείνα (λιμός) ἐπειδὴ ὁὐκ ἔγειναν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὰ γεννήματα ἐκ τῆς πολυμυρίας. Ἀλλὰ πάλιν τὰ φιλόστοργα τέκνα τῆς Κορυθαῖας, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ρωμουνίᾳ διαμένοντα, προθύμως ἐβοήθησαν τὴν πάσχουσαν πατρίδα, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἐπόμενον ᾄσμα ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ μακκρίτου Εὐθυμίου Μήκιου καὶ μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἀδόμενον δὲ ἐν Κορυθαῖᾳ καὶ ὑπομιμνήσκον εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ διαμένοντας, πόσον ἐφάνησαν πρόθυμοι, εἰ καὶ μακρὰν ἀκόμη τῆς πατρίδος διαμένοντες, ὅπως βοηθήσωσι τὴν πατρίδα των.

Κορτο μὲν ἐ ζέζα Κορτο
 τσ' εστεκλού γάζεπ με τλου
 νέ ποτέρ' ἐ ζέζ ε μαδε
 πο σι κουρ να ρε με σλου

Ἰα τερμέτι τε λενντόϊ ε
 τε λενντόϊ ε στέ ντερμόϊ
 γιάστε μούαϊ σεστε μμπάϊτι
 ντίτ' ε νατε στε λεσόϊ.

Στέ κε μιαφτ αἰού τερμέτι
 τε ρα ζάρι νε τσαρσί
 νε ζάρ φόρτ ἰ μαθ' ἰ σκρέτι
 τε ντόγχι τε μπέρι ἰ.

Στέ κε μλάφτ κέτο ποτέρε
 τε αρδὶ νέ ἐ μάδε ζί
 κλάινε γίθε βαρφερία με λλοτ εμε
 λογουρί.

Μοσ κί κεχ ε ζέζα Κορτο
 ἰ κε ντίεμτ κουρμπετλίν
 ἰ κε ντίεμτ κουρμπετλίν
 νέ μισίρ ενε Κλαί.

Ατά τλου τόν τε ντερτόιν
 σί σε κα ντερ μεντ ι νιερί
 άτά του τόν τε ντερτόιν
 μέ παρά έ μέ φλιόρί.

Κατά μετάφρασιν ώς έξής :

Κορυτσά ! καυμένη Κορυτσά !
 τί είναι τόν καχόν που έγεινε είς έσένα
 μία μεγάλη καταστροφή
 ώς νά έβασκάθηκες

Μέγας και καταστρεπτικός
 σεισμός. σ' έτίναξε και σε κατέστρεψε
 έξ μήνας διήρκεσε
 χωρίς νά σε αφήση ούτε νύκτα ούτε ήμέρα.

Σάν νά μή άρκοῦσε ό σεισμός
 μεγάλη πυρκαϊά κατέκαψε την άγαρά σου
 πολύ μεγάλη πυρκαϊά
 σε άπετέφρωσε.

Σάν νά μήν άρκοῦσαν αί καταστροφαι αύται
 ένέσκηψε μεγάλη πείνα
 κλαίουν όλοι οί πτωχοί
 μέ δάκρυα και μοιρολόγια

Μήν λυπάσαι καχόμοιρος Κορυτσά
 έχεις τά παιδιά σου ξενιτεμμένα
 έχεις τά παιδιά σου ξενιτεμμένα
 είς την Αϊγυπτον και την Βλαχιά.

Έκεινα (τά παιδιά) θα σε ξαναδιορθώσουν
 όπως κανείς δέν τόν περνά από τόν νοῦν του
 θα σε ξαναδιορθώσουν δε
 μέ χρήματα και μέ χρυσάφι.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ι. ΚΑΛΛΙΔΗΣ

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ι. ΚΑΛΛΙΔΗΣ

Εἰς τῶν ἐπιφανῶν καὶ διακρεπῶν ἱεράρχων τοῦ Οἴκου. Πατριαρχικοῦ Θρόνου, τετιμημένος ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατ. Κεβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου διὰ τοῦ παρασήμου « Ὀσμανιέ » Β' τάξεως, ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διὰ τοῦ « Σταυροῦ τῶν Ταξιαρχῶν » καὶ ὑπὸ τοῦ Σάχου τῆς Περσίας διὰ τοῦ παρασήμου « Λέοντος καὶ Ἡλίου ». Ἐγεννήθη ἐν Κουριβάφ τῆς Θράκης, τὴν 24^{ην} Ἰανουαρίου τοῦ 1844. Ἀνετράφη παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ μητροπολίτῃ Σηλυβρίας Μελετίῳ Θεοφιλίδῃ τῷ ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ εἶτα Σερρών, οὗτινος ἐν Σέρραις ὑπῆρξεν ἱεροδιάκονος· ἀλλὰ τούτου θανόντος μετέβη εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἐφημερεύων ὡς Διάκονος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Χρυσοσπηλαιοτίσσης, διήκουσε τῶν μαθημάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς καὶ κατόπιν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὁπότε καὶ διορίσθη Ἀρχιδιάκονος τοῦ καθεῶρικοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ἀειδίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν Θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Ραιδεστοῦ κατὰ τὸ 1863—74 ὡς διευθυντῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων αὐτῆς καὶ Ἱεροκῆρυξ τῆς πόλεως. Μετὰ ἐνιαύσιον δὲ εὐδόκιμον διεύθυνσιν καὶ διδασχὴν, τῇ γενικῇ αἰτήσει τῆς ἐπαρχίας προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Σ. Γ. Ἡρακλείου Παναρέτου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ ὡς Πρωτοσύγκελλος καὶ Γενικός Ἐπίτροπος, ἐντός δ' ἔτους, τῇ 30ῇ Μαρτίου τοῦ 1875, προήχθη εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ὑπὸ τὸν Ναζιαζοῦ. Ἡ ἐποχὴ τῆς Α. Σ. ἐν Ραιδεστῷ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ σημειωθῇ ὡς ἀναγεννή-

σεως καὶ προόδου, διότι κατ'ἐκείνην διὰ τοῦ Θρακικοῦ «Φιλεκπαι-
 δευτικοῦ Συλλόγου» ὑπεθερμάνθη ὁ πρὸς τὰ γράμματα ζῆλος, οὐ
 μόνον ἐν ὅλῃ τῇ εὐρείᾳ ἐπαρχίᾳ Ἑρρακλείας, ἀλλὰ καὶ ταῖς πέριξ
 Βυζύης, Λουλέ-Βουργαζίου κλπ., ἡ δὲ πρόοδος ἔβαινε καταπλη-
 κτικῆ, ἀνακοπεῖσα ὑπὸ τῶν βραδύτερον ἐπελθόντων πολιτικῶν γε-
 γονότων, ὅτε καὶ ἡ Παιδεστὸς κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στρα-
 τοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Α. Σ. ἀνέπτυξε πάντα τὰ περι-
 κοσμοῦντα Αὐτὴν προσόντα. Διὸ ἡ κοινότης Παιδεστοῦ, ἀνεξαρτήτως
 φυλῆς καὶ θρησκείας, διὰ γενικῆς ἀναφορᾶς ἠτήσατο παρὰ τῆς Ὑψη-
 λῆς Πύλης νὰ ἐκφρασθῇ εὐαρέσκεια τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως
 τῷ Ἐπισκόπῳ Γρηγόριῳ, διὰ τὴν φρόνησιν καὶ σύνεσιν, ἣν κατὰ
 τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο διάστημα ἀπέδειξε. Καὶ ὄντως τὸ ὑπουργεῖον
 τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Θρησκευμάτων διὰ τεσκερὲ πρὸς τὸ Οἰ-
 κουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξεδήλωσεν αὐτῷ τὴν εὐαρέσκειαν τῆς
 Κεντρικῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ Φεβρουάριον δὲ τοῦ 1879, συρ-
 θέντος εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως
 (τοῦ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου), ὡς κατάλ-
 ληλος κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἐκεῖνας περιστάσεις, ἵνα ἐκπροσωπήσῃ
 τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, ἐνεκρίθη καὶ ἀπεστάλη ἐκ Παιδεστοῦ ὁ Να-
 ζιανζοῦ Γρηγόριος. Κατὰ Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1879, κενωθεί-
 σης τῆς Μητροπόλεως Τραπεζοῦντος, προήχθη ὡς κανονικὸς αὐτῆς
 Μητροπολίτης, ἣν ἐποίμανεν εὐδοκιμώτατα μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ
 1884 ἀφήσας ἐποχὴν καὶ ἀναμνήσεις ἀγαστῆς καὶ λαμπρᾶς ποι-
 μαντορίας, διὸ καὶ ἐκ Τραπεζοῦντος ἐκλήθη εἰς τὴν διακυβέρνη-
 σιν τῆς ἐκκλησίας τῶν Θεσσαλονικέων, ἣν μεθ' ὅλην τὴν φεβερὰν
 κοινοτικὴν διαμάχην, εἰς ἣν ἐθυσιάσθησαν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πρὸ
 αὐτοῦ Καλλίνικος, ἐποίμανεν ἐθνικώτατα καὶ ἀξιοπρεπέστατα μέ-
 χρι Σεπτεμβρίου τελευτῶντος τοῦ 1889, ὅτε ἄκων μετετέθη εἰς
 τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἣν ἔκτοτε ποιμάνει τιμώ-
 μενος καὶ ἀγαπώμενος παρὰ πάντων.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΟΙ ΤΣΙΑΜΙΔΕΣ (Θεσπρωτοί)

I

Τσιάμιδες εἰσὶν ὁ ἐν Ἠπείρῳ λαὸς ὁ κατοικῶν τὴν ἀρχαίαν Θεσπρωτίαν τὴν ἐξικνουμένην παραλίως μὲν ἀπὸ τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ Πηλώδους λιμένος τοῦ Στράβωνος μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, μεσογείως δὲ μέχρι τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Τομάρου (Ὀλύτσκας) καὶ τῆς πρὸς τὸ ΒΔ. συνεχείας αὐτοῦ. Ἰδίως ὅμως οὕτως καλοῦνται οἱ κάτοικοι ἤδη τῶν ὑποδιοικήσεων Φιλιατίου, Μαργαριτίου καὶ τῆς μεσογειοτέρας καὶ κεντρικωτέρας Παραμυθίας (Ἀηδονατίου), ὅτινες διακρίνονται εἰς Κονισπολίτας, Φιλιακιώτας, Παρκαλαμισίους, Μπαμπουροχωρίτας, Σκάλας Ντάγι, Μαργαριτιώτας, Παργινούς, Φαναρίσιους καὶ Παραμυθιώτας μετὰ τὴν Ἐπάνω καὶ Κάτω Σκάλαν καὶ τὰ Σκάπετα. Μεταξὺ τῶν Τσιάμιδων συγκαταλέγονται καὶ τινὰ χωρία τοῦ Δελβίνου.

Εἰσὶ δὲ Μωαμεθανοὶ καὶ Χριστιανοί· οἱ πρῶτοι ὑπερπλεονάζουσιν ἐν Μαργαριτίῳ, οἱ δεῦτεροι ἐν Παραμυθίᾳ· ἐν Φιλιάταις δ' εἰσὶν ἐν ἰσοψηρίᾳ περίπου. Πανταχοῦ οἱ Μωαμεθανοὶ εἰσὶν Ἀλβανόφωνοι, ἐκτὸς τῶν τῆς πόλεως Παραμυθίας, ὅτινες ἔχουσι μητρικὴν τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ τῆς Πάργης, ὅτινες εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετανάσται τῆς Λάλας τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1821· ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν, οἱ μὲν τῶν χωρίων τοῦ

Μαργαριτίου εἰσὶν Ἀλβανόφωνοι, πλὴν τῆς Πάργας, οἱ δὲ τῆς Παραμυθίας καὶ Φιλιππῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἑλληνόφωνοι, μόνον δὲ ἡ Σκουπίτσα ἐν Φιλιππῶσι ὁμιλεῖ ἀποκλειστικῶς τὴν Ἀλβανικὴν. Τὰ τοῦ Δελβίνου χωρία εἰσὶν ἅπαντα Χριστιανικὰ Ἑλληνόφωνα καὶ Ἀλβανόφωνα.

Εἰς ἀπάσας τὰς ὑποδιοικήσεις, τὰ Χριστιανικὰ χωρία, τελοῦσι γεώργια εἰς τοὺς ἀγάδες τοῦ τόπου, ὀλίγα δ' ἐν τοῖς τμήμασι Μαργαριτίου καὶ Φιλιππῶν εἰσὶ κεφαλοχώρια· ἐν Παραμυθίᾳ ἐν μόνον ὑπάρχει τοιοῦτον, τὸ Λευθεροχωρι εἰς τὴν κλεισώρειαν τοῦ Κορίλλα καὶ τῆς Χιονίστρας, ὑπερθεν τῆς σκάλας τῆς Παραμυθίας τῆς μόνης εἰσόδου διὰ τὰ χθλακὰ ταῦτα μέρη.

Ἐκκλησιαστικῶς οἱ Χριστιανοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Παραμυθίας,⁽¹⁾ ἣτις ἐδρεύει ἐν τῇ συνωνύμῳ πόλει καὶ ἣτις μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἐλέγετο ἐπισκοπὴ Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέως, εἰς ἀρχαιοτέραν δ' ἐποχὴν ἐνεῖχε τὰς τρεῖς ἰδιαιτέρας ἐπισκοπὰς Εὐροίας, Φωτικῆς καὶ Βουθρωτοῦ. Δώδεκα ὅμως χωρία τῶν Φιλιππῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ μεγάλη Πλησίβιτσα, ἀποτελοῦσι τὴν Ἐξαρχίαν Γηρομερίου, ἣς ὁ Ἐξάρχος διαμένει ἐν τῇ καλῇ μονῇ τοῦ Γηρομερίου, τῇ ἰδρυθείσῃ ὑπὸ τοῦ ὀσίου Νείλου.

Πόθεν προῆλθεν ἡ ὀνομασία Τσιάμης, Τσιάμιδες ἄγνωστόν ἐστι, πιθανὸν ὅμως ἐκ τοῦ Θυάμιδος ποταμοῦ (Καλαμᾶ), περὶ ὃν οἰκοῦσι, κάτοικοι δηλονότι Θυάμιοι, Θυάμιδες, Τσιάμιδες. Ἡ τοιαύτη παραγωγή τῆς λέξεως ἀβίαστός ἐστι καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν νῦν ὑφισταμένην ὀνομασίαν κατοίκων τινῶν περὶ τὸν ποταμὸν τούτον τὸν ἤδη Καλαμᾶν λεγόμενον, ἐξ οὗ καλοῦνται καὶ γενικῶς γνωστοί εἰσὶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Παρχκαλαμίσιοι. Ἄλλ' ἐκ τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ ἑτέρα ὀνομασία ἔχει προκύψει ἢ τῆς Παραμυθίας αὐτῆς, (Παραθυαμία), τῆς παρὰ τὸν Θυάμιν πράγματι.

(1) Δι' ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη προήχθη νῦν εἰς Μητρόπολιν ἣτις περιέλαβε καὶ τὴν ἐξαρχίαν Γηρομερίου καταργηθεῖσαν.

Ἡ δὲ συσχέτισις τῶν λέξεων Χάονες καὶ Τσιάμιδες, καθ' ἣν τὸ βάρβαρον τζα οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἰς λα μετέβαλλον, ὡς τὸ Ἀτζέμιδες (Πέρσαι) Ἀχαμενῖδοι, κατὰ σημείωσιν τινα τοῦ ἐκδόσαντος ἐν Μόσχᾳ τῷ 1808 τὴν «διατριβὴν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐνεστῶσης κοινῆς ἡμῶν γλώσσης Ἰωαννίτου Γ. Ε.» πάνυ γελοία ἐστὶ καὶ αὐτὸ ὁμολογεῖται μακαρονιστικῆ, ὡς καὶ ἡ φερομένη ὁξυλογία, ἰδίως παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς κατοικοῖς, ὅτι ἐξ ἐλθόντων, ἐν ἀρχαίοις χρόνοις, οἰκιστῶν ἐκ τοῦ Σιάμ. ἐκλήθησαν Τσιάμιδες.

2

Οἱ Τσιάμιδές εἰσιν ὠραῖοι ἄνδρες, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἐπιδεικτικοὶ λίαν, δειλοὶ ὅμως καὶ πῶς ἀνειλικρινεῖς ἐν τῇ φιλίᾳ καὶ τῇ ὁσοληψίᾳ, ὡς ἐκ τούτου δὲ νομίζω ἔμεινε καὶ τὸ παροιμιώδες αεῖνε ἄπιστος σὰν Τσιάμης» καὶ ἐν γένει ἡ λέξις ἄπιστος, ἣτις ἀποδίδεται εἰς αὐτοὺς ἀδιακρίτως θρησκευματος παρ' ὅλων τῶν γειτόνων λαῶν τῆς Ἠπείρου.

Τοιοῦτος βεβαίως ὁ γενικὸς χαρακτήρ τῶν Τσιάμιδων Χριστιανῶν τε καὶ Μωαμεθανῶν, οἷοτι ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστοι ἐξαιρέσεις καὶ Τσιάμιδες λίαν εἰλικρινεῖς καὶ πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι φίλοι. Ὁ Φεῖμ Τσιάμης, εἰς δὲν Ἀλῆ Πασᾶς Τεπελενιῶνης κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας του ἐνεπιστεύθη ἑαυτὸν καὶ ἄπασαν τὴν μεγάλην περιουσίαν του καὶ τὸ φρούριον ἐν Ἰωαννίνοις, ἦν Τσιάμης ἐκ τοῦ χωρίου Σαλίτσα,, πιστῶς δ' ἐξυπηρετῶν τὸν Ἀλῆ ἔμεινε μὲ ἀνημμένην θρυαλίδα ἐν τῇ πυριτιδαποθήκῃ, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἐκτινάξῃ τὰ πάντα εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὰ πάντα καταστρέψῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του ἔτι, χάριν τοῦ κυρίου· καὶ ταῦτα ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι Ἀλβανοὶ εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν Ἀλῆ κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐν ἔλαφρᾳ συνειδήσει. Μέγας δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀνὴρ Τσιάμης, ὁ Ἀμπεντίν Πασᾶς Δῖνος, διευθύνει τύχας ὁλοκλήρων

λαῶν μετὰ μεγίστης ἀφοσιώσεως καὶ πίστεως πρὸς τὸν Κυριάρχην του τὸν μέγαν Ἄνακτα.

Ἐν τούτοις οἱ Μωαμεθανοὶ Τσιάμιδες εἰσὶ λίαν φανατικοί, πεντάκις τῆς ἡμέρας τακτικῶς προσευχόμενοι, διατηροῦντες πιστῶς τὸ ραμαζάνιον, μὴ πίνοντες οἶνοπνεύματα, περιορίζοντες τὰς γυναῖκας αὐστηρῶς, ἵνα μὴ τὰς ἴδη ξένος ὀφθαλμός; διὸ καὶ μόνοι οὗτοι ἐργάζονται εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς ἀγοράς.

Καὶ ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα τῶν Τσιάμιδων ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον ἰδίωμα, καθότι ἐκτὸς τῶν ἀπείρων καθαρῶν ἑλληνικῶν λέξεων, ἅς παραθέτουσιν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, ἐν τῇ προφορᾷ πάντοτε μεταξὺ τῶν ὑδροπροφέρτων μεταχειρίζονται τὸ λ καὶ ἴδιόν τινα τόνον φωνῆς ἔχουσιν, ὡς καὶ ἰδίαις λέξεις. Ποίησις δὲ πρὸς αὐτοῖς μόνον ἡ Ἑλληνικὴ δημοτικὴ ἐστίν· ἀλβανικὴ τοιαύτη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου δὲν ὑπάρχει. Οἱ Τσιάμιδες ἀρχηγοί, οἵτινες ὠδήγησαν τοὺς ὁμοφίλους των εἰς μάχας, ἢ ἄλλως ἐγένοντο ἀκουστοί, ἐξυμνοῦνται πάντοτε Ἑλληνιστί· οὔδ' ἠδυνήθηεν νὰ εὕρω κινῆσιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν.

Ἄπαντες τέλος οἱ Τσιάμιδες φοροῦσι τὴν φουστανέλλαν πολύπτυχον καὶ ὑπὸ ταύτην ἔχουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρυθρὰν περισκελίδα (ποτοῦρι)· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ στολὴ αὕτη ἤρξατο ἐκλείπουσα, διὸ πολλοὺς τις βλέπει πλέον, μόνον ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ Μωαμεθανοὺς καὶ Χριστιανοὺς φοροῦντας τὰ στενὰ καὶ εὐρωπαϊζοντας.

Οἱ καθαρῶς ἑλληνόφωνοι, οἵτινες ἔχουσι πλεῖστα ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἅτινα ὑφίστανται παντοῦ καὶ εἰς τὰ χωρία ἔτι καὶ καλῶς λειτουργοῦσιν, ὡς τὰ ἐξέχοντα τῆς Παρχμυθίης διατηρούμενα διὰ τοῦ ἐλεοθετήματος τοῦ Μιχαὴλ Παρχμυθιώτου καὶ ἄλλων προσόδων, τὰ τῶν Φιλιατῶν διὰ πεντηκονταλίου ἰδίως εἰσοδήματος κεφαλαίου διατεθέντος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα, τοῦ μεγάλου εὐεργέτου, τὰ ἰδιοσυντήρητα τῆς Πάργης, Καστρο-Σιούβλιασης, ἐνθα καὶ πρῆθναγωγεῖα, ὡς καὶ ἐν Παρχμυθίᾳ, οὐκ ὀλίγον διαφέρουσι τῶν Ἀλβανοφώνων. Οὗτοι οὐχ εἰσὶ πολεμικοί,

ἄλλως ἐνδύονται, καλλιεργοῦσι τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἔχουσιν ἀνεπτυγμένην τὴν ὑφαντικὴν τέχνην, παράγοντες ὠραιότατα κιλίμια, κάπες, χιράμια καὶ ἄλλα εἴδη οἰκιακῆς χρήσεως δι' ὧν εἰσὶν ἐφοδισμένοι ἅπαντες οἱ Τσιάμηδες.

3

Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ πκράγεται κατὰ μεγάλας ποσότητας τὸ ἔλαιον, ἰδίως τοιοῦτον ἔχει πλεῖστον τὸ τμήμα τοῦ Μαργαριτίου ἐν ᾧ τὸ τῆς Νίστας ὄνομαστόν ἐστὶ διὰ τὴν ἀρίστην ποιότητά του. Φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀφθονον ὑπῆρχε τὸ προῖον αὐτό, διὸ ὑπῆρχε καὶ τμήμα τῆς Θεσπρωτίας καλούμενον Ἐλαιᾶτις καὶ πόλις Ἐλαία. Ἐπίσης ἔχει ἡ Τσιαμουργιὰ ἐσπερειδῆ δένδρα διάφορα καθ' ὅλον τὸ πκράλιον ἰδίως μέρος, πορτογάλια, λεμόνια καὶ πρὸ πάντων κίτρα, ἅτινα ἐξάγονται κατ' ἔτος εἰς Τεργέστην καὶ ἐξ ὧν ἐσοδεύουσιν οὐκ ὀλίγας χιλιάδας χρυσῶν εἰκοσαφράγκων. προσέτι ὄρουζαν, ἰδίως ἐν Φκναρίῳ, ἀραβόσιτον, ἀμύγδαλα, βαλανους, κάστανα, εἰς τὸ ὄρεινόν χωρίον Βλαχῶρι, καὶ καπνόν, ὅστις καὶ πολὺς παράγεται καὶ προσοδοφόρος ἐστὶν ἀνθχιμιλῶμενος πρὸς τὸ ἐκ τῶν κίτρων εἰσόδημα.

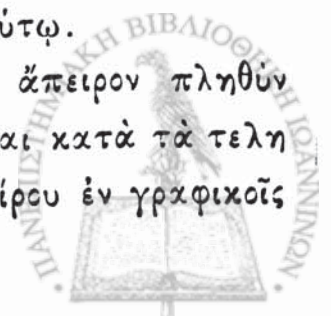
Ἐνεκα δὲ τῶν τόσων καὶ τοιούτων προϊόντων, δι' ὧν ἱκανοποιεῦνται αἱ ἀνάγκαι αὐτῶν, οἱ Τσιάμιδες δὲν συνειθίζουσι νὰ ταξειδεύωνται, ὡς ἄλλοι κάττοιαι τῆς Ἡπείρου, οἵτινες δὲν ἔχουσι χώρην ἔφορον, πλὴν τῶν Χριστιανῶν τοῦ τμήματος Φιλιππίου, οἵτινες καὶ εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένα μέρη τῆς γῆς ἀπέρχονται. Καὶ ἅπαξ μὲν τῆς ἐβδομάδος ἕκαστον τμήμα ἔχει ἰδίαν ἡμέραν ἀγορᾶς (πκζάρι), καθ' ἣν συνέρχονται ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἢ καὶ τμημάτων καὶ ἐμπορεῦνται ἐπὶ τῶν τοπικῶν προϊόντων κυρίως ἐν Παρχμουθία δὲ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τελοῦσι κοινήν πανήγυριν, τὸ Λάμποβον λεγόμενον, ἐνθα πρὸς τοῖς ἄλλοις τυροῖς, ἔγχωρίου βιομηχανικῆς προϊόσι ἐξ ἐρίου, γίνονται ἀγοροπωλησίαι

ιδίως ζώων διαφόρων, ἵππων, βοῶν, ἡμιόνων, ὄνων, δι' ἃ προστρέχουσι καὶ ἐξ ἀπομεμακρυσμένων μερῶν ἔμποροι.

Τὸ Λάμποβον τοῦτο τελεῖται τὸν Σεπτέμβριον μῆνα καὶ ἄρχεται ἀπὸ τὸ πρῶτον Σάββατον μετὰ τὴν 15ην τοῦ μηνὸς τούτου, λήγει δὲ σχεδὸν τελείως τὸ ἕτερον Σάββατον, μετὰ μίαν δηλονότι ἐβδομάδα· κυρίως ὅμως τὴν Κυριακὴν, Δευτέραν καὶ Τρίτην ὑπάρχει ὁ μείζων συνωστισμός. Ἐν τούτοις αἱ προετοιμασίαι δι' αὐτὸ γίνονται ἀπὸ ἡμερῶν· ἀπὸ τὰ τέλη Αὐγούστου ὁ δημόσιος κίρυξ κηρύσσει κατὰ τὴν ἐβδομαδιαίαν ἀγοράν, ὅτι «εἰς τὰς τόσας τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἔχομεν φέτος τὸ Λάμποβον,» εἶτα καθ' ὅσον πλησιάζουν αἱ ἡμέραι ἄρχεται ἡ χάθοδος τῶν ἐμπόρων καὶ μικρεμπόρων ἐξ Ἰωαννίνων, Φιλιππῶν κλ. οἵτινες ἐξοικονομοῦσι καταστήματα προσωρινά, ἅπερ ἐνοικιάζουσι διὰ τὰς ἡμέρας τῆς πανηγύρεως, ἢ σχηματίζουσιν ἐν πλατείαις κινητὰ τοιαῦτα, ἀλλαχρῶ μεταφερόμενα τὸ ἐσπέρας· οὕτω δ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πλῆθος αὐξάνει καὶ συναντῶνται, ὡς ἐν φαιδῶρᾳ ἑορτῇ, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἐκ Πρεβέζης ἔτι· τὰ καφεῖα καὶ οἱ ξενῶνες καὶ τὰ μαγειρεῖα εἰσὶ πλήρη ἀνθρώπων, ὁ δὲ γραφικὸς λόφος τοῦ Γαλατᾶ μὲ τὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἀγνώστους πελασγικὰς ἀρχαιότητας πλήρης ἐστὶν ἐκ τῶν πωλουμένων ζώων μετὰ τῶν πωλητῶν καὶ ἀγοραστῶν καὶ παριστᾷ τὸ ὠραιότερον θέαμα. Μετὰ τὴν Τρίτην ἄρχεται τὸ πλῆθος ἀραιοῦμενον καὶ τότε τις ἀκούει εἰς πολλὰ μαγειρεῖα καὶ ξενῶνας εὐωχίας καὶ ἄσματα, ἐὰν δὲ ξένος τυγχάνῃ, μανθάνει παρὰ τῶν αὐτοχθόνων ὅτι αὐταὶ σημαίνουσι συμφωνηθείσας ἀρραβῶνας μεταξὺ δύο οἰκογενειῶν χωρικῶν, αἵτινες κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ἐνταῦθα τὸ Λάμποβον ἀποτελειοῦσι τὰς συμφωνίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ μετὰ τῶν φίλων συνευθυμοῦσιν ἐπὶ τούτῳ.

Τὸν χειμῶνα ἅπαντα τὰ τμήματα διατρέφουσι ἄπειρον πλῆθὺν ποιμνίων τῶν Καραγκούνιδων, οἵτινες κατέρχονται κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς Ἠπείρου ἐν γραφικοῖς

δμίλοις, μὲ τὰς ἀνδρείας γυναικάς, τοὺς ἐρυθροπαρεῖους μικροὺς
 παῖδας, τὰς ἀγρίας καὶ μετ' ὀρεινῆς καλλονῆς παρθένους, τὰ πεί-
 μνια, τὰ φορτηγὰ ζῶα, τοὺς σκύλους, τὰς ὄρνιθας ἐπὶ τῶν ὑπο-
 ζυγίων καὶ τὰς ποικίλας ἀποσκευάς, δι' ὧν σχηματίζουσι τὰς
 προσωρινὰς οἰκίας των καὶ διασπείρονται πανταχοῦ, ἐνθα μέρη
 πρὸς βοσκὴν καὶ πρὸ πάντων περὶ τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην καὶ
 τὸν Ἀχέρωντα ποταμὸν ἐν Φαναρίῳ. ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ὅπου αὕτη
 αἰδῖος. Ἐμπηγνύουσιν οὕτω οἱ πλανόβιοι οὗτοι κάταικοι τῆς Ἡ-
 πείρου τὰς σκηνάς των παντοῦ νυμφευόμενοι καὶ ἀποθνήσκοντες
 ἐν αὐταῖς, ὅταν ἐπιστῇ τινος ἡ ὥρα, καὶ ἀπέρχονται πάλιν περὶ
 τὸν Μάϊον. ὁπότε ἡ θερμότης ἄρχεται ἐπαυξανόμενη, ἵνα ἀφόρη-
 τος καταστῇ κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον.

(Ἀπόσπασμα)

Δ. Α ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΟΙ ΚΕΚΡΥΜΜΕΝΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

ΤΑ ΒΛΗΣΕΙΔΙΑ

Ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων ἢ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ — οὐχὶ καὶ ἀδίκως — ἐρριζωμένη ἰδέα περὶ ὑπάρξεως κεκρυμμένων θησαυρῶν, ἀφοῦ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κατοικουμένη κλασικῇ γῆ καθ' ἐκάστην σχεδόν, ἐκτὸς τῶν ἀπαρχμίστων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης θησαυρῶν, φέρονται εἰς φῶς πολυάριθμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ὅπλα καὶ ἄλλα λείψανα καὶ κειμήλια τῆς προγονικῆς εὐκλείας. Τὴν ἐν Ἡπείρῳ λίαν διαδιδόμενην ταύτην πρόληψιν, φαίνεται, ὅτι εἶχον καὶ οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες· διότι πῶς ἄλλως ἐξηγητέα ἢ παροιμιώδης ἔκφρασις «ἀνθρακες ὁ θησαυρὸς» ἐπὶ διαψευδομένων ἐλπίδων, καὶ ἥτις παροιμία φέρεται παρὰ Λουκιανῷ καὶ ἄλλοις προγενεστέροις; Ἐν τῇ «Ἐκάβῃ» τοῦ Εὐριπίδου (στίχ. 1002—1010) διὰ πλαστῆς ἀφηγήσεως περὶ ὑπάρξεως παλαιοῦ θησαυροῦ ἐν Τροίᾳ τῶν προγόνων τοῦ Πριάμου προσελκύεται ὑπὸ τῆς Ἐκάβης εἰς τὰ ἔνδον τῆς σκηνῆς ὁ φιλοχρήματος βασιλεὺς τῆς Θράκης, Πολυμήστωρ, γιγνόμενος οὕτω θῦμα τῆς πλεονεξίας καὶ εὐπιστίας του. «Καὶ ποῖον εἶνε τὸ σημεῖον τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ;» Ἐρωτᾷ ὁ φιλόχρυσος Θράξ τὴν Ἐκάβην. «Μία μαύρη πέτρα, προέχουσα ὑπεράνω τῆς γῆς» ἀπαντᾷ ἡ Ἐκάβη. (=Πολυμ. Ἐνταῦθ' ὁ χρυσὸς ἐστὶ; σημείουν δὲ τί; — Ἐκάβ.

Μέλαινα πέτρα γῆς υπερτέλλουσ' ἄνω. Ἰδ. Εὐριπίδ. Ἐκάβ. ε. ζ.). Ἀπαρχλλακτα δηλαδὴ ὅπως καὶ σήμερον ἐν Ἡπείρῳ ἢ μαύρη πλάκα οὐδέποτε λείπει κατὰ τὴν ἐξόρυξιν τῶν βλησειδίων καὶ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα μεμυημένων γρχιδίων ὡς τὸ ἀσφαλέστατον καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ σημεῖον. Καὶ ἐν πρώτοις ἀποκαλύπτεται ἢ ὑπαρξίς τοῦ βλησειδίου κατ' ὄναρ τῷ ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντι ἀπ' εὐθείας ἢ ἄλλῳ τινί, συγγενεῖ ἢ γνωρίμῳ. Ἐν νυκτερινῇ ὀπτασίᾳ, ἐπαναλαμβανομένη τοῦλάχιστον τρίς, ἐνίοτε δὲ καὶ πλεονάκις ὑποδεικνύεται ὑπὸ φάσματος Ἀγίου τινὸς ἢ Ἀγίας ὁ τόπος, ὁ τρόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐξορύξεως τοῦ βλησειδίου ὡς καὶ τὰ πρόσωπα μεθ' ὧν δεῖν νὰ ἐνεργηθῇ λάθρα ἢ ἐκσκαφῇ καὶ μεθ' ὧν πρέπει νὰ διανεμηθῇ τὸν θησαυρὸν ὁ ἐνυπνισθεῖς. Πρὸ τῆς ἐκσκαφῆς τελοῦνται προσευχὴ καὶ νηστεῖα ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων· κατὰ δὲ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἐν τῷ ἐνυπνίῳ ἡμέραν ἢ μᾶλλον νύκτα τῆς ἐκσκαφῆς καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου ὑφ' ὃν ὑποκρύπτει ὁ θησαυρὸς προσφέρεται πρῶτον θυσία μέλανος ἐριφίου ἢ μελαίνης ἕσπιτος· εἶτα ἀναγινώσκονται χαμηλῇ τῇ φωνῇ διάφοροι ἐξορκισμοὶ καὶ ψαλμοὶ καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸ φῶς ἀπομειναρίων λαμπαδῶς ἀναρθείσης κατὰ τὴν πρώτην Ἀνάστασιν τοῦ Πάσχα, ἧτις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκσκαφῆς δεῖν πρέπει οὔτε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου οὔτε ἐξ ἀπροσεξίας νὰ σθεσθῇ, — διότι τοῦτο θεωρεῖται κακὸς οἰωνὸς καὶ ἡ ἐκσκαφῇ ἀναβάλλεται διὰ τὴν ἐπομένην νύκτα — ἄρχεται ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιγῆς ἢ ἀνόρυξις. Ὁ παρμικρότερος θύμβος ἢ γέλως καὶ πρὸ παντῶν κακῆ τις λέξις ἢ βλασφημία ἀπομακρύνει τὸν θησαυρὸν, καὶ τότε, κρότος ὑποχθόνιος ἀκούεται καὶ ἐπὶ τινος μαύρης πλακῆς οἱ σκάπτοντες ἀντὶ θησαυροῦ εὐρίσκουσιν ἐσθραμένους ἀνθρώπους, (Ἄνθρωποι ὁ θησαυρός)! Ἐὰν τοῦναντίον, ἐτηρήθησαν ὅλοι οἱ ἐπιβαλλόμενοι ὄροι, οὗς τὸ ἐνύπνιον ὑπέδειξε, τότε ὑπὸ τὴν μαύρην πλάκα εὐρίσκεται ἐντὸς δοχείου χαλκίνου ἢ ἐξ ἄλλου μετάλλου, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ πηλίνου, ὁ κε-

Κ Ο Ν Ι Τ Σ Α

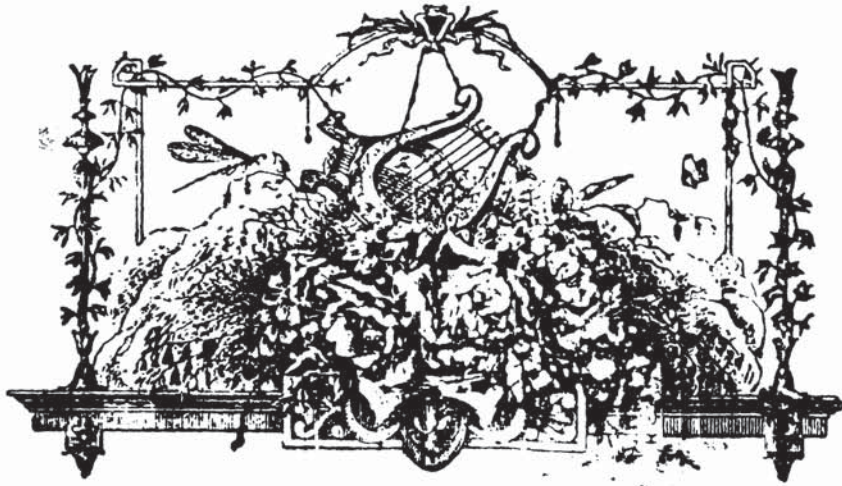
Κόνιτσα, κωμόπολις τῆς Ἠπείρου ὑπαγομένη εἰς τὸν νομὸν Ἰωννίνων καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Αὕτη κεῖται ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὄρους, τοῦ καλουμένου Νύμφη, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶρου ποταμοῦ τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Κόνιτσα ἀπὸ τοῦ Ζηγορίου. Ἡ Κόνιτσα, κατὰ τινας, κεῖται ἐν τῇ θέσει, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἐρίβεια, ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρχαιοτάτης, ὀρεινοτάτης καὶ σχεδὸν ἀγόνου χώρας τῶν Παραυαίων, κληθέντων εὖτω ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀῶρου, ὃς ἐκαλεῖτο Ἰαῦρος—Αῦρος—Αἶρις—Ἀῶρος καὶ σήμερον Βωβοῦσα. Κατ' ἄλλους ἐν τῇ σημερινῇ Κονίτση ἔκειτο ἡ Κνωσσός ἐξ ἧς ἔχει καὶ τὸ ὄνομα Κνωσσός—Κονισσός—Κόνισσα—Κόνιτσα. Τῆς ἀρχαιοτάτης ταύτης πόλεως σφύζονται ἀξιόλογα ἐρείπια Πελασγικῶν χρόνων. Ἐν τῇ Κονίτση σφύζονται λείψανα φρουρίων Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς Κόνιτσαν τὸ πρῶτον, διέρχεται διὰ τῆς νεοδημήτου γεφύρας, ὑψηλοτάτης, θυμμάσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἰστάμενος βλέπει μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἐκτεινομένην χαράδραν, ἐνθεν δὲ καὶ ἐνθεν αὐτῆς τοὺς φοβεροὺς βράχους τῶν ἀποκρήμων καὶ χιονοσκεπῶν βουνῶν τοῦ Παπίγκου καὶ Λύγκου, οἵτινες, Κύριος οἶδε, πόσα ἔτη καὶ πόσους αἰῶνας ἐχρησθήσαν, ἵνα διαπραγῶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν τὰ ἀκοίμητα ἐργαστάσια τοῦ Βεζουβίου ἀποκρύπτοντες. Ἐν τῷ μέσῳ τρυφῆς τῆς χαράδρας κεῖται ἐπὶ τινος λοφίσκου ἡ μονὴ τοῦ Στοιμίου. Καὶ ἀκούων τοὺς ἐκκωφωτικούς ἤχους τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀῶρου καὶ τῶν ἀνέμων καὶ στρέφων τὰ ὄμματα ὁ ἐπισκέπτης βλέπει τὴν τερπνοτάτην κοιλάδα τῆς Κονίτσης ἣν ὁ ἐλικσιδῶς διασχίζων αὐτὴν Ἀῶρος ἀρδεύει καὶ κυκλούμενος ὑπὸ ἀναριθμητῶν οὐρανομήκων ὀρέων, οἷον τοῦ Λύγκου, Μερύπης, Γράμμου, Ἀεροποῦ, καὶ ἄλ-

λων καταλαμβάνεται ὑπὸ ποιητικοῦ οἴστρου καὶ αἴφνης αὐθις καταλαμβάνεται ὑπὸ Δωρικῆς μελαγχολίας. Προχωρῶν δ' ἐπισκεπτόμενος τὴν Κόνιτσαν, βλέπει τὰς οἰκίας αὐτῆς αἴτινες κεῖνται ἀμφιθεατρικῶς καὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ θαυμασμοῦ ἐπὶ τῇ θέα τινῶν ποικιλοχρῶμων οἰκιῶν σπορχοικῶς κειμένων καὶ τινων παρμεγίστων κτιρίων, Ὀθωμανικῶν οἰκιῶν, ὧν διακρίνεται ἡ οἰκία τοῦ Γιχγιάβέη καὶ ἡ ἰδιορρυθμος μεγαλοπρεπῆς οἰκία τοῦ Σιχῆμβέη, ὡσαύτως διακρίνεται ὁ στρατὸν καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἡ Κόνιτσα οἰκεῖται ὑπὸ 800 οἰκογενειῶν, τῶν πλείστων χριστιανικῶν, ἀπάντων τῶν κατοίκων λαλούντων τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Κονίτσης εἶναι αὐτόχθονες Ἡπειρῶται διατηροῦντες ἀρχαῖα ἥθη καὶ ἔθιμα, οἶον τὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις καὶ ἐμπορικὰς. Αἱ θρησκευτικαὶ πανηγύρεις σκοποῦσι τὴν προσευχὴν καὶ διασκέδασιν, ἐν αἷς ᾄδουσι τοπικὰ ᾄσματα καὶ χορεύουσι τοὺς κυκλικοὺς χορούς. Ἡ δὲ ἐμπορικὴ πανήγυρις τελεῖται περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν φοιτῶσιν εἰς Κόνιτσαν πλείστοι ἄνθρωποι ἐκ τῶν διαφόρων πόλεων καὶ χωρίων τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ἡ Κόνιτσα εἶναι ἔδρα καϊμακάμη καὶ μητροπόλιτος ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος, μὲ τὸν τίτλον μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτσης. Διατηρεῖ ἀφ' ἱκανῶν χρόνων Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Ἰδιάζων γνώρισμα τῆς γλώσσης τῶν Κονιτσιωτῶν εἶναι ἡ προφορὰ τοῦ σ εἰς ch καὶ ὁ τονισμὸς τῶν ἀορίστων τῶν ρημάτων ἐπὶ τῆς παρκληγούσης ὡς ἐχυρεψάμαν, ἐφαγάμαι, λείψανον ἴσως τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῶν Δωριέων. Σημειωτέον ὅτι οἱ κάτοικοι Κονίτσης διακρίνονται ἐπὶ εὐφυΐα, ἀλλὰ δὲν εἶναι φίλοι τῶν Μουσῶν, ἐπαγγέλλονται ἐν τῇ ξένῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸν ἀρτοποιόν.

Ο ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

Ήταν ένα Σάββατο βράδυ του χειμώνα του 186...

Καμμιά δεκαριά γυναίκες του Μικρού χωριού, που είνε ψηλά στην άγκυλα της ράχης, έπαιρναν νερό στην άκρη του Καλαμά, που σκίζει την Ήπειρο από βορρά σε νοτιά. Κάθε μιά απ' αυτές ήθελαν και παρήθελαν ποιά να γιομίσουν πρίτερα, γιατί ήταν ή ώρα περασμένη και μιά καταβασιά μοναχά ήταν στον όχθο του ποταμού, κι' από κει έπρεπε να γιομίσουν τες βουτσέλλες τους, καταβαίνοντας μιά-μιά, γιατί τὸ μέρος της κατεβασιᾶς ήταν στενό. Οί νύφες όμως κι' οί τσοῦπρες, αν και ήταν από πολλή ώρα στην άκρη του ποταμού, άφιναν τες μεγαλύτερες, αν και αυτές έρχονταν άργότερα, γιατί ή ηλικία χάιρει πολλά δικαιώματα στον τόπον εκείνον τὸν μισοάγριο.

Ή μέρα εκείνη, που ψυχorraγοῦσε, ήταν βροχερή. Γι' αυτό και τὸ νερό του ποταμού ήταν θολό. Οί Μικροχωρίτες, αν κι' έχουν γύρα του άλλα ποταμάκια και ρεματιές με ξάστερα νερά, πάντοτε παίρουν νερό από τὸν Καλαμά.

Τὰ ὕστερνά σύννεφα, που είχαν τὸ ήλιοβασίλεμα σαν φλωρένιο κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο έγιναν μαῦρα, φοβερά, κι' έλαβαν χίλω-λογίων μορφές, και ή νύχτα, που άρχισε ν' απλόνη τὰ φτερά της, εδινε ένα γλυκό φίλημα στο πρόσωπο της μερός, που έφευγε, γέρνοντας

πίσω ἀπὸ τὸν φωτεινὸ ὄχτο, ποῦ φιλάνουν οἱ κορφές τῶν βουνῶν, κι' ἐπάαινε περίλυπη νὰ θαφτῆ ἴστην ἀπέραντη νεκρόπολη τῶν περασμένων.

Τὸ ποτάμι κατρακυλιῶνταν μὲ θυμὸ, καὶ ἡ φωνὴ ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ νερά του, ἔκανε ἓνα εἶδος ἄγριας, περίφανης καὶ μονότονης μουσικῆς, ποῦ χύνει ἀπέραντο πέλαγο μελαχολίας στὴν ψυχὴ.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νεότερης, ἀπὸ τὲς γυναῖκες πῶπερναν νερὸ ἐκεῖ, σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιὰ :

— Ντέτεστε ! καμμὰ βολὰ καυμένες ! μᾶς πῆραν τὰ μεσάνυχτα στὴμ ποταμιά !...

Πρέπει ὅμως νὰ ξέρη κανένας ὅτι μόνο τὲς παραμονές τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - χωριοῦ πααίνουν πολὺ ἀργὰ γιὰ νερὸ ἐξ αἰτίας ποῦ οἱ παραμονές τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλές ἐτοιμασίες καὶ μεγάλες φροντίδες.

Στὴ φωνὴ αὐτῆ, ἄλλη φωνὴ γερασμένης γυναίκας, ἀπάντησε μὲ ἀδιάφορο :

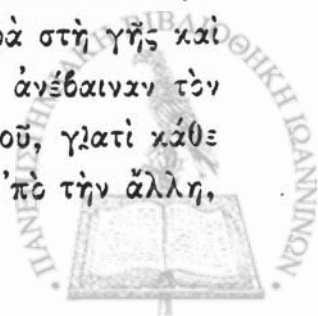
— Μὴ βιάζεστε τσιούπρες ! τί γεράζετε γλήγορα ! Διὸ δρασκέλες εἶναι τὸ χωριό...

Μιὰ ἄλλη πάλι φωνὴ ἀπολογήθηκε λυπητερά :

— Μ' ἐγώ, χαλασιὰ μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ μου.

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - χωριοῦ ὅταν παίρνουν νερό : "Ὅποια ἔχει νὰ πλύνη σκουτιὰ ἀπομίσχει πάντα ἡ κοντινὴ, ὅσο μεγάλης ἡλικίας καὶ ἂν εἶναι, ἐξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριά, ἀλλὰ οἱ γριές δὲν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερὸ εἶναι ἔργο ἐκείνων πῶχουν μαῦρα μαλλιά.

"Ὅσο ξακολουθοῦσε τὸ γλόμισμα τῶν βουτσελλῶν, γένονταν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες βουτσελλες μὲ νερό. Ἀνηφοροῦσαν ἀργὰ-ἀργὰ τὸ δρόμο ποῦ πάει στὸ Μικρὸ Χωριό. Ἰστερνὴ ἦταν ἡ μικρομάνα ἐκεῖνη, ποῦχε νὰ διαβάση τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνη τὰ μαῦρά του φτερά στὴ γῆς καὶ στὸν συνερισμένον οὐρανό, καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὸ νερὸ ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο γλέποντας ὄχι πλὴν μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸ νοῦ, γιὰτὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ἐκεῖνες, ποῦ πάαιναν ἢ μιὰ πίσω ἢ πὸ τὴν ἄλλη,

σὰν ἄλυσσος, εἶχε ἀνιθῆ καὶ καττιθῆ χιλιάδες βολές ἐκεῖνον τὸ στενόδρομο. Ἐνῶ ἡ συνοδελὰ τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε σκυφτῆ ἀπὸ τὸ βάρο τοῦ νεροῦ γλυκὸς ἤχος κυπρλοῦ ἀκούστηκε πίσω τους τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... καὶ ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο καὶ ὁ γλυκὸς ἤχος τοῦ κυπρλοῦ ἀκούονταν καθαρῶτερα καὶ δυνατώτερα τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... καὶ ἀπὸ τὲς ξηρὲς καὶ βροντερὲς πατημασιᾶς πεταλωμένου ζώου φαίνονταν ὅτι πίσω τους βρῖσκονταν καβαλλάρης. Δὲν πέρασαν πολλές στιγμὲς καὶ ὁ καβαλλάρης βρῖσκονταν πίσω ἀπὸ τὲς πλάτες τῆς γυναικὸς ποῦ ἦταν παραπίσω ἀπ' ὅλες. Ἐκείνη τότε φώναξε :

— Ἀναμερᾶστε, μωρὲς νὰ περάση ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μουλάρι !...

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι, καὶ ἀπὸ βαρυσυννεφιασμένο καιρὸ, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἂν τὸ ζῶο ποῦ καβαλλύκευε ἐκεῖνος πῶρχονταν ἀπὸ πίσω τῆς ἦταν μουλάρι, ἢ ἄλογο, ἀλλὰ γνώριζε ὅτι σωστὰ ἦταν μουλάρι, γιὰτὶ καμμιά φορὰ ποδᾶρι ἀλογινὸ δὲν εἶχε πατήσει τὸ Μικρὸ Χωρλό, καὶ ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ μόνο στὸ λαιμὸ τῶν μουλαρῶν συνηθίζουσαν νὰ κρεμᾶν κυπρί, μικρὸ κουδουνάκι ἀπὸ μπροῦζο, ποῦ κάνει τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Στὸ χουγιατὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς τῆς ὑστερνῆς, ὅλες οἱ γυναῖκες ἐστριμώχτηκαν δεξιὰ καὶ ζερβιὰ τοῦ μονοπατιοῦ γιὰ νὰ κάνουν τόπο νὰ διαβῆ τὸ μουλάρι ποῦχε ψηλά του ἕναν ἄνθρωπο κουκουλωμένο μὲ πλατελὰ καὶ μακρελὰ καπότα. Ἐρριξαν ὅλες τὰ μάτια τους περιεργᾶ ἀπάνω του γιὰ νὰ καταλάβουν ποῖος ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ποῦ δὲν ὤμοιαζε γιὰ χωριανὸς τους, ἀλλὰ καμμιά δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τίποτε.

— Σᾶμ ποῖος ἄνθρωπος, μωρὲς γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

Ἔειπε μιά.

— Ξέρω καὶ ἐγώ ;

Ἔειπε ἄλλη.

— Σ' ἀφίνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῆς ;

Ἔειπε πάλι μιά ἄλλη.

— Νᾶναι τάχα καέννας ξενητεμένος ;

Ἔειπε ἄλλη μιά πάλι.

— Νὰ ἦταν ξενητεμένος' εἶπε μιά ἄλλη, δὲ θᾶρριχνε καένα ντου-

φέκι ἄμα μπήκε στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μας ; Τί διάτανο ; Ντίπου στὰ κουφὰ θὰ μᾶς ἔρχονταν ;

— Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδειᾶς, μ' ἀναστεναγμὸ, ἀλλὰ νὰ ξεπεζέψη τέτοια ὦρα καὶ σαββατόβραδα στὸ ξένο χωριὸ δὲμ. πάει ! Θᾶναι δικός μας αὐτός ! Θᾶναι χώρς ἄλλο ξενητεμένος ἀπὸ τὸ χωριὸ μας !...

— Τί κάθεις καὶ λές, κακορρίζικη Κυρὰ-Κώσταινα, εἶπε μὲ γυναικίκα, σ' ἀν ἀπὸ μέσα της. ἀλλὰ φωναχτά. Τί καψαπαντοχὴ ἔχεις καὶ νοιρεύεις ξενητεμένους ; Δὲμ πῆρες ἀκόμη τὸν ἀπόθωρό σου ;

— Τὶ νὰ σᾶς πῶ, μωρὲς τσιλοῦπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, κλ' ἐστάθη κλ' ἀκούμπησε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι γιὰ ν' ἀνασάνη. Ἀλήθεια σαράντα χρόνλα ἔχω ξενητεμένη, σαράντα χρόνλα ἔχω ποῦ καρτερώ νὰ ἰσκιώση ἡ θύρα μου, κλ' αὐτὴ ἡ ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται ν' ἄρθη, ἀλλὰ δὲν ἀπολπίζομαι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια ἀναστένανε μέσα πὸ τὰ φυλλοκάρδιά της, καὶ σηκώθηκε νὰ τραθήση τὸ δρόμο.

Ἄν καὶ εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδειᾶς, γιὰτὶ ἦταν ἀγέννητες τότε, ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας ἔλειπε σαράντα χρόνλα στὴν ξενητελὰ, πάλι ἀναστένανε σ' ἄκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια, λέγω φριχτὴ, γιὰτὶ οἱ πλειότερές τους εἶχαν ἄντρες καὶ ἀδέρφια στὴν ξενητελὰ, πολὰ ἓνα χρόνο, πολὰ δὲ καὶ πολὰ τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομὰρα τους ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ποῦ ἦταν ἡ αἰτία τῆς συλλογῆς τους, κλ' εἶπαν ἡ κάθε μιὰ χωριστά :

— Γλύσε μας Θεέ μου !

— Τί ζουρλὴ ποῦ ἦσουν, καῦμένη κυρὰ καὶ δὲν τὸν μούντζωνες, εἶπε μὲ, νὰ πάρης κανένα ἄλλο, ν' ἀποχτήσης παιδιὰ.

— Ἄχ ! καῦμένη, ἀπολογήθηκε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμὸν ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα ! Πὲς, καῦμένη, νὰ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεός ! Εἶναι εὐκολο θαρρεῖς νὰ ξεχάσῃ μὲ γυναῖκα τὸ πρῶτό της τὸ στεφάνι ; Ἄν ἐμάθαινα πῶς ἀπέθανε, χώρς ἄλλο θὰ ξαναπαντρεύομουν, ἀλλὰ πολὸς μου εἶπε πῶς ἀπέθανε ; Ἰστερα, πῶς νὰ ξεχάσω ἓναν ἄντρα, ποῦ δὲν τὸν γνώρισα σ' ἄντρα, παρὰ μόνο σ' ἄνδερφό ; Ἐέρτετε τῆ θὰ πῆ

αυτό ; Μὰ βδομάδα μοναχὴ ζήσαμεν ἀντάμα σὰν ἀδέρφρα ἀγκαρδιακὰ κλ' ὕστερα... πάει, πάει, κλ' ἀκόμα πάει!...

— Κλ' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα ;

Εἶπε μὲν, ἢ πλὸ περίεργη.

— Ντίπου ἄγγιχτη, ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεὸ, καὶ μὲν τὴν πίκρα τῆς ξενητεῖας ! "Ὄντας παντρευτήκαμεν ἐγὼ ἡμουν δέκα πέντε χρονῶν, κλ' ἐκεῖνος — νᾶσκαζα— ἦταν δώδεκα μοναχά. Δὲν τᾶχε κλ' αὐτὰ σωστὰ ἀκόμα. δὲν ἤξερε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Ἴσον εἶχαν παντρέψει οἱ γοναῖοί του τόσο μικρὸ, γλατὶ ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενητέψουν, κλ' ἐφοβῶνταν μὴ δὲ γυρίσῃ γλήγορα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, δὲν εἶχαν κλ' ἄλλο παιδί, οὔτε σερκὸ, οὔτε θηλυκὸ, κλ' εἶχαν οἱ καϋμένοι ἀνάγκη ἀπὸ περέτλα. Θλὸς σχωρέσοι τὴν ψυχὴ τους, κλ' ἀγὼ τὸ χῶμά τους !

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρὸ τῆς ξεμυλόγημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθενα μάγουλά της, καὶ σὲ ὀλίγο ἔλη ἡ συνοδελὰ ἦταν μέσα στὸ χωρλὸ, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζονται οἱ γυναῖκες, γλατὶ ἡ κάθε μὲν ἔμπαινε στὸ σπίτι της.

Ἴσον Μικρὸ Χωρλὸ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶμμα μικρὸ χωρλὸ. Ἐχει τὸ ὅλο δέκα πέντε σπίτια χτισμένα μὲ ἄσπρο ἀσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες. Κεραμίδια ἐκεῖ δὲ ξέρουν τί πρᾶμμα εἶναι. Ἴσον πλεῖοτερα τὰ σπίτια εἶναι σόγεια καὶ εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, καὶ δὲν χωρίζονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο παρὰ ἀπὸ κανένα κῆπο.

Ἴσον βραδελὰ ἐκεῖνη ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφεγγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά τους. Ἴσον μεγάλη καὶ κοκκινοπὴ ἀναλαμπὴ ποῦ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λυχνάρια τους, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ξηρὰ ξήλα, ποῦ ἔβαναν στὴ σιὰ καὶ γλὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γλὰ τὸ φῶτισμά τους.

Ἴσον οὐρανὸς λίγο-λίγο θολόνονταν πλεῖοτερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλά του καὶ ὁ βορρᾶς ἄρχισε νὰ φυσᾷ πολὺ. Ἴσον Μικρὸ Χωρλὸ, ἀφοῦ εἰδείπνησε καὶ σιλάρωσε τὰ πρᾶμματά του, ἔκλεισε τὲς θύρες του καὶ τὰ παράθυρά του καὶ ἐτοιμάστηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ριχθῇ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου ὅσο ποῦ νὰ βαρέσῃ τὸ πωρνὸ ὁ παπᾶς τὸ σῆμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. "Ὄξω ὁ λυσσασμένος βορρᾶς κόπασε κλ' ἄρ-

χισε νὰ χλονίζη. Τὸ χλόνη ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολὺ, ὥστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφλασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

Μέσα πὸ τὰ σπίτια ἐτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωρὸ νὰ κοιμηθῆ, γὰρ νὰ ξυπνήσῃ ὅταν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅξω πὸ τὰ σπίτια χλόνιζε ἀκατάπαυτα καὶ γαυγίζαν τὰ σκυλιὰ, κι' ἀπάνω σ' αὐτὸ ὁ γλυκὸς ἠγὸς τοῦ κυπριοῦ ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαχολικὰ-μελαχολικὰ· τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ.

—Γιατί γαυγίζουν τὰ σκυλιὰ γκάβου... γκάβου... γκάβου ; Ποιὸς εἶν' ὁ ξένος ποῦ φέρνει γύρα τὸ χωρὸ τῆ νύχτα γκρούπ... γρούπ... γκρούπ, καθάλλα στὸ μουλάρι πῶχει τὸ κυπρι ποῦ λαλάει γλυκὰ-γλυκὰ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ ;

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου ἔμαθε τὸ Μικρὸ Χωρὸ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποῦ πῆγαν στὸ ποτάμι γὰρ νερό, ἀλλὰ πάντεχαν ὅτι θᾶχε κᾶνα γνώριμο στὸ χωρὸ, κι' ὅτι πῆγε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν, γκάβου... γκάβου... γκάβου... τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ. . καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ... ἔδωσαν εἰς τὸ Μικρὸ Χωρὸ νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ ξένος δὲν πάησε σὲ κανένα σπίτι, καὶ ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνώριμο στὸ χωρὸ.

Οἱ θύρες τότες ἀνοιγαν μὲ μὲ καὶ μὲ γλυκὴ φωνὴ ἔβγαινε ἀπὸ μέσα.

—Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρηξ φωτιὰ νὰ ζεσταθῆς, καὶ ψωμί νὰ χορτάσης»...

Ἀλλὰ ὁ ξένος ἔχάνονταν σ' ἄν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντησι στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρω του τὰ σκυλιὰ γαυγίζοντας, καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν γλυκὰ καὶ θλιβερὰ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ.

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ' ὅλες τὲς ἐξώθυρες, ἐστάθηκε μπροστὰ σ' ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωροῦ ἕνα-ἕνα τὸν προσκάλεσαν.

—«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρηξ φωτιὰ νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης».

Ἀλλὰ ἐκεῖνος χάνονταν σ' ἄν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντησι στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρα του τὰ σκυλιὰ

γαυγίζοντας γκάβου... γκάβου... γκάβου... και μοναχά τὸ λάλημα τοῦ κυπρινοῦ τοῦ μουλαρινοῦ του ἀκούονταν φλιβερά στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ.

Μοναχά ἐνὸς σπιτιοῦ δὲν ἀνοιξε ἡ θύρα, μοναχά ἐνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλί δὲν ἐγχύγισε γκάβου... γκάβου... γκάβου... καὶ μοναχά ἀπὸ ἓνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμα :

—«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θυρῆς φωτιά νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν τῆς Κώσταινας, ποῦχε τὸν ἄντρα τῆς σαράντα χρόνια στὰ ξένα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιά.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴς ἦταν μοναχὴ τῆς, δὲν ἐδέχονταν ξένους, χωρὶς γινῶρο, ἀλλὰ ἀκλουθοῦσε μὲ τ' αὐτὴ τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαρινοῦ γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ... καὶ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπρινοῦ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ.....

Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορές ἔφερε τὸ χωρὶν ἄνω κάτω. Ἐξέτασε ὅλα τὰ σπίτια ἓνα—ἓνα, σὰν νᾶθελε ναύρη καμμιὰ ὀξώθουρα γνώριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπου του τοῦ κάκου. Δὲν μπορούσε ναύρη τίποτε. "Ὅλα του ἦταν ξένα. "Ὅλα τοῦ ἦταν ἄγνωστα. Φαίνονταν σὰν νὰ γινῶριζε ὅτι ἦταν μέσα στὸ Μικρὸ χωρὶν, ἀλλὰ τὸ χωρὶν δὲν ἦταν αὐτό. Εἶχ' ἀλλάξει ὄψη. Τὰ σπίτια ἦταν ἀλλοιώτικα, οἱ ὄδοροι ἀλλοιώτικοι, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, ἡ ἐκκλησιὰ ἀλλοιώτικη, τὰ ὅλα ἀλλοιώτικα, καὶ γι' αὐτὸ ἔταν τὸν κυνηγοῦσαν τὰ σκυλιὰ ἀληχτῶντας γάβου... γκάβου... γκάβου καὶ ἤκουε τὸ σπλαχνικὸ προσκάλεσμα:

—«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅτι κι' ἂν εἶσαι, θυρῆς φωτιά νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Ἐφευγε καὶ ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς ν' ἀπολογοθῆ στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀφίνοντας ὀχ πίσω του μοναχά τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπρινοῦ τοῦ μουλαρινοῦ του τρίγκ... τρίγκ. τρίγκκκκ.

Τὸ μικρὸ χωρὶν ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ἐγινεν ἄνω-κάτω ὅλο, γιὰτι δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ ἂν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἦταν καβάλλα στὸ μούλαρι, καὶ ἔφερνε γύρα τὸ χωρὶν. ἦταν ἄνθρωπος, ἢ ἴσκιωμα..... "Ἄνθρωπος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἦταν. γιὰτι, ὡς ἄνθρωπος, θὰ εἶχε ἀνάγκη γιὰ ζέστα γιὰ θροφή καὶ γιὰ ὕπνο.Κι' ἐπειδὴς ἐφαίνονταν ὅτι δὲν

είχε ανάγκη ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ἦταν ἴσκιωμα !...

Μέσα 'πὸ τὰ σπίτλα τοῦ Μικροῦ Χωριῦ βασίλευε ἀμολόγητος φόβος, ὄξω 'πὸ τὰ σπίτλα ἐχλόνιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀληχτισλές τῶν σκυλλῶν καὶ τὸ κακὸ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ. Γι' αὐτὸ πλὸ δὲν ἀνοίχτηκε καμμιὰ θύρα καὶ πλὸ καμμιὰ σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε τὸν ξένο, σ' ἂν καὶ πρίν:

«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι χριστιανὸς κί' ὄ,τι κί' ἂν εἶσαι θαύρῃς φωτῶνὰ νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Καρδολοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσει ὅλο τὸ Μικρὸ Χωρὸ, ἐξὸν τῆς νυφοκόρης Κώσταινας, ποῦ περίμενε μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ σήμαντρο τῆς ἐκπλησιᾶς, καὶ νὰ πάῃ τὸ ἴσκιωμα μαζὺ μὲ τὸ μουλάρι του καὶ μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα καὶ στὰ κατακλείδια τῆς γῆς, ὁπῶχει τὸ κατοικελό του, ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν, ..

— Τί νᾶχη τρέξει τάχα ;—Μὴ δὲν μπόρεσε ναύγῃ ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ γλόνι κί' ἀπὸ τὸ σκοτάδι ;

— Ἄχ ! τί καλὸ πρᾶμμα νὰ εἶχε τὸ καυμένο τὸ Μικρὸ Χωρὸ τὸν παπᾶ του ἐγκάτοιχο, καὶ νὰ μὴ προσμένῃ παπᾶ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωρὸ νᾶρχεται κάθε γλορτῆ νύχτα νὰ λειτουργάῃ ; —Κακὸ χωρὸ τὰ λίγα σπίτλα !— Τί κατάρρα στὸ καυμένο τὸ Μικρὸ Χωρὸ νὰ μὴν ἔχη ποτὲ δικό του παπᾶ !

— Κικίκουουουουου !

Λαλοῦν τᾶρνίθλα. Εἶναι ὦρα ποῦ τὰ ἰσκιώματα τῆς νύχτας γκρεμοτσακίζονται καὶ φέγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω-κόσμο ! Κοντεύει νὰ χαρᾶξῃ ! Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος !

Τὸ Μικρὸ Χωρὸ ἀναλαβαίνει λίγο θάρρος.

— Δόξα σοι ὁ Θεός ! Τώρα ἔπου κί' ἂν εἶναι θαύγῃ ὁ παπᾶς καὶ θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο ! Λάκκισε τὸ ἴσκιωμα !

— Κικίκουουουουου !...

Λαλοῦν τὰ πετείνλα δεύτερη φορά.

— Τσίγκ—τσιλάγκ, τσίγκ—τσιλάγκ, τσίγκ—τσιλάγκ !...

Χτυπάει ὁ σήμαντρος !

Χαράζει ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξεστεριά.

Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωρὸ ἀνοίγει τὲς θύρες του. Πηγαίνει στὴν ἐκκλη-

σὶν καὶ εἶναι βέβαιο ὅτι τὸ ἴσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του το δρόμο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ στὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τορὸς μουλαριοῦ ψηλὰ στὸ χιόνι νὰ καταιβαίνει στὸ ποτάμι.

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στιγμὴ ἐγλόμισε ἀπὸ ἀνθρώπους ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ὁ παπᾶς ἤλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργιᾶς.

Ἡ μοναχὴ κουβέντα πῶκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ἦταν τὸ φάνισμα τοῦ ἴσκιωματιοῦ τὴ νύχτα μέσα στὸ χωρὶο καὶ τόσο πολὺ ἡ κουβέντα αὐτὴ ἔπαιρνε καὶ ἔδινε, ὥστες καὶ οἱ ἄντρες κουβέντλαζαν, πρᾶμμα ποῦ μόνον οἱ γυναῖκες τῶκαναν ὡς τότες, καὶ ἔκαναν πάντα τὸν παπᾶ νὰ τοὺς φωνάζη μέσα ἀπὸ τὸ γερὸ:

— Σωπᾶστε γυναῖκες !,...

Ὁ καθένας ἤλεγε τ' ἄλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἴσκιωμα πῶς τὸ κατὰλθε πῶς ἦταν, γιὰ τὸ μουλᾶρι του ποῦ ἦταν καβάλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ μουλαριοῦ. Οἱ γυναῖκες, π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουβέντα ἐλησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ, καὶ οὔτε ἄκουαν τὸν παπᾶ ποῦ τοὺς ἤλεγε κάθε τόσο μὲ θυμὸ :

— Σωπᾶστε καταραμένες !

Ὅλο τὸ νοῦ τους τὸν εἶχαν στὸ ἴσκιωμα καὶ πλεῖότερο ἐκεῖνες ποῦ πῆγαν τὸ βράδου στὸ ποτάμι γιὰ νερό. Ἡ μιὰ ἤλεγε πῶς εἶδε ὅτι τὸ ἴσκιωμα εἶχε γένεια μακρὰ ὡς τὸ γόνα, ἄλλη ὅτι εἶχε κάτι νύχια μακρὰ καὶ σουβλερὰ μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, ἄλλη ὅτι τὸ μουλᾶρι δὲν εἶχε οὐρὰ, καὶ ἐκεῖνο το πρᾶμμα, ποῦ φαίνονταν σὰν οὐρὰ ἦταν ἡ οὐρὰ τοῦ ἴσκιωματιοῦ. Ἀλλες πάλι ἤλεγαν ἄλλα, σὲ τρόπο, ποῦ μποροῦσε κανένας νὰ πιστέψη — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια τὰ λόγια — ὅτι τὸ ἴσκιωμα ἐκεῖνο ἦταν χίλιω λογιῶν, καὶ ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

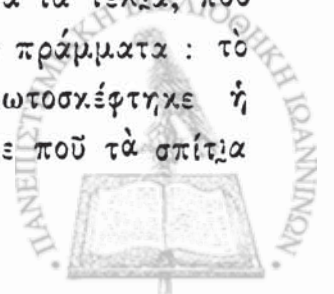
Μοναχὰ ἡ Κώσταινα, ἡ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ δὲν ἀνακατεύτηκε στὲς κουβέντες, ἀλλὰ στέκοντας κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν παρακαλοῦσε ἀπὸ μέσα πὸ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κάνη τὸ θᾶμα της, καὶ νὰ τῆς φέρη τὸν Κώστα της, ποῦ ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτεριά. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμα νῆον, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μὲ ζωὴ, τὸν φαντάζονταν ἴσως παιδί ἀκόμα, σὰν ποῦ τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τὴ φορὰ, ὄντας τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ

τέλεια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρονῶν, ποῦ πέρασε, ἀφόντας βῆκε πὸ τὸ πατρικὸ της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα ; Κι' ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της ἀντιστέκονταν ὁ πόνος ποῦχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα στὸ πρόσωπο ἐκεινῶν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό τους ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκο μοναχὴ ἀνάμεσα στοὺς τέσσερους τοίχους χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιὰ. Ἀλλὰ στὴν πανάσταση τοῦ 1854, ὄντας μαζὺ μὲ ἄλλα χωρὶὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπειρώς κἀηκε καὶ τὸ Μικρὸ Χωρὸ καὶ μαζὺ μὲ τὸ Μικρὸ Χωρὸ κἀηκε καὶ τὸ ὠμορφο σπίτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχὴ, σὰν ἡ σταλαματιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο, κλ' εἶδε κλ' ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδούλια γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα γιὰ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ ὄχι σὰν τὸ σπίτι ποῦχε πρῶτα μὲ ἀνώγλια καὶ κατώγλια, ἀλλὰ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι μὲ δυὸ στῆες μονάχα, γιὰτὶ δὲν εἶχε οὔτε χοντρὸ οὔτε λειανὸ πρᾶμμα, ἐξὸν πὸ πεντέξῃ γιδούλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ νὰ ἀρταινέται.

Ἐπειδὴς ἦταν ὠμορφη τίμια καὶ νοικοκυρὰ πολλοὶ καὶ πολλές φορές τὴ γύρεψαν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ γιὰ δεύτερη παντρειά. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἐρημιὰ της μ' ἓνα γράμμα, τὸ μοναχὸ γράμμα, ποῦ εἶχε στείλει ὁ Κώστας στοὺς γονεοὺς του, ἅμα ἔφτασε στὰ ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ νυφικὸ της φέσι μὲ τὰ τέλια τὰ χρυσᾶ, καὶ κάθε φορὰ ποῦ ἤκουεν ὅτι ἡ τάδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ἔβγαζε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χιλιοπλουμισμένη καρσέλλα της τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ πάγχινε στὸν παπᾶ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κοτόπι τὸ δίπλωνε πάλε μὲ μεγάλη ἔγνοια καὶ τὸ ξανάβανε στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ της φεσιλοῦ μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλια ποῦχε μέσα στὴ χιλιοπλουμισμένη της τὴν καρσέλλα.

Σαράντα χρόνια ἐκεῖνο τὸ γράμμα, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὸν πολυαγαπημένον ἄντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμῶνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιᾶτικου φεσιλοῦ της μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλια, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιᾶτικες μέρες της. Αὐτὰ τὰ δυὸ πρᾶμματα : τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι ἦταν τὰ μόνα πρᾶμματα, ποῦ πρωτοσκέφτηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν πανάσταση τοῦ 1854. τότε ποῦ τὰ σπίτια

μαζὺ μὲ τὸ βιὸ ἔγιναν φλόγες.

Ἐκεῖ μπροστὰ στὸ κόνισμα τῆς Παναγιᾶς θυμῶνταν ἡ καυμένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια ποῦχε μέσα τοῦ Κώστα τῆς τὸ γράμμα, ποῦ ἔγραφε στοὺς γονεοὺς του νὰ προσέχουν τῇ νύφη τους καὶ νὰ μὴ τῇ μαλῶνουν. Αὐτὰ τὰ λόγια ποῦ ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορές ἔδινε τὸ γράμμα τῆς νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς ξανάντωναν τὴν ὑπομονή μέσα στ' ἀττήθι τῆς, καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρο ἔλεγε μέσα τῆς :

— Ὁ Κώστας μου μ' ἀγαπάει... δὲ γένεται νὰ μὲ λησμονήσῃ! θᾶρθη, μὰ μέρα!...

Ἀναβάνοντας ἔλα αὐτὰ ἡ καυμένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ τῆς, κῦτταζε τὴν Παναγιᾶ στὰ μάτια, καὶ ἔχοντας τὰ δικά τῆς τὰ μάτια γλομάτα δάκρυ καὶ κάνοντας τὸ σταυρό τῆς ἤλεγε :

— Παναγίτσα μου, κάνε τὸ θαῖμά σου !

Ἐνῶ ἡ Κώσταινα βρίσκονταν μοναχὴ τῆς, μὲ τὲς σκέψεις τῆς καὶ μὲ ὅσα τῆς θυμούσανε τὰ σαράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ, καὶ ἡ λειτουργιὰ ἦτανε στὸ «ἐξαιρέτως» ἀνοίγει ἀπὼξω ἡ θύρα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαρλὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ δατύς ἡλικίας πενήντα χρονῶν καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενιτεμένου, καὶ ἀπὸ τῆ θύρα, πῶμεινε ἴσως του μισογυρμένη μπῆκε καὶ τὸ φῶς τῆς μερός, ποῦ ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ καὶ ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ κυπρίου τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ...

Ὁ ξένος πάησε ἴσια μπροστὰ στὴν Παναγιᾶ, καὶ ἐνῶ οἱ Μικροχωρίτες ἔμειναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἀναψε μὲ μὲγάλῃ ἄσπρη λαμπάδα, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε καὶ ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ κόνισματα τοῦ τέμπλου ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη-Ἰλία, καὶ ὕστερα τραδήχτηκε σ' ἓνα στασίδι. "Ὅλοι ἔγλεπαν μ' ἀπορία τὸν ξένο καὶ μὲ φόβο τὸν παρατηροῦσαν γιὰ νὰ βροῦνε κανένα πρᾶμμα ποῦ νὰ μοιάζῃ ἀνάμεσα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἰσχωματιοῦ τῆς νύχτας. Ἀλλὰ πάλι μπορεῖ νὰ μπῆ ἰσχωμα στὴν ἐκκλησιᾶ; Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἰσχωμα. Ἀλλὰ ποῶς εἶναι ;

Τέτοιες ἀπάνω-κάτω ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἅμα εἶδαν τὸν ξένον ἐκεῖνο, καὶ δὲν ἔγλεπαν τὴν ὥρα πότε νὰ σχολάσῃ ὁ παπᾶς τῇ λειτουργιᾷ καὶ νὰ τὸν ρωτήσουν ποῶς εἶναι, ποῦθε ἔρχεται

καὶ ποῦ πάει. Τέλος, σ' ἓνα κομμάτι ὥρας ἐσχόλασε ἡ λειτουργιᾶ, καὶ ὁ προὔχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριού, κατὰ τὸ συνήθειο προσκάλεσε τὸν ξένο στὸ σπίτι του, μὲ τὴν ἰδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποῖος εἶνε καὶ ποῖος δὲν εἶναι. Ὁ ξένος σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικὸς ἔλυσε τὸ μουλᾶρι του, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ τοῦχε δεμένο καὶ ἀκολούθησε τὸν προὔχοντα, σὰν χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸν ξένο, σὰν νὰ ἦταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποῦ μποροῦσε ν' ἀγρυπνήσῃ τὴ νύχτα ὄξω μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαίνει τὴν μέρα στὴν ἐκκλησιᾶ, καὶ ν' ἀνταμώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

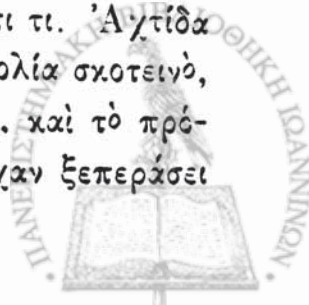
Πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο στὸ σπίτι του, πέρασαν μπροστὰ πὸ τὸ σπίτι τῆς νυφοκόρης Κώσταινας. Αὐτὴ ἐκείνη τὴ στιγμή στέκονταν στὴν πορεῖά της, καὶ ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα κάθε φορὰ ποῦ ἔγλεπε ἄνθρωπο μὲ φορέματα τῆς ξηνητεῖας, εἶπε στὸν προὔχοντα ντροπαλὰ-ντροπαλὰ, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν καλημέρα:

— Κοπιᾶστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπίτι μου πρῶτα, ἔτσι νὰ ζήσης, νὰ σᾶς κεράσω στὸ πόδι ἓνα ρακὶ γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῆτε νὰ καλοδεχτῶ...

Ὁ προὔχοντας, γέροντας σεβάσιμος καὶ γλυκὸς δὲ μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῆ τὸ προσκάλεσμα τῆς δυστυχημένης ἐκείνης γυναικός, ποῦ τὴν εἶχε συντρέξει πολλὰ φορὲς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, καὶ ἔστριψε νὰ μπῆ στὸν αὐλόγυρό της. Ἀμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα μὲ γληγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπίτι της γιὰ νὰ στρώσῃ κατὰ γῆς τὴν καλή της προκόδα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ προὔχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλῆ, καὶ θέλησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψή αὐτή:

— Ἄς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμή σ' αὐτὴ τὴ φτωχή. Εἶναι ξηνητεμένη πολλὰ χρόνια, δίχως γράμμα καὶ δίχως ἀντιλογιὰ, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε, περιμένοντας τὸν ἄνδρα της ἀπὸ τὰ ξένα.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος, σέρνοντας, ἀχ πίσω του τὸ μουλᾶρι μὲ τὸ κυπρί, ποῦ λαλοῦσε ἀκατάπαυτα τρίγκ-τρίγκ-τρίγκκκκ... στάθηκε ὡς ἂν νὰ ἤθελε νὰ βρῆ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι, ἢ νὰ θυμηθῆ κάτι τι. Ἀχτίδα τῆς χαρᾶς φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποῦχε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινὸ, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἐσκιώθηκε καὶ ἔσβυσε στὴ στιγμή, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου ντύθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει

ἀκόμα τῆ μέση τῆς αὐλῆς ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένον, ὄντας τὸ μουλάρι τοῦ ξένου ἐχλημήτισε, καὶ τὸ σκυλί τῆς Κώσταινας ξεπετάχτηκε ἀπὸ τὸ κουμάσι του καὶ χωρὶς ν' ἀληχτήση περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ ρίχνονταν γύρω του περίχαρο. Ὁ προὔχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δῶδ σημάδια δηλαδὴ τὸ χλιμήτρημα τοῦ μουλαροῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυλοῦ γιὰ καλὸν οἰῶνα, φώναξε δυνατά:

— Τὰ σχαρίκια Κώσταινα...

Ὁ ξένος, εἶχε ἀκούσει ὅτι ἡ Κώσταινα ἦταν ξενητεμένη πολλὰ χρόνια, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιὰ ἀκούοντας τώρα, ὅτι τὴν ἐλέγαν καὶ Κώσταινα, καὶ τὸν προὔχοντα νὰ φωνάζη «τὰ σχαρίκια...» κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε σὰν κυπαρίσσι ποῦ τῶχει κόψει τὲς ρίζες του ὁ ξυλοκόπος, ἄφηκε πὸ τὰ χέρια του τὸ καπίστρι τοῦ μουλαροῦ, γονάτησε καὶ σωρλάστηκε κατὰ γῆς, ψηλὰ στὸ χλόνι. Γλέποντας τοῦτο ὁ προὔχοντας σιλάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατά του:

— Τρέξ' ὄξω, σκύλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλλα λιγοθύμησε ὁ ξένος!...

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξιπόλυτη ὄξω κρατῶντας στὰ χέρια τῆς τὴ βουτσέλλα γιομάτη νερὸ καὶ ἄρχισε νὰ τὴ χύνῃ στὸ κεφάλι τοῦ ξένου. Στὴ στιγμή ἔτρεξαν καὶ οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χέρια καὶ τὸν ἔβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα ποῦχε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν σκέπασαν μὲ τὴν καινούργια τὴν τσέργα, ἐνῶ ὁ προὔχοντας, νομίζοντας ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του, ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν ἄρρωστο ξένο καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιὰτὶ ἦταν προσκαλεσμένος του, καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα στῆς φτωχότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωροῦ, ἀλλ' ἡ Κώσταινα δὲν ἔστρεψε, καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη:

— Ἐδῶ πῶπεσε, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἐδῶ καὶ θὰ μείνη, καὶ ἂν εἶμαι φτωχὴ ὁ ἄντρας μου νὰ ζήσει... ποιὸς ξέρει...

Ἔνεκα ποῦ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικὰ καὶ τόσο ἀνεπάντεχα, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ ἔς τὸ σπίτι τῆς Κώσταινας, γιὰ νὰ μάθουν τί καὶ πῶς ἔγινε, ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουβὸς καὶ δὲ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Σ' αὐτὸ ψηλὰ κατάρτασε καὶ ὁ παπᾶς, γιὰτὶ εἶχε μάθει ἀπὸ πρὶν ὅτι κάποια σκέψη ἦταν ἀνάμεσα στὸ ἴσκιωμα ποῦ φάνηκε τὴ νύχτα καὶ στὸ ξένο ἐκεῖνο. Πέρασε στὴ στιγμή τὸ πετραχήλι στὸ λαιμὸ καὶ ἄρχισε τοὺς

ξορκισμούς, ποῦ τοὺς ἤξερε ἀπόξω. Ὁ παπᾶς αὐτὸς ἦταν ξηχουσιμέ-
νος γιὰ τὸ μνημονικό του, γιατί γνώριζε ἀπόξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς ἐκ-
κλησιᾶς, Βαγγέλιο, Ἀπόστολο, Ψαλτήρι, Χωρήγι, Ρωλόγι, Τριώδι,
Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν γιορτῶν πῶχουν τὰ Μηναῖα.
Κοντολογία αὐτὸς ὁ παπᾶς ἦταν τὸ θᾶμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποῦ ἦταν
γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό, κί' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλεόλυτο,
γιατί ἤλεγε ὅλα τὰ γράμματα ποῦ εἶναι μπροστὰ πὸ τὴ λειτουργιὰ στὸ
δρόμο, ἀπὸ τὸ χωριό του ὡς τὸ Μικρὸ Χωριό, κί' ἅμα χτυποῦσε τὸ
σήμαντρο ἔμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργιὰ.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχε πεῖ δυὸ-τρεις ξορκισμοὺς ἔντας ὁ λιγοθυμισμέ-
νος ξένος ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ εἶπε σ' ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους ποῦ βρίσκονταν γύρα του :

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί ! Εἶμαι ὁ Κώστας ! Εἶμαι ὁ νοικοκύ-
ρης τῆς νοικοκυρᾶς...

Ἦθελε νὰ πῆ ὅτι ἦταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο
τῆς πατρίδας μποδίζει νὰ λέγωνται στῶνομα μπροστὰ στοὺς ἄλλους,
τ' ἀντρόγυνα. Ἐξαιτίας ἀπ' αὐτὸ ἀνγκάστηκε νὰ τὸ πῆ μὲ ἄλλα
λόγια.

Ἀμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα τᾶχασε ὀλότελα. Δὲν ἤξερε
τί ἤλεγε. Δὲ μποροῦσε νὰ σταθῆ στὰ ποδάρια τῆς, οὔτε νὰ πάη ἐκεῖ
ποῦ ἤθελε. Ἀλλοῦ ἤθελε νὰ πάη, κί' ἄλλοῦ πάαινε. Ἦθελε νὰ δεῖξη
τὴ χαρὰ τῆς μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῆ τὰ λόγια ποῦ ἤθελε.
Στὸ τέλος τῆς δέθηκε κί' ἡ γλώσσα. Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλώσ-
σα, χέρια, ποδάρια, κορμὶ εἶχαν ὅλα πλαστῆ ἀπὸ τὴ χαρὰ.

Ὁ παπᾶς γλέποντας ὅτι οἱ ξορκισμοὶ του ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλὰ
ἔπαψε τὸ διάβασμα, καὶ ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ ἄντρες καὶ γυναῖκες
καὶ παιδιὰ ξεφώνησαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, ἐνῶ τὸ κυπρὶ τοῦ μουλαριοῦ
ἀκούονταν ποῦ λαλοῦσε ὅξο στὴν αὐλὴ τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ-τρίγκκκκ...

Ἀφοῦ κατάπαψε ἡ βοή τῆς χαρᾶς καὶ ἤρθε στὸν ἑαυτὸ τῆς ἡ Κώ-
σταινα, ὁ Κώστας βῆκε ὄξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρη, τῶδεσε καὶ τὸ
σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα καὶ ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράγματά του σὲ
μὲν γωνιὰ ἔκατσε σιμὰ στὴν παραστιὰ κί' ἄρχησε νὰ μολογάη τῆς ξε-
νητελᾶς του τὰ πάθια:

— Ἦμουν, εἶπε, δώδεκα χρονῶν παιδί ὅταν κίνησα γιὰ τὴν ξενη-
τελιά. Πέρασα βουνά, ποτάμια, κάμπους καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπῆκα σ'
ἓναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν
ἐνάντιος τοῦ βασιλιᾶ καὶ τὸν ἔκαναν ἐξορία μαζὺ μὲ τὴ φαμίλλια του. Ὅλοι
οἱ δοῦλοι του τὸν παράτησαν, καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντὰ του, γιατί
ἦταν καλὸς καὶ τὸν ἀγαποῦσα. Μᾶς πήγανε σ' ἓναν ἄγριον τόπο, κλ'
ἐκεῖ μᾶς πούλησαν στοὺς κορσάρους τῆς Μπαρμπαρλιάς, καὶ μᾶς πῆγαν
δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν, καὶ ὁ καθένας μας
πουλήθηκε στὸ παζάρι σκλάβος ἀλευτέρωτος σ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀν-
θρώπους λέγω; θηρία! Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλωριά. Δὲν μπορῶ νὰ
σᾶς μολογήσω τῆς σκλαβιάς τὰ πάθια καὶ τὰ βάσανα, φτάνει μόνο νὰ
σᾶς πῶ πῶς προτιμοῦσα χίλιες φορές τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωή. Ἐ-
κανα τριάντα πάντε χρόνια σκλάβος καὶ μέρα νύχτα ἔκανα τὸ σταυρὸ
μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγιὰ νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια
καὶ νὰ γυρίσω στὴν Πατρίδα μου. Τέλος ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε κλ' ἔ-
στειλε ἓνα καλὸ θανατικὸ ποῦ θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώ-
πους ποῦ μ' εἶχανε σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ' αὐτὸ ἀπάνω ηῦρα τὸν
καιρὸ κλ' ἔφυγα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν τί δρόμο πῆρε ὁ ἀφεντικός
μου κλ' ἡ φαμίλλια του δὲ ξέρω.

Ἄφρῶ γλύτωσα τράβηξα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ἰστέρα ἀπὸ πολ-
λὲς μέρες ἔφτασα σ' ἓνα λιμάνι, μπῆκα σ' ἓνα καράβι φράγκικο καὶ
μ' ἔβγαλε στὴν πόλη. Ἀπέκει τράβηξα πάρα μέσα. Ἐκατσα τέσσάρα
πέντε χρόνια καὶ, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπόλαψα πολλὰ ὀλίγα χρήματα, καὶ
κίνησα ν' ἄρθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γνῶρίζα ἂν στέκονταν ἔρθὸ τὸ σπίτι
μου κλ' ἂν ἦ..... δὲν πῆρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο γιὰ τοὺς γονέους μου
ἤμουν πάρα βέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, γιατί ἦταν
γερόντοι ἄνθρωποι καὶ δὲ μπορούσαν νὰ ζήσουν πλεονότερο.

— Γι' αὐτὸ ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κἄνα ντουφέκι σ' ἄν ξενη-
τεμένος. Ποιὸς θὰ βγῆ νὰ μὲ δεχτῆ; εἶπα μέσα μου. Νὰ σᾶς πῶ τὴν
ἀλήθεια; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριῦ μετάνοια π' ἄφηκα
τὴν ξενητελιά, γιὰ ν' ἄρθω σ' ἄλλη ξενητελιά.

Ὄντας μπῆκα στὸ χωριὸ μου φάνηκε πῶς δὲν ἦταν τὸ χωριὸ μου,
ποῦ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου σαράντα χρόνια μαζὺ μὲ τοὺς σπιτικούς

μου και την πίστη μου. Τρία πράγματα δὲν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου σ' ὅλον τὸν καιρὸ τῆς κληῆς μου ξενητείας : τὸ χωριὸ μου, οἱ σπιτικάκοί μου, κλ' οἱ πίστη μου. Δὲν τὸ γνώρισα ὁλότελα τὸ καυμένο μου τὸ χωριὸ, ποῦ μοῦ γελούσε πάντα στὸν ὕπνο μου και στὰ εἰνόρατά μου, Τὰ σπίτικα μοῦ φάνηκαν ἀλλοιώτικα, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, τὸ μεσοχώρι ἀλλοιώτικο... Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἔφυγα παιδί και γυρίζω σήμερα γέρως, ἀλλὰ τόσο θυμοῦμαι τὰ πράγματα ἐδῶ, ποῦ μοῦ φαίνεται σ' ἂν νὰ ἔχω φύγει χτές. Ὑπόθεσα ὅτι ἔγινε κανένας χαλασμός ἀπὸ θανατικό, ἢ ἀπὸ πανάσταση, ὅτι κανένας Μικροχωρίτης δὲ βρίσκεται ἐδῶ μέσα, και ὅτι εἶστε ὅλοι φερτικοὶ ἀπὸ μακρυὸν τόπο.

Δὲ μοῦ ἔκανε ἡ καρδιά νὰ χτυπήσω κανενὸς θύρα κλ' ἀποφάσισα νὰ περάσω ὅλη τὴ νύχτα στὸ δρόμο, κλ' ἄμα φέξη νὰ ἰδῶ μὲ φορὰ μὲ τὰ μάτια τὸ χῶμα ποῦ πέρασα τὰ παιδικάτα μου κλ' ὕστερα νὰ φύγω, νὰ φύγω, κλ' ἐγὼ νὰ μὴ ξέρω ποῦ νὰ πάω. Νὰ φύγω σὲ ξένο τόπο και νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξέρη κανένας ποῦθε εἶμαι και πολὸς εἶμαι. Εἶχα πλεῖστορο παράπονο νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου, παρά στὴν ξενητεία.

Εἶχα ξεμακρύνει κλ' ἔφευγα μὲ καρδιά βαρειά, πλὸ βαρύτερη ἀπὸ τὸ βουνὸ, ὄντας ἀκούω τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς μας νὰ βαράη, και θυμήθηκα πῶς εἶχα φέρει τάξιμο μὲ λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγιά. Τότες εἶπα μέσα μου:

— “Ἀς γυρίσω πίσω ν' ἀνάψω στὴν Παναγιά τὴ λαμπάδα ποῦ τῆς ἔφερα, χωρὶς νὰ πῶ κανενὸς πολὸς εἶμαι και πολὸς δὲν εἶμαι, κλ' ὕστερα ἀνοιχτὸς μοῦ εἶναι ὁ δρόμος τῆς ξενητείας..... Ἰύρισα, μπῆκα στὴν ἐκκλησιὰ κλ' ἀνῆψα τὴ λαμπάδα. Τ' ἄλλα τὰ ξέρετε ! Και πάλι καλῶς σ' ἔγινε, χωριανοί μου, ἐγὼ εἶμ' ὁ Κώστας.

“Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία του ὁ Κώστας ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γιομάτα δάκρυα. Ὁ προῦχοντας θέλοντας νὰ διώξη τὴ λύπη ποῦ ἄνοιξε τὰ φτερά τῆς ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη ποῦ τὴ προσχάλεσε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα:

— Κώσταινα ! ἐγὼ σοῦ εἶπα «τὰ σχαρίκια!» ἄμα μπῆκα στὴν αὐλή σου. Δὸς μου, λοιπὸν τὰ σχαρίκια μου τώρα ! Δὲν τὸ κουνάω ἀποδῶ χωρὶς σχαρίκια !...

Κι' ἡ Κώσταινα περίχαρη ἄνοιξε τὴ μοσκοβολημένη καρσέλλα της κι' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σῦκα, συκομαίδες καὶ μῆλα κι' ἔδωκε στὸν προὔγοντα καὶ σ' ὅλους ὅσοι ἦταν μέσα, ὕστερα τοὺς ἔδωκε τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ρακὶ καὶ ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κᾶνα δροσρὸς κι' εὐκλήθηκαν στὸν Κώστα τὸ «Καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὸς καὶ καλὰ» καὶ στὴν Κώσταινα «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες» ἔφυγαν, κι' ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἔχει ἰδῆ ἄλλη φορὰ καλὴ-μέρα, ἡ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα της, ποῦχε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτελὰ, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιὰ.

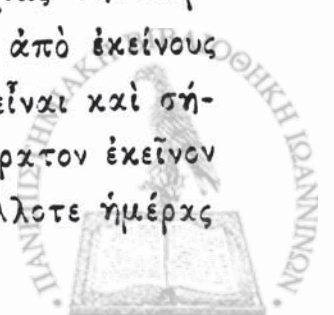
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ο ΡΟΒΑΣ

«Κίνησ' ὁ Ρόβας κίνησε μὲς στὴ Βλαχιά νὰ πάνη
Βλάχισσες τὸν καρτέρησαν γλυκὰ τὸν κουβεντιάζουν:
Καλῶς τὸ Ρόβα 'πὸρχεται, καλῶς τὸ Ρόβα ποῦρθε,
Ρόβα, τὸ τι μᾶς ἤφερες ἀχ' τὸρρημο Ζαγόρι ;
—Σᾶς ἤφερα τρία παιδιὰ τρία παλληκαράκια
Τῶνα τὸ λέγουν Κωσταντὶ καὶ τᾶλλο Νικολάκη
Τὸ τρίτον τὸμορφώτερο τὸ λέγουν Δημητράκη.....»

Αὐτοὶ εἶναι οἱ ὀλίγοι καὶ ἀπλοὶ μὲν ἀλλ' ἐμφαντικοὶ στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ περιφήμου Ρόβα, τοὺς ὁποίους ἐπὶ ἡμισυ καὶ πλέον αἰῶνα πόσαι Ἑπειρώτιδες δὲν ἐτραγουδῆσαν καὶ δὲν τραγωδοῦν πικρὰ πικρὰ, τοῦ Ρόβα τὸν ὁποῖον πόσαι Βλάχισσαι δὲν ὠνειρεύθησαν καὶ δὲν ὑπεδέχθησαν γλυκὰ γλυκὰ φθάνοντα ἐκεῖ μὲ τὰ καρβάνια τῶν παλληκαριῶν, τὰ ὁποῖα ἢ πολυπικραμένη Ἑπειρος ἔστειλεν ἀγύριστα εἰς τὴν καταβόθραν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ! Ὁ Ρόβας ἦτο Ἰωαννίτης· ἀπέθανε πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν· ἐπὶ σεσαράκοντα σχεδὸν ἔτη ἦτο ὁ μόνος μίτος ὁ συνδέων τὴν Ἑπειρωτικὴν Βλαχίαν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἑπειρον, ἐταξείδευεν ἀπαξ, σπανιώτερον δὲ δις τοῦ ἔτους ἐκ τῆς Ἑπείρου εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τανάπαλιν· αὐτὸς ἐκόμιζεν εἰς τὴν ἔρημον Ἑπειρον γράμματα καὶ χρήματα τῶν ξενιτευμένων τέκνων τῆς, καὶ σπκνιώτατα καὶ κνέν ἐξ αὐτῶν, αὐτὸς ἐκόμιζεν ἀνεπιστρεπτὲι εἰς τὰς μαγικὰς ἀγκάλας τῆς ἐκβεβηκευμένης Βλαχίας τὴν καρδίαν, τὴν λεβεντιὰν τῆς Ἑπείρου, καὶ πόσοι τάχα ἀπὸ ἐκείνους ἐγύρισαν ὀπίσω ; καὶ ἦτο τότε σχεδὸν ἀδύνηκτον καὶ εἶναι καὶ σήμερον δυσκολώτατον ἐπίσης τὸ γύρισμα ἀπὸ τὸν ἐπάρχτον ἐκεῖνον τόπον τῆς λήθης. Εἰς τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα ἄλλοτε ἡμέρας

ὁ Ρόβας μετὰ πολλὰς περιπετείας ἀπὸ τὴν Ἑπειρον διὰ τοῦ Ζυγοῦ, Μετσόβου, Γρεβενῶν, Κονιαροχωρίων, Περλεπέ, Βελεσῶν, Δουβνοβίτσας, Σιστοβίου, ἔφθανε μὲ τὰ καρβάνιά του εἰς τὰ Παράδουνάβειχ. Σήμερον εἰς τὸ διάστημα τοῦτο κάμνει τις δέκα σχεδὸν φορὰς εὐκολώτατα τὸ ἴδιον ταξεῖδι καὶ μ' ὅλα ταῦτα καὶ τότε καὶ τῶρα μὲ βχυρὸν πκράπνον ἐτραγωδοῦσαν καὶ τραγωδοῦν τὰ παρκαπονεμένα χείλη τῆς Ἑπειρώτιδος.

«Τὸ λέν οἱ κοῦχοι στὰ βουνὰ κοὶ πέρδικες 'στὰ πλάγια
 »τὸ λέν κοὶ Ἀγραφιώτισσες τὸ λέν στὸ μυριολόγι
 »ποιὰ ἔχει ἄντρα μὲς στὴ Βλαχιά καὶ γυιὸν στὸ Μπουκουρέστι
 »πὲς τῆς νὰ μὴν τοὺς καρτερῆ νὰ μὴν τοὺς παντεχαίνη
 »οἱ Βλάχισσες εἶναι κακὲς κι' αὐτὲς οἱ Βλαχοπούλλες
 »γελοῦν τῶν μαννάδων τὰ παιδιὰ καὶ πίσω δὲ γυρίζουν !

Ἐν Ζαγορίῳ 1895.

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΦΙΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 30 Αύγουστον 1895.

Φίλτατέ μοι κ. Γάγαρη,

Με μεγίστην μου εύχαρίστησιν ἔλαβον τὴν φιλικὴν σου τῆς 18 λήξαντος καί, μολονότι ὀλίγον ἄργά, ἔρχομαι νὰ σᾶς ἀπαντήσω.

Σᾶς ἐσωκλείω ἐν πρώτοις τὸ χειρόγραφον μικροῦ *σκαλαθύρματος*, ἵνα λογιωτατιστὶ λαλήσω, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐζήτησατε διὰ τὸ Ἑπειρωτικὸν Ἡμερολόγιόν σας, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ διορθώσητε τὰ λάθη του. Ἄν δὲν σᾶς ἀρέσῃ μὴ τὸ δημοσιεύετε.

Τὴν φωτογραφίαν μου θὰ σᾶς τὴν στείλω εύχαρίστως, ἀλλ' ὄχι διὰ τὸ Ἡμερολόγιον. Δὲν εἶμαι οὔτε Ἀβέρωφ, οὔτε Τσανάκας ὥστε νὰ ἐξεγερθῇ ἡ περιέργεια τῶν συμπατριωτῶν μου διὰ τὰ μοῦτρα μου. (1) Ἐγὼ εἶμαι ἄσημος ἐρασιτέχνης τῶν γραμμάτων, τοῦ ὁποῖου ἡ εὐμορφιά, καὶ Ἄδωνις νὰ ἤμουν, δὲν θ' ἀνεβίβαζε καθόλου τὴν ἀξίαν τῶν σαλιαρισμάτων τὰ ὁποῖα ἕως τώρα ἐδημοσίευσα. Λοιπὸν πρὸς τί ; Ἄλλως τε πάντοτε ἐσυχάθην, καὶ ἐκάκισα εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ρεκλάμαν, τώρα πῶς νὰ θυσιάσω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὴν θεὰν αὐτὴν τοῦ συρμοῦ, χωρὶς νὰ περιέλθω εἰς ἀντίφασιν μὲ τὸν ἑαυτόν μου καὶ ἐπομένως νὰ χάσω κᾶτι ἀπὸ τὸ *self-respect* (αὐτοεκτίμησιν). Γνωρίζω ὅτι εἶναι σοφὸς ἐκεῖνος ὁποῦ ἔκαμε μόνον τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα ἐκατηγόρησεν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ὠρκίσθη νὰ μὴ κάμῃ· καὶ ὁ πειρασμὸς τῆς κολακείας εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν εἶναι πολὺ μεγάλος, ἀλλά, ἂν δὲν ἤμπορῶ νὰ εἶμαι σοφός, δὲν θέλω καὶ νὰ γίνω ἐντελῶς λωλὸς κάμων *δλα* ὅσα εἶχα καυχηθῆ κατ' ἑμαυτόν ὅτι θὰ παραλείψω. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὴν βιογραφίαν μου. Θέλεις βιογραφικὰς σημειώσεις ; Σοῦ δίδω ὅλον τὸν βίον μου εἰς δύο λέξεις. Ὅ,τι ἐπεχείρησα νὰ κάμω δὲν τὸ ἔφερα εἰς πέρας.

(1) Ταῦτα γράφει ὁ κ. Καζαντζῆς, διότι εἴχομεν ἀνακοινώσει αὐτῶ, ὅτι ἠθέλομεν δημοσιεύσει καὶ τὰς εἰκόνας τῶν συνεργατῶν. Ἀλλὰ τούτου ὑπῆρξε δυσχερὲς, καθότι ἐν ἀρχῇ δὲν εἴχομεν ὑπολογίσει τὰς δαπάνας. Ἐλπίζομεν νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸ μέλλον.

Ἄποτυχία = βίος μου. Διότι, δὲν πιστεύω νὰ θεωρῆς βίον ἐνὸς ἀνθρώπου, ὅ,τι ἔχομεν κοινὸν μὲ ὅλον τὸν κόσμον ; δηλαδὴ γεννώμεθα, σπουδάζομεν, τρώγομεν, πίνομεν κοιμώμεθα, ἀγαπῶμεν καὶ μισοῦμεν. Ὅπως οἱ βάρβαροι λαοί, καὶ ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἔχει ἱστορίαν, διότι δὲν ἔκαμε τίποτε, οὔτε καὶν διὰ βουλευτῆς δὲν ἔτυχε νὰ ἐκτεθῆ ποτέ.

Τώρα εὐχομαι ἵνα αἱ συμβουλαὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν τοῦ ἡμερολογίου σας εἶναι καλλίτεραι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου, διότι ἄλλως fiasco θὰ κάμη —φιλολογικῶς ἐννοεῖται, Οἰκονομικῶς ἐλπίζω καὶ εὐχομαι νὰ ἐπιτύχη πέφραν πάσης προσδοκίας. Ἄν ἐκδώσῃς ἀγγελίας αὐτοῦ, στείλε μου κάμποσες νὰ σᾶς κάμω ὀλίγους συνδρομητάς· ἂν ὄχι, γράψε με διὰ δέκα σώματα.

Σὲ φιλῶ φιλικώτατά ὁ σὸς

Κ. Τ. Κ.

Ο ΤΥΦΛΩΜΕΝΟΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ

Καταβαίνοντας ἀπὸ τὸ πλάγι ὁποῦ χωρίζεται ὁ δρόμος πρὸς τὴν Παντάνασσα, ξεκινεῖ ἓνας κάμπος, ἀρκετὰ εὐρύχωρος, βαθουλὸς σὰν τοῦ χεριοῦ ἢ χοῦφτα, τριγυρισμένος ἀπὸ πρασίνοὺς λοφίσκους, πρασίνοὺς βαθειοὺς, πριναρίσιους. Μέσ' ὅτῃ μέσῃ κρύβεται τὸ χάνι τοῦ Καρβασαρά. Ἄν φθάσῃς μέρα μεσημέρη εἰς τὴν Τσοῦγκα κ' ἀγναντέψῃς στὸν κάμπο, τὸ χάνι ἠλιοκαμένο, καὶ κορνιαχτισμένο, φαίνεται ἓνα μὲ τὰ ἀδρια χρώματα ὅπου τὸ τριγυρίζουν· ἂν φθάσῃς κατὰ ἡλιοῦ βασιλεμχ, τὸ χάνι χάνεται ἀνάμεσα στὰ σκοταδερά ἴσκια ἀπὸ μάνδρες καὶ φράχτες, γιὰ τοῦτο λέγω· κρύβεται. Ἄπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τοῦ κάμπου, στοὺς πρόποδας ἐνὸς ξεροβουνοῦ κατσακμένου ἀπὸ τὰ νερά σὲ χαράδρες χαράδρες, κοιμοῦνται τὰ Μολιανά. Ἄπὸ τὴν ἄλλη τραβάει ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ἄρτα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν κλεισοῦρα ὅπου βγαίνει στοὺς Κουμ-

ζιάδες· ἐκεῖ ὅπου ὁ Μάρκο Μπότζαρης ἔκχμε τὸ καρτέρι τοῦ Μπε-
κὶρ Τζογαδόρου. Ὅπισω ἀπὸ τὸ χάνι, οἱ Μολιανίτες βροσκοῦν τὰ
ζωντανά τους. Σὰν φθάνει ὁ ταξειδιώτης στὸ χάνι, κατὰ τὸ σκο-
τινίσμα, ἀφανισμένος ἀπὸ τὸ κάμα, ἀποσταμένος ἀπὸ τὸ δρόμο
καὶ ξαπλώνεται στὴν ψάθα μπροστὰ στὴν πόρτα, αἰσθάνεται
κάτι τι ἀπερίγραπτον, σὰν ναυούρισμα τοῦ πόνου, σὰν βάλσχομο
τῆς καρδιάς, ὅταν ἀκούει τὴν ἀχολογὴ ἀπὸ τὲς στάνες ὀλόγυρα.
Τὸ παγοῦρι κάμοντας τὸ γῦρο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα τὸν ἐξυπνᾷ
ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀλησμονησιᾶς· γιατίι τί ἄλλο ἀπὸ ἓνα
λησμόνημα εἶναι κ' ἡ εὐδαιμονία ; Βελάσματα, ἀληχτήματα,
λῆληματα κύπρων, χουγιάσματα πιστικῶν, χλημιτίσματα τῶν
ἀλόγων κκί, ὀλίγο ξέμακρα, ἡ φλογέρα λυπητερὰ, λυπητερὰ, λὲς
κκί μοιρολογᾷ τὴν ἡμέρα ὅπου πέρασε κκί πάγει· ὅλα ἀκούον-
ται ἀνακκτωμένα, πότε ξέμακρα, πότε σιμοτινά, πότε δυνατὰ
πότε ἀνάλαφρα, ὅπως τὸ φέρει ὁ ἀντίλαλος τῆς νυχτός.

Ὁ Καρβασαράς εἶναι, ἐπάνω κάτω, μέσ' ἰστὴ μέση τοῦ δρόμου
ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πρέβεζα. Εἶτ' ἀπ' ἐδῶ κινήσης, εἶτ' ἀπε-
κεῖ, σοῦ ἔρχεται βολικὰ νὰ ξενοχτήσης στὸν Καρβασαρά. Ὁ ὀρί-
ζων ἀπὸ τὸ χάνι εἶναι ἀνοιχτός· φαίνεται ὀλόγυρα ἔως μιστὴν ὥρα
ἀλάργα, ποιὸς ἔρχεται κκί ποιὸς φεύγει. Ἐξχοφνοπλάκωμα δὲν
εἰμπορεῖ νὰ γένη. Ἐνα κακὸ ἔχει μονάχα· ἄμα σουρουπώνει τὸ
βουνὸ ἀπόπερα ρίχνει ἓναν ἴσκιο ἀλόκοτο καὶ γίνεται φόβιο, ἔχουν
δὲ κκί οἱ Μολιανίτες ἓνα κακὸ ὄνομα ὀποῦ συντείνει παραπάνω νὰ
ἐμπνεύση κάποιαν ἀνησυχίαν. Μετὰ τὴν προσάρτησιν, ὁ δρόμος
ἐγύρισε πρὸς τὴν Φιλιππιάδα καὶ τὰ καρβάνια ξενοχτοῦν τώρα
ἐκεῖ. Ἐκεῖ ἴσως εἶναι κκί ἀσφάλεια περισσοτέρη καὶ ἀναπαυσις
κκλλίτερη, ἀλλ' ἡ ποίησις ἐκείνη τῆς ἐρημιᾶς, τοῦ καρδιοχτύπου
καὶ τοῦ ὅπως ἔλαχε, πάγει χαμένη. Ἄλλο χου ἔχει νὰ στρατοπέ-
δεύης μὲ τὰ σωστὰ κκί ἄλλο νὰ ἔχης τὲς δυσκολίες τοῦ στρατοπέ-
δου χωρὶς τὸ στρατοπέδευμα.

Στὸν Καρβασαρά, ὁ Χαντζῆς δὲν ἔχει κατ' ἀρχὰς τίποτε διὰ

πραγί. Ὅλα ἐτελείωσαν ἀκριβῶς ὅταν φθάνουν οἱ ἐπιβάται.

— Ἐχ'ς τίποτας νὰ φᾶμε ;-

— Μ' σάν τί νὰ ἔχωμε ;

— Ἐχ'ς γκιόσα ;

— Μ' ὅτ' ἐσώθηκε.

— Ἐχ'ς αὐγά ;

— Νούκ, τσακνίζει μέ τή γλῶσσα στόν οὐράνισκο, σώθηκαν κ' αὐτά.

— Ἐχ'ς γάλα, τυρί ;

— Ποιὸς πάν' τώρα στ' στάνη ! Τυρί θρίσκειτ' ὀλίγο.

— Ψωμί ἔχ'ς ;

— Ἀμ' ἀπόμεινε ψύχα ὅσο γιά νὰ φᾶν τὰ παιδιὰ ἐδῶ· καὶ δείχνει τοὺς ἄρχοντας τῶν σταύλων.

Ἐνα σκυλοράκι ἱκανὸ νὰ καυτηριάσῃ καὶ τὴν κακοηθεστέραν διφθερίτιν, εὐρίσκεται ὅμως ἀκόμα εἰς τὸ κουτσομπότι. Μετὰ τὸ καταναγκαστικὸν κατριτζίνι, τὸ παιδί, ἡ ἄρχων τῶν σταύλων, ξετρυπώνει καμμιά δεκχριά αὐγά. Ἐὰ εἶχε κρυμμένα ἢ παρῶαλή κόττα καὶ τὰ φώλιαζε, σὲ εἰδοποιοῦν μ' ὄλον τὸν κίνδυνον μηδὰμινὸν πάντοτε—νὰ τ' ἀπορίψῃς ὡς κλούβια, ἂν ἀγαπᾶτε τὰ τηγανίζουσι ἴσια. Ὅποιος πεινᾷ καὶ δὲν ἐπῆρε ζωοτροφίες ἀπὸ τὸ σπῆτι του, δὲν γυρεύει ἄλλο τίποτε. Σὲ δύο λεπτά, τ' αὐγά εἶναι ἔτοιμα, ἀχνίζουσι στὴν πηλένια πινάκα, μ' ἀλάτι μπόλικο, γιά νὰ τραβίξουν ξυνοκράσι, φάγε τα καὶ μὴ ἐρωτᾷς τί κοστίζουν. Τὴν τιμὴν των καθὼς καὶ τὸ χανιάτικο, χορτάρι, βρώμη καὶ τὰ ἐπίλοιπα, τὰ μαθάνεις καλλίτερα τὸ πρῶι. Εἰς τέτοια μέρη ὅπου σαποῦνι, νερὸ, φλοκοτὴ καὶ ἄλλα χρειώδη γιά νίψιμεν εἶναι σὲ κακὴν κατάστασιν, ἓνα τέτοιο ξάφνισμα εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ καλεξυπνήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὑπνοβαρεμένος ὅπως σηκώνεταί ἀπὸ τὸ γιατάκι του.

Τὸ καθ' ἑαυτὸ χάρισμα ὅμως τοῦ Καρβασορά γιά κόνεμα, ἦτον ἡ Ἰέρο Κίτσος. Ὅλιγον τι πρὶν φθάσωμε στὸ χάνι, ἀπὸ κάτω

σὲ μιὰ γκορτζιά ἕνας σωρὸς σταχτερός ἐταράζονταν ἅμα ἐζύγωναν πράμματα.

— "Ὡραν καλή σας, ἀρχοντάδες, νὰ πᾶτε κκλά, καὶ ν' ἀκοῦμε τὸ κκλό σας, ρίξτε καὶ στὸν γκαβὸ τίποτε γιὰ τὴν ψυχὴ σας ! ἔβγαζε μιὰ φωνὴ τρεμουλιαστὴ ἀλλὰ συμπαθητικὴ, ἀπὸ μέσα ἀπὸ μιὰ κκταμβλωμένη λιάρρα: αὐτὸς ἦταν ὁ Γέροκίτζος.

Οἱ ἀγωγιᾶτες ὄλοι τὸν ἐγνώριζαν· καὶ αὐτὸς τοὺς ἐγνώριζε. "Ἄν καὶ δὲν τοὺς ἔβλεπε ποτὲ, τοὺς διέκρινεν ὅμως ἀπὸ τὴν φωνὴν τους, τοὺς ἐχαιρετοῦσε τὸν καθένα μὲ τὸνομά του καὶ ποτὲ δὲν ἐλαθεύονταν. Αὐτὸ, ἡ περαστικὴ γνωριμιὰ τοῦ σύρε κ' ἔλα τοὺς ἔκανε φίλους. Τὸν ἐκκύταζαν κ' αὐτὸν σὰν τὰ σημάδια τῆς στρατάς καὶ τὸν ἀγαποῦσαν σὰν ἐκεῖνα, γιὰτὶ κ' αὐτὸς εἶχε καταστήσει σημάδι. Χειμῶνα, καλοκαῖρι, ἥλιος ἢ βροχὴ, ὁ Γέρω-Λιόλιος δὲν τὸ κουνοῦσεν ἀπὸ τὴν γκορτζιά του, πκρά μεσημέρι καὶ καὶ βράδου μόνον ἐξοπίσω ἀπὸ κκνένα κκρβάνι. Μόλις ἔφθανε μιὰ συντροφιά εἰς τὸ χάνι, δὲν ἐπρόφθαναν νὰ ξεπεζεύσουν, νὰ κκλοτεντωθοῦν καὶ τσοῦπ, ὁ Γεροκίτζος ξετρύπωνε μπροστά.

— "Ὡρα κκλή σας, παιδιὰ μ', νὰ κκλοστρατήσετε, νὰ σᾶς ἀπολάψουν τὰ σπήτια σας μὲ ἴγειά καὶ μὲ χαρά.

Χωρὶς νὰ βλέπη, ὁ Γεροκίτζος τὸ κατάφερνε νὰ μαντεύῃ ἀπὸ ταῖς φωνῆς τί εἶδους συντροφιά ἦταν. Ποτὲ δὲν τὸν ἤκουσα νὰ πῆ «πκρμματαευτάδες» ἢ «ἀρχοντάδες» τὸ σμῆνος τῶν φοιτητῶν οἱ ὁποῖοι ἐγύριζαν κᾶθε ἄνοιξι, σὰν τὰ χελιδόνια, στὴν πκτρίδα. Αὐτοὶ ἦταν οἱ λογιώτατοι. "Ὅσοι ἐγύριζαν ἀπὸ Βλαχιά ἢ ἄλλα μακρυνὰ μέρη ἦταν «πκρμματαευτάδες». "Ὅλοι δὲ οἱ Γιαννιωτὲς ἦταν τοῦλάχιστον ἀρχοντάδες. "Ὅταν εὔρισκε πρόσχαρη καὶ γελοῦμενη συντροφιά ἐστρωνιάζετο στὴν ἄκρα ἀπὸ τὴν ψάθα. Δὲν θὰ τοῦ εἶδναν κκνένα μεζὲ ἀπὸ τὸ τραπέζι τους ; Δὲν θὰ τὸν ἐκερνούσαν κκνένα κκρασάκι ; Κκὶ ποτὲ δὲν ἀπόλειπαν. Οἱ ἀγωγιᾶτες ἀρχίζαν νὰ τὸν ἐξυμνοῦν στοὺς ταξειδιώτες.

— "Ἄχ ! ὁ Γεροκίτζος, ξέρ'ς τί τραγοῦδια ποῦ ξέρει. "Ἄς τὸν

γλέπ'ς ἔτσι τώρα ὄντας ἦταν νηὸς ὅλες αἱ ὠμορφες ζουρλαίνονταν ἀπὸ τὸ τραγοῦδι του.

— Ἔλα, γέρο, πάρε μας κανένα ἀπὸ 'κεῖνα π' ξέρ'ς.

— Δὸς του ἓνα κρασάκι γιὰ νὰ ζεσταθῆ πρώτα.

Ὁ τυφλωμένος ὁ γέρος δὲν ἤθελε καὶ πολλὰ παρακάλια. Τὰ τραγοῦδια τ'ἔχε στὴν ἄκρη τῆς γλώσσας, τὸ ἐστρουφογύριζεν ὀλίγον ὅμως γιὰ νὰ τὸ φέρῃ μὲ τρόπο.

— Ἄχ! παιδιὰ μ', ποῦν' ἡ φωνή μου τώρα τ' καϋμένου, πάησαν τὰ ἔρ'μα τὰ νειάτα μ'.

Καὶ ὅμως ἓνα ποτηράκι μαῦρο τοῦ ἔφερνε πάλιν καὶ τὰ νειάτα καὶ τὰ τραγοῦδια. Ἄχ! τὸ κρασί; «τὸ κρασί τὸ γέροντα τὸν κάνει παλληκάρη», καλὰ τὸ λέγει ἡ παροιμία.

— Ἔλα, ζάψ' ἀκόμα ἓνα κ' ἄφ'σ'τα αὐτά· τοῦ ἐφώναζαν οἱ ἀγωγιᾶτες πρόθυμοι πάντοτε νὰ ξεχολιάσουν μὲ κάθε τρόπο τοὺς ξενιτεμένους.

Ὁ Γεροκίτζος ἀφοῦ ἔβανε τὸ ζερβί του εἰς τὴν καρδιά κ' ἐδιάβαζε ὅπως τὲς εὐχὲς ὁποῦ τεριάζουν σὲ τέτοιες ὥρες, τὸ ἔζαφε μονορούφι, ἐσφούγγιζε τὰ χεῖλη του μὲ τὴν ἀνάποδη τῆς ἀπαλάμης καὶ τὸ ἔβαζε στὸ τραγοῦδι.

Πάντοτε ἔκανε ἓνα προανάκρουσμα, ὡσὰν εἶδος ἐπικλήσεως πρὸς τὴν Μούσαν, εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε τραγοῦδιου. Ποτὲ δὲν τὸν ἤκουσα νὰ ἐπαναλάβῃ δύο φορές τὸ αὐτὸ προανάκρουσμα. Τοῦτο τὸ αὐτοσχεδιάζε πάντοτε, ἀναλόγως τῆς περιστάσεως, κάποτε αὐτοσχεδίαζε πάντοτε καὶ τὸ τραγοῦδι ἀκόμα.

Χαριτωμένη συντροφιά μοῦ λείει νὰ τραγουδήσω
Καὶ γὼ τοὺς λέγω γέρασα δὲ μπορῶ νὰ τραγουδήσω
Θὰ εἰπῶ τραγοῦδι φλιβερό, τραγοῦδ' φαρμακωμένο.

ἤρχισε μιὰ φορά· μίαν ἄλλη :

Γυρεύει τ' ἀρχοντόπουλο τραγοῦδι' ἀπὸ τὸ γέρω
Κι' ὁ γέρος γιὰ χατῆρι του θὰ τραγουδήσω καὶ θὰ πῶ
Πόσες φορές ἡ ὠμορφες τὰ νειάτ' ἐρωτεύθηκαν...

Κάποτε τὸ ἔκχμε μακρύτερο καὶ ποιητικώτερο.

«Συμπᾶν τὸ γέρο τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ τοὺς τραγουδήσῃ.
 Θέλει τραγούδια ἢ λεβεντιὰ, τραγούδια θέν τὰ νειάτα,
 Θέλουν τραγούδια ἢ ὤμορφες, τραγούδια ἢ μαυρομαμάτες.
 Τραγούδια θέν γιὰ ζάχλιασμα κι' ἄς εἶναι κι' ἀπὸ γέρο·
 Μ' ὁ γέρος δέν 'ναι ξέγνοιαστος κ' οὐδὲ καλοκαρδισμένος,
 Ἔχει νηχὸ λυπητερό, ἔχει φωνὴ ραϊσμένη.
 Τὰ γηρατειὰ τὸν πλάκωσαν σὲ πίκρες, σὲ φαρμάκια.
 Εἶδα πολλές ἀρχόντισσες, εἶδα πολλές κυράδες ..

Καὶ ἄλλοτε πάλιν·

«Θέλουν τὰ νειάτα γλέντισμα, θέλουν καὶ τὸ τραγοῦδι
 Ὁ γέρος τὰ τραγοῦδιὰ του τ' ἀπόσωσε, τ' ἀπόειπε
 Μ' ὡσοῦ ν' ἀκούσῃ ψάλσιμο μοιρολογάει καὶ λέγει.

Ὁ μαῦρος ὁ Γεροκίτζος ! Ἡ φωνὴ του εἶχε ραγισθῆ, ἀλλ' ἡ σπιθα τῆς ποιήσεως ὅπου εἶχε δέν εἶχε σβυσθῆ· ἡ ἀναλαμπή της μονάχα ἄλλαξε. Δέν ἔκαιε πλέον, ἐφώτιζε μιὰ σταλίτσα σάν τὸ πῦρ τὸ ἀφλεκτον τοῦ φωσφόρου· ἀπὸ τραγοῦδι κατήντησε μοιρολόγι. Τὸ τραγοῦδι του ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς δυστυχίας του καὶ τὸ τραγοῦδι του ἀπόμεινε καὶ ἡ μόνη πορηγοριά του. Ἀπὸ τὸ τραγοῦδι ἔχασε τὸ φῶς του καὶ πάλιν τῆ σκοτεινιά καὶ ἐρημιὰ τῆς ζωῆς του τὴν ἐφώτιζε μὲ τὸ τραγοῦδι. Ἀλλὰ πῶς καὶ τί κανένας δέν ἤξερε· ὅσοι τὸ ἤξεραν εἶχαν ἀποθάνει καὶ αὐτὸς τὸ ἐκρατοῦσε μυστικό. Ἐκεῖ ὅπου ἔφκιανε κρυφὰ μπαροῦτι, ἄρπαξε φωτιά καὶ τοῦ ἐκαψάλισε τὸ φῶς· μοῦ ἔλεγεν ὁ χαντζῆς μὲ ἀδιαφορίαν. Ἐνας ἀγωγιάτης ἔλεγε μὲ ὕφος μυστηριῶδες πῶς ἡ ἀγαπητικὴ του τοῦ ἔκαμε τὰ μάγια σάν ἔμχθε πῶς πχν-τρεύεται. Ἐνας ἀστεῖος ἀπὸ ἐκείνους ὅπου ἡ δυστυχία τῶν ἄλλων τοὺς δίδει ἀφορμὴ διὰ περιγέλιο : —Κοκκινοπίπερο, κοκκινοπίπερο τῶριξε ὁ ἀγαπητικὸς τῆς ἀγαπητικιάς του· ἐφώνηξε. Ὁ κύρ Ἰασοῦλα Νίκος, κατσαοῦνος πολύξερος, ἤξευρε κάτι ἄκρες μέσες ἀπὸ μιὰ πκληὰ ἱστορία τραγική. Μιὰ κυρὰ Λιόλενα εὑρέθηκε σκοτωμένη, ἐδῶ καὶ σκράντχ.

χρόνια, στο φράχτη του νεκροταφείου, με τὰ μούτρα κατάμαυρα, ἀγνώριστα σὰν νὰ τὴν εἶχαν καψάλιση με μπαροῦτι. Μ' αὐτὴ ὁ Γεροκίτζος ἀγαπιῶνταν μικροῦθε. Μονάχα, ἄλλο ἀπὸ τὴ φλογέρα του καὶ τὴν κλίτσα του ὁ Γεροκίτσος δὲν εἶχε τίποτε. Ἐρωγιάζονταν πιστικός τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου κ' ἐζοῦσε. Ὁ Λιόλιος τοῦ Θύμιου εἶχε πολλὰ κεφάλια ζωντανά, καὶ χωράφια κι' ἀμπέλια· τοῦ προξένεσαν τὴν Λιόλινα καὶ τὴν πῆρε. Στὸ χρόνο ἀπανωθιό, ὁ Λιόλιος ἀναλήφθηκε καὶ τί ἀπογίνηκε κανένας δὲν μεταῆκουσε ποτέ. Σκοτώθηκε καὶ τὸν ἔφαγαν οἱ λύκοι ; Πῆρε τὰ μάτια του καὶ πῆγε στὰ ξένα ; κανένας δὲν ἀπόμαθε. Ἡ Λιόλινα ἀγκαστρωμένη, ἐτοιμόγεννη, ἤυρε ξάφνου τέλος, κ' ὁ Γεροκίτζος ξεφανερώθηκε γκαθὸς καὶ διακόνευε στὸ δερβένη.

Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Γεροκίτζο, ὅσον καὶ ἂν τὸν ἔσφιξα με ρωτήματα, ἄλλο ἀπὸ ἓνα ἀστραπόκμα οὐνατὸ δὲν ἤμπορεσα νὰ βγάλω.

—Τ' ἀστραπόκμα, ἀρχοντόπουλο, μοῦ ἔλεγε μιὰ νύχτα ἀγουστήσια, ὅπου τὸ φεγγάρι ἔλαμπε σὰν μέρα ψεύτικη καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐκσιμῶνταν ἀποσταμένοι· τ' ἀστραπόκμα μ' ἐβάρεσε καταματῆς· εἶδα μιὰ πρασινάδα λαμπερὴ σὰ δευτέρα παρουσία. Ἐκλείσα τὰ μάτια μ' ἀπὸ τὴν τρομάρα. Τ' ἀνείγω· τί νὰ ἰδῶ ; Σκοτάδια ! Τὰ ἄτριψα, τὰ ἄπλυνα· σκοτάδια, ὁ μαῦρος, σκοτάδια ! Κ' ἓνα δάκρυ γυαλιστερό, γυαλιστερό, ὅπου θαρροῦσες κ' ἀναρτε παλιν τὸ φῶς εἰς τὸ θελό βλέμμα τοῦ καψόγερου, χύνονταν ἀνάλαφρα ἐπάνω στὸ ζαρωμένο μάγουλό του.

Ὅλοι ἐρουχάλιζαν ὑλόγυρά μας· ὁ κάμπος βούζειν ἀπὸ τὴν ἠσυχίαν, κανένας δὲν ἀκουρμκίνονταν· αὐτὸς κ' ἐγὼ καὶ τὸ φεγγάρι τ' ἄλλο. Ὁ Γεροκίτσος τὴν ἀλήθεια τὴν βαστοῦσε μέσα στὴν καρδιά του. Ἡ ἀλήθεια, φωτιά ἢ ἔρωτας, ἦταν ὀικὴ του καὶ τὴν ἤθελε καὶ ὀικὴ του νὰ μένη γιὰ πάντα.

Τί κρῖμα ποῦ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἰδῆ ἐκείνη τὴ νύχτα ἔξω ἀπὸ τὴ νύχτα τῶν ματιῶν του ! Τί κρῖμα ποῦ δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀγνάν-

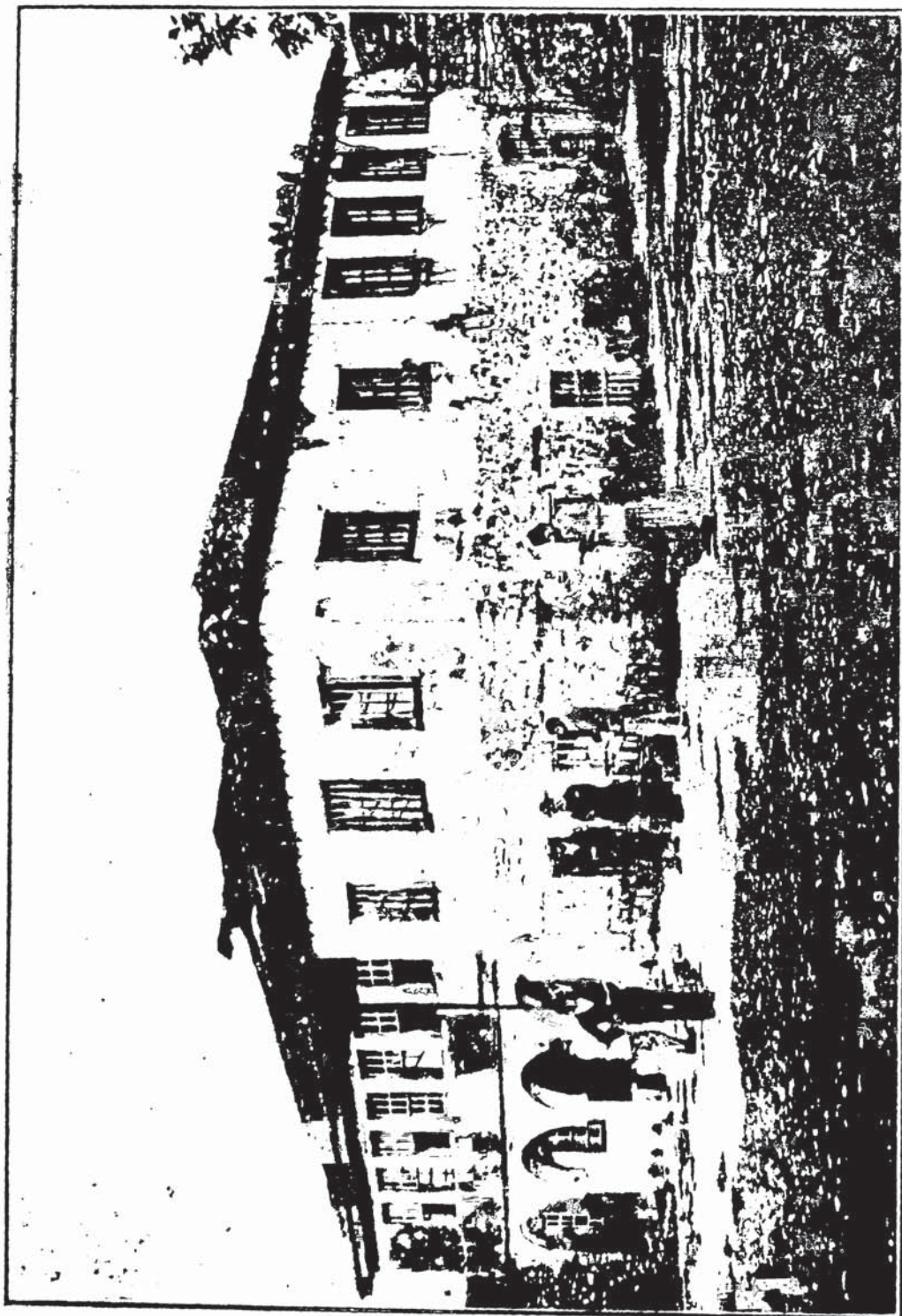

τέψη ἐκεῖ ἀπόπερα, ἀπὸ τὰ Μολιανὰ ἐδῶθε, τ' ἀσβεστωμένο τὸ καμπναριό, πῶς στέκεται σὰ στοιχειομένο, σὰν τ' ἀσπρολίθι ἀπὸ κνένεα τελέσπιο μνήμα κοντὰ στ' ἀδελφάκια του, τὰ μικρὰ τὰ μνήματτα, πῶς φαίνονται, μὲ κάθε σείσιμο τῶν δένδρων, μὲ κάθε γύρισμα τοῦ ἴσκιου, σὰ νὰ ταραζώνται καὶ νὰ κρυφομιλοῦν ! "Αχ ! πῶς θὰ τὰ τραγουδοῦσε τὰ ἔρημα τὰ μνήματα ! Μῶς θὰ τὰ συγχωροῦσε, ὅσο κ' ἂν τοῦ ἔφταιζαν, τ' ἀποθαμμένα ὅπου κοιτονται πλακωμένα ἀποκάτω ! 'Αλλ' ὁ Γεροκίτζος δὲν συγχωράει ἀκόμα. Ἡ κρυψινόιά του σηκίνει ὅτι ἀκόμα μνησικακεῖ. "Αν ἤμποροῦσε νὰ λησμονήσῃ, θὰ συγχωροῦσε. Ἐ' ἀλησμόνημα δὲν ἔρχεται μὲ τὸ πεισματάρικο βάσταγμα τῆς ἀδικίας.

Ποιὸς ξεύρει τί νὰ γίνεται τώρα ὁ καϋμένος ὁ Γεροκίτζος ! Ζῆ τάχατε ἢ ἀπέθανε ; Ἄν ζῆ ἀκόμα, ἡ ραγισμένη του φωνή, τὸ θλιβερό του τὸ τραγοῦδι πολλῶν μανάδων παιδιὰ θὰ κλοκαρδίζῃ. Τοὺς γλυκαίνει τὴν πίκρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς ξενιτειᾶς ἢ τοὺς κατευνάζει τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ ἀνταμώματος. "Αν ἀπέθανεν, ὁ Θεὸς ἄς ἀναπάψῃ τὰ κόκκαλά του· ἐκεῖ κοντὰ στ' ἄλλα τὰ πεθαμμένα θὰ ἐλησμόνησε κάθε μνησικακία. Ἐγὼ ἐνόσω ζῶ, δὲν θὰ τὸν λησμονήσω. "Αν δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ ξαναπεράσω ἀπὸ τὸν Καρβασαρά καὶ τύχη νὰ μὴ ξαναύρω τὸν τραγουδιστή, θὰ αἰσθανθῶ πῶς κάτι λείπει ἀπὸ τὴ σκηνογραφία του. Καὶ θὰ λείπῃ πράγματι τὸ σπουδιότερο· θὰ λείπῃ ἡ ψυχὴ.

Κ. Τ. ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

Η ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ

(Κατ' ἀφήγησιν γραίας γυναικός)

Μέρωτας γιά τόν ἅγιο Κοσμᾶ παιδίμ'. Ἐγὼ δέν τόν θυμοῦ-
μαι· ἀλλὰ ἡ μάνα μου τόν ἔφθασε καὶ καθὼς μοῦ μολογοῦσε
ἀπέρχσε ἀπὸ τὰ Φραστανᾶ⁽¹⁾ καὶ ἐδίδαξε 'κεῖ τρεῖς μέραις. Ἰστέρα
'πῆγε 'στους Κακουσιούς καὶ οἱ Κακουσίται δέν τόν ἐδέχτηκν.
Τότε ὁ ἅγιος ῥώτησε πόσα σπίτια εἶναι 'στὸ χωριό, καὶ τοῦ εἶ-
πκν τριάντα ἐννιά (39). Σ' αὐτό τὸ χωριό σαράντα νὰ μὴ γεί-
νουν, εἶπεν ὁ ἅγιος, μεγάλη χάριτου· τοὺς κχταράσθηκει! Ἰστερώ-
τερα ἦρθε 'στὰ Ἰσαρχπλανᾶ· τότε 'στὰ Ἰσαρχπλανᾶ ἦταν 77
σπήτια, ὅλο ἀχεροσκεπκσμένα· τὸ Ντομπιτσέικο καὶ τὸ Φιλιέικο
καὶ δυὸ ἀκόμα ἦταν μὲ πλάκα. Ὁ ἅγιος ἔκατσε 'στὸν Ἄϊ-Νι-
κόλα ἐξ ἡμέρες καὶ δίδαχνε τόν κόσμο καὶ τοὺς ἤλεγε νὰ ἔχκν
ἀγάπη 'στὸ Χριστὸ καὶ νὰ μὴ ἀδικοῦν κανένα· τότες οἱ ἄντρες ἔβα-
ναν φέσια κόκκινα ἐβρέικα μὲ δυὸ φοῦντες μακριαὶς ὡς τὸ ζωνάρι
κι' ὁ ἅγιος τοὺς διέταξε νὰ ταὶς κόψκν, ὅπως καὶ ταὶς ἔκοψκν, καὶ
τοὺς ἔδωσ' ὀλουων φέσια ἄσπρα· οἱ γυναῖκες εἶχαν κᾶτι 'ποκάμισα
'στὸμ. πάτο δυὸ πηθκμὲς κεντισμένα, κόκκινα, καθὼς καὶ τὰ μανίκια
κι' ὁ ἅγιος τοὺς τᾶκωψε, κι' ἀπὸ τότε φοροῦν σκέτα ἄσπρα· σ' ὅλα
τὰ χωριᾶ μείραζε φέσια καὶ 'στους φτωχοὺς τοὺς ἔδωκε κι' ἄλλα
φωρέματα. Εὐκῆθηκε τὰ Ἰσαρχπλανᾶ νὰ γίνκν πλούσια καὶ εἶπει:
« ἂν 'ς τοῦτο τὸ χωριό δὲ μπῆ τὸ σατανικό θὰ γίνκν πολὺ πλούσιο

(1) Τὰ Φραστανᾶ, Κακουσιόι, Ἰσαρχπλανᾶ, Ρουψᾶ κτ). εἶνε χωρία ὑπαγόμενα
εἰς τὴν ἐπαρχίαν Παλαιοπρωγωνιανῆς. Οἱ Κακουσιόι ἔχκν σήμερον 39—40 οἰκογε-
νεῖς, ἡ Ρουψᾶ 29—30 καὶ τὰ Ἰσαρχπλανᾶ 30—260.

ἀπ' ὅσο εἶνε, καὶ πέντε τόσο μεγαλείτερο. Σὲ τρία σταυροδρόμια ἔκαμε προσευχή. Ἐτοῦ Τσάβχλου τάλωνι, ἔστο Ἄϊ-Νικόλα, καὶ ἔστην Ἁγία Παρσκειὴ ἔστην Καργιά ὅπου ζυγιάζουν οἱ σιουμπασάδες· σ' ἓνα ἀνοιχτὸ δένδρο ἔβαλε ἓνα πχλοῦκι ἔστο δένδρο καὶ εἶπε, ἄμα κλείση τὸ δένδρο καὶ κλειστῇ μέσθ τὸ πχλοῦκι, τότε θὰ γίνη κάποιο σημάδι καὶ νὰ μὴ φοβηθῆτε νὰ πηγαίνετε, βασίλεμα τοῦ ἡλιοῦ σ' ἐκεῖνα τὰ βουνὰ (δηλ. ἔστην Ὀμέρτσα) ὅπου πολλαὶ ψυχαὶ θὰ γλυτώσουν. Σ' ἐκεῖνα τὰ βουνὰ μχζύ σας, εἶπ' ὁ ἅγιος, νὰ μὴ πάρετε τίποτε· μόνον ταῖς ψυχαῖς σας νὰ γλυττώσετε καὶ δὲ θὰ βαστάξη τὸ κακὸ περισσότερο ἢ πὸ 24 ὥραις. Τὸ φαγὶ τοῦ γάλα κι' αὐγὰ ἦταν ἀλλὰ δὲν ἔτρωγε· τὸ περισσότερο ξεροφαγιά. Καθένα ποῦ πῆγαινε καὶ τὸν ξεμολογοῦσε τὸν διάταζε ν᾿ ἀχη ἀπανωθέτου τὸ Χριστὸ, νὰ μετανοήση ἀπὸ καρδιάς καὶ νὰ κάμη ἐλεημοσύναις. Ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις εἶχε πεθάνη καὶ κάποια γυναῖκα κι' ὅσοι ἦταν σοῖ τῆς γυναίκας δέμ' πῆγαν εἰς τὸν ἅγιο, κ' ἐκατάλαβεν ὁ ἅγιος ὅπου δέμ' πῆγαν καὶ διάταξε νὰ πάνουν· κ' ἐκεῖνοι δῆθεν ἀπὸ λύπη δέμ' πῆγαν καὶ τοὺς καταράστηκε καὶ ξεπαστρεύτηκε ὅλο τὸ σοῖ· καὶ τώρα ἀπ' αὐτουνοὺς δὲν εἶνε κανένας. Ἐστερότερα ἔφυγε ἀπὸ τὰ Τσαραπλανᾶ κ' ἐπῆγε ἔστη Ρουψιά κ' ἐκεῖ ἐκάθησε δύο ἡμέραις.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΑΧΜΕΤ ΧΙΒΖΗ ΠΑΣΑΣ

ΕΠΑΡΧΙΑ ΔΕΛΒΙΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Δέλβινον : πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, ἔχει 2,500 κατοί-
κους ὀθωμανοὺς καὶ χριστιανοὺς. Σχολεῖα, ἑλληνικόν, ἐημοτικόν
καὶ παρθενωγωγεῖον, ἐν οἷς τὰ παρελθόντα ἔτη εἶδασκον οἱ κ. κ.
Παναγιώτης πρωτοσυγγέλλου, Σπ. Δενέγκος καὶ Παπα Νικόλαος
Ἀδαμντίδης. Ἔχει δικαστήριον μικτόν, τὸ πρωτοδικεῖον ἐμπο-
ροδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, δημαρχεῖον κτλ. καὶ μητρόπολιν ἐν ἣ μένει
τὸν περισσότερον καιρὸν ὁ ἀντιπρόσωπος. Ἀγοράν, νεωστὶ σχεδια-
σθεῖσαν εὐθυγράμμως, ὅπου συνέρχονται οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χω-
ρίων πρὸν ἀγοροπώλησιν κατὰ πᾶν Σάββατον. Θέσις ωραία περι-
τρυγυρισμένη ἀπὸ λοφίσκους. Ἄλλοτε εἶχε λογίους πολλοὺς με-
ταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τοὺς Σεραφεῖμ μητροπολίτην (1752
— 1757) Φιλιππουπόλεως εἶτα Κωνσταντινουπόλεως, Πασχάλιον
καὶ Κωνστάντιον (1755—1778), Μάξιμον κ.τ.λ. Νῦν Γεργίαν
ιατρὸν, Ἰωάννην Μέλιον δικηγόρον, Ταῆρ Ἐφένδην δικηγόρον
κτλ. Ἐν τῇ μητροπόλει μένει ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος τοῦ Ἀγίου
Δρυϊνουπόλεως ὁ οἰκονόμος Παπα Δημήτριος. Πρὸς Ἀνατολὰς, τὸ
Δέλβινον, ἔχει τὴν Δρόπολιν καὶ τὰ Δρυϊανικὰ βουνὰ πρὸς Νότον
τὰ Ριζὰ πρὸς Δ. τὸ Βρεκουδέτι καὶ πρὸς Β. τὸ Κυρβελέσιον· τὸ

δὲ Σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον Καμμένης κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς πλησίον τοῦ Κακοδικίου, εἶνε μονὴ ἀρχαιοτάτη, ἐν ἣ ἄλλοτε ὑπῆρχε πλουσία βιβλιοθήκη. Τὸ Δέλβινον, ἄλλοτε εἶχεν ἰδιαιτέραν ἐπισκοπὴν· εἶχε λάβει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἔδραν ἐκ τῆς Φοινίκης καὶ Μεσοποτάμου.⁽¹⁾ Ὁ διοικὼν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην Καϊμακὰμ Βέης, ἀπὸ τινων ἐτῶν διοικεῖ ταύτην ἐν δικαιοσύνη καὶ εὐταξίᾳ. Τὸ Δέλβινον κεῖται ἐπὶ τῆς ἐξ Ἀγίων 40 ὁδοῦ. Τῷ 1718 συνέβη νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ μέρος τοῦτο πανώλης δυνατῆ, ἣ ὁποία εἰς διάστημα 5 μηνῶν κατέστρεψε πολλούς. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκτίσθησαν τινὲς γέφυραι καὶ ἐλιθοστρώθησαν ὁδοί.

Χωρὶς κατὰ σειρὰν πρὸς Ἀνατολ. τοῦ Δελβίνου.

Ἐλευθεροχώρι, ἔχον οἰκογενείας 40 μὲ κεντρικὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Ἀθηνασίου.

Κακοδικίον, χωρίον ἄνωθεν τῆς πόλεως Δελβίνου, ἔχον 50 οἰκογενείας καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Γαρδικάκιον, χωρίον μικρὸν, ἐπὶ τῆς εἰς τὰ Ἰωάννινα φερούσης ὁδοῦ, μὲ Μονὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Συρακάτες, χωρίον 25 οἰκογενειῶν μὲ Μονήν.

Πετσά, χωρίον ἀλβανόγλωσσον μὲ 25 οἰκογενείας.

(Τὰ ἄνωτέρω χωρία εἶνε μὲν δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Μπιστρίσσης, ὑπάγονται δὲ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸ Δέλβινον).

Μουζίνα, ἀλβανόγλωσσον χωρίον μὲ 110 οἰκογενείας, ἀριστερὰ τῆς πρὸς τὸ Δελβινον φερούσης ὁδοῦ, μὲ κεντρικὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτωθεν τοῦ χωρίου τούτου εἶνε ἡ πηγὴ τοῦ ποταμοῦ Μπιστρίσσης, ἣ ὑπερὰ ἀφίνει ἀριστερὰ τὰ χωρία Δρόβιχνη, Λεσινίτσα, Κρόγγους, Βηλιάχοβον, καὶ ὄλην τὴν Ρίζαν.

Λογίους ἔχει Χαρ. Οἰκονόμου διδάσκαλον, Ναθαναὴλ ἰατρον,

(1) Ὅρα διατριβὴν Νικολάου Γ. Μυστακίδου. «Νεολόγος» ἔριθ. 6.816, Ἀπριλίου 20, 1892.

Α. Β. Μουζίναν πρόκριτον καὶ μέλος τοῦ ἐν Δελβίνῳ ἰδιῶν μεν-
τηλησίου (δικαστηρίου) καὶ Πέτρον Ναθναήλ ὁμοίως πρόκριτον.

Κρόγγοι, χωρίον εἰς τὰς ὑπώρειας τοῦ Κοκκινολιθαρίου με-
σογενείας 30.

Δρόβιανη: κωμόπολις μετ' 300 σχεδὸν οἰκογενείας· διαιρεῖ-
ται εἰς δύο τμήματα διὰ τοῦ λόφου Ἁγίου Δημητρίου, ἐφ' οὗ ὑπ-
αρχουσι τὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων τῶν δύο τμη-
μάτων. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα ὀνομάζονται τὸ μὲν Ἄνω Δρο-
βιανη, τὸ δὲ Κάτω Δρόβιανη. Σχολεῖα ἡ Δρόβιανη εἶχεν ἐξ ἀρχῆς,
μάλιστα ἐν τῇ Κάτῳ Ἡπειρῷ ἀνωτέρα τῶν γραμμάτων ἐστία
ἦν ἡ Ἑλληνικὴ τῆς Δροβιάνης σχολή, εἰς ἣν ἤρχοντο ἀπὸ τὰ
μέρη Πωγωνικῆς, Δροπόλεως καὶ Λυτζουρίας καὶ ἤκουον τὰ ἐλ-
ληνικὰ γράμματα καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μουσικὰ — μάλιστα καὶ
οἱ πρόγονοι Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἐνταῦθα ἤκουσαν τὰ
γράμματα. — Τὸ παρελθὸν ἔτος ἠνώθησαν τὰ σχολεῖα εἰς μίαν
Ἀστικὴν κεντρικὴν σχολήν. Ἄλλοτε ἦσαν διδάσκαλοι καὶ λόγιοι
οἱ Χριστόδουλος Ἱερομόναχος, Παπᾶ Ἰωάννης, Σεραφεῖμ, Ἀνα-
νίας Ἱερομόναχος καὶ Γκύνης ὅστις οὐ μόνον ἐδίδασκεν ἀλλὰ καὶ
τὸν ἴδιον οἶκον ἐποίησε σχολεῖον. Ἄλλοι: Ἱερεμίας Ἱερομόναχος
Παπᾶ Ζήσης (1778—1785), Χαρίτων Μαργαρίτης ὁ γραμμα-
τεὺς Ἀλῆ πασᾶ καὶ Βαίβονδης Τρικκάλων, ὁ λογιώτατος Κων-
σταντῖνος Πάνος, ὅστις οὐ μόνον τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἐδίδα-
σκεν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μουσικὰ παρέδιδε, τεχνίτης κα-
λὸς, ὅστις ὅταν ἐψάλλεν ἐκίνοι λίθους καὶ δένδρα. Πλὴν τούτων
ἀπαντῶνται καὶ τρεῖς ἀρχιερεῖς, Νικηφόρος, Καλλίνικος καὶ Ἰωσήφ·
ὁ τελευταῖος οὗτος ἐχορημάτισε μητροπολίτης τῷ 1714—1722 εἰς
τὰ μέρη Βουλγαρίας. Ἄλλοι διδάσκαλοι, λόγιοι καὶ ἰατροὶ ἀπὸ
τῷ 1830—1893 ἦσαν Ἀθανάσιος Πρωτοπαπᾶς, Κωνσταντῖνος
Πετρίδης, Μαργαρίτης Παπᾶ Χρήστου Βρέτου, Παπᾶ Χρήστος
Βρέτου, Νικόλαος Γ. Πάνος, Κυριακὸς Βάβουλης, Χαρίτων Παπᾶ
Ἀθανασίου ὅστις εἶχε σπουδάσει τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ καὶ εἶχε

λάβει παράσημον ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως τῷ 1864—1865. Γεώργιος Πάνος, Κωνσταντῖνος Ζῶτος (Καλαπόδης) πρακτικοὶ ἰατροί.

Νῦν δὲν ἔχει καθηγητὰς, Σχολάρχας, ἑλληνοδιδασκάλους, ὁμοδιδασκάλους, λογίους καὶ συγγραφεῖς τοὺς ἑξῆς:

Ἀθανάσιον Πετρίδην, Εὐθύμιον Γ. Καλλιάραν, Ἀνδρέαν Δεσίρην, Βασίλειον Δ. Ζῶτον Μολοσσόν, Παναγιώτην Βολίδην, Σταῦρον Δ. Τάτσην, Οἰκονόμον Παπαῖ Πάνον Πετρίδην, Σπυρίδωνα Γ. Οἰκονομίδην, Δημήτριον Τάτσην, Φίλιππον Κ. Σκευήν, Κυριακόν Ε. Φίλιον, Ἀθανάσιον Παπαῖωάννου, Νικόλαον Γ. Μυστακίδην, Κωνσταντῖνον Χρηστίδην (Τζιζούνην), Παπαῖ Ἰωάννην Βασιλείου, Βασίλειον Δ. Λουκᾶν, Βασίλειον Δελέκον, Ἰωάννην Βάρτζον, Θεμιστοκλῆ Βολίδην καὶ Μίνωα Α. Λάππαν τμηματάρχην τῆς μέσης καὶ ἀνωτάτης παιδείας, καὶ ἄλλους πολλούς.

Ἰατροὺς, Φίλιππον Θ. Λάππαν (ἐσπούδασε εἰς Παρισίους). Μιχαήλ Γ. Μάνον, Ἀριστείδην Πετρίδην (τῶν Ἀθηνῶν).

Δικηγόρους, Βασίλειον Α. Δεσίρην(τῶν Παρισίων), Κωνσταντῖνον Χ. Μπότσην, Μιχαήλ Α. Παπαῖν, Χρῆστον Σ. Πράτσεικν, Φίλιον, Χαραλάμπην Β. Μπότση, Ἰωάννην Β. Λάππαν καὶ Δημ. Θ. Λάππαν.

Φαρμακοποιούς, Σιδέρην Πράτσεικν, Πάνον Μάνον, Σπυρίδωνα Α. Ζῶτον, Βασίλειον Μ. Πράτσεικν καὶ Νικόλαον Μάνον ὅστις ἀπέθανε πρὸ 15 ἐτῶν.

Μαίας, Χαρίκλειαν Χρ. Μάνου.

Βιβλιοπώλας, Μίνωα Μ. Σπυράκον.

Διδασκαλίσσας, Χαρίκλειαν Δ. Μαργχρίτου, Πρασκευῆν Στ. Δρόσου, Ἀναστασίαν Σπ. Δρόσου κτλ. Ἑλένη Παντῆ, ἡ θυγάτηρ Α. Πετρίδου καὶ ἡ Εὐγενῆ Κ. Ἀδρούσου.

Πρόκριτοι, ἦσαν ἄλλοτε οἱ ἑξῆς Μῆτσος Ζῶτος, Πάντος Σπύρου, Γιάννη Δρόσος, Εὐθύμιος Φίλιος, Θεόδωρος Λάππας, Κυριακός Α. Μάνος, Μουστάκης Βασίλειος Δρόσος, Ἀθαν. Σπύρου Καλλιάραν,

Κυριάκης Τζιέγκος, Χρήστος Μούζιος κτλ. Εὐθύμιος Δρακλῆς, Βεκίλ Μουτεσχαρίφης ἄλλοτε ἐν Σαράντα ἐκκλησίαις, ἀποθανὼν τῷ 1868 Φεβρουαρίου 10.

Ἡ Δροβιανη, ἔχει πολλὰς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μὲν ἄνω τμήματος κεντρικὴ εἶνε ἡ ἐκκλησία Ἁγίου Νικολάου τοῦ δὲ κάτω τμήματος ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐκκλησία.

Βουνα ἔχει πρὸς Δ. τὸ Δρυσογενεβούνιον οὔτινος ἡ κορυφὴ εἶνε τὸ Κόκκινον Λιθάρι, πρὸς Ν. τὰ Ρόγκια, Φορτόπια καὶ Πελακκινὸν. πρὸς Α. Δρυϊάνον καὶ Μαρχντόραχι. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν οὗτων τμημάτων ὑπάρχουσι τὰ Μοναστήρια Δρυϊάνου καὶ προφήτου Ἡλιοῦ.

Οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διατηροῦν ἦθη καὶ ἔθιμα ἀρχαῖα: ὡς τὴν νύμφην μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὴν ὀδηγοῦσιν εἰς τὸ πηγάδιον μὲ διάφορα τραγούδια ὡς :

Πάγ' ἡ νύμφη γὰ νερὸ μὲ τὸ χρυσολάγενο κτλ.

Ὁμοίως τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ νύμφη πηγαίνει εἰς τὴν μητέραν της μὲ ἑπτὰ ἢ πέντε παιδιά. Τὴν Τετάρτην ἡμέραν διανέμει τὰ ὄωρα (πεσκέσια) ἢ νυμφικὰ ὄωρα. Τὴν πέμπτην, ἕκτην, ἐβδόμην κάμνει διαφόρους ἐπισκέψεις, δηλαδὴ ἐπισκέπτεται τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους ὅσοι ἦσαν εἰς τοὺς γάμους.

Ὅταν στολίζουσι τοὺς νεονύμφους τραγουδοῦσι διάφορα τραγούδια ὡς ἐξῆς :

Στολίζεται μιὰ λυγερὴ 'πὸ τὸ πρωὶ 'στὸ βράδυ
καὶ περιμένει τὸν ἀητὸ νάρθη νὰ τήνε πάρη κτλ.

Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν γαμβρόν :

Στολίζεται τ' ἀρχοντόπουλο νὰ πάη νὰ φέρη τὴ νύφη. κτλ.

Τὴν παρχμονὴν τοῦ γάμου ἦτοι τὸ Σάββατον μεταβαίνουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μὲ τὰ ζῶα των εἰς τὴν ξύλευσιν, ἦτοι νὰ

κόψωσι τὰ ξύλα τοῦ γάμου καὶ μόλις ἐξέρχονται τοῦ οἴκου τραγωδοῦσι :

Σήμερα ἄσπρος οὐρανός, σήμερ' ἄσπρη μέρα κτλ.

Ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν :

Ἔβγα μάνα πεθερά,
βγάλε μας γλυκὸ κρασί
καὶ μονοβασιὰ ρακὴ. κτλ.

Προτοῦ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν νύμφην συνοδεύεται ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν δάφνην, δηλαδὴ γαμβρὸς καὶ συμπεθέροι πηγαίνουσιν εἰς τὸ περιβόλι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀναβραίνει ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν δάφνην καὶ κόπτει κλάδους, τοὺς ὁποίους διανέμει εἰς τοὺς συμπεθέρους, οἵτινες κρατοῦσιν αὐτοὺς ὀρθίους καὶ τραγωδοῦσιν :

Ὅλαις ἢ δάφναις δάφναις, εἶνε ψηλαῖς μεγάλαις·

Ἐκεῖθεν πηγαίνουσι καὶ προσκχλοῦσι τὸν νυῦνον καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ μὲ τοὺς κλάδους τῆς δάφνης, τοὺς ὁποίους ὁ γαμβρὸς πετᾷ ἢ τσιτὰ εἰς τὴν πόρτα.

Κρατόπιν τούτων κινᾷ ὁ γαμβρὸς μὲ τοὺς συμπεθέρους νὰ πάρουν τὴν νύμφην καὶ ἄδουσι τὸ ἐξῆς :

Κίνησε τ' ἀρχοντόπουλο νὰ πάη νὰ πάρη τὴ νύφη
μὲ τὴν εὐχὴ τῆς μάνας του, μὲ τὴν εὐχὴ τ' ἀφέντη του

Καὶ ἕτερον :

Πήγαινε, γιέ μου, πήγαινε ἐκεῖ ποῦ πᾶνε ὄλοι.

Καὶ ἕτερον :

ὦ καλὸ ποῦ σηῦρε, μάνα,
ποῦ προβόδισες τὸν ἥλιο
νὰ σοῦ φέρη νεῖο φεγγάρι,
τὸ φεγγάρι νὰ σοῦ φέγγη
κι' ὁ ἥλιος νὰ σὲ πυρώνη,
τ' ἄστρι νὰ σὲ κρυβεντιάζῃ.

Καὶ ἕτερον τοῦ χοροῦ :

Γι' ἄκουσε, κυρὰ νύφη,
τί λέει τὸ Βαγγέλιο,
τί μολογᾷ τὸ γράμμα,
τίμα τὸν πεθερό σου,
τίμα τὴν πεθερά σου
γιὰ νὰ σὲ λένε νύφη,
νύφη καὶ κυρανύφη, κτλ.

Ὅταν ξεπροβοῦν τοὺς πολίτας πηγαίνουν μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφήν συνάξουν διάφορα ἄνθη καὶ λουλούδια. τὰ ὅποια ἐπιθέτουν ἐπὶ τοῦ κραθβάτου. Τοῦτο ἐννοεῖ νάρθη ὁ ἀναχωρῶν καλά.

Ἐπίσης καὶ τοὺς συμπεθέρους τοὺς ξεπροβοῦν μὲ διάφορα τραγούδια ὡς :

Ἐστὸ καλὸ, συμπεθεροί,
καὶ μεγάλοι καὶ μικροί,
ἔστὸ καλὸ καὶ τιμημένοι
καὶ ἔστὸς ἅγιους δοξασμένοι

Καὶ ἄλλῶς :

Ἐστὸ καλὸ συμπεθεραῖς
καὶ μεγάλαις καὶ μικραῖς,
ἔστὸ καλὸ καὶ τιμημέναις,
καὶ στοὺς ἅγιους δοξασμέναις.
Καὶ σὲ γρούς σας νὰ χαροῦμε,
καὶ σὲ γρούς τῆς ἀφεντιάς σας.

Εἰς τὰς κηδεῖς κτυποῦν οἱ κώδωνες τρεῖς καὶ τέσσαρες φορές. Μεταβαίνουν πρὸς παρηγορίαν καὶ συνωδεύουν τὸν νεκρὸν ἀπαξάπαντες οἱ κάτοικοι, κλαίουσι μὲ φωνὰς ὡς :

Τί νὰ σοῦ πρωτοθυμηθῶ καλέ μου νοικοκύρη,
μήνα τὸ σπῆτι τῶμορφο ποῦ τῶχεις μοναχός σου,
μήνα καὶ τ' ἄλλα ὅλα ποῦ τῶχεις ἔποκτημένα κτλ.
Σήκου καλέ μου κρίνε μου, τῆς μαύρης σου γυναίκας,
μὲ τί νὰ θρέψω τὰ παιδιὰ, μὲ τί νὰ κουνάρῃσω.

Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τοῦ ἐνταφιασμοῦ οὐδεὶς εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον χωρὶς νὰ πλυθῆ μὲ νερόν.

Κλίμα ἔχει τερπνὸν καὶ ὑγιαίστατον· ὁ χειμῶν μέτριος, τὰ καύματα τῶν μηνῶν Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου δυνατότατα.

Οἱ Δροβιανῖται εἰσὶν ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδεϊότατοι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας, διακρίνονται ὡς φιλόμουσοι, φιλόθρησκοι καὶ περιέργοι, ἔφθασαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Αἱ δὲ γυναῖκες εἰσὶ φρόνιμοι, σώφρονες καὶ ἐπιτηδεϊόταται εἰς τὸ ράπτειν, καλλιεργεῖν τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των.

Τὰ γυναικεῖα φορέματα εἰσὶ σεμνά· ἐσχάτως εἰσῆχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν φόρεμα. Πρότερον τὰ ἐνδύματα ἦσαν λευκά, νῦν δὲ μέλαινα τὰ λεγόμενα ρούχα καὶ ἀλατζιάδες χαρζωμένα, τὰ ὁποῖα εἶνε πολυδάπανα. Πρότερον τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἦν λευκὸν τὸ λεγόμενον τσεμπέρι ἢ μαντήλι ἄσπρον, νῦν δὲ μέλαν κεντητὸν τὸ λεγόμενον κλιμκερί. Ἰενικῶς σχεδὸν τὸ κλιμκερί εἶνε τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς.

Τοῦ Λαζάρου συναΐζουν αὐγὰ καὶ τραγωδοῦν :

Ἦρθ' ὁ Λάζαρος ἦρθαν τὰ Βάϊα,

Ἦρθε καὶ ὁ Χριστὸς στὴ Βηθανία, κτλ.

Λεσινίτσα : ἡ μὲν Ἄνω Λεσινίτσα ἔχει οἰκογενεῖας 100 καὶ κεντρικὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου καὶ Μονὴν τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἡ δὲ Κάτω Λεσινίτσα ἔχει οἰκογενεῖας 140, διαιρεῖται εἰς πολλὰς συνοικίας, ὡς Κοτσάτ, Σιμοτάτ, Λεσκοβίτσο, Λετσάτ καὶ Χαλιοποῦλι. Τὸ δὲ 1837 ἦν εἰς ἱερομόναχος Κύριλλος ὀνομαζόμενος, ὅστις ἦν ἐγγράμματος, ἡγούμενος τῆς Μονῆς Θεολόγου· ἐξέδωκεν ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ σύγγραμμά τι.

Βουνά, ὑψηλὰ μὲ δροσερὰ νερὰ ὡς τοῦ Σουδενίκου, Πολιτσᾶς καὶ Στουγάρας.

Σχολεῖα ἀνά ἐν ἑθνοτικὸν καὶ κοινὴν ἑλληνικὴν σχολὴν εἰς τὸ

μέσον τῶν δύο χωρίων πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθνασίου κτισθεῖσαν πρὸ 5 ἐτῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἁγίου Δρυϊνουπόλεως.

Προκρίτους ἔχει τοὺς Λεζέους καὶ Χρ. Παπᾶν.

Διδασκάλου., Ἀθαν. Παρτάλην, Γεώργ. Βαλκωνην καὶ Φῶτον Παρτάλην.

Ἀπὸ τὸ 1878 ἤρχισαν νὰ ξενιτεύωνται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τακτικᾶ.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία, ἀπὸ Μουζίνα ἕως ἐδῶ, πολιτικῶς μὲν εἰς Δέλβινον καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον ὑπάγονται).

Πρὸς Νότ. τοῦ Δελβίνου εἰσὶ τὰ ἐξῆς χωρία :

Κώσταρι, χωρίον ὀπισθεν τῆς ἀγορᾶς τῆς παλαιᾶς τοῦ Δελβίνου μὲ οἰκογενείας 23 καὶ Μονήν.

Μαυρόπουλον, τσεφλίκι, οἰκογενείας 4.

Σταθάταις, τσεφλίκι, οἰκογ. 5.

Ματουμάρα, τσεφλίκι, οἰκογ. 4.

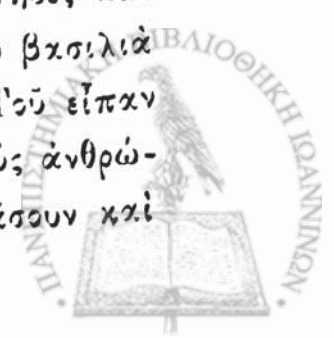
Μεσοπόταμον, Ἄνω καὶ Κάτω ἐξ οἰκογενειῶν 15, καὶ Μονὴν Ἁγίου Νικολάου, λείψανον ἀρχαίας πόλεως.

Μπραϊλάτες, χωρίον 30 οἰκογενειῶν, ἀριστερὰ τῆς πρὸς τὸ Δέλβινον ἀγούσης ὁδοῦ.

Φοινίκι, χωρίδιον 15 οἰκογενειῶν πτωχῶν, ἐρείπια τῆς ἄλλοτε ἐνδόξου πόλεως Φοινίκης, πρωτευούσης ἀπάσης Ἠπείρου.

Παράδοσις. Ὁ ἐγγχώριος λαὸς διέσωσε παράδοσιν τινα, ἣτις κατὰ τὸν κ. Νικόλαον Γ'. Μυστακίδην ἔχει ὡς ἐξῆς :

« Ἐνας βασιλιάς τῆς Φοινίκης ἀρραβώνησε μέσῃ ἰστην Φραγκιά ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν μίαν τσοῦπραν καὶ ἐπέρασε κχιρὸς πολὺς καὶ ὁ βασιλιάς τοιμάζετο νὰ πάγη νὰ πάρη τὴν ἀρραβωνιαστικὴν του καὶ εἰς τὸ κίνημα ἀπάνω ἦρθαν δύο ἄνθρωποι ἐπίτηδες καὶ ἐλατηγόρησαν τὴν τσοῦπραν, τὴν ἀρραβωνιαστικὴν τοῦ βασιλιά τῆς Φοινίκης, καὶ ἐστάθη ὁ βασιλιάς καὶ δὲν ἐκίνησε. Τοῦ εἶπαν ὅτι εἶνε μονοβύζα ἡ τσοῦπρα καὶ ὁ βασιλιάς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐκράτησεν ἐκεῖ καὶ ἔστειλεν ἄλλους νὰ ἐξετάσουν καὶ

νὰ ἰδοῦν τὴν τσοῦπρα καὶ ἐπῆγαν καὶ εἶδαν ὅτι ἦτο ἀλήθεια μονοβύζα καὶ ἔδωσαν εἶδησιν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς μονοβύζας, ὅτι ὁ βασιλιάς τῆς Φοινίκης δὲν τὴν παίρνει τὴν τσοῦπρα, καὶ ἔτσι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐγύρισαν εἰς τὴν Φοινίκη καὶ εἶπαν τοῦ βασιλιᾶ ὅτι ἡ τσοῦπρα εἶνε μονοβύζα καὶ ὁ βασιλιάς ἀπόλυκε τοὺς δύο ἀνθρώπους ὅπου τοῦ ἐκκτηγήρησαν τὴν ἀρραβωνιαστικὴν του καὶ ἐν ᾧ ὁ βασιλιάς ἠτοιμάζετο νὰ πάγη νὰ ἀρραβωνίση ἄλλην, ἐβῆκεν ἡ ἀρραβωνιαστικὴ του ἡ λεγομένη μονοβύζα εἰς τοὺς Ἁγίους σάρχντα καὶ ἐχάλασε τὸν τόπον καὶ ἦρθε καὶ εἰς τὴν ξακουσμένη πόλιν Φοινίκη καὶ τὴν ἐχάλασε διὰ τὸ γινάτι ποῦ τὴν ἄφησεν ὁ βασιλιάς, καὶ ἀφοῦ τὴν κατέστρεψε ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὴν ράχην καὶ ἐχόρευεν ἡ μονοβύζα καὶ ἔλεγε 'στὸ τραγοῦδι:

Τί νὰ τῆς κάμω τῆς καρδιᾶς
 Τῆς παροπονεμένης,
 Βολαῖς μὲ κάνει καὶ γελῶ
 Βολαῖς καὶ ἀναστενάζω κτλ.

ἐπῆρε πολλοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ὁποῖους ἔσφαξεν εἰς τὴν θέσιν «Βρωμερόν», ἐπῆρεν αἰχμάλωτον καὶ τὴν κυρὰ Γεωργάκενα, ἡ ὁποία δὲν ἠμπόρει νὰ περιπκτήσῃ διότι ἦτο ζαλωμένη πολλὰ ἀσημικά· ἦτο 15 ἡμερῶν νύμφη καὶ εἶχε τὸ προικιό της καὶ λένε πῶς αὐτὴν τὴν ἐπῆρε μέσα στὴν Φραγκιαν· ἦτο λένε ἀδελφὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Φοινίκης».

Ἡ Φοινίκη εἶχε καὶ θρόνον ἐπισκόπου (1).

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία εἶνε δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Μπιστρίσσης καὶ ὑπάγονται ἐκκλησιᾶ καὶ πολ. εἰς τὸ Δέλβινον).

Χωρία πρὸς Νότον τοῦ Δελβίνου καὶ ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Μπιστρίσσης, τὰ ὁποῖα λέγονται Ριζᾶ καὶ Ρίζα καὶ εἶνε ἀπὸ τὴν

(1) Ὅρα διατριβὴν Νικολάου Γ. Μυστακίδου. Νεολόγος ἀριθ. 6316 Ἀπριλ. 20 1892 καὶ Κωνσταντινούπολιν ἀριθ. 221 Ὀκτωβρίου 14 1894.

γέφυραν τοῦ Βελιάχοβου, δι' ἧς διέρχεται ὁ ποταμὸς Μπιστρίσσης μέχρι Λιτίσδης.

Βελιάχοβον, ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Μπιστρίσσης καὶ δεξιὰ τῆς πρὸς τὸ Δέλβινον ἀγούσης ὁδοῦ μετὰ 18 οἰκογενεῖας ἑλλην.

Λίβινα, χωρ. 25 οἰκογενειῶν.

Ἀβαρίτσα, χωρ. ἀλβανότουρκον μετὰ 35—40 οἰκογενεῖας, ἔχον λειβάδια χειμερινὰ καὶ καλοκαιρινὰ καὶ πηγὴν ὀνομαζομένην «Βρύσιν» δι' ἧς ποτίζεται ὁ κάμπος αὐτῆς τε καὶ τῶν ἄλλων χωρίων Γέρμης καὶ Ρωματζιά (1).

Ἡ Ἀβαρίτσα εἶνε κέντρον διαφόρων ὁδῶν, ἔχει ἐληαίς, νερατζαίς, πορτοκαλιαίς, λειμοναίς καὶ ἐληόμυλον Θεοῦ Μουστακῆ.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία ὑπάγονται ἐκκλ. καὶ πολ. εἰς τὸ Δέλβινον καὶ εἶνε δεξιὰ τῆς πρὸς τὸ Δέλβινον ἀγούσης ὁδοῦ).

Ἀρδάσοβα, τσεφλίκι οἶκος. 15.

Κρανιά, ὄμ. τσεφλίκι οἶκος. 18.

ΜουλάΜουσᾶ, τσεφ. οἶκος. 4.

Μητσο-πολίτη, τσεφλ. οἶκος. 10.

Βουῶνι, τσεφλ. οἶκος. 15· ἐνταῦθα γίνεται ἡ ἔνωσις τῶν ποταμῶν Καλχισιώτου καὶ Μπιστρίσσης εἰς τὴν θέσιν «Μπεζιάν» ὥστε τὸ χωρίον τοῦτο εἰς δύο ποταμοὶ τὸ ἀφίνου δεξιὰ. Ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην καθ' ἣν σμίγονται ἕως τὴν Τσοῦκαν, ὥρας 3, εἶνε τὸ μέρος ὁασῶδες.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία, εἶνε ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Μπιστρίσσης καὶ ἀριστερὰ τῆς πρὸς τὸ Δέλβινον ἀγούσης ὁδοῦ, ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς καὶ πολιτικῶς εἰς τὸ Δέλβινον).

Δίβρον: 1 ὥραν ἀπὸ Ἀβαρίτσαν, μετὰ 180 οἰκογενεῖας· διαίρεται εἰς πολλὰς συνοικίας· ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ Σταυροπηγιακὴν Μονὴν ἧς ἡ θέα εἶνε λαμπρά· βλέπει τις ἐκεῖθεν ὅλην τὴν Κέρκυραν — ἔχει νῦν λογίους, Σπυρίδωνα Ι. Νιάρρον ἱατρὸν, Νι-

(1) Ὅρα διατριβὴν Νικολάου Γ. Μουστακίδου Νεολόγος ἀριθ. 6518 Ἄπ. 11 1891.

κόλκον Οικονόμου καὶ Γραίκαν δημοδιδασκάλους. — Βουνά, τὸ Διβροβούνιον κτλ.

Κουλουράτες, χωρ. οἰκογ. 12.

Ἅγιος Ἀνδρέας, χωρίον 30 οἰκογ. πατρὶς τοῦ κλειμνήστου Φιλήμονος.

Τσαρκοβίτσα, χωρ. μὲ κεντρικὴν ἐκκλησίαν Ἁγίου Θεοδώρου καὶ οἰκογ. 30. Ἔχει νῦν δικηγόρον τὸν Εὐάγγελον Τρίχην.

Λουψάτες, χωρίδιον 5 οἰκογεν. ἄνωθεν τῆς Τσαρκοβίτσης καὶ βουνὸν ὄνομ. Λουψάτικον.

Γιαννιτσάτες, χωρ. 15. οἰκογ. Τὸ ὕδωρ τοῦ χωρίου τούτου δὲν βράζει φαγητά.

(Τὰ ἄνωτέρω χωρία ἐκκλησ. καὶ πολ. ὑπάγονται εἰς τὸ Δέλβινον καὶ οἱ κάτοικοι ὀνομάζονται Ριζιώται καὶ εἶνε δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Θεολόγου).

Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἀρχαιοτάτη, μὲ πολλὰ χειρόγραφα ἄλλοτε. Ἐγγὺς τῆς Μονῆς ταύτης, 5 λεπτά σχεδόν, εἶνε δημοτικὴ σχολὴ κεντρικὴ ὅλης τῆς Ριζης, κτισθεῖσα τὸν Μάρτιον τοῦ 1876 δαπάνη τῶν ἀδελφῶν Ν. Λάππα καὶ προνοία τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Θεολόγου Φιλήμονος.

Ἡ Σχολὴ αὕτη ὀνομάζεται «Εὐθύμειος κεντρικὴ τῆς Ριζης Σχολή», ἐπειδὴ ὠκοδομήθη δι' ἐξόδων Εὐθυμίου Ν. Λάππα καὶ διετηρεῖτο μέχρι τινός· νῦν δὲ οὐδὲ ὄβολόν προσφέρουσι, εἰμὴ ἡ Μονὴ διατηρεῖ τὴν σχολήν.

Διδάσκαλοι αὐτῆς ἀπὸ τὸν κειρὸν τῆς οἰκοδομήσεως (1876) μέχρι τοῦδε ἐχρημάτισαν οἱ : Γεώργ. Β. Κῆτσος (ἐσώγαμβρος Καλλιάρφα), Σπυρ. Γ. Οἰκονομίδης, Παπαῖ Πανος Πετρίδης, Νικ. Τ. Μυστακίδης, Ἄθαν. Παρτάλης, Σταῦρος Π. Οἰκονόμος, Σπυρ. Παπαθανάστη, Νικ. Οἰκονόμου, Ἀριστοτ. Γ. Κῆτσος (βοηθός) καὶ Γραίικας.

Πλησίον τῆς Μονῆς ταύτης εἶνε ἐργαστήρια, ὑφαντήρια κλπ. νερόμυλος καὶ γέφυρα δι' ἧς διέρχεται ὁ ποταμὸς Θεολόγου (ποτάμι Θεολόγου καλούμενον).

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχει τὰς πηγὰς του ἀπὸ τὰς Λεσινίτσας, καταβαίνει κάτω εἰς τὴν κλεισοῦραν καὶ Θεολόγου καὶ ἀφίνει δεξιὰ τὰ χωρία Γιαννιτσάτες, Τσαρκοβίτσαν, Ἅγιον Ἀνδρέαν κτλ. καὶ ἀριστερὰ ἀφίνει τὸ βουνὸν Σουδενίκου, Μονὴν Θεολόγου, Μάλτσανη κτλ. χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον τοῦ Βουθρωτοῦ, ἀλλὰ πλησίον τῶν χωρίων Καισαράτες καὶ Κομμάτες ἐνοῦται ὁ ποταμὸς οὗτος μετὰ τοῦ ποταμοῦ Παῦλα εἰς τὴν θέσιν «Σκοτίτσαν καὶ Σπελίνα».

Ἡ Μονὴ αὕτη τοῦ Θεολόγου ἄλλοτε ἐχρημάτισε καὶ ἐστία γραμμάτων.

Μάλτσανη, ἀνωθεν τῆς Μονῆς μὲ οἶκογ. 30 καὶ λαμπρὰ εἰρήσια Πελασγικά, καὶ ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου.

Γριάσδανη, (Ἀγριάζανη) οἶκογ. 70 καὶ κεντρικὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου καὶ Ἁγίου Ἀθνασίου.

Σμινίτσι, ἔχον οἰκογενείας 25.

Λιτίσδα, ἔχον οἰκογενείας 40: Ἐνταῦθα εἶνε καὶ τὸ μετόχιον Θεολόγου «Ρίπεσις» καλούμενον, ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ «Παῦλα». Εἰς τὸ μετόχιον τοῦτο γίνεται κατ' ἔτος πανήγυρις.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία, ἀπὸ Μονὴν Θεολόγου ἕως Λιτίσδαν, ὑπάγονται πολιτικῶς μὲν εἰς τὸ Δέλβινον καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν Ἅγιον Παραμυθίας).

Ὁ ποταμὸς «Παῦλα» ἔχει τὰς πηγὰς του ἀπὸ τὸ χωρίον Ζαμαντὰ· χωρίζει τὴν ἐπαρχίαν Δελβίνου ἀπὸ τὴν Τσμουρίαν· ὁ ποταμὸς οὗτος δέχεται τὸ κεφαλόβρυσον τῶν Μαρκάτων, ἐνοῦται καὶ μὲ τὸν ποταμὸν Θεολόγου καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον Βουθρωτοῦ καὶ ἡ θέσις καθ' ἣν χύνεται λέγεται «Μπούκα» (εἰσβολή).

Λαζάτες, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 30—35.

Καλτσάτες, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 10.

Καισαράτες, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 15. (Ἐνταῦθα εἶνε στενὸς τόπος).

Γράβα, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 15.

Σωπίκι, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 60, (ἀλβανόγλωσσον).

Καλύβια Παδᾶ, ἔχον οἰκογενείας 60.

Κολουρίτσα, ἔχον οἰκογενείας 10.

Χότζια, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 7,

Τσιάρα, ἔχον οἰκογενείας 6.

Μουρσιά, χωρίον ἔχον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 100 οἰκογενείας.

Βαγκαλιάτες, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 15.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία ἢ τσεφλίικα ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν "Ἁγίον Παραμυθίας καὶ πολιτικῶς εἰς τὸ Δέλβινον, εἶνε κάτω ἀπὸ τὸ χωρίον Γριζιανη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν Μονὴν Θεολόγου, πλησίον τῆς θέσεως «Σωρωνειᾶς».

Μεμόραχη ἢ Λαχανᾶ, χωρίον ἔχον οἰκογενείας 8. Δερμίσαι οἰκογενειῶν 4, Γέρμα οἰκογεν. 20, Χάλιου οἰκογεν. 7, Μεμούς βέη οἰκογεν. 15, Χατήραγα οἰκογεν. 6, Καινούριο οἰκογ. 22, Κασιμαλλάβη οἰκογ. 5, Τσούκα οἰκογ. 10 (γαίης καλᾶς), Πάλη οἰκογεν. 10, Καλύβια Δρόβιανης οἰκογεν. 12, Ὀμέρ Ἐφένδη οἰκογεν. 14.

Τρέμουλη, χωρ. οἰκογέν. 8, ἐν ᾧ ὑπάρχει κεντρικὸν δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ὃ φοιτῶσι τὰ τέκνα Ἐσαοῦσι, Τρέμουλη καὶ Ἄλῆκου. Ἐσαοῦσι οἰκογ. 15. Ἄλῆκου οἰκογ. 32. Μετόχι οἰκογ. 4. Γκιάστα οἰκογ. 6. Βρωμερὸν οἰκογ. 4. Ἰσάκη οἰκογ. 2. Σιγιάνη οἰκογ. 7.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία ἢ τσεφλίικα ὑπάγονται ἐκκλησ. καὶ πολιτ. εἰς τὸ Δέλβινον καὶ εἶνε δεξιὰ τῆς Μπιστρίσσης ἢ καὶ πέραν αὐτῆς),

Ὁ ποταμὸς Μπιστρίσσα (Σιμόεις) ἔχει τὰς πηγὰς τοῦ 1 1/2 ὄρων μακρὰν τῆς Δροβιάννης κάτωθεν τοῦ χωρίου Μουζίνης παρὰ τὴν θέσιν «Ἄμπουλ» ἐνώνεται μὲ τὸν ποταμὸν «Καλασιώτην» εἰς θέσιν «Μπεζιάν» πλησίον Βρωονίου, χύνεται εἰς τὸ Βουθρωτὸν, καὶ ἡ θέσις καθ' ἣν γίνεται ἡ εἰσβολὴ λέγεται «Μπούκα». Ἀπὸ τὰς πηγὰς ἕως τὴν θάλασσαν καθ' ἣν χύνεται εἶνε ὄρ. 8—9. Ὁ ποταμὸς οὗτος διαρρέει τὴν πεδιάδα Δελβίνου εἶνε ὀρμητικὸς καὶ ἀ-

διάβατος πάντοτε· ἔνεκα πλημμυρῶν ὑπερεκχειλεῖ καὶ καταστρέφει ὀλοκλήρους ἀρούρας· τὰ ὄψαρια εἶνε πολὺ νόστιμα καὶ λέγονται «πέστρεφαις» ἐξ ὧν καὶ ὁ ποταμὸς ὠνομάσθη· κατ' ἐμὲ Μπίστρισσα ἢ Μπίστρος εἶνε σλαβικὴ λέξις σημαίνουσα νερὸν καθαρὸν, σκιαζόμενον ὑπὸ πλατάνων κληθρῶν καὶ ἰτεῶν.

Ὁ ποταμὸς Καλαισιώτης, ἔχει τὰς πηγὰς ἀπὸ τὰ χωρία Σενίτσα καὶ Καλλιᾶσα, ἐνώνεται μὲ τὴν Μπίστρισσαν εἰς τὸ χωρίον Βρυώνιον.

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχει ἀριστερὰ τὰ χωρία Σενίτσα, Βεργόν, Κοπάτσα, Παλαιὰ Αὐλή, Μπρατάτες κτλ. Δεξιὰ ἔχει, Ἅγιον Βασίλειον, Νίβιτσαν, Ἅγιοι Σαράντα, Κουκαμιὰ κτλ.

Οἱ κάτοικοι τῶν τσεφλικίων, (Ζευγαροχωρίων) εἶνε ὄλοι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, καλλιεργοῦσι τὴν εὐφορωτάτην τοῦ Δελθίνου πεδιάδα ἣτις παράγει ἀραβόσιτον, σῖτον, κριθὴν, φασόλια κτλ. ἔχει κλίμα νοσῶδες.

Πρὸς Δ. τοῦ Δελθίνου εἶνε τὸ Βρεκουδέτιον ἀπὸ Ἁγίου Σαράντα ἕως Βοῦνον καὶ Χειμάρραν

Ἅγιοι Σαράντα, ἐπίνειον τῆς Ἡπείρου, ἔχει ὄρμον δι' ἀττοπλείων—ἀναχωροῦσιν οἱ ἐπιβάται εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν—ὀλίγα ἐμπορικὰ καταστήματα, ἀξιόλογον ἀναλόγως ἐμπόριον.— Ἄλλοτε ἔδρα ἐπισκόπου, ἐνθα οἱ ἐπίσκοποι προσηγορεύοντο ὁ «Ἀγχυσοῦ...» Πρὸ οὗτο ἐτῶν ἠκροδομήθησαν καὶ νέα μεγαλοπρεπῆ κτίρια.

ἔχει πρακτορεῖα ἀττοπλείων, ἐμπορικὰς ἀποθήκας, ἀρχὰς λιμενικὰς κτλ.

ΤΜΗΜΑ ΒΡΕΚΟΥΔΕΤΙΟΥ Ἡ ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ

Τὸ τμήμα τοῦτο σύγκειται ἐκ χωρίων 14 περίπου καὶ οἰκογενειῶν 1200 περίπου.

Λυκούθιον, (χωρ. κατεστραμένον).

Νίβιτσα, οἶκογ. 140, μὲ δημοτικὸν σχολεῖον· ἀπὸ λειβάδια λαμβάνει 50,000 γρόσια.

Ἅγιος Βασίλειος, οἰκογενείας 55.

Λούκοβον, οἶκογ. 50, ἔχει λιμένα «Σεπέλα» ὀνομαζόμενον.

Χοτέτσοβον, οἶκογ. 9.

Πικέρνιον ἔχον οἰκογενείας 80, (τὸ 1855 ἐδίδασκειν Πάνος ὁ Πετρίδης καὶ τὸ 1873 Π. Βολίδης).

Κυπαρρόν, ἔχον οἶκογ. 200· ὑπάρχει λόφος τις «Γρατίστη» ὀνομαζόμενος.

Τσόραϊ, χωρ. μικτὸν μὲ 40 οἶκογ.

Κούδεσι, μὲ 50 οἶκογεν.

Πύλουρι, οἶκογ. 40, ἔχει πρὸς Δ. τὴν Χειμάρραν.

Χειμάρρα, 150 οἶκογ. πρωτεύουσα τοῦ τμήματος Βρεκουδετίου, ἔχει Μοντιρλίκι ἀλλ' ὄχι διαρκῶς. Ἄλλοτε εἶχε καὶ θρόνον ἐπισκόπου, ἔνθα οἱ ἐπίσκοποι προσηγορεύοντο ὁ «Ἀγχύσης καὶ Χειμάρρας» (1). Τὸ τμήμα τοῦτο χωρίζεται ἀπὸ τὸ Δέλβινον διὰ τοῦ ποταμοῦ Καλαισιώτου. Ἡ Χειμάρρα χωρίζεται ἀπὸ τὸν Αὐλῶνα διὰ τῶν Ἀκροκεραυνίων (Κεραυνιά ὄρη) μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ποταμὸς «Σουτσίτσα».

Ἡ Μονὴ Κουκαμζᾶς κεῖται 1 1/2 ὥραν μακρὰν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

Βοῦνος, οἶκογ. 190· ἔχει Μονήν.

Ἀλιάτες ἢ Γκιάτες χωρ. 20 οἶκογ.

Δρυμάδες, ἔχον οἰκογενείας 150.

(Τὰ ἀνωτέρω χωρία ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς καὶ πολιτικῶς εἰς τὸ Δέλβινον καὶ ἔχουσι δημοτικὰ σχολεῖα, πλὴν τῆς Χειμάρρας, καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον).

Παλλάσα, πλησίον εἰς τοὺς Ἀλλιάτας 180 οἶκογ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἀσίδοτα εἰσὶ τὰ ἐξῆς : Κυπαρρόν, Χειμάρρα, Βοῦνος, Ἀλιάτες, Δρυμάδες, Δουκάτες κτλ.

(1) Ἴδὲ διατριβὴν Νικολάου Γ. Μυστακίδου «Νεολόγος» ἀριθ. 6,816, Ἀπριλίου 20, 1892 καὶ «Κωνσταντινούπολις» ἀριθ. 221 Ὀκτωβρίου 14, 1894.

Ἄπο τὸ Μπόρσι πηγάζει ποταμός τις ὅστις διὰ τοῦ λιμένος Καμαρίζης χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ λιμὴν τῆς Χειμάρρας λέγεται «Παλέρμον».

Ἄπο Ἄγιους Σαράντα ἕως Πικέρνιον λέγεται «Μπούμπαρι».

Ἄπο Πικέρνι ἕως Παλλιιάσα λέγεται «Βρεκουδέτιον». Ἄπο Δουκάτες ἕως Ζωϊλάτες λέγεται «Κουρβελέσιον».

(Τὰ δὲ χωρία Ταταζάτες, Καλλιιάσα, Βεργόν, Κοπάτσα, Ζωϊλάτες κτλ., εἶνε ἀλθανόφωνα καὶ ὑπάγονται εἰς τὸ Δέλβινον).

Οἱ κάτοικοι τοῦ Βρεκουδετίου καλλιεργοῦν λειμονέας, κιτρέας, πρωτοκαλλέας κτλ. οἱ δὲ πλεῖστοι ναυτικοί.

Ἡ Χειμάρρα, πόλις ἄλλοτε ἀξιόλογος ἐν τοῖς Ἀκροκεραυνίοις, διατηρεῖται καὶ νῦν ὑπὸ τὴν μορφήν κωμοπόλεως ἐξ ἧς καὶ ἅπασα ἡ περιοχὴ τῶν Ἀκροκερυνίων ὀρέων μετωνομάσθη. Οἱ κάτοικοι τῆς Χειμαρραίας, περιοχῆς ἢ χώρας, ἀνδρεῖοι πάντοτε χρηματίσαντες διῆλθον ἐν ἡμιανεξαρτητῶ κρόπῳ, νεμόμενοι ἀξιολογώτατα προνόμια καὶ συντηροῦντες αὐτὰ διὰ πάσης θυσίας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν προνομίων ἐκέκτηντο καὶ τὸ δικαίωμα ἢ τὴν συγκατάθεσιν τῆς διοικήσεως νὰ οἰκιοποιῶνται, ὡς ἰδιοκτησίαν των, πάντα τὰ περιεχόμενα καὶ τὰ ἔπιπλα τῶν πλοίων ὅσα ἐναυάγουν εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας. Ἡ Χειμάρρα περιελάμβανεν ἐν ὄλῳ 33 κώμας, ὧν αἱ πλεῖσται ἀπεσπάσθησαν τῶν κατοίκων μεταλλαξάντων θρησκείαν. Ἡ δικαιοσύνη παρὰ τοῖς Χειμαρραίοις, ὡς καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς καταντᾷ εἰς τὴν αὐτοδικίαν. Τὸ δεινότερον τῶν ἐγκλημάτων, ὁ φόνος, τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς αὐτοδικίας τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος, οὐδέποτε μάλιστα οἱ συγγενεῖς ἐνάγουσι τὸν φονέα, θεωροῦντες τοῦτο ὡς ἀνανδρίαν· τὸ αἷμα κδικεῖται δι' αἵματος ἐπὶ πολλὰς γενεάς· φονεύουσι δὲ οὐ μόνον τὸν αὐτουργόν, τὸν ὁποῖον πολλάκις διὰ τὴν ἐξορίαν, ἣν αὐτὸς ἐαυτῷ ἐπιβάλλει, δὲν ὑρίσκουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγένειαν ὅλην, τὴν φυλὴν, τὴν πατρίαν. Τὸ ἐθίμῳ τοῦτο, κοινὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Πελασγῶν, διεσώθη ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν νεωτέρων παρὰ τοῖς Χειμαρραίοις. Μόνον εἰς τινὰ ἐρῆ ἐξαιροῦται ὑπὸ τῶν «γερόντων» τῆς ἐπαρχίας ἄτομά τινα τῆς ἐνόχου πατρικῆς περίβλεπτα διὰ φρόνησιν ἢ ἀνδρείαν καὶ ἐπομένως χρήσιμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὧν ὑποχρεοῦνται οἱ παθόντες νὰ φεῖδωνται(1) εἶνε ὅμως ἐλεύθε-

(1) Ἴδε καὶ πραγματεῖαν Γεωργίτη περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων παρὰ Χειμαρραίοις.

ροι νὰ διεκδικήσωσι τὰ πάθη των εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς πατριᾶς. Ἄμα Χειμαρραῖος ἀνὴρ φονεύσῃ ἕτερον τρέπεται εἰς φυγὴν καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι φοβεῖται τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος. Ἀμέσως δὲ ἡ πατριὰ του, ὅσους φθάνει τὸ βόλι, δηλ. ὅσους κατὰ τὰ κοινὰ ἔθιμα δικαι- οῦνται νὰ φονεύσουν πρὸς ἐκδίκησιν οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, λαμβάνουν προφυλακτικὰ μέτρα· περιφέρονται πάντοτε ἔνοπλοι, ἀλλὰ τῶν ὄπλων των δὲν δύνανται νὰ κάμωσι χρῆσιν ἢ ἐπ' ἀμύνη, ἂν πυροβοληθῶσι δηλ. ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πρῶτον· δύνανται νὰ ἀντιπυροβολήσωσιν ἀλλὰ καὶ τότε φρονιμώ- τερον εἶνε νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν πυροβολήσαντα, διότι θὰ ὀφείλωσι δύο κε- φαλάς. Ἀποφεύγουσι πάντα τὰ μέρη ὅπου εἶνε δυνατὸν νὰ συναντηθῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἄλλα πολλὰ λαμβάνουσι μέτρα καὶ δυσκολίας ὑφί- στανται. Ἡ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ μέχρι οὗ ἡ τύχη δώσῃ εἰς τὴν προσ- βληθεῖσαν πατριὰν ἱκανοποίησιν διὰ τοῦ φόνου μέλους τινὸς τῆς ἐνόχου, Ἄμα δώσῃ τὰ ἀντίποινα ἢ προσβαλοῦσα πατριὰ διὰ τοῦ φόνου ἐνὸς τῶν μελῶν της, τὰ ὑπόλοιπα δὲν κρύπτονται πλέον. Συμβαίνει ἐνίοτε εἴτε μία εἴτε ἀμφοτέραι αἱ διαμαχόμεναι μερίδες νὰ μὴ θεωρῶσιν ἑαυτὰς ἱκανοποιη- θείσας καὶ τότε ἡ ἔρις παρατείνεται ἐπὶ πολλὰς γενεάς. Ὅσακις 8—10— 20 μέλη χωρίου τινὸς φονεύσωσιν ἐν συμπλοκῇ ἄλλους, ἄλλου χωρίου, οἱ δικαιούμενοι φονεύουσιν ἀδιακρίτως οἰονδήποτε εὖρωσιν ἐκ τοῦ ἐνόχου χω- ρίου. Μετὰ τὰ Λυκουρσιακὰ, ἔνθα ἐφονεύθησαν πολλοὶ λιᾶπηδες οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἀχροκεραυνίων ἐτόλμα ἐπὶ τινα ἔτη νὰ μεταβῇ εἰς Δέλθινον, ὡς ἀπειλού- μενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῶν φονευθέντων, ἕως οὗ βαρυνθέντες τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκήρυξαν εἰς τοὺς Λιάπηδες ὅτι τὰ ἐν πολέμῳ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει, ὅτι δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὑπευθύνους καὶ ἂν λιᾶπηδες φονεύσωσιν τινα θὰ προβῶσιν εἰς ἀντεκδικήσεις, καὶ οὕτως ἤρθη ὁ ἀποκλεισμὸς. Ἐνίοτε τῇ με- σολαβήσῃ τῶν «γερόντων» καὶ ὅταν ὑπὲρ τοῦ φόνου ὑπάρχουν ἐλαφρυντικαὶ περιστάσεις γίνεται συγχώρησις τοῦ φονέως διὰ τῆς λεγομένης *προσκυνήσεως* ἣτις γίνεται ὡς ἐξῆς. Ὁ ἐνοχος συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν γερόντων ἔρχεται ἄοπλος καὶ ταπεινωμένος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φονευθέντος ἵνα προσκυνήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὸν ἀδελφόν. Προηγούνται αὐτοῦ νέοι τῆς πατριᾶς του φέροντες δύο κριοὺς, ἢ βοῦν, οὓς θυσιάζουσι μετὰ ταῦτα καὶ εὐωχοῦνται, αἱ κεφαλαὶ δὲ τούτων θεωροῦνται ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς τοῦ φονευθέντος.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΥΡΒΕΛΕΣΙΟΥ

Τὸ Κουρβελέσιον σύγκειται ἀπὸ τὰ ἐξῆς χωρία Ζωϊλάτες, Τσό- ραί, Φτέρρα, Γκολέμ, Κολώνια, Κοσμάρ, Λυγκιτοῦσι, Σώσανη,

Καλκράτες, Κοῦτσι, Νίβιτσα, Λιόπεσι, Ρετσίνι, Προγονάτ κτλ. Πρωτεύουσα τῶν ἀνωτέρω ἦν πρότερον τὸ Κοῦτσι νῦν δὲ τὸ Προγονάτ, ὅπερ ἔχει ψυχὰς 1400.

Βουνὰ Γκακλίστι, Μαλίγκρι κτλ.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ

Ἐδρα Μευτεσερίφου, ἔχει φυλακὰς, ἀρχεῖα διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ, Μητροπολιτικὸν ναὸν ὠραῖον καὶ ναὸν ἐνοριακὸν τῶν Ταξιάρχων. Εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον ὑπάγονται τὰ τμήματα Δροπόλεως, Λυτζουρίας καὶ Ζαγορᾶς. Ὑπάγονται δὲ καὶ τὰ ἔχοντα ἔδρα καϊμακάμη, ὡς τὸ Δέλβινον, Τεπελένιον, Πρεμμετή, Πωγωνιανή κτλ. Οἱ κάτοικοι εἶνε πρόθυμοι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν ὡς καὶ εἰς ἄλλα ἐπικερδῆ ἐπιτηδεύματα. Ἐντεῦθεν ἐξέρχονται πολλοὶ ὑπάλληλοι τῆς Ὀθωμ. Κυβερνήσεως ἰδίᾳ Κατηῆδες κτλ.

Δρόπολις

Ἐχρουν οἱ κάτοικοι πολλὰς προλήψεις ὡς : παρατηροῦσι τὰ λαλήματα καὶ τὰ κινήματα τῶν πουλιῶν, τὸ λάλημα ἢ τὸ κτύπημα τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ βόμβισμα τοῦ αὐτίου, τὰ ὄνειρατα, τὰς πλάτας τῶν ζώων, τὴν πυρομαντίαν, ὁπλαδὴ πῶς ἀνάπτει ἡ φωτιά, ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνηθίζουσι νὰ ὑπανδρεύωνται εἶνε ὁ χειμὼν καὶ μάλιστα ὁ Νοέμβριος. Τὰ φορέματα τῶν γυναικῶν εἰσὶ λευκὰ καὶ λεπτὰ.

Ο ΕΡΩΣ

ΑΣΜΑ ΣΤ'.

Τὸν νοῦν μου χάνω
ἐκ τῶν θαυμάτων
τῶν οὐρανίων
αὐτῶν σωμάτων,
καὶ πορατηρῶ
μὲ ἀπορίαν·
αἴφνης δὲ βλέπω
τὴν Οὐρανίαν !
Μ' ἔλαφρὸν βῆμα
ὡς περιστέρι
ταχέως τρέχει
ἐν τῷ αἰθέρι,
ώραϊον σῶμα,
εὐμορφος νέα,
οὐρανοῦ κόρη,
πολὺ ώραία !
Αὐτὸ τὸ βλέμμα,
ὦ ! εἶναι θεῖον !
ὁ τρόπος οὗτος
Θεοῦ μνημεῖον !
Ἡ γλυκυτάτη
ώραία Μοῦσα,

εἰς τὸν αἰθέρα
περιπατοῦσα
μὲ πλησιάζει
καὶ τοὺς ἀστέρας
ἐμοὶ δεικνύει,
τὰς αὐτῆς σφαῖρας !
ὦ ! θαῖμα ! θαῖμα !
ἄπειροί εἶναι
ἥλιοι τόσοι,
τόσαι σεληῖναι !
ἐν δὲ σημεῖον
τῆς ὁδοῦ θείας
μεταξὺ ἄλλων
ὁ Γαλαξίας !
Τὴν ἐπιστήμην
μαζὶ τῆς ἔχει
ἡ Οὐρανία,
καὶ πάντα τρέχει,
εἰς τὸν αἰθέρα
φεύγει ὡς βέλος,
ἡ ὁδὸς ὅμως
δὲν ἔχει τέλος !

Μ. ΝΑΗΜ ΦΡΑΣΙΑΡΗΣ
Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς
Λογοκρισίας ἐν Κων/πόλει

ΤΥΠΟΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Τὴν αὐγὴν τῆς 22^{ας} Ἀπριλίου 1894, ἀπεχαιρέτα τὴν ἀνθοστόλιστον φύσιν, ἔρριπτε τὰς τελευταίας ἀναλαμπὰς τοῦ βίου του καὶ, εἰς ἡλικίαν 26 περίπου ἐτῶν, ἐκλινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς ἀγκύλης φιλτάτων ἀδελφῶν καὶ γέροντος πολυπαθοῦς πατρὸς ἀφιχθέντος πρὸ ὀλίγων ὥρῶν, καὶ ἤγετο νεκρὸς ἵνα ἀπότεθῆ εἰς φιλόξενον γωνίαν τοῦ κοιμητηρίου Ἄρτης, μακρὰν τῆς γενεθλίου κώμης καὶ χωρὶς νὰ ἴδῃ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὀνείρων αὐτοῦ. Τραγουδιστὴς Ἡπειρώτης ἔθραυσε τὴν λύραν του καὶ τὴν ποιμενικὴν ράβδον καὶ ἀναπαύεται τὸν αἰώνιον ὕπνον καθ' ὃν χρόνον ἔπρεπε τὸ ἄσμα του νὰ ἀκούηται καὶ ὁ ἦχος τῆς ἐστεμένης λύρας του νὰ γίνεται ζωηρότερος. Φεύγων τὴν ἀτυχίαν τῆς πατρίδος, ἀπροστάτευτος, κατεσχένησεν εἰς Ἀθήνας, τέσσαρα πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔτη, καὶ ἐν στερήσεσιν οὐχὶ ἐκ τῶν συνήθων δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἠγωνίζετο τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ ἐν ταυτῶ ἐκαλλιέργει τῆς μούσης του τὸ τάλαντον, ἔκρουε τὴν ποιμενικὴν λύραν του, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξῆγε φθόγγους ἀθώους, φυσικοῦς, μυρίζοντας ἀπὸ βουνὸν καὶ θυμᾶρι, ἀναπαριστῶντας τὸν ἀπλοῦν καὶ φυσικὸν βίον τῶν βουνῶν, τῶν ποιμένων, τῶν χωρικῶν. Ἀπ' ἀρχῆς ἡ λύρα του ἔνα ἔκρουσε τόνον καὶ καθίστατο οὗτος ἡσήμεραι ζωηρότερος, εὐχυμώτερος, συγκινητικώτερος, ὑπέρτερος πάσης ἄλλης παραφωνίας. Ἐψαλε μετὰ ζωηρότητος τὸν ἀγροτικὸν καὶ ποιμενικὸν βίον εἰς τὰ Ἀγριτικά του καὶ τὸν Τραγουδιστὴν ὅστις καὶ τὴν δάφνην τοῦ ποιητικοῦ ἀγωνίσματος ἔδρεψε, τὸν ἐζωγράφησε μετὰ χά-

ριτος εἰς ἀναρρίθμητα ποιήματα καὶ διηγήματα κατασπαρέντα εἰς διάφορα περιοδικὰ, ἡμερηδίας καὶ εἰς τὰ Πεξογραφήματα, ἅτινα ὑπῆρξαν τὸ τελευταῖον ἔντυπον ἔργον. Ἐψαλε δι' ὠραίων στίχων τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς πατρίδος, καὶ ἐμοιρολόγησε περιπαθῶς τὴν ἀπώλειαν φίλων ἢ ἄλλων φιλότατων τῆς πατρίδος τέκνων. Ἐγεννήθη ποιητῆς εἰς Συρράκου, τὴν πατρίδα ἄλλου ἐθνικοῦ ψάλτου, τοῦ Ζαλοκώστα, καὶ ἐτελεύτησε μὲ τὸ ἄσμα εἰς τὰ χεῖλη αὐτοῦ. Ψυχαλγῶν ἔτι ἐπὶ τῆς κλίνης, ἄπελπις περὶ θεραπείας τῆς νόσου ἣτις ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τοῦ ἀσθενικοῦ σώματός του, δὲν ἔπαιε νὰ φέρῃ τὴν γραφίδα ἐπὶ τοῦ χάρτου, νὰ συνεχίζῃ τὸ ψάλσιμό του καὶ νὰ νανουρίζῃ δι' ἁσμάτων τὸ τέλος τοῦ βίου του. Ἐγεννήθη εἰς τὰ κακοτράχαλα βουνὰ τοῦ Πίνδου, περιεπλανήθη εἰς ταῖς ὑψηλαῖς ραχούλαις, κάτω εἰς τοὺς ἴσκιους τῶν πριναριῶν, ἐποτίσθη μὲ τὸ ἀθάνατον νερὸν τῆς φαντασίας καὶ τῆς ζωηρᾶς ἐμπνεύσεως καὶ τοὺς τελευταίους του στίχους διὰ τὸν μακρυνὸν ἐκεῖνον τόπον ἀφίερωσεν, εἰς τὴν Γκόλφω δημοσιευθεῖσαν καὶ τὸν Ψωμοπάτη εἰδύλλιον ἐκ πεντακοσίων περιήπου ὠραίων στίχων :

.....
 Τὰ κακοτράχαλα βουνὰ τοῦ Πίνδου ὅσοι διαβαίνουν
 Ὀπώχουν τοὺς ψηλοὺς γκρεμοὺς καὶ τὰ μεγάλα λόγγα
 Καὶ τὲς ἀμέτρητες κορφές καὶ τὲς πολλὲς βρυσσοῦλες,
 Ὀπώχουν τὰ περίφημα τὰ πλούσια τσελιγγάτα.
 Τὰ κακοτράχαλα βουνὰ τοῦ Πίνδου ὅσοι διαβαίνουν
 Ἐάφνου ἀπὸ βράχου, ἀπὸ γκρεμοῦ κορφὴ κι' ἀπὸ ραχούλα
 Στριγγιὰ γροικᾶνε σουραητὰ σὰ νὰ σουράη τσοπάνος
 καὶ σαλαγάει τὰ πρόβατα καὶ σαλαγάει τὰ γίδια.
 Τότες οἱ πειστικοὶ οἱ καλοὶ ποῦ γύρω ἐκεῖ σταλίζουν
 Δείχνουν μὲ τὲς ἀγκλίτσες τους μαὶ μὲ τὰ στραβοράβδια
 Σὲ βράχου ἀπάνου, σὲ γκρεμοῦ κορφὴ καὶ σὲ ραχούλα
 Μικρὸ σταχτόφτερο πουλι καὶ λένε—ὁ ψ ω μ ο π ά τ η ς.

Ὁ Κρυστάλλης, ὑπῆρξε ποιητῆς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν ἐνῶ ἐφοίτα εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννῶν.

νων καὶ ἐπλήρου τὰ μαθητικά του φυλλάδια διὰ σειρᾶς ποιημάτων· μαθητῆς ἔτι ὠνειροπόλησεν εἰς στίχους (Σκιαὶ τοῦ "Αδου) παρωχημένας τῆς πατρίδος ἀτυχίας· ὡς ἐν ὀπτασίᾳ περιέγραψεν αὐτὰς καὶ τούτου ἔνεκα ἀπηλάθη τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ ἐζήτησεν ἀλλαχοῦ ὀρίζοντα εὐρύν ἵνα τονίσῃ ἐλευθέρως τὸ ἄσμα του, τὸ ἄδολον καὶ πατριωτικὸν ἄσμα ἐξερχόμενον ἀπὸ χεῖλη δροσισθέντα εἰς τὰ ἀθάνατα τῆς Ἡπείρου νερὰ καὶ ἀπὸ καρδίαν ἣν κατεστησαν εὐπαθεστέραν αἱ οἰκογενειακαὶ περιπέτειαι καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς μητρός του. Περιεπλανήθη εἰς Ἀθήνας μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν. Ἀγοράζων πάντοτε βιβλία, ἀναγινώσκων καὶ γράφων μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, τὴν δ' ἡμέραν τὸ ἐπίμοχθον διὰ τὸν ἐπισύσιον ἐπιτελῶν καθήκον, ἐφαίνετο ἀκαταπόνητος, τρανώτερος· ἐμεθύσκετο ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ ἀνεκουφίζετο ἀπὸ τὸ γράψιμον· ἐνίστε ἀπεμκρύνετο καὶ εἰς τὰ βουνὰ, εἰς ταῖς στρούγγαις, μακρὰν ἀπὸ τὴν τύρβην τῆς πόλεως, μακρὰν ἀπὸ τὸ πηγαινοέρχωμα τῶν ἀστῶν καὶ οὕτως, εἰς ἀναπεπταμένον ὀρίζοντα, ἄφινε τὴν φαντασίαν του νὰ πλανᾶται ἀχαλίνωτος πότε εἰς τῆς πατρίδος ταῖς κονταῖς ραχοῦλαις, ἄλλοτε δ' εἰς σχέδια πολυμήχανα ὑπὲρ αὐτῆς. Μικρόσωμος, σχεδὸν νάνος, μὲ κοίλους ὀφθαλμούς, ἀλλὰ βλέμμα ζωηρὸν, τσοπάνικο, ξάστερο, μὲ κόμην ὀασειῶν, ὡς πρῖνος παχύσιος καὶ πολύκλωνος, μὲ βάδισμα ἀργόν, μὲ πρόσωπον ἀσθενικόν, ἀναιμικόν, ὃν ἔπαυε νὰ τανύῃ τὰς ποιητικὰς του χορδὰς εἰς πᾶσαν πατριωτικὴν πρᾶξιν, νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος καὶ νὰ ἐκθέτῃ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ ταύτης τὰς περιπετείας. Ὄταν ἔγραφεν, ὁ ἀσθενικὸς ποιητῆς, ἦτο γίγας, ἠδύνατο νὰ ἐναγκασθῇ τὸ πευτελικὸν νὰ τὸ σφίξῃ δυνατὰ, νὰ γίνῃ σταυραῖος μὲ νύχια κοφτερὰ νὰ σπαράσῃ θηρία, νάνοιγῃ μακρυὰ φτερὰ καὶ ν' ἀπλόνη παχὺν ἴσκιον, νὰ γίνῃ νυχτοπούλι καὶ νὰ περιπατῇ μὲ τὸ φεγγάρι, μὲ τ' ἄστρα ὅλο σὲ ρεμματιαῖς, σὲ στρούγγεις, σὲ ἴψηλας ραχοῦλαις καὶ νὰ ψάλλῃ μὲ φωνὴν πουλιοῦ.

Ὁ Κρυστάλλης ἔγραψε πάντοτε εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν δημῶδη

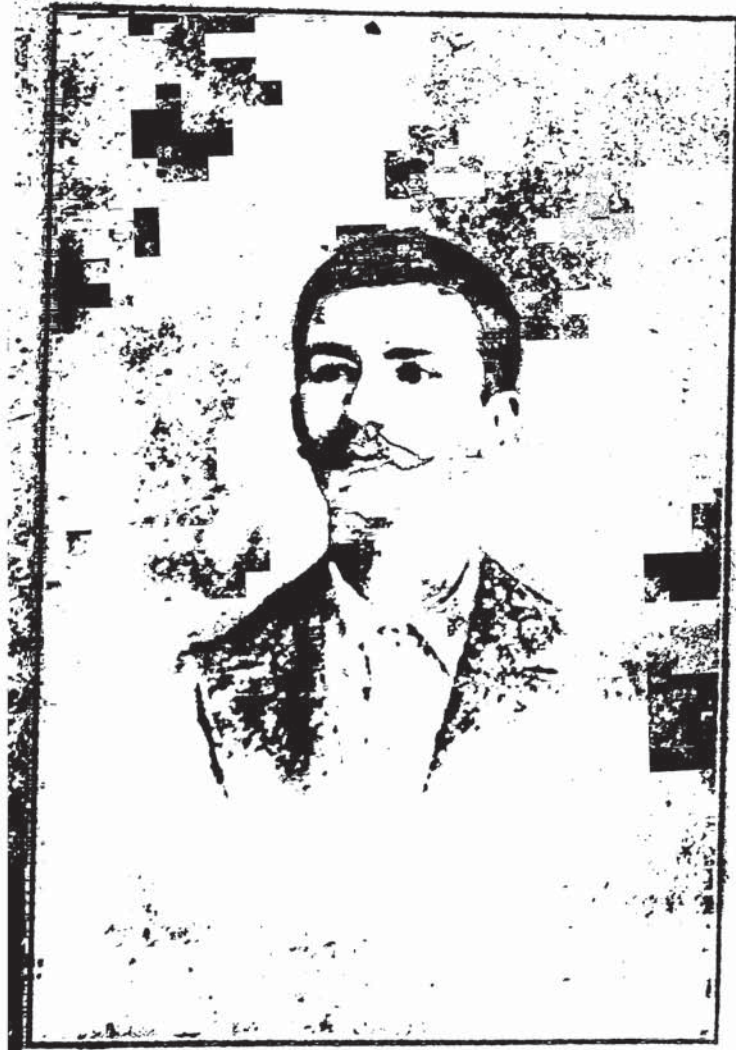
γλῶσσαν μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ γλυκύτητος· εἰ καὶ ἔνωρις ἀφ-
 ηρπάγη ἀφ' ἡμῶν ἀφῆκεν ἔργα μαρτυροῦντα τὴν φιλολογικὴν
 αὐτοῦ δρασιν. Ἔταμεν ὅλως νέαν ὁδὸν καὶ ἀπετέλεσε τὴν σχο-
 λὴν τῆς ἀντιδράσεως, ὡς ὠνόμασε ταύτην ὁ καθηγητῆς κ. Σ.
 Λάμπρος. Ἄλλ' ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς σχολῆς ταύ-
 της· δὲν ἐπεζήτησε τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ ἢ μόνον εἰς τὸν ἀπλοϊ-
 κὸν βίον τῆς πατρίδος καὶ δὲν ἐδανείσθη τὴν γλῶσσαν ἢ ἐκ τῶν
 χειλέων τοῦ λαοῦ. Τὰ δύο ποιήματα ἅτινα κατωτέρω παραθέτο-
 μεν ἀνήκουσιν εἰς τὴν γραφίδα αὐτοῦ. Τὸ ἐν ἐπιγράφεται στὸ
 Σταυραητὸ καὶ εἶνε ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων, τὸ δ' ἕτερον Ἀρ-
 παγὴ καὶ εἶνε ἐκ τῶν πρώτων σχεδὸν ποιημάτων ὑποδεέστερον
 κατὰ τὴν ἀξίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἴδιος ζῶν δὲν τὸ παρέδωκεν εἰς
 τὴν δημοσιότητα. Ὁ Σταυραητὸς ὅμως ἀπεικονίζει ὡς ἄριστα τοῦ
 ποιητοῦ τὸ κοχλάζον πάθος. Δὲν ἐπιχειροῦμεν ἀνάλυσιν τῶν ποι-
 ημάτων τούτων καὶ ἀφίνομεν ταύτην εἰς τοὺς ἀναγνώστας.

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑΗΤΟ

Ἀπὸ μικρὸ κι' ἀπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραητέ μου,
 Παίρνεις κορμὶ μὲ τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι' ἀγέρα
 Κι' ἀπλώνεις πῆχες τὰ φτερά καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
 Καὶ μέσ' 'ς τὰ σύγνεφα πετᾶς, μ' 'ς τὰ βουνὰ ἀνεμίζεις·
 Φωλιάζεις μέσ' 'ς τὰ κράκουρα, συχνομιλᾶς μὲ τᾶστρα,
 Μὲ τὴν βροντὴ ἐρωτεύεσαι, κι' ἀπιδρομᾶς καὶ παίζεις
 Μὲ τᾶγρια ἀστραποπέλεκα καὶ βασιλιὰν σὲ κράζουν
 Τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι' ὁ πόθος μου 'ς τὰ στήθη,
 Κι' ἀπ' ἄφαντο, κι' ἀπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραητέ μου
 Μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμὶ καὶ νύχια
 Καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μου σκίζει

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Κ' ἔγεινε τώρα ὁ πόθος μου ἀητός, στοιχειὸ καὶ δράκος
 Κι' ἐφώλιασε βοθιὰ βαθιὰ μέσ' 'ς τ' ἄσαρκο κορμί μου
 Καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη.
 Μπεζέρισα νὰ περπατῶ 'ς τοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.

Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ· ν' ἀράξω θέλω, ἀητέ μου,
 Μέσ' 'ς τὴν παλιά μου κατοικιά, 'ς τὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
 Θέλω ν' ἀράξω 'ς τὰ βουνὰ, θέλω νὰ ζάω μ' ἐσένα.
 Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκοῦδι, τὸ πλατόνι,
 Καθημερινή μου κι' ἀκριβὴ νὰ τᾶχω συντροφιά μου.
 Κάθε βραδούλα, κάθε αὐγὴ, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
 Νᾶρχεται ἀπὸ τὴν λογαδιὰ, σὰν μάνα, σὰν ἀδέρφι
 Νὰ μοῦ χαιδεύῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἡ βρυσούλα, ἡ ρεμματιὰ, παλιές γλυκιές μου ἀγάπες
 Νὰ μοῦ προσφέρουν γιαιτρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
 Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιὰ μὲ τὸν κελαϊδισμό τους
 Νὰ μὲ κοιμίζουν τὸ βραδῦ, νὰ μὲ ξυπνοῦν τὸ τάχυ.
 Καὶ θέλω νᾶχω στρῶμά μου νᾶχω καὶ σκέπασμά μου
 Τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιὰ καὶ τὸν χειμῶνα τὰ χιόνια.
 Κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
 Θέλω νὰ στρώνω στοιθανιές κι' ἀπάνου νὰ πλαγιάζω,
 Ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμιέμαι.

Ἀπὸ ἡμερόδεντρον, ἀητέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
 Θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιού καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
 Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦχα κι' ὄξιές νὰ σκούζουν,
 Θέλω νὰ περπατῶ ἴγκρεμούς, ραιδιὰ, ψηλὰ στεφάνια,
 Θέλω κρεμάμενα νερά δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
 Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς 'ς τὰ βράχια,
 Ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγὴ, τὸν ἴσχιό σου νὰ βλέπω.
 Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια.
 Καὶ τυραννιέμαι, καὶ πονῶ, καὶ σθυέμαι νύχτα μέρα.
 Παρακαλῶ σε, σταυραητέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο
 Καὶ δός μου τὲς φτεροῦγές σου καὶ πάρε με μαζύ σου,
 Πάρε με ἀπάνου στὰ βουνὰ, τί θά με φάῃ ὁ κάμπος.

Η ΑΡΠΑΓΗ (1)

Εἶνε νύχτα βαθύτατη, Εἰς νέφια
 Τὸ φεγγάρι κρυμμένο δὲν χύνει
 Τὸ γλυκὸ τ' ἀσημένιο τὸ φῶς του
 Στὴν κοιμάμενη πλάση. Γαλάζια
 Κᾶπου-κᾶπου ξανοίγεται ἀνάργη
 Καμμιά βέργα οὐρανοῦ ἔστη μαυρίλα
 Μὲ τρεμάμενο ἀστέρι κανένα.
 Οὔτε ἀγέρας φυσάει. Οὔτε σειέται
 Φύλλο δένδρου ἢ χορτάρ' ἢ λουλοῦδι.
 Νυχτοπούλι δὲ σκούζει κανένα,
 Πιστικοῦ δὲ γροικιέται φλογέρα,
 Οὔτε ἦχος τραγουδιοῦ πεζολάτη.
 Μιὰ καλύβα χωριοῦ δὲν καπνίζει.
 Οὔτε φέγγει. Εἶνε ἡ νύχτα νεκρή.

Μέσ' ἔς τὸ ἀντίπερα δάσος ἔς ὀλίγο
 Τὰ κλαριά φρουφρουλίζουν, μεριάζουν,
 Ἄλλα πέφτουν κομμένα ἔς τὸ χῶμα,
 Σκῶνονται ἄλλα μὲ σάλαγο ἀπάνου.
 Κρυφὸ γλήγορο ἀνοίγεται διάβα
 Καὶ σὰν φάντασμ' ἀνθρώπινο ἐκεῖθε
 Ὅλο ἀσποῦδα περνάει, ὄλο βιά·
 Εἶν' αὐτός... τὸν γνωρίζω. Ὁ λεβέντης
 Τοῦ βουνοῦ... τὸν γνωρίζω ἀπ' ἀλάργα
 Ἐς τὸ κορμί του, ἔς τὰ νειάτα, ἔς τὸ διάβα.
 Ἐς ἄστρου ἀχτίδα καμμιά τ' ἄρματά του
 Τ' ἀσημένια σκορποῦν λαμπυρίδες.
 Τὸ δεξιὸ τὸ ἀντρειωμένο του χέρι
 Πάντα ὀμπρὸς δρόμο γλήγορο ἀνοίγει
 Τὰ πυκνὰ τὰ κλαδιὰ ἀναμερῶντας,
 Ἐς τ' ἄλλο φόρτωμα σέρνει βαρὺ,...

(1) Τὸ ποίημα τοῦτο εὐρέθῃ μεταξύ τῶν χειρογράφων τοῦ Κρυστάλλη καὶ εἶνε ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων.

Κόρη, ώραία σὰν ἄγγελο, σέρνει.
 Ὑπνωμέν' εἶνε ἡ κόρη. Ἀνασαίνει
 Σὰν πούλις τὴ φωλιά ποῦ κοιμᾶται.
 Τοῦ νηοῦ ἡ βιά, ἡ ταραχὴ τῶν κλαριῶνε
 Τὸν βαθύ της τὸν ὕπνο δὲν κόβουν,
 Τὰ χρυσᾶ της μαλλιά ξεπλεγμένα
 Σὰν νερὸ κρεμασμένο ἀπὸ βράχο
 Πέφτουν χάμου, ξεσέρνουν τὸ χῶμα,
 Κάπου πέρνουν μαζί φύλλα πεύκου,
 Κάπου ἀκέρηα μπερδεύουν κλαδιά.
 Στάλα-στάλα τοῦ νηοῦ ὁ ἴδρος στάζει,
 Τοῦ καμάτου ἡ βαρειά ἀναπνοὴ
 Φλόγα βγαίνει ἀπ' τὰ λάσια του στήθη,
 Καίει, λαυρίζει, μαραίνει τὰ δέντρα.

Τὸ ρουμάνι περνᾷ τὸ ἰσχιωμένο,
 Λιθερὸ παίρνει ἀνήφορο δρόμο,
 Βγαίνει ἀπ' ἄνου εἰς κορφή. Παραπέρα
 Σταματᾷ ἔς τὴν κατάκρυα βρύση,
 Ἀκουμπάει σ' ἀνθισμένα χορτάρια
 Τ' ἀκριβό του τὸ φόρτωμα, σκύθει
 Ὡς τὸ νερὸ καὶ τὴν κούρασι σβύνει.
 Μονομιᾶς τ' οὐρανοῦ λίγα νέφια
 Ἀγάλι-ἀγάλι μεριάζουν κι' ἀφίνουν
 Φεγγαριοῦ μιὰ λαμπρότατη ἀχτίδα
 Νὰ χυθῆ μέσ' ἔς τὴ βρύση. Τὸ ρέμμα
 Τὸ τρεχούμενο ἐλόχρυσαις σπίθαις
 Φωτεραῖς λιανοτρέμουλαις βγάζει,
 Ἡ ἀργυρῆ ἀρματωσιὰ τοῦ νηοῦ ἀστράφτει.
 Τ' ώραῖο πρόσωπο λάμπει τῆς κόρης
 Κυκλωμένο ἀπὸ πλῆθος μαλλιά.

Βλέπει ἐλόρθος ὁ νηὸς τὴν ὠρηότη,
 Κατὰ ἐπάνου τὰ μάτια διαγέρνει
 Κατὰ τ' ἄστρα, τὰ νέφια καὶ λέει
 Μέ θερμὸ καὶ τρεμάμενο ἀχειλί :

— Πέτε, ἀστέρια μου, σύγνεφα, πέτε,
 Σεῖς ποῦ βλέπετε ὀλοῦθε ἀπὸ ἴπνου
 Ἄνθους τέτοιους πολλοὺς νᾶχη ὁ κόσμος
 Τέτοια νηάτα σὰν μοῦδαν τὰ μάτια,
 Σὰν τ' ἀγάπησε ἡ ἔρμη καρδιά μου,
 Σὰν ποιοῦσε γιὰ αὐτὰ νύχτα-μέρα
 Καὶ λαχτάρα τὴν ἔδερνε, πέτε
 Κρίσι κάμετε, ἀστέρια καὶ νέφια,
 Πῶς νὰ βάσταε βαρὺν χωρισμό ;
 Ποῦ τὴν εἶδα σεῖς ξέρετε, ἀστέρια,
 Καὶ θυμᾶστε, ... τί ἐλάμπατε ἀκόμα
 Τὴν αὐγὴ ποῦχεν ἔρθη εἰς τὴν βρύση
 Ὀλομόναχη αὐτὴ γιὰ νερό.
 Σεῖς ἐλάμπατε, ἀστέρια μου, ἀκόμα,
 Ὅμως λίγο θαμπά, λίγο ἀνάργα
 Ἐ τῆς αὐγῆς τ' ἀσπρογάλαζο χρῶμα
 Ποῦ κατάρραχα μόλις χυνῶνταν.
 Τὰ πουλιὰ ξυπνωμένα ἔς τὰ δέντρα
 Κελαῖδοῦσαν γλυκά, τὰ λουδούδια
 Τὰ χορτάρια τῆς γῆς ἐμυρῶναν
 Τὸ λεπτὸ αὐγερινὸ ἀγεράχι
 Χίλια ξύπναγε αἰσθήματα ὠραῖα
 Τῆς καρδιάς μέσ' ἔς τὰ βάθητα ἡ φύσις.
 Λυγωμέν' ἡ ματιὰ τῆς παιδούλας
 Μιὰ Παράδεισον ἀνοιγε ὀμπρὸς μου...

Ἐνας χρόνος ἀπέρασε ἀκέρητος
 Ἀπὸ τότε, ἄλλη αὐγὴ δὲν τὴν εἶδα.
 Τὴν καρδιά μου κρυφόκαϊε ἡ ἀγάπη
 Προξενιὰ ἔς τὸν πατέρα της στέλνω,
 Δὲ μ' ἠθέλησ' ὁ ἔρμος γαμβρό του,
 — Ἡ ἀρχοντιὰ πάντα φεύγει τὴ φτώχεια, —
 Πέτε ἀστέρια μου, ἐσεῖς, ἡ καρδιά μου
 Πῶς νὰ θάσταε βαρὺν χωρισμό ;
 Τέτοια ἐδιᾶλεξα ὁ δύστυχος νύχτα
 Σηγαλή, συγνεφιάρια, πανέρμην,

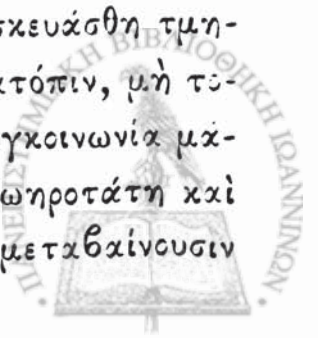

Ὑπνοβότανο ἐπῆρα ἄμαζι μου
 Κι' ἀρπαγὴν ἐδιαλόγησα. Τρέχω
 Ἀρματωμένος ἐρμιαῖς. Ἐς τὸ χωριό της
 Μοναχὸς σὰν γεράκι πλακῶνω,
 Τὴν αὐλή της πατῶ καὶ τὸ σπίτι,
 Τὴν ποτίζω βοτάνι ἔς τὸν ὕπνο,
 Τὴν ἀρπάζω καὶ φεύγω ἀγχαλιά.
 Πέτε, ἀστέρια μου, πέτε ἄλλαις τέτοιαις
 Ὁμορφιαῖς νᾶχη ὁ κόσμος πολλαῖς ;
 Πέτε, σύγνεφα, ἡ μαύρη καρδιά μου
 Μῶς νὰ βάσταε βαρὺν χωρισμό ;
 Τὸν βαθύ σου τὸν ὕπνο μὴν κόβης,
 Ὁραία, κόρη, κ' ἡ αὐγοῦλα σὰν πάρη,
 Πρὶν ἀκόμα ἡ καμπάνα σημάνη
 Ἐς τὸ ἐρημόκλησο ἀπάνου τὸν ὄρθο,
 Τὸ μικρὸ καὶ ξανθὸ σου κεφάλι
 Μὲ στεφάνι ὁ παπᾶς θὰ στολίσῃ
 Καμωμένο ἀπὸ ἀνθούς τοῦ Μαῖου

Εἶπε ὁ νηὸς καὶ ἔς τὰ χεῖλή της σκύβει
 Φοβερὸ τῆς ἀρπάζει φιλί,
 Ἐς τὴν ἀγκάλη του πάλι τὴν παίρνει
 Καὶ πετᾷ ἔς τὰ βουνόκορφ' ἀπάνου,
 Σὰν ἀητὸς ποῦ ἔς τὰ νύχια κρατεῖ
 Περδικοῦλιν ὠραία, πλουμερή.

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

Εἶνε ἡ περιώνυμος γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἀράχθου, μεταξὺ χλοερω-
τάτων καὶ δενδροφύτων ὄχθων, $\frac{1}{4}$ μακρὰν τῆς Ἄρτης καὶ, ἡ μόνη
οὖν ἣς ἐνεργεῖται αὐτόθι ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρ-
κίας, καθότι οὖν αὐτῆς διήκει ἡ ἀπὸ Ἄρτης διὰ Φιλιππιάδος εἰς
Ἰωάννινα ὁδός. Ἡ γέφυρα αὕτη ἀνήκει ἐξ ἡμισείας εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ἅτε τῶν συνόρων διερχομένων ἀκριβῶς
διὰ τοῦ μέσου τῆς κοίτης τοῦ Ἀράχθου. Ἡ κατασκευὴ τῆς ἀρχι-
τεκτονικῶς ὅλως πρωτότυπος παρουσιάζει πολλὰ ἀξιοπερίεργα. Τὰ
διάφορα τόξα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, εἶνε ὅλως ἄνισα καὶ ὡς πρὸς τὸ
ἄνοιγμα καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος, τοῦ μεγίστου αὐτῶν εὕρισκομένου
πρὸς τὸ τουρκικὸν μέρος, ὑπερθεὶν ἀκριβῶς τοῦ ρεύματος τοῦ ποτα-
μοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ κυρίως κοίτη περιορίζεται μόλις εἰς τὸ ὄγδοον τῆς
ὅλης χαλικοστρώτου κοίτης, ἐφ' ἧς ἡ γέφυρα. Ὅπως ὅλαί αἱ
τουρκικῆς κατασκευῆς γέφυραι, τὸ ἐπίστρωμά τῆς εἶνε κλιμακωτὸν
καὶ ἀποτελεῖ ἐν τμημα ἐλλείψεως οὕτως εἶπεῖν, τῆς ὁποίας τὸ ὑψη-
λότερον σημεῖον εὕρισκεται ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου τόξου
τοῦ ὑπερθεὶν τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ εὕρισκομένου, διὰ τὸν λόγον
δὲ αὐτὸν εἶνε μόνον κατάλληλος διὰ πεζοὺς καὶ ζῶα, οὐχὶ δὲ καὶ
οὖν ἁμάξας. Ἡ ὅλη γέφυρα φαίνεται ὡσάν νὰ κατασκευάσθη τμη-
ματικῶς καὶ τὰ τεμάχια ταῦτα συνεκολλήθησαν κατόπιν, μὴ το-
ποθετηθέντα κἄν ἐπὶ μιᾶς εὐθείας. Ἡ οὖν αὐτῆς συγκοινωνία μᾶ-
λιστα κατὰ τὰς πρωϊνὰς καὶ ἑσπερινὰς ὥρας εἶνε ζωηροτάτη καὶ
ιδίᾳ κατὰ τὸ θέρος, ὅποτε ὅλοι οἱ Ἄρτινοὶ οὖν αὐτῆς μεταβαίνουσιν

εἰς τὰ κτήματά των, κείμενα σχεδὸν ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου πεδισκᾶ καὶ εἰς αὐτῆς μεταφέρουσι καὶ τὰ προϊόντα των εἰς Ἄρταν.

Κατὰ τὸν ἀσίδιμον Μοτροπολίτην Ἄρτης Σεραφεῖμ, ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ στερεωτάτη γέφυρα τῆς Ἄρτης χρονολογούμενη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1606, ὡς λέγεται, ἦ κατὰ τὸν Ἀναγνώστην Γεροστάθην ἀπὸ τοῦ 1602, ἀνηγέρθη ὑπὸ τινος ὀρθοδόξου Ἀρταίου παντοπώλου τὸ ἐπάγγελμα, τοῦνομα Γιάννη Θιακογιάννη Γατοφάγου τὸ ἐπίκλην, ἔνευ τῆς συμπράξεώς τινος ἄλλου κατσίκου, καίτοι ἀπαιτησάντων πολλῶν τοῦτο πλουσίων Ὀθωμανῶν, καὶ μάλιστα τοῦ πατρὸς τοῦ πρὸ δεκαετίας θανόντος Ἀχμέδ Μπεϊχούσου, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος διηγεῖτο. Οὗτος, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Γιάννης, ἀγοράσας παρὰ τῶν ἐξ Ἀλγερίας πειρατῶν, αἰχμηλωτισάντων καὶ φονευσάντων ἔμπορόν τινα, πίθους τινὰς (καπάσας) περιέχοντας μικρὰν μὲν ἐν ὄψει ποσότητι ἐλίσι, πλῆθος δὲ ἀπειρον χρυσίῳ, ἐθεμελίωσε. διὰ τε ψυχικὴν του σωτηρίαν καὶ εὐχερῆ διάβασιν τῶν ἐπαρχιωτῶν καὶ συγκοινωνίαν, ἐπὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ ποταμοῦ, εἰς ἀρίστων τεχνιτῶν τεύτην, μετὰ τεσσάρων ἀψίδων (καμπῶν) ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ μέσῳ ὑψηλῆς, εἰς ἧς διέρχεται πάντοτε μὲν, μᾶλλον δὲ ἐν νηνεμίᾳ καὶ καλοκαιρίᾳ ὁ Ἰνχρς, τῶν λοιπῶν ἀψίδων διατελευσῶν τότε ἀχρήστων. Τοῦτο μὲν οὕτω πιστεύεται καὶ κηρύσσεται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸν χρονογράφον τῆς Ἑπείρου αὕτη ἡ γέφυρα ὑκοδομήθη κατὰ τοὺς Ῥωμαίκοὺς χρόνους πρὶν Χριστοῦ· κατὰ τὸν Σεραφεῖμ ὅμως ἀνηγέρθη, δικαιομένης τῆς εἰκασίας αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς Δεσποτοκρατίας, ὅτε ἡ Ἄρτα ἀποκατέστη πρωτεύουσα πάσης Ἑπειρωτικῆς Δεσποτείας, καὶ πιθανὸν ὑπὸ τοῦ πρωτεύουσαν τὴν Πόλιν ποιήσαντος Λεσπότου Μιχαὴλ τοῦ Β'. ἀλλὰ καὶ τὸ ἠδόμενον του Παντοπώλου ἴσως ἐν μέρει ἐπαληθεύει, γενεμένης ἀνανεώσεώς τινος ἢ ἐπιδιορθώσεως τῆς γεφύρας ἐπὶ Τουρκοκρατίας· οἱ λέγοντες δὲ καὶ πιστεύοντες ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας αὕτη ὑκοδομήθη, λέγοντες ἅμα ὅτι ἡ Πόλις ἄλλοτε ἦν εἰς

τὸ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως χωρίον ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ ἐν τῇ θέσει καλουμένη Καστέλι, καλούμενον Παναγιᾶ, ἄγνωστον ποῦ στηρίζουσι τὴν γνώμην των ταύτην ἐν ᾧ ὑπάρχουσι δείγματα πολλὰ ἄτινα ἀποδεικνύουσι τὴν ἀρχαιότητα τῆς Πόλεως καὶ μάλιστα τὰ πολλαχθῶ ἀνακαλυπτόμενα αὐτῆς ἀρχαῖα τεῖχη. Περὶ τῆς θαυμαστῆς ταύτης γεφύρας οἱ ἐν Ἄρτῃ διηγοῦνται μετὰ θετικότητος καὶ τὸ δημοτικὸν ἄσμα, ὅπερ κατωτέρω δημοσιεύομεν. Περιέχει δὲ ἡ ἔννοια τούτου τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον.

«Ὅτι χίλιοι τριακόσιοι κτίσται καὶ ἐξήκοντα αὐτῶν μαθηταί, ἤρξαντο τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας, ἐν ἣ ἀπὸ πρωῒας μὲν μέχρις ἑσπέρας εἰργάζοντο ἀδιακόπως, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ὅτε ἤθελον ποιήσει ἔναρξιν τοῦ ἔργου, εὕρισκον τὰ θεμέλια κατηδαφισμένα· τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν. Μετὰ πολλὰς καὶ ματχίας προσπαθείας, ὡς διηγοῦνται τοῦτο ἐγχώριό τινες ἐκ παρχδόσεως, ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῶν θεμελίων πτηνὸν τι μικρὸν τὸ σχῆμα, καὶ ἤρξατο ἄδειν μὲ φωνὴν ἐνθροπίνην τὰ ἐξῆς·

«Μαστόροι ποῦ τὸ φκιάνετε αὐτὸ ἵνα τ' ἀργυρὸ γεφύρι,
 » Ἄν δὲν στοιχειώσεται ἄνθρωπο, γεφύρι δὲν στεργιώνει,
 » Μουδ' ἄνθρωπον ἀπὸ Ἰαπὶ μουδὲ κἀναν διαβάτη,
 » Μόνου τοῦ πρωτομάστορη νὰ πάρτε τὴν γυναῖκα.»

Ἄμ' ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀρχιτέκτων, νομίσας ὅτι Θεοῦ προσταγμα, ἦν, ἐπειδὴ ἐξέλαβον τότε τὸ πτηνὸν ὡς ἄγγελον παρὰ Θεοῦ σταλέντα, ἀπεφάσισεν ἵνα πέμψη τὸν μαθητὴν του, ὅπως προσκαλέσῃ τὴν σύζυγόν του, ὅστις καὶ ὑπακούσας εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ κυρίου του, ὑπῆγε καὶ παρέλαβεν αὐτήν. Παρουσιάσθη αὕτη ἐνώπιον τοῦ συζύγου της, καὶ ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς προσκλήσεώς της, ἐκεῖνος δὲ τῇ προσεποιήθη ἀσθένειαν. Λαβὼν οὕτως (ὡς λέγουσι καὶ παρχδέχονται ἐν Ἄρτῃ) τὸ ἀνάστημά της καὶ στοιχειώσας αὐτὴν ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἴδια, ἧτις καὶ ἀπέθανεν ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν της. Τούτου γενομένου, ἤρξαντο πάλιν τῆς

ἐργασίας των, ἥτις, ὡς ἐκ θείας δυνάμεως, προὔχῳρει εἰς τὴν τελειότητα, καὶ οὕτω στερεωθέντων τῶν θεμελίων ἐτελείωσε μετὰ τριετῆ ἐργασίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατέπεσεν αὐθις ἡ μεγίστη ἀψίς, ἐχρειώθησαν ἄλλα οὖω ἔτη μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως αὐτῆς. Διηγούονται συνάμα, ὅτι, μουσικὰ ὄργανα παίζοντα, εἶναι ἀδύνατον νὰ διέλθωσιν ἐπ' αὐτῆς, καθότι τρέμει ὀλόκληρος καὶ κινεῖται, τοῦθ' ὅπερ, λέγουσι καὶ μέχρι τῆς σήμερον γίνεται.

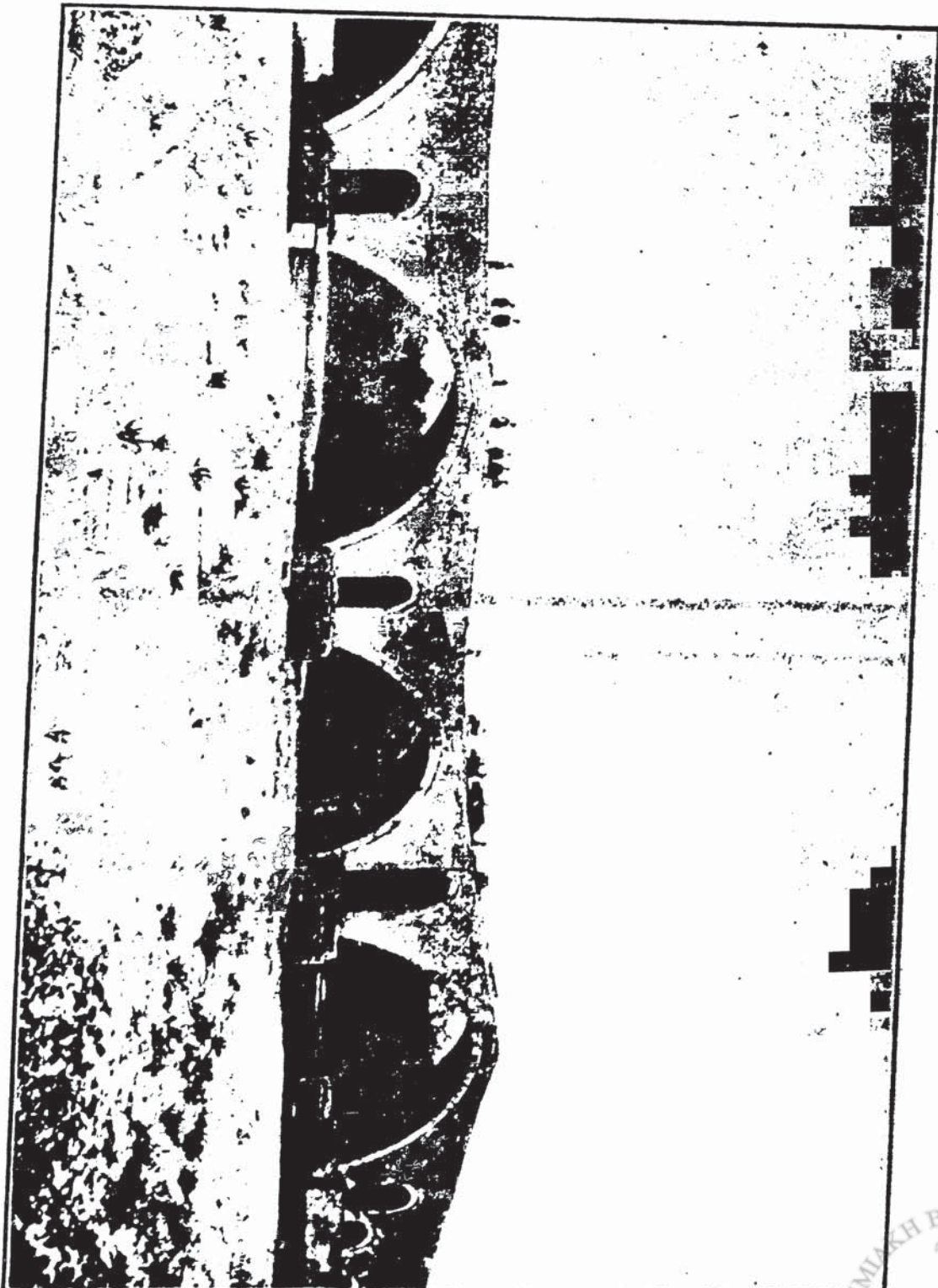
Ἰσοῦ δὲ καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄσμα :

- Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἐξῆντα μαθητάδες
 Τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι·
 Ὀλημερῆς ἐχτίζανε κι' ἀπὸ βραδῦ γκρεμιέται.
 Μυριολογούν οἱ μάστορες καὶ κλαῖν' οἱ μαθητάδες:
 «— Ἀλλοίμονο 'ς τοὺς κόπους μας, κρίμα 'ς ταῖς δούλεψαῖς μας,
 Ὀλημερῆς νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται».
 Καὶ τὸ στοιχειὸς ποκρίθηκεν ἀπ' τῆ δεξιὰ καμάρα·
 «— Ἄν δὲ στοιχειώσεται ἄνθρωπο, τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
 Καὶ μὴ στοιχειώσεται ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 Παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὠρηα τῆ γυναῖκα,
 Πῶρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχυά, πῶρχεται ἀργὰ 'ς τὸ γιῶμα».
 Ἦ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει·
 Κάνει γραφὴ καὶ στέλνει τὴν μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι·
 «— Ἀργὰ 'ντυθῆ, ἀργ' ἀλλαχθῆ, ἀργὰ νὰ πάη 'ς τὸ γιῶμα,
 ἀργὰ νὰ πάη νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι».
 Καὶ τὸ πουλί παράκουσε κι' ἀλλοιῶς ἐπῆγε κι' εἶπε·
 «— Ἰοργὰ 'ντύσου, γοργ' ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιῶμα,
 Ἰοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι».
 Νά τῆνε κ' ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα·
 Ἦ' ἴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζετ' ἡ καρδιά του.
 Ἄπὸ μακρυὰ τοὺς χαιρετᾶ, κι' ἀπὸ μακρυὰ τοὺς λέγει·
 «— Γεῖά σας, γιὰ σας, μάστορες καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 Μὰ τ' ἔχει ὁ πρωτομάστορας κ' εἶν' ἔτσι χολιασμένος ;»
 «— Τὸ δαχτυλίδι τῶπεσε 'ς τὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 Καὶ ποιὸς νὰ μπῆ καὶ ποιὸς νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι ναῦρη ;»
 «— Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κ' ἐγὼ νὰ πα' σ' τὸ φέρω·
 Ἐγὼ νὰ μπῶ κ' ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι ναῦρω».

- Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ ἔς τὴ μέσ' ἐπῆγε·
- «—Τράβα καλέ μ' τὴν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσσιδα
 Ἦ ὄλον τὸν κόσμον ἀνάγυρα καὶ τίποτις δὲν ἦῤυρα».
- Ἔνας πηχάει μὲ τὸ μυστρί κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη
 Πέρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο·
- «—Ἀλλοίμονο ἔς τὴ μοῖρά μας, κρῖμα ἔς τὸ ριζικό μας,
 Ἦ τρεῖς ἀδελφάδες εἴμασταν κ' ἦ τρεῖς κακογραμμέναις.
 Ἦ μιά ἔχτισε τὸν Δούναβι κ' ἦ ἄλλη τὸν Αὐλῶνα
 Κ' ἐγὼ ἦ πλειὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι,
 Καθὼς τρέμ' ἦ καρδοῦλά μου, νὰ τρέμη τὸ γιοφῦρι,
 Κι' ὡς πέφτουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ πέφτουν οἱ διαβάταις».
- «—Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε κι' ἄλλη κατάρρα δόσε,
 Πῶχεις μονάκριβο ἀδελφὸ, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».
- Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε κι' ἄλλη κατάρρα δίνει·
- «—Σίδερο ἦ καρδοῦλά μου, σίδερο τὸ γιοφῦρι,
 Σίδερο τὰ μαλλάκια μου, σίδερο κι' οἱ διαβάταις·
 Ἦ ἔχω ἔδερφὸ ἔς τὴν ξενητεῖά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΩΓΩΝΙΑΝΗΣ

Ἡ Δρυϊνούπολις κατέχουσα τὸ ΒΔ. τῆς Ἰπείρου καὶ ὑπὸ συμπαγοῦς ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀκουμένη διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὴν κυρίως Δρυϊνούπολιν καὶ τὴν ἄλλοτε ἐπισκοπὴν Δελβίνου καὶ Χειμάρρας. Τούτων ἕκαστον ὑποδιαιρεῖται εἰς ἴδια τμήματα, ἡ Δρυϊνούπολις εἰς τὰ τμήματα Π. Πωγωνιανῆς, Ζαγοριᾶς, Ρίζης, Λιούντζης καὶ Δροπόλεως, τὸ Δέλβινον εἰς τὰ τμήματα Δελβίνου, Βρεγδετίου καὶ Χειμάρρας.

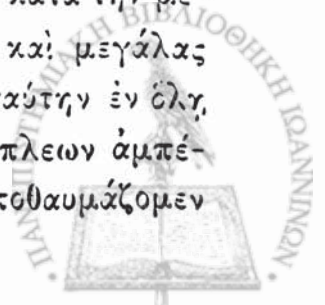
Π. Πωγωνιανή. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ 44 χωρίων ἐλληνοφώνων ὧν τὰ μὲν 28 ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Δρυϊνούπολιν, τὰ δ' ἄλλα εἰς τὴν ἤδη εἰς Μητρόπολιν προαχθεῖσαν ἐπισκοπὴν Βελλᾶς, ἐνῶ πολιτικῶς ἀποτελοῦσι ἴδιον Καϊμακαμλίκειον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βοστίνα. καὶ μὲ 36 μόνον χωρία, ἐνῶ τὰ λοιπὰ ἀπὸ τινος προσετέθησαν εἰς τὸ Καϊμακαμλίκειον Λεσκοβικίου. Εὐρισκόμενοι εἰς Πολύτσαγην χωρίον ὅπερ ἀμέσως συνορεύει μετὰ τῆς Ζαγοριᾶς, καὶ οὗτινος οἱ κάτοικοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπιδίδονται πάνυ ἐπιτυχῶς εἰς τὸ μικρεμπόριον ἀνατὴν Τροσκάριαν καὶ Λιαπουρίαν ἀπεφασίσαμεν ἵνα μικρὰν περιοδεῖαν ἀνατὴν χώραν ποιήσωμεν. Ἐκινήσαμεν ἔθεν ἐκ τοῦ χωρίου τούτου καὶ μετὰ 3½ τῆς ὥρας διερχόμενοι ἀτραπούς μᾶλλον ἢ δρόμον ἀφικόμεθα εἰς Σχωριάδες, χωρίον ἔχον περὶ τὰς 150 οἰκογενείας, οὗτινος οἱ κάτοικοι ἀποδημοῦσι εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν κηπουρικὴν καὶ εἰς διάφορα ἄλλα βιοποριστικὰ ἔργα. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν περίπου διερχόμενοι ἐφθάσαμεν εἰς Σωπικὴν, χωρίον ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τοῦ τμήματος οὗτινος οἱ κάτοικοι πάνυ ἐπιτυχῶς ἐπιδίδονται εἰς τὴν βαρελοποιίαν, ἀνατὴν Ἑλλάδα, Βουλγαρίαν κλπ. πρὸς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου

ἐπιτηδείων. Τὰ χωρία ταῦτα εὕρισκόμενα εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς ὑψικα-
ρήνου Νεμέρτσικας ἔχουσι ἄφθονα ὕδατα καὶ διατηροῦσι δημοτικὰ
σχολεῖα τό γε νῦν ἔχοντα ἀνὰ ἓνα διδάσκαλον, ἐκτὸς τῆς Πολυτσάνης
ἧτις ἔχει δύο. Ἐνκντι τούτων εἶνε τὸ Χλωμόν, οὔτινος οἱ κάτοικοι
καταγίνονται εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν καὶ ἡ Σιάτιστα. Τὰ πέντε ταῦτα
χωρία ὑπὸ ἐνεκκοσίων περίπου οἰκογενειῶν οἰκούμενα ἀποτελοῦσι λε-
κάνην, ἧς τὰ ὕδατα σχηματίζουσι τὸν χείμαρρον τῆς «Σούχας» εἰς-
βάλλοντα εἰς τὸν Κάλυδον (π. Δροπόλεως) ἐνῶ τὰ χωρία τῆς
Ζαγοριᾶς ἀποτελοῦσι ἰδίαν λεκάνην ἧς τὰ ὕδατα εἰσβάλλουσιν ἀπ' εὐ-
θείας εἰς τὸν Ἀῶν. Ἐκ Σωπικῆς μετὰ τετράωρον πορείαν ἐφθά-
σαμεν εἰς Βοστίνα. ἀφοῦ παρεκάμψαμεν τὰς Δρυμάδας, τὴν
πατρίδα τοῦ ἀοιδίμου Νεοφύτου τοῦ Δέρκων καὶ τὸ Στροβοσκιάδι.

Ἡ Βοστίνα οἰκεῖται ὑπὸ τριακοσίων περίπου οἰκογενειῶν ὧν τὸ
ἥμισυ εἶνε Μωαμεθανοὶ ὁμιλοῦντες τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν ὡς καὶ ἔλοι
οἱ Μωαμεθανοὶ σχεδὸν ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ ὁμιλοῦσι μόνον τὴν Ἑλλη-
νικὴν φωνήν. Ἔχει σχολὴν Μουσουλμανικὴν καλῶς κατηρητισμένην καὶ
Ἑλληνικὴν. Εἰρήσθω ὅμως ὅτι οἱ μὲν Χριστιανοὶ οἰκοῦσι ἐπὶ δημοσίου
(Ἱμλιὰκ), οἱ Μωαμεθανοὶ ἔχουσι τὰς τε οἰκίας καὶ τοὺς ἀγροὺς ἰδι-
όκτητα. Συνδέεται ἀπὸ τινος δι' ἀμαξιτοῦ μετὰ τῶν Ἀγίων 10 καὶ
Ἰωαννίνων, Ἐντεῦθεν ἀπήλθομεν διὰ τὸ Δελβινάκιον ἀκολου-
θοῦντες τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν ἀφήκαμεν πρὸς τ' ἀριστερὰ τὸ Δολόν, πα-
ρεκάμψαμεν τὸ Γκουβέρι, εἶδομεν τὸ μικροσκοπικὸν Βομπλόν,
μᾶς ἔδειξαν τὰς Ποντικὰς καὶ μετὰ δίωρον πορείαν ἐφθάσαμεν
περὶ τὴν 10ην ὥραν τουρκιστὶ εἰς Δελβινάκιον. Εἰς τὰ προπύλαια οὗ-
τως εἶπεῖν αὐτοῦ, μεταξὺ Ἀγ. Ἰωάννου καὶ Εἰκονίσματος, ἔστημεν
εἶναι ἡ θέσις ἣν ἀποθυμάζει ὁ Βύρων εἰς τὸν Τσίλ Ἀρνόλδον του.

Προχωροῦμεν καὶ βλέπομεν τὸ Δελβινάκιον μὲ τοὺς ὀνομαστοὺς ἄν-
δρας του, μὲ τοὺς ἀοιδίμους ἐλεοθέτας του, μὲ τὰ λαμπρὰ κατὰ τὴν με-
γαλοπρέπειαν καὶ εὐρυθμίαν σχολεῖα του, μὲ τὰς καλὰς καὶ μεγάλας
γυναικῆς του, βλέπομεν τὸ χωρίον ἢ μᾶλλον τὴν χώραν ταύτην ἐν ὅλῃ
τῇ μεγαλοπρεπείᾳ περιστεφομένην ὑπὸ καταφύτων καὶ σύμπλειων ἀμπέ-
λων, διακρίνομεν τὴν οἰκίαν τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδου, ἀποθαυμάζομεν
τὴν σχολήν.

Κέκτηται ἐπιστήμονας ἰατροὺς τρεῖς, ὧν ὁ εἷς μετέβη καὶ εἰς Πηρι-
σίους, ἓνα γημικὸν τὸν Ν. Στύλον, διευθυντὴν οἰνοποιείου εἰς Ὀδησσὸν
ἂν δὲν ἀπατώμαι, καὶ ἓνα σπουδαῖον ἀπόφοιτον τῆς φιλ. τὸν Π. Δουρ-
δούρη γωλὸν τὸν ἕτερον πόδα, ἓνα μηχανικὸν τὸν Δ. Δάλλαν ἓνα δι-
κηγόρον τὸν Εὐστ. Δάλλαν καὶ πλείστους ἄλλους λογίους τῆς μέσης
παιδείσεως καὶ φοιτητάς. Τὸ σχολεῖον περιέχει περὶ τοὺς 90 μαθητάς
καὶ ἔχει ὡς προσωπικὸν τρεῖς διδασκάλους.

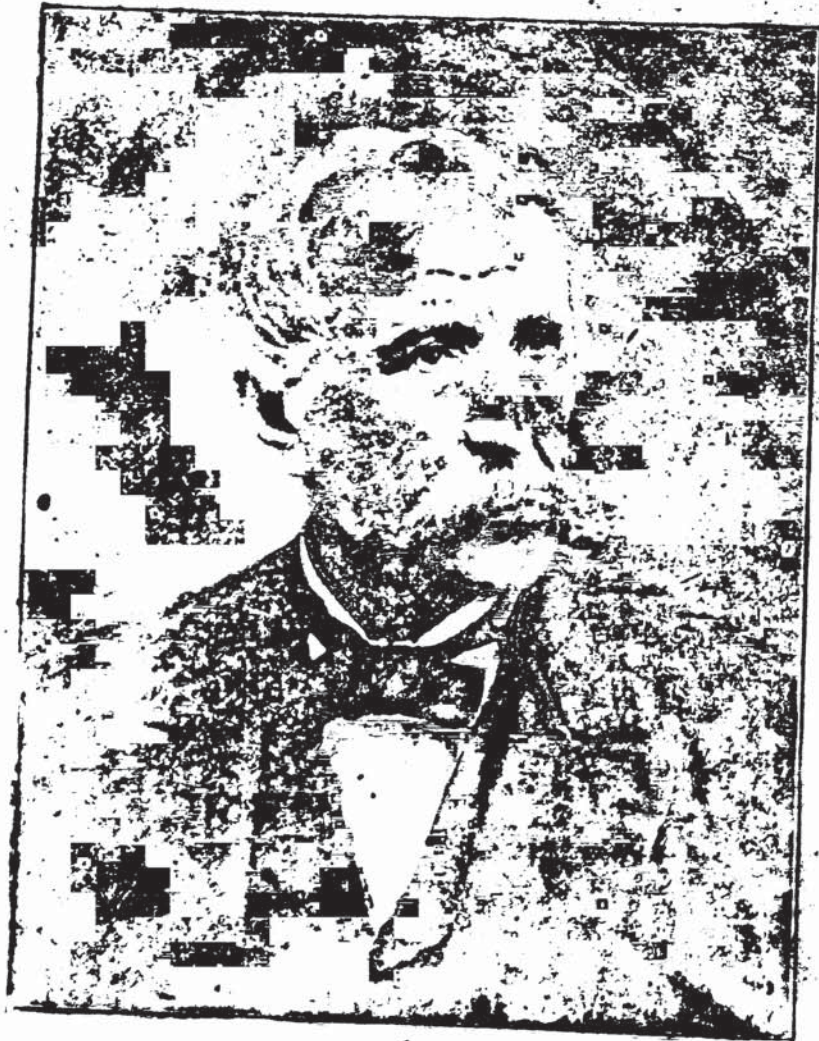
Μετὰ δύο ἡμέρας ἀπήλθομεν κατευθυνόμενοι εἰς Βήσσανην ἀκο-
λουθοῦντες τὴν συνήθη ὁδὸν διὰ «Λεπενού» καὶ μετὰ δίωρον πορείαν
ὑπερέβημεν τὸ Κουτσόκρανον καὶ εὐρέθημεν εἰς νέαν λεκάνην, ἧς τὰ
ὕδατα χύνονται εἰς Γορμόν παραπόταμον τοῦ Καλαμά. Ἔστημεν
καὶ ἔσχομεν ὡς ἐν κατόπτρῳ τὰ διάφορα χωρία τῆς κοιλάδος, ἅτινα εὐ-
ρίσκονται ἐκατέρωθεν αὐτῆς. Μόλις διακρίνομεν τὸν μικροσκοπικὸν Κα-
κόλακον, ὅστις ἄλλοτε ἐχρημάτισε ἔδρα τοῦ Πεγωνίου καὶ ὅστις
ἐφιλοξένησε καὶ τὸν Μάρκον Βότσαρην ἐπὶ Ἄλῃ. Τέταρτον μόλις ὥρας
ἀπαντώμεν τὰς Ρομπάτας καὶ οὐχὶ μακρύτερον τὴν Μέβδῆζαν
πατρίδα τοῦ Γ. Βασιλειάδου τοῦ ἀναλαβόντος ἵνα ἀποξηράνη τὴν λί-
μνην τῆς «Λαψίστης». Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν βλεπομεν καταλεύκους οἰ-
κίας κατεχούσας οὐ μικρὸν χώρον, εἶναι τὰ Φραστανά. Τὰ χωρία
ταῦτα, ἅτινα ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς, ὡς καὶ ὅλα τῆς λεκάνης ταύ-
της εἰς τὸν Ἀγ. Βελλᾶς, ἔχουσι περὶ τὰς 300 οἰκογενείας, διατηροῦ-
σιν ἀνὰ ἓνα διδάσκαλον καὶ ἓνα ἢ δύο ἱερεῖς. Ὅπισθεν ράχεως εἶναι τὸ
ἐκ Βλάχων οἰκούμενον Μετζιτιέ καὶ εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὄροσειρᾶς
τὰ Ἰσαραπλανά μετὰ 250 οἰκογενειῶν ἔχοντα τὸ μικρὸν μὲν ἀλλὰ
κομψὸν σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων, τὸ περιβόλι μετὰ δένδρων καὶ
βρύσεως καὶ τινὰς ἐπιστήμονας ἰατροὺς. Ὅπισθεν τῆς σειρᾶς εἶναι ὁ
Ἄωος καὶ μακρὰν πολὺ μακρὰν, μόλις διακρίνομεν τὴν Κόνιτσαν καὶ
πρὸς ἀνατολὰς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψαύχενος Παπίγγου, τὸ Παπίγ-
γον, τὸν ἱστορικὸν Βῆλον καὶ ὅπισθεν τῶν ὀρέων τὸ γνωστὸν... ΖΛΙΟ-
ΡΙΟΝ. Ἐντεῦθεν τοῦ Γορμού βλέπομεν τρία χωρία ἀποτελοῦντα τρι-
γωνικὸν σχῆμα. Εἶναι ἡ Κακούσιος μετὰ 40 οἰκογενειῶν, τὸ Λα-
χανόκαστρον (Κάστρον τῆς Χαονίας κατὰ τὸν χρονογράφον) καὶ
ἡ Βήσσανη. Κατερχόμενοι τοῦ ὄρους εἰσερχόμεθα εἰς Βήσσανην καὶ

ὡς Βήσουςιν

κατευθυνόμεθα εἰς τὸ κέντρον, ἀπαντῶμεν πλατεῖαν περιστοιχουμένην ὑπὸ λευκῶν καὶ συκαμινέων, πρὸ αὐτῆς γηραιὸν πλάτανον καὶ πρὸ τούτου σειρὰν ὄλην πρατηρίων καὶ ὑπερθεὶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο μεγαλοπρεπῆ περικαλλῆ κτίρια, τὴν Σχολὴν τῶν ἄρρέων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον ἀριστερόθεν. Τὰ κτίρια ταῦτα ἐστοίχισαν ὑπὲρ τὰς 1500 λίρας ὄθωμ. διὰ συνεισφορᾶς συναθροισθείσας, καὶ ὡς διαβεβαιουῖσιν ἡμᾶς χωρὶς γὰ ἔχωσι πάγιον εἰσόδημα διατηροῦσι ταῦτα ἀξιοπρεπέστερον πάσης ἄλλης κοινότητος, διατηροῦντες ἐκάστοτε τρεῖς διδασκάλους μεθ' ἐνὸς βοηθοῦ καὶ δύο διδασκαλίσας μετὰ ὑφαντρίας ἐκτάκτου τέχνης ἧς τὰ ἔργα, διὰ τῶν μαθητριῶν, ἀποφέρουσι, διὰ λαχείου, οὐ μικρὸν κέρδος. Περιλαμβάνουσι ἀνὰ 150 μαθητὰς ἐκατέρου τοῦ φύλου καὶ οἱ φοιτηταὶ τῆς Σχολῆς, ἀπὸ ἐτῶν ἀποφοιτῶντες, κατατάσσονται εἰς τὴν Α', ἔστιν ὅτε καὶ Β' γυμνασίου. Οἱ κάτοικοι εἶναι μᾶλλον πρακτικοὶ καὶ ἀρκοῦνται εἰς τὴν μέσσην παιδείου ὅπως ἐπιδοθῶσι μετὰ ζήλου καὶ συνεταιριστικοῦ πνεύματος εἰς τὴν πάτριον τέχνην, ἣν οὐκ ὀλίγον προήγαγον ἀποκτήσαντες καὶ οἱ ἴδιοι μύλους ἀτμοκινήτους, καὶ δι' αὐτὸ ἀναλόγως δὲν ὑπάρχουσι ἐπιστήμονες, ἐκτὸς τετράδος, δύο δικηγόροι καὶ ἄλλοι τόσοι ἰατροὶ καὶ οὐκ ὀλίγοι ἤδη εὐρισκόμενοι εἰς τὰς σπουδὰς αὐτῶν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μᾶς δεικνύουσι ἀληθῆ μέγαρον ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀβραμιαῖον οἶκον τοῦ Κ. Μέντζου ὅστις περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ περὶ τοὺς εἴκοσι ἄρρενας καὶ ὅστις εἶναι γνωστὸς καθ' ὄλην τὴν Ἡπειρον διὰ τὸν πλοῦτον, διὰ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια καὶ διὰ τὸ σέβας ὅπερ ἔχουσιν οἱ μικρότεροι πρὸς τοὺς μεγαλειτέρους. Καὶ ὅπως ἄλλοτε διεκρίνοντο ἀνὰ τὴν Ἡπειρον ὁ οἶκος Σούρλα εἰς Πρισόγιαννην, οἱ Λαππαῖοι εἰς Δρόβιανην, οἱ Χαριταῖοι εἰς Νίβιανην οὕτω καὶ ὁ οἶκος Μέντζου διακρίνεται σήμερον εἰς τὴν Ἡπειρον ἐπὶ φιλοξενίᾳ, ἐπὶ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐπὶ οἰκιακῇ πειθαρχίᾳ καὶ ἀρμονίᾳ καὶ εἰς θεωρεῖται pater familias ὁ κ. Κώστας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Δέν ὑπάρχει καὶ ὅν ὑπῆρξε ποτὲ πόλις ἐν τῷ κόσμῳ ἣτις τοσούτους νὰ ἠρίθμησε φίλους ὅσους αἱ Ἀθηναί, ἢ κατ' ἐξοχὴν ἰσοστέφανος, τὸ θεῖον τῷ ὄντι πτολίεθρον. Ἀπὸ τῆς Ἀθηναῖς, τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, ἣτις ἐδῶρησε τὴν ἐλαίαν, μέχρι τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, ὅστις ὠρεῖται αὐτῇ τὸ Στάδιον, ἢ σειρά τῶν φίλων τῆς, τῶν εὐεργετῶν τῆς, εἶνε μακροτάτη, ἀδιάκοπος, ποικιλωτάτη. Τὸ κλίμα τῆς, τὸ μάγον τοπεῖον τῆς, ὁ ὄξυς νοῦς τοῦ λαοῦ τῆς, ἡ μεγαλοφυΐα τῶν τέκνων τῆς, ἡ δόξα τῶν ὀπλων τῆς, τὸ ἐκπυγλὸν κάλλος τῶν μνημείων τῆς, ἡ ἐξόχως εὐχάριστος διχμορὴ ἐν αὐτῇ, ὅς δὲ καὶ ὁ συρμὸς τοῦ νὰ καλῆται τις φίλος τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξαν τόσοι λόγοι, ὅτινες προῦκάλουσιν τὴν πρὸς αὐτὴν ἐλευθεριότητα τῶν ἀρχαίων.

Οἱ ἐπιδείχοντες στοργὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶνε καὶ πολλοί· ἀλλὰ τὴν πρώτην πάλιν μεταξὺ αὐτῶν θέσιν κατέχουσιν οἱ Ἡπειρώται. Τὰ ἑκατομμύρια ἄτινα ἐδῶρησαν, δὲν τὰ ἐδῶρησαν ἕνα κοσμηθῶσι μόνον αἱ Ἀθηναί ἀλλ' ἕνα δι' αὐτῶν ἀνεγερθῶσιν οἰκοδομήματα πρὸς ἅπαν τὸ ἔθνος χρήσιμα : Ἡπειρώται δὲ ὑπῆρξαν οἱ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΝΑΣ ὁαπκνήσας πρὸς ἀνέγερσιν καὶ πλουτισμὸν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου περὶ τὰς ὄρ. 250,000.

Ἡ ΧΗΡΑ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ ἐδωρήσατο τὸ ἀχανὲς γήπεδον ἐφ' οὗ ὠκοδομήθη τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, ἀξίας τότε ὄρ. 75,000.

Οἱ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΙ καὶ ΤΟΣΙΓΓΣΑΙ προσενεγκόντες ὑπὲρ τὸ 1,000,000 πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.

ΑΡΣΑΚΗΣ καταλιπὼν ὑπὲρ τὰς 500,000 πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Ἀρσακείου.

ΒΑΡΒΑΚΗΣ καταλιπὼν ἔρ. 1,500,000 πρὸς ἔδρυσιν ναυτικῆς σχολῆς καὶ οὐ τὸ κληροδότημα διετέθη πρὸς ἔδρυσιν τοῦ Βαρθολαίου Λυκείου καὶ τροφοδότησιν τοῦ πρακτικῶ Λυκείου.

ΒΑΡΩΝΟΣ ΣΙΜΩΝ ΣΙΝΑΣ διαθέσας ἔρ. 2.200,000 διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἀκαδημίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΠΑΣ καταλιπὼν ἔρ. 2,500,000 πρὸς ἀνέγερσιν καὶ διατήρησιν τοῦ μεγάρου τῆς Ζαππείου ἐκθέσεως.

ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ καὶ ἡ σύζυγός του ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ δωρησάμενοι περὶ τὸ 1,000,000 πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν τοῦ ἡμωνύμου ὄρφανοτροφείου.

ΙΩ. ΠΑΓΚΑΣ διαθέσας ἀπασαν τὴν ἐκ 3,000,000 περιουσίαν του ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Κορυτσᾶς.

ΓΕΩΡ. ΑΒΕΡΩΦ ὁ δοῦς κατὰ περιόδους περὶ τὰς ἔρ. 300,000 πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ Πολυτεχνείου, ἔρ. 250,000 διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ἐφηβείου, περὶ τὸ 1.000,000 διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς καὶ 585,000 διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Σταδίου ἐν ᾧ τὸν προσεχῆ Μάρτιον θὰ τελεσθῶσι οἱ διεθνεῖς Ὀλυμπικοὶ ἀγῶνες.

ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ ΕΝ Τῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῳ

Καθηγηταὶ Ἠπειρωταὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ εἶνε οἱ ἑξῆς: Κωνστ. Βουσάκης, τῆς ἰατρικῆς, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διδάσκων, ἐκ Καλαρρυτῶν, καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλανθρωπικῆς τῶν Ἠπειρωτῶν ἀδελφότητος, Ζῆκος Ρώσσης, καθηγη-

τῆς τῆς δογματικῆς Θεολογίας, ἐκ Σουλίου, (διδάσκων τὸ μάθημα τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ) καὶ σύμβουλος τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, Σπυριδῶν Π. Λάμπρος, ἐκ Καλαρρυτῶν, καθηγητῆς τῆς ἱστορίας σύμβουλος τῆς Φιλαντῶν Ἡπειρωτῶν Ἀδελφότητος καὶ συνεργάτης τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου, Ἀναστ. Ζίννης, καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς καὶ διευθυντῆς τοῦ νηπιακοῦ ἰσοκομείου, Δ. Σεμιτέλος καθηγητῆς τῆς φιλολογίας, ἐκ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου, Δημ. Χασιώτης τῆς ἰατρικῆς ἐκ Βίτσης τοῦ Ζαγορίου καὶ σύμβουλος τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Μιχ. Χατζημιχάλης καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς, ἐκ Σουλίου, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Χατζημιχάλη, πρῶτον σύμβουλος τῆς Φιλανθ. Ἀδελφότητος καὶ τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσάν ἄριστα ὁμιλῶν. Σ. Σακελλαρόπουλος καθηγητῆς τῆς λατινικῆς φιλολογίας. Ἐψηρίσθη δὲ ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς διὰ τὴν ἔδραν τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἀλλὰ δὲν διωρίσθη εἰσέτι, ὁ καθηγητῆς τοῦ ἐν Κερκύρα γυμνασίου κ. Σπ. Παπαγεωργίου ἐκ Καλαρρυτῶν.

Β Ο Υ Λ Ε Υ Τ Α Ι

Ἐν τῇ ἐνεστῶσῃ Βουλευτικῇ Συνόδῳ ὑπάρχουν βουλευταὶ Ἡπειρωτῆσι οἱ κ.κ. Ἰω. Στεφάνου ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κύμης, γεννηθεὶς ἐν τῇ κώμῃ Βιττικῶν τοῦ Ζαγορίου· Ἰω. Σέχος τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας, συνταγματάρχης Σουλίουτῆς· Ἀχιλλ. Γερσιωστόπουλος, χρηματίσας καὶ ὑπουργὸς ἐκ Κατσανοχωρίων, καὶ Βότσης, ἐκ Παρχμυθίας, τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν· Κωνστ. Καραπάνος, χρηματίσας καὶ ὑπουργὸς, Κ. Μπότσαρης καὶ Βαρζέλης, τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τσουμέρκων καὶ Γ. Ἀβέρωφ τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

« Ἀρχοντιὰ κ' ἢ λίμπαις ἄδελαις ». — Λέγεται περὶ ἀνθρώπων ὑπερηφάνων, οἵτινες στεροῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου.

« Ἀπ' τὰ χαμένα μαζωμένα. » — Λέγεται ἐπὶ μεγάλης δυστυχίης ἢ ὁποῖα μικρὰ καὶ εὐτελεῖ ἄφησεν εἰς τὸν δυστυχῆσαντα, καὶ ὅταν δὲν δύναται τις νὰ λάβῃ σῶα ὅσα ἐδάνεισεν εἰς ἄλλον.

« Ἐσχισε τὰ ροῦχά του. » — Λέγεται ἐπὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διὰ πικρῶς τρόπου προσπαθοῦν νὰ φέρουν εἰς τέλος ὑπόθεσιν τινά.

« Θυμιατίζει τὸ Διάβολο ». — Λέγεται περὶ προσώπων τὰ ὁποῖα προσφέρουν τιμὰς εἰς πονηροὺς καὶ κακοτρόπους παρὰ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ὑπάρχει ἐλπίς βοηθείας.

« Καλιγόνει τὸν ψύλλο. » — Περὶ τῶν πολὺ ἐξύπνων.

« Ἀπόχτησ' ὁ ἄβρακος βρακί, κάθε ὄρα καὶ τὸ λρεῖ » — Λέγεται περὶ ἀνθρώπων οἵτινες εὐτυχῆσαντες παρ' ἀξίαν γίνονται συνήθως ἐπιδεικτικοὶ καὶ ὑπερήφανοι.

« Καὶ γαλάτα καὶ μαλάτα καὶ τ' ἄρνι τὸ θηλυκό » — Λέγεται περὶ τῶν ἀπαιτούντων ὅλα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των.

« Σὰν ὄρνις ». — Ὡς μωρὸς, ὡς ἡλίθιος.

« Ὁ λύκος παστρουμᾶ δὲν κάνει ». — Λέγεται ἐπὶ τῶν λαϊμάργων καὶ ἐπὶ τῶν ἀρπάγων οἵτινες οὐδενὸς ἔχουσι χρεῖαν ὡς νεμόμενοι τὰ τῶν ἄλλων.

« Τοῦ πάει ρόβι ». — Ἐπὶ ἀνθρώπων πολὺ δειλῶν.

Τ. Ο Χ Α Ρ Α Μ Α

Ἡ νύχτα φεύγει βιαστική
Σὰν φοβισμένη,
Σχορπάει καὶ σβύνει ἐδῶ κ' ἐκεῖ
Ἐμπρὸς ἔς τὴν λάμψη ποῦ ἀνεβαίνει.

Τὴν ξάστερη ἄκρη τ' οὐρανοῦ
Μύριες στολίζουν
Χρυσὲς βελῆδες καὶ σὲ βουνοῦ
Κάθε κορφή φιλιὰ χαρίζουν.

Στέλνουν χαιρέτημα ἰλαρὸ
Ἐπὶ τὸν Παρθενῶνα,
Μὲ οὐράνιο ντύνουν καὶ ἱερὸ
Στεφάνι κάθε του κολόννα.

Ἐυπνάει τ' ἀγέρι, ποῦ βαθειὰ
Κοιμῶνταν κάτου
Ἐπὶ τοῦ κάμπου τὴν πλατεία ἀγκαλιὰ.
Ἐπὶ πνοὴν βαρὺν, ὕπνον θανάτου.

Ἐπὶ τὰ φύλλα τραγουδεῖ ἀπαλὰ
Νὰ τὰ ξυπνήσῃ,
Μ' ἔλχους χρυσοῦς, χὰδια τρελὰ
Τὸν πόθο του νὰ ψιθυρίσῃ.

Ἀφίνουν πάλι τὰ πουλιὰ
Τὴν τρομαγμένη
Κλίνη, ὅπου ἡ μαύρη σιγαλιὰ
Τῆς νύχτας ἄθελα τὰ δένει.

Κρυφομιλήματα γλυκά
 Ἄρχίζουν πάλι,
 Παράπονα, ὄνειρα κακά,
 Πόθοι μικροί, πόθοι μεγάλοι.

Μὰ ὅλα σιγὰ σιγὰ σκορποῦν
 Μὲ τὸ σκοτάδι,
 Κι' αὐτὰ νὰ ψάλλουν, ν' ἀγαποῦν
 Μόνον θυμοῦνται ὡς τ' ἄλλο βράδυ.

Διώχνει κάθε ἦχος χαρωπὸς
 Ἦχο θλιμμένον,
 Κάθε γοργόπτερος σκοπὸς
 Νικάει σκοπὸ μισοσβυμένον

Κ' εἶναι ἡ χαρὰ γιὰ τῆς χαρῆς,
 Ποῦ φέρνει ἡ ἡμέρα,
 Κ' ἡ θλίψη γιὰ τῆς ἰσχερῆς
 Ὁρῆς ποῦ σβύνουν 'ς τὸν αἰθέρα.

Κ' εἶναι ἡ χαρὰ γιὰ τὴν Αὐγῆ,
 Ἄγνη παρθένα,
 Ποῦ διαλαλεῖ 'ς ὅλη τὴ γῆ,
 Μὲ ρόδα γύρω σκορπισμένα,

Τὸν Ἥλιο, τὸν τρισποθητὸ,
 Τὸ βασιλιᾶ τῆς,
 Ποῦ κυνηγᾷ ὡς τὸν Ὑμηττὸ
 Πάντα τὴν ἄφταστη ἀγκαλιά τῆς !

Ἰούνιος 1895.

ΓΙΑΝΝΟΣ ΕΠΑΧΤΙΤΗΣ

ΔΗΜΩΔΗ Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ (1)

Μῆς πῆρ' ἡ μέρα κ' ἡ αὐγή, μᾶς πῆρ' τὸ μεσημέρι·
Τὸ ποῦ θὰ λημεριάσουμε, νὰ κάμουμε λιμέρι ;
'Σ' ἐκεῖν' τῆ ράχη τῆ ψηλῆ, πῶχει μιά κρύα βρύση,
Θὰ φέρ' ὁ βλάχος τὸ ψωμί, καὶ τὸ παλῆο κρασί μας·
Θὰ ψήσουμε τὸ λάϊ ἀρνὶ καὶ τὸ παχὺ κριάρι.
Γιὰ ἰδέστε ποιὸς μᾶς λείπεται π' ὄλα τὰ παλληκάρια ;
Τοῦ Λεωνίδ' ὁ ψυχογιῶς, τὸ πρῶτο παλληκάρι·
Γιὰτος κι' αὐτὸς ὁπῶρχεται ἀπὸ τὸ καραοῦλι·
Πολὺ μαυρίλα πλάκωσε, σὰ φύλλα σὰ χορτάρια·
«Πάρτε, παιδιὰ μου, τὸ σπαθὶ καὶ δράξτε τὸ ντουφέκι,
Κι' ἄϊστε νὰ πολεμήσουμε, νὰ χύσουμε τὸ αἷμα,
Γιὰ νὰ φανῆ ἡ παλληκαριά, ἡ ἔρμη λεβεντιά μας».
Βάζουν τοὺς ξένους ὀμπροστὰ σὰν τὰ παληογελάδια
«Τώρα, παιδιὰμ' θὰ φύγουμε, θὰ πᾶμε 'ς ἄλλον τόπο
Θὰ πᾶμε στὸ Τσεπέλοβο, 'μπροστὰ 'ς τὸν προεστῶτα».
'Ἐκίνησαν κ' ἐπάησαν, 'ς τὸν προεστὸ πηγαίνουν·
«Ἔβγα μωρὲ νὰ σὲ ἰδῶ δὴλὸ λόγια νὰ σοῦ κρένω·
Μωρὲ ἂν θέλεις πόλεμο κάτσε κουβέντιασέ μας.»
Καὶ τὸ μουχτάρη 'φώναξαν κι' ὄλο τὸν παραγγέλνουν,
«Μάσε, μουχτάρη μου, ψωμί γιὰ ἑκατὸ ἀνθρώπους,
Καὶ φέρε μας καὶ τὰ βιολιά γιὰ νὰ μᾶς τραγουδήσουν·
Πιάστε, παιδιὰ μου, τὸ χορὸ ὄλα μὲ τὴν ἀράδα.»

Θέλετε δένδρα ἀνθίσετε, θέλετε ξεραθῆτε
στὸν ἴσχιο σας δὲν κάθουμαι κι' οὐδὲ λιμέρι κάνω
μου'ν' καίτερω τὴν ἄνοιξι, τὸ Μάϊ, τὸ καλοκαῖρι,
ν' ἀνθίσῃ ὁ γράβος κ' ἡ ὄξειά νὰ σκιώνουν τὰ λημέρια.

(1) Ὁ χρόνος καὶ ὁ χῶρος δὲν επέτρεψαν ἡμῖν νὰ δημοσιεύσωμεν πλουσιωτέραν συλλογὴν Ἑπειρωτικῶν ἀσμάτων (τραγουδιῶν). Ἐλπίζομεν εἰς δεύτερον ἔτος νὰ πραγματοποιηθῆ τοῦτο, καὶ περιοριζόμεθα σήμερον εἰς ταῦτα ἄτινα παραθέτομεν ἀπλῶς ὅπως χρησιμεύσουν ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὸ μέλλον.

νὰ βγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, νὰ βγοῦν κ' ἡ βλαχοπούλιαι,
νὰ βγοῦν καὶ τὰ κλεφτόπουλα νὰ πιάσουν κίνα σκλάβο
πιάνουν καὶ δέν' ἕναν παπᾶ, ἕνα γέρω κονόμο
κ' ἡ παπαδιά πηγαίν' κοντὰ καὶ τοὺς παρακαλάει

Ἐν τὸ Πάπιγχο ἔς τὸ μαχαλὰ εἶνε μιὰ κρύα βρύση·
ποιὸς ἔχει ντέρτι ἔς τὴν καρδιά, νὰ πᾶν νὰ πιῇ νὰ γλύση
θέλησ' ὁ Πρωτοσύγγελος βρύση νὰ θεμελιώσῃ,
καὶ κανεὶς ἄλλος χωριανὸς χρήματα νὰ μὴ δώσῃ.
Κράζει μαστόρους πάραυτα νὰ τρέξουνε ἔμπροστά του,
νὰ κάμῃ βρύση ξαϊκουστή, νὰ γράψῃ τὸνομά του.
«Θέλω τῆς πέτρας σκαλισταῖς, βρύση μὲ δῆρὸ κανούλια
Κι' ἀπάν' ἕναν ὄντᾶ, νὰ κᾶν' οἱ φίλοι μ' τσιμπούσια.»
Ἐτέοια βρύση χρειάζονταν νὰ ἦταν μέσα ἔς τὴν πόλη,
γιὰ νὰ περνᾶ ὁ βασιλιᾶς κ' οἱ ἄρχοντάδες ὅλοι.
Κι' ὁ τόπος ὅπου γείνηκε, τὸν λένε Ἀβραγόνια,
ποῦν' τὰ μπουστάνια τᾶμορφα, λαλοῦν πουλιὰ κι' ἀηδόνια.

Ὅλαις ἡ μάνναις τὰ παιδιὰ ταύκιοῦνται νὰ προκόψουν
κ' ἐμένα ἡ μανοῦλά μου μ' εὐκίεται νὰ πέθῶνω.
— «Μάννα μὲ καταράστηκες, βαρεῖά κατάρρα μοῦ εἶπες,
ὀλημερίς νὰ σήπωμαι, νύχτα νὰ μὴν κοιμοῦμαι.
Πέτρα σὲ πέτρα περβατῶ, λιθάρι σὲ λιθάρι,
μ' ἐμαύρισε ὁ κορνιαχτὸς καὶ μ' ἔκαψε ὁ ἥλιος
γιὰ ναῦρω σύντροφο καλὸ, καλὸ καὶ μπιστεμμένο,
ἔσᾶν τὸ ντουφέκι ποῦ βαστῶ, ἔσᾶν τὸ σπαθὶ ποῦ σέρνω,
ἔσᾶν τὰ καλά μου τ' ἄρματα ἔς τὴ μέση μου ζωμένα
δειπνῶ μπαροῦτι ν' ἄδειπνο, μολύβια γιοματίζω
νὰ πάψουν τὰ γηντέρια μου, ν' ἀναπχυθοῦν οἱ πόνοι

ἐγὼ σᾶς λέω δὲν μπορῶ καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου
Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, καὶ βάλτε με νὰ κάτσω,
καὶ φέρτε με κρῦο νερὸ, νὰ πιῶ νὰ ξεψυχήσω,
γιὰ νὰ ἔπω τὸ τραγοῦδι μου τὸ παραπονεμένο,
Μουστάκι μου караμπογιά, καὶ φρύδια μου γραμμένα,
ματάκια μου περδικοτὰ, στόμα μου ζαχαρένιο
καὶ σὺ τσιαμπὰ περήφανε, μακρὺ μου ὡς τῆς πλάταις,
πῶς θὰ σᾶς φά' ἡ μαύρη γῆ, τὸ ἔρημο τὸ χῶμα,

Γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με ἕψηλὰ σὲ μιὰ ραχοῦλα
καὶ βγάλτε τὰ χαντσιάρια σας καὶ φτιάστε μ' τὸ κυβοῦρι,
καὶ φτιάστε το μακρὸ πλατὺ, γιὰ δυὸ γιὰ τρεῖς νομάτους
νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γιομίζω,
καὶ στὴ δεξιὰ μου τὴ μεριὰ ἀφήστε παραθύρι
νὰ μπαينوβαίνουν τὰ πουλιὰ, νὰ λέν τὸ καλοκαῖρι.

Σαράντα πέντε κάτεργα κ' ἐξήντα δὴ φρεγάδες,
ἔχουνε πρίμμα τὸν καιρὸ καὶ πρίμμα τὸν ἀγέρα.
Στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνανε, στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνουν,
ἢ μιὰ φρεγάδα στάθηκε, ἢ μιὰ φρεγάδα στέκει,
ὁ Καπετάνιος σὰν τᾶκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη,-
τοὺς ναύταις του ἐφώναξε τοὺς ναύταις του φωνάζει·

- «— Ποιὸς εἶνε π' ἀναστέναξε καὶ στάθηκ' ἡ φρεγάδα ;
Ἄν εἶν' ἀπὸ τοὺς ναύταις μου, λουφέ γιὰ νὰ τοὺς δώσω.
Κι' ἂν εἶν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου, νὰ τοὺς ξελευτερώσω».
- Κανεὶς δὲν ἀπεκρίθηκε, κανεὶς δὲν ἀπεκρίθη,
κ' ἓνα μικρὸ ναυτόπουλο ἐκεῖν' ἀντιλογήθη·
- «— Ἐγὼ ἔμαι π' ἀναστέναξα καὶ στάθηκ' ἡ φρεγάδα».
- «— Σκλάβε μ' πεινᾶς, σκλάβε μ' διψᾶς, σκλάβε μ' ροῦχα δὲν ἔχεις ;»
- «— Οὔτε πεινῶ, οὔτε διψῶ, οὔτε ροῦχα μου λείπουν,
θυμήθηκα τὸν τόπου μου, τὴ δόλια μου γυναῖκα,
ποῦ ἔμουν τριῶν μερῶν γαμπρὸς δώδεκα χρόνια σκλάβος».
- «— Σκλάβε μου γιὰ τραγούδησε νὰ σὲ ξελευτερώσω».
- «— Πολλὰ τραγούδια ποῦ εἶπα ἔγω κ' ἐλευτεριά δὲν εἶδα,
καὶ γιὰ τὴ δόλια λευτεριά νὰ ξανατραγουδήσω.
Γιὰ φέρτε μου τὸν ταμπουρὰ καὶ τὸ καρτουζένιο,
νὰ τὰ κουρτήσω θλιθερὰ νὰ πέξω πικραμμένα,
νὰ κάνω νῆες νὰ μαραθοῦν καὶ νῆους νὰ τρελλαθοῦνε,
νὰ κάνω τὰ μωρὰ παιδιὰ νὰ γλυκοκοιμηθοῦνε».
- Κ' ἄρχισε τὸ ναυτόπουλο καὶ γλυκοτραγουδοῦσε·
- «— Ἀηδόνι μου περίφανο ἀγγελοκχωμένο,
γιὰτὶ παραπονεύεσε, τ' εἶν' τὸ παράπονό σου ;
πέρασ' ἢ ἄνοιξ' πέρασε, περάσαν τὰ λολοῦδια,
καὶ σὺ μαλιὰ δὲν ἔβγαλες σὰν τ' ἄλλα τὰ πουλάκια».—
«Μὲ τί καρδιά μὲ τί λαλιὰ ν' ἀρχίσω νὰ λαλήσω,
π' ἄρσα τὸ τέριμ' μοναχὸ καὶ πίσω νὰ γυρίσω,
καὶ τώρα με σκλαβώσανε σὲ συρματένια μάντρα,
τὴ λευτεργιά μου δὲ θὰ ἰδῶ οὔδ' ἂν νὰ ἀποχτήσω
καὶ σκλαβωμένο στὸ κλουβὶ θ' ἀδικοθανατήσω».
- «— Σύρε μικρὸ μου στὸ καλὸ χαλάλ' ἡ λευτεριά σου».

- Βουχιὰ δίνει τοῦ μαῦρο του κρασί τοῦ δίν' καί πίνη,
Καί τὸ θεὸ παρακαλεῖ παρακαλεῖ καί λέγει
«—Θέμου νὰ βρῶ τὸν κύρι μου στὰ ἔμπέλι νὰ κλαδεύη».
Καθὼς παρακαλοῦσε ἐπάϊσε καί τὸν ἡῦρε
«—Καλημέρα σου γέροντα».
«—Καλῶς τὸ παλληκάρη».
«—Γιὰ πές μου γέροντα, νὰ ζῆς, τὸ τίνος εἶν' τ' ἄμπέλι
Εἶνε τοῦ Κώστα τοῦ μικοῦ τοῦ μικροπαντρεμένου,
Ποῦ ἦταν τριῶν μερῶν γαμπρὸς καί δέκα χρόνια σκλάβος,
τὰ ρούχατ' σήμερ' τὰ πουλοῦν τὰ σπήτρια του διαλαλοῦν
σήμερα τῇ γυναῖκά του μ' ἄλλὸν τὴν εὐλογοῦν».
«—Γιὰ πές μου γέροντα νὰ ζῆς, φτανῶ κι' ἐγὼ τῇ βλόγα ;
«—Ἄν εἶν' ὁ μαῦρος σου καλὸς φτάνεις καί τὰ στεφάνια».
Βουχιὰ δίνει τοῦ μαύρου του καί τὸ θεὸ παρακαλεῖ,
«—Θέμου νὰ βρῶ τῇ μάνα μου στὴ βρύση ποῦ νὰ πλένη».
Καθὼς περικαλοῦσ' ἐπῆγε καί τὴν ἡῦρε.
«—Καλημέρα καλόγρη».
«—καλῶς τὸ παλληκάρη».
«—Πές μου καλόγρη νὰ ζῆς τὸ τίνος εἶν' τὰ ρούχα ;
«—Τοῦ Κώστα τοῦ μικρότερου τοῦ μικροπαντρεμένου
ποῦ ἦταν τριῶν μερῶν γαμπρὸς δώδεκα χρόνια σκλάβος,
Σήμερ' τὸ σπήτι του πουλοῦν, τὰ ρούχα τ' διαλαλοῦν
Σήμερα τῇ γυναῖκα του μ' ἄλλὸν τὴν εὐλογοῦν».
«—Γιὰ πές μου καλόγρη, νὰ ζῆς, φτανῶ κι' ἐγὼ στὴ βλόγα».
«—Ἄν εἶν' ὁ μαῦρος σου καλὸς φτάνεις καί στὰ στεφάνια».
Βουχιὰ δίνει τοῦ μαύρου του καί χίλια τοῦ μετράει
Στὴ βλόγα ἅμα ἔφθασε καί τοῦ παππᾶ φωνάζει
«—Βγαλέ παππάμ' τὰ στέφανα καί βάλτα τοῦ κουμπάρου».

Ἄλβανιστί.

Ἑλληνιστί κατὰ προσέγγισιν.

Οἶμαθ χιαμέτ οὐ μπέ	=	Μεγάλο χιαμέτι γίνηκε
Ν' ὀτζάκ τε Γχιον Λέκεσε	=	Στὸ ὀτζάκι τοῦ Γχιον Λέκα
Σεμπέπ γνε πουταν' οὐμπέ	=	Λίτσια ἔγινε μία παλγογυναίκα
Γκεγνέου Ἀράπινε	=	Ἐπάτησε τὸν Ἀράπη
Τροχίσι σεπάτενε	=	(νὰ) τροχίση τὸ τσεκούρι
Ατὲ γρῦκε γιατενε	=	τὸ μακρόλαιμο τσεκούρι
Ντόσσα μόρι Καμενε	=	Ἡ Σκρόφα πῆρε τὴν Κάμα
ἔθερι τε διάλενε.	=	κ' ἔσφαξε τὸ υἶόν.
Ραμετ πατο Γχιο Λεκε μπέ	=	Ραμέτι νὰ ἔχης Γχιον Λέκα Μπέη
Βατε Σιακῆρι κέ λαί.	=	Πάει ὁ Σιακῆρις ποῦ ἔφησες κτλ.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

- Ξεσφάλισε τὰ μάτιά σου(1) καὶ κύτα ὀλό(γ)υρά σου
οἱ φίλοι πούρθαν σπίτι σου, ἄλλη βολὰ δὲν ἔρθαν,
ἔρθαν γιὰ τὸ χατήρι σου, σήκου κουβεντιασέ τους,
—Μούρ πῶς δέ με λελίζεσαι(2) καὶ δέ μ' ἐλεημονεῖσαι
ὀπόχασα τὰ μάτιά μου, ὀπόχασα τὸ φῶς μου
σὰν ἥλιος ἐβασίλειψα σὰν τὸ φεγγάρι ἐσώθηκα,
καὶ πάγωσαν τὰ χέριά μου ἀπανωθιὸ στὰ στήθη,
μὲ γειά σου μὲ τοὺς φίλους σου μὲ γειά σου καὶ τὸ σπίτι,
μὲ γειά σου τὲς νυφάδες σου μὲ γειά σου τὰ παιδιὰ σου,
—'Αμὰν ἀμὰν ἀφέντη μου(3), ἀμὰν ἀμὰν καλέ μου
μὴ φεύγης ἀχ τὸ σπίτι σου κι' ἀπὸ τὸ ἀργοντικόν σου
μὴ τὸ κύνης κατώτερο καὶ μὴ τὸ ἀσκημαίνης
δὲν πρέπει οὐδὲ μὲ τὰ παιδιὰ κι' οὐδὲ μὲ τὲς νυφάδες
ἐγὼ εἶμαι περήφανη, καὶ καλομαθημένη
ποῦ κάθουσαν στὸν ἴσκιό σου, στὸν ἴσκιό σου τὸ δικό σου
γιόνιζε δὲ γιονίζουσαν, ἔβρεχε δὲ βρεχόμεσαν,
καὶ πῶς ν' ἀλλάξω φορεσιά καὶ νὰ φορέσω μαῦρα.

- Καλημέρα σ' ξένε, ξένεμ' ξενιτεμένη,
χρυσέ μου νοικοκύρη.
Ξένε μ' τῆρθες 'ς τὸ χαρτί, ξένεμ' κουλουριασμένος,
χρυσέ μ' κι' αὐγερινέ μου,
καὶ κανενὸς δὲν κραίνεις ;
Σήκου σιγὰ κι' ἀνάλαφρα, ἄξιεμ' κι' ἀντρειωμένη,
"Οἱ" ἔρθανε οἱ φίλοι σου, ξένε μ', νὰ σὲ δεχτοῦνε.
Ἦρθαν νὰ σὲ ρωτήσουνε, φουρτουνα μας μεγάλη,
—Χίλια καλὰ 'ς τὸ σπίτι σου, ποῦ γιάνεις τὴν καρδιά μου,
Κι' ὁ Πέτρος δὲν ἀπέθανε—λελέ κακὸ ποῦ μ' ἤρε

(1) Εἰς ἕκαστον πρῶτον ἡμίστιχον προστίθεται ἡ ἐπιφώνημα 'Αχοῦ ἀφέντη μου.

(2) Εἰς ἕκαστον πρῶτον ἡμίστιχον ἡ ἐπιφώνημα 'Αχοῦ μούρ μούρη μου.

(3) Εἰς ἕκαστον πρῶτον ἡμίστιχον ἡ ἐπιφώνημα 'Αχοῦ ἀφέντη μου.

- Γιὰ πάρε τὴν ἀπόφαση—φουρτούνα σου μεγάλη,
Κι' ὁ Πέτρος μας ἀπέθανε, 'ς τὸν κόσμον πειὸ δὲν εἶνε.
'Απέθανε 'ς τὴν ξενιτεῖα, 'ς τὰ ἔρημα τὰ ξένα.
- Κακὰ νὰ γίνῃ ἡ ξενιτεῖα—ξένεμ', ξενιτεμένε,
Καὶ θάλασσα τὰ ξένα—λελε, κακὸ ποῦ μ' ἤυρε.
Μένουν μάνες χωρὶς παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄντρα.
λελε, κακὸ ποῦ μούρθε.
- Μὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὅσα τὰ λές σωστὰ εἶνε.
Νᾶχε καὶ ἡ ξενιτεῖα, ἀδερφές κι' ἀγαπημένες,
Μὲ τοὺς νειοὺς ποῦ χάσαμαν.
Νέους καὶ νειοκλεισμένους.
- Γιὰ σήκου, Πέτρο, νὰ σοῦ 'πῶ, Πέτρο μου καὶ Πετράκη.
Καὶ ρίξ' τὸ χῶμ' ἀπὸ μεριά, λεβέντη μου γραμμένη,
Γιὰ ρίξε καὶ τὴν πλάκα σου, αἰτέ μου, σταυραῖτέ μου,
Κ' ἔβγα 'ς τ' ἀλογοπάζαρο,
λεβέντη μου Πετράκη,
Νὰ πάρῃς ἄξιον ἄλογο νάρθηξ 'ς τὸ ἔρμον σπίτι σου
- Γιὰ πάρε τὴν ἀπόφαση—Πετράκη μου, Πετράκη,
Πετράκης δὲ θελᾶσθη πειὸ—λελε κακὸ ποῦ μηῦρε.
Αὐτὸς κοιτέται 'ς τὴν ξενιτεῖα, 'ς τὰ ἔρημα τὰ ξένα,
Δίχως θυμιάμα καὶ κερὶ, δίχως παπᾶ κι' ἀνάμα.
- Θὰ σὲ ρωτήσω, Πέτρο μου, τὴν ὥρα ποῦ κινουῖσαι
Ποιὰ μάννα σου ἐφώναξες—λελε κακὸ ποῦ μ' ἤυρε
Καὶ ποιὰ μαύρη γυναῖκα—ἦλκε μ' κι' αὐγερινέ μου.
- Γι' αὐτὸ τὴ λένε ξενιτεῖα, γι' αὐτὸ τὰ λένε ξένα,
Οὔτε μανάδες κούγονται κι' οὔτε μαῦρες γυναῖκες.
- 'Ἐσὺ ποῦ ἦσουν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ, στάσου νὰ σὲ ρωτήσω,
Μὴν εἶδες τὸν ἀντρούλη μου καὶ τὸν ἐξάδερφό σου ;
- Στάσου, μῶρ' νύφη, νὰ σοῦ πῶ μαξοὺς ἐπῆγα κ' εἶδα,
Καὶ 'ς τὸ σκαμνὶ ποῦ κάθονταν ἐκεῖ ἄλλος καθόνταν.
Καὶ 'κεῖνον τὸν ἐρώτησα, κι' αὐτὸς μ' ἀντιλογήθηκε.
- Τὸν Πέτρο πειὸ 'ς τὴν ἐκκλησιὰ ποτὲ δὲ θὰ τὸν 'δοῦμε,
'Ο Πέτρος μας ἀπέθανε 'ς τὴν ἔρημ' Ἀλεξάνδρα
'Σ τὴν ἔρημη τὴν Ἀραπιά—λελε κακὸ ποῦ μ' ἤυρε.
- Τώρα μῶκαψες τὴν καρδιά, μῶκοψες τὴν ἐλπίδα
γκρεμὸς ὁποῦ μ' ἐπῆρε.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

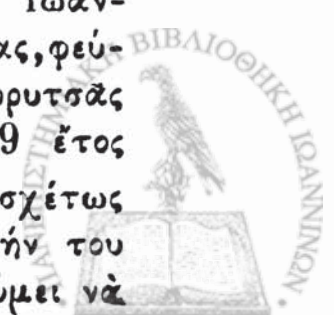
Ἰωάννης Μπάγκας. Ἐγεννήθη ἐν Κορυτσᾷ κατὰ τὸ 1814 ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ φιλοπατρίδων, οἵτινες πάντοτε εἶχον δεῖξει,

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΓΚΑΣ

ὅτι τὸ μόνον μέλη-
μά των ἦτο νὰ
εὐεργετήσωσι τὴν
πατρίδα των. Ὅτε
ἐσυστήθη τὸ Λάσ-
σον κατὰ τὸ 1850
ὁ πρῶτος ἐκ τῶν
εὐεργετῶν αὐτοῦ
εἶναι θεῖος τοῦ ἐκ-
λείψαντος μεγάλου
εὐεργέτου. Τὰ πρὸς
τὴν πατρίδα του
ἀγαθὰ αἰσθήματα
ἐκληρονόμησεν ἐκ
τῶν γονέων του ὁ
Ἰωάννης Μπάγ-
κας. Μὴ ἀρκούμε-
νος εἰς τὰ ὅσα ἐ-
κέκτητο ἡ οἰκογέ-
νειά του ὁ Ἰωάν-
νης Μπάγκας, φεύ-
γει ἐκ Κορυτσᾶς
κατὰ τὸ 19 ἔτος

τῆς ἡλικίας του περὶ τὸ 1833 καὶ φερόμενος ἀκατασχέτως
εἰς τὸ εὐεργετῆσαι τὴν πατρίδα του, ἀρίνει τὴν πατρικὴν του
στέγην παρὰ τῆς θέλησιν τοῦ πατρὸς του, ὅστις ἐπεθύμει νὰ

νυμφεύση αὐτόν, κατέρχεται εἰς Θήβας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χαλκίδα πρὸς εὖρεσιν ἐργασίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἤρκειτο εἰς τὰ ὀλίγα κέρδη ἅτινα ἔφερεν εἰς αὐτόν ἡ ραπτική του τέχνη, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς διακαοῦς ἐπιθυμίας του, κατέρχεται μὲ μόνον τὰ ἔξοδα τοῦ ναύλου του εἰς Κάϊρον ὅπου μετὰ τῶν ἄλλων πραιρεπιδημούντων Κορυτσαίων ἐξασκεῖ τὴν τέχνην του. Δὲν ἠύχαριστεῖτο ὁμως ὁ Μπάγκας εἰς τὰ ἄφθονα κέρδη ἅτινα ἀπέφερε τότε εἰς αὐτόν ἡ τέχνη του καὶ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἐνοικίασιν κτημάτων ἣτις θὰ τῷ πρæreῖχε πολὺ περισσότερη κέρδη· ἐχρημάτισε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἐνοικιαστὴς κτημάτων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ὑγεία δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ μείνη ἀκόμη ἐν Αἰγύπτῳ, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν εἰς Ρωμουνίαν, ὅπου καὶ πάλιν εἰργάσθη ὡς ἐνοικιαστὴς κτημάτων, καὶ ὅπου ἐδιπλασίασε τὴν ἐν Αἰγύπτῳ κτηθεῖσαν περιουσίαν του. Παρὰ τῶν γονέων του εἶχε κληρονομήσει σὺν τοῖς ἄλλοις προτερήμασι καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ εὐσέβειαν· εἶχε δὲ τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν ὅτι ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἐμπορικὰς πράξεις, διηύθυνεν ἡ θεία πρόνοια.

Μετὰ ἰδιαζούσης γλυκύτητος διηγεῖτο εἰς τοὺς περὶ αὐτόν πολλὰ καὶ διάφορα περὶ τῆς θείας προνοίας ἣτις ἐφύλαττε πάντοτε τὴν δι' ἰδρωτὸς καὶ τιμιότητος ἀποκτηθεῖσαν περιουσίαν του. Ὅτε, ἔλεγε, μέγας ἐμπορικὸς οἶκος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐχρεωκόπησεν, μόνος αὐτὸς ἦτο ὅστις διὰ τρίτου προσώπου ἔλαβε τὰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας δραχμὰς τὰς ὁποίας ὤφειλεν αὐτῷ ὁ ἐμπορικὸς οὗτος οἶκος. Καὶ πάλιν ὅτε εὐρισκόμενος ἐν Ρωμουνίᾳ καὶ ἔχων ὑπ' ἐνοίκιον μέγα κτῆμα ἀπροόπτως ἀνήγγειλαν εἰς αὐτόν οἱ ὑπάλληλοι του ὅτι ἀκρίδες κατέπεσαν εἰς τὰ σπικρὰ του, αὐτὸς ἀτάραχος ἐδέχθη τὴν εἶδησιν ταύτην καὶ κλεισθεὶς ἐν τῷ δωματίῳ ἐνδοκρως πρρεκάλει τὸν θεὸν ὅπως σώσῃ τὴν περιουσίαν ἣτις ἦτο προωρισμένη δι' εὐεργεσίας· ὁ θεὸς ἤκουσε τῆς δεήσεώς του καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν κατχτροφὴν ἐκεῖθεν, καὶ αἱ ἀκρίδες φεύγουσιν ἐκ τοῦ κτήματός του χωρὶς οὔτε φύλλον νὰ ἐγγίσωσιν. Ἄλλοτε πάσχοντος τοῦ μέρους ἐκείνου ἐξ ἀνομβρίας διέτρεξε νὰ κάμωσι κατὰ τὰ εἰωθότα λιτανείαν· περρωθείσης δὲ ταύτης ἄφθονος βροχὴ κατέπεσε καὶ κατέστησε τὴν ἐσοδείαν εὐφρωτάτην ὥστε νὰ ἀποφέρῃ πλουσίαν τὴν συγκομιδὴν. Διηγούμενος δὲ ταῦτα ὁ Μπάγκας, ἔλεγεν, ὅτι ἦτο εὐτυχὴς διότι ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τοὺς νεανικούς του πόθους ἐκπληρουμένους.

Αἱ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα Κορυτσᾶν εὐεργεσίαι εἶναι πολλὰ καὶ διάφοροι εἶναι εἰς τῶν μεγαλειτέρων δωρητῶν τοῦ Λάσσου (ταμείου τῆς Κοινότητος)· ἔφερον ὕδωρ ἄφθονον εἰς τὴν πόλιν διαμειράσας αὐτὸ μεταξὺ τῶν ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν, κατοικούντων εἰς κεχωρισμένα διὰ τοῦ ποταμοῦ τμήματα, ἐξοδεύσας πρὸς τοῦτο ἀφειδῶς. Ἀπὸ τοῦ 1885 συντηρῆται ἐκ τῶν δωρηθέντων ὑπ' αὐτοῦ κεφαλαίων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Μπάγκειον Γυμνάσιον, κληθὲν οὕτω πρὸς τιμὴν του, καὶ πικρὰ τὴν θέλησιν τοῦ μετριοφρονος ἀνδρός· μετ' ὀλίγα ἔτη θὰ ἔχη παράρτημα τεχνουργείου τὸ ὁποῖον θὰ συντηρεῖται ἐκ τῶν κεφαλαίων ἄτινα πρὸς τοῦτο διέθεσεν· ἐνιαυσίως θὰ διανέμονται εἰς τοὺς πτωχοὺς χρήματα, πρὸς τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ δωρηθέντα. Ἡ δὲ εὐεργετηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ πατρίς του Κορυτσᾶ θὰ εὐγνωμονῇ αἰωνίως τὸ μεγάθυμον τέκνον της, τὸ ὁποῖον ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ μὴ ἴδῃ πλησίον της. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1895 καὶ ἐτάφη μετὰ τῆς ἀρμοζύσης πομπῆς.

Ἡλίας Χαρίτος. Ἐγεννήθη ἐν Νηδάνῃ τοῦ τμήματος Ζαγοριάς, τοῦ Νομοῦ Ἀργυροκάστρου, ἐξ οἰκογενείας σημανούσης, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐξήσκησεν ἐν Ἰωαννίνοις τὸ δικηγορικὸν ἐπαγγέλμα. Ὁ Χαρίτος ἦτο χαρακτῆρος σπανίου, εὐθύς, ἀκέραιος, τίμιος, φιλοδίκαιος καὶ ὡς ἐκ τούτου παρ' ὄλων ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο. Οἱ Ἀλβανοὶ βέηδες ἰδιόζυσαν πρὸς αὐτὸν ἔσρεφον ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην. Ὅτε δὲ ἰδρῦθη ἐν Ἰωαννίνοις δικηγορικὸς σύλλογος, ὁ Χαρίτος ἀνεδείχθη ὡς πρόεδρος αὐτοῦ καὶ ἀξιοπρεπῶς πάντοτε ὑπερήσπισε τὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου, ἄχρις οὔτου περιστάσεις καίρικαὶ κατέστησαν ἀνέφικτον τὴν ὑπαρξίν του σωματείου τούτου. Πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν ἐτιμῆθη διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐφέτου Ἰωαννίνων ἐν ᾧ ἐτήρησε εὐθυδικίαν ἄκραν καὶ δέν ἐδίστασε ποτὲ νὰ παρέχῃ τὰς συμβουλὰς του ὁσαυτὰς αὐταὶ ἦσαν χρήσιμοι, περὶ γενικῶν προκειμένου συμφερόντων, εἴτε καὶ περὶ ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐτήρησε μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ στιγμῶν, ὅτε τῆς ἐπιστήμης

ἐπιζητῶν τὴν ἀρωγὴν κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τῇ 24ῃ Ὀκτωβρίου, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ φίλων πατριῶν, συγγενῶν καὶ τῆς πολυφιλήτου συζύγου αὐτοῦ Τάνκας. Οἶος ὑπῆρξεν ὁ Χαρίτος ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον ἐναπέμεινε ὁ αὐτός, δηλ. ἡ μνήμη του δὲν ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς κριεραῆς τοῦ τάφου πλακῶς, οὔτε θά λησμενηθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιζώσης γενεᾶς. Ἠγάπησε τὴν δικαιοσύνην, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς τρανά τούτου τεκμήρια. Κλείων τὸς ὀφθαλμοὺς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καρνεάδου, ἔγραψε τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν καὶ ἀνεδείχθη ὄντως γενναιόφρων καὶ ἀγαστὸν τῆς πατρίδος του τέκνον. Κληρονόμους τῆς περιουσίας αὐτοῦ συνισταμένης ἐκ κινητῶν καὶ ἀκινήτων ὤρισε τὴν μητέρα καὶ τὴν σύζυγόν του. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῶν τὴν κοινότητα Νηβάνης, τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος. Μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διαθήκης ὤρισε νὰ καταθέτωσιν ἐτησίως λίρας τσερκ. εἴκοσι διὰ μισθὸν διδασκαλίας τῆς ὑφαντικῆς, ἡ ἐποία νὰ διδάσκη τὰ κορσικ τῆς κοινότητος Νηβάνης καὶ οἰωνῶν ἄλλων μερῶν. Ὄταν δὲ ἀποθάνῃ ἡ μίξ τῶν κληρονόμων θὰ προστεθῶσι καὶ ἕτεροι δέκα λίρες διὰ προμήθειαν ὑλικῶν, ἧτοι θὰ δίδωνται ὑπὸ τῆς ἐπιζώσης ἐν ὄλῳ λίροι τριάκοντα ἐτησίως. Ὄταν δὲ μετὰ τὸν θάνατον ἀμφοτέρων τῶν κληρονόμων (μητρὸς καὶ συζύγου) ἡ κληρονομία του περιέλθῃ εἰς τὴν κοινότητα Νηβάνης θὰ διατίθεται τὸ μὲν ἡμῖσι τῶν ἐτησίων προσόδων πρὸς τελειότερον καταρτισμὸν τῆς ὑφαντικῆς, τὸ δ' ἕτερον ἡμῖσι ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν σχολείων τῆς κοινότητος.

Μίλων Σακελλαρίδης. Ἐγενήθη ἐν τῇ εὐάνδρῳ Σαμμαρίνῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου. Τὰ μὲν γυμνασιακὰ μαθήματα ἀπεπεράτωσεν ἐν τῷ τότε ἀκμάζοντι Γυμνασίῳ Κοζάνης, τὰ δὲ Πανεπιστημιακὰ ἐν τῷ Ὁθωνεῖῳ Ἑλληνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐνυμφεύθη δις καὶ ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου τῷ ἀπέμειναν ἐκ τῶν πέντε τρία μόνον τέκνα ὁ ἀγαπητός του υἱὸς κ. Ἐπαμεινώνδης Σακελλαρίδης, πτυχιούχος τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Φιλολογίας, ἡ κ. Ἀγλαΐα Β. Νικοθέου καὶ ἡ κ. Μαριγῶ Μπακογιώργου. Ἐπὶ ἐξήκοντα καὶ πέντε ἔτη διετέλεσεν ἀπόστολος τῶν Ἑλληνικῶν

γραμματών ἀνά τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Ἑλλάδος, Ἑπείρου καὶ Θεσσαλίας, ὑποστάς φυλακὰς τε καὶ ἐξορίας ὑπὸ διαβολῶν μισελλήνων τε καὶ φωτοσβεστών. Ἦτο ὁ μακαρίτης κά-

ΜΪΛΩΝ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

τοχος οὐ μόνον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς ἐκ τῶν ὁποίων μετέφρασε διάφορα φιλοσοφικὰ συγγράμματα, εἰς τὰ ὁποῖα λίαν εἶχεν ἐπιδοθῆ.

Ἀπεβίωσε τῇ 6ῃ Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1895 ἐν τῇ πατρίδι του Σαμναρίνῃ. Ἡ κηδεὶα του ἐγένετο λίαν ἐπιβλητικὴ. Ὀλόκληρος ἡ κωμόπολις Σαμναρίνῃ ἔσπευσεν εἰς τὸν ναὸν ἵνα ἀσπασθῆ διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν χεῖρα τοῦ σεβαστοῦ γέροντος, ὅστις κατηνάλωσεν ὀλόκληρον τὸν βίον του διδάσκων τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας.

Δ. Μπάρδας. Ἰπερβὰς τὰ πενήτηντα ἔτη ἐτελεύτησε τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1895 ἐν Τρικκάλαις· φυσιογνωμία γνωστοτάτη ἀνά τὸν νομὸν τῶν Τρικκάλων, ὄνομα ἐξακουστὸν ἀνά τὰς χαράδρας τοῦ Πίνδου. Ὁ Μπάρδας ἦτο ὁ μεγαλείτερος καὶ πλουσιώτερος ἀρχιτεχνίτης ἔχων ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας πρόβατα, αἱ στρουγγαί του Μπάρδα εἶνε εἰς πάντας γνωσταί. Ἦτο εὐθέως χαρρακτῆρας, φιλοδίακτος. Ἀνέθρεψε δὲ τέκνα μὲ ἐλληνοκωτᾶτην παιδείαν καὶ δύο ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν ἐπιστήμονες. Ἡ κηδεὶα του ἐγένετο πάνδημος.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου **Δωδώνη**, ἀπο-
στείλαντες διατριβὰς ἢ διότι συνεβουλεύθημεν τοι-
αύτας ἀλλαχοῦ δημοκρευθείσας.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ—ΑΜΠΕΝΤΙΝ ΠΑΣΑΣ—
Β. ΒΕΡΓΟΣ—Ν. Γ. ΔΟΣΙΟΣ—Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ—
Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ—Κ. Τ. ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ—
ΓΕΩΡΓ. Κ. ΓΑΓΑΡΗΣ—Μ. ΝΑΗΜ ΦΡΑΣΙΑΡΗΣ—Ν. Γ.
ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ—Δ. ΣΑΡΡΟΣ—Σ. ΜΙΝΕΪΚΟΣ—Ι.
ΧΑΡΙΣΙΑΔΗΣ—ΛΕΩΝ. ΝΑΤΣΗΣ (περὶ Κορυτσᾶς καὶ Ἴω.
Μπάγκα)—ΑΡΙΣΤ. ΠΑΤΕΡΑΣ (περὶ Κονίτσης)—ΑΘ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (περὶ Ἰωαννίνων)—
ΓΙΑΝΝΟΣ ΕΠΑΧΤΙΤΗΣ—Χ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
(περὶ Βοτσᾶς)—Ζ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (διὰ τὰς φώτογραφίας)

ΤΥΠΟΣ ΛΙΑΠΗ

Παιδαγωγολογία

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Τοις Θεαταῖς

Ἰωάννου Ἐρ
Γουρνίου

Ἰστορίας

ἡς

ἡς

Ἰατρικῆς

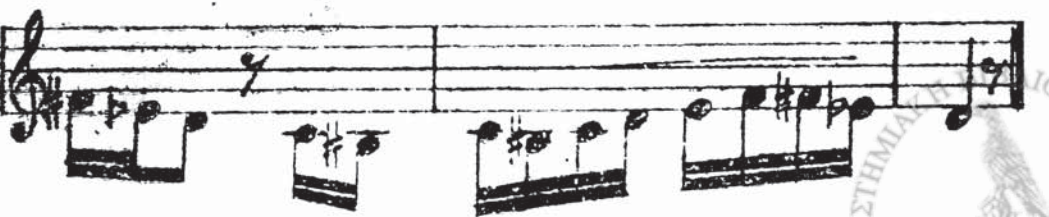

1896

Ἀθήραι. Μ. Ἐξοχίου. Ἀθήραι ὁδὸς Σταδίου 26.

Ευτυχός.

Το Μαργιόλινο

Μετρίως

Γιὰ δέ - σε τό μαρ -
 γιό - λι - κο τ'ά - να - θε -
 μα - τι - σμέ - νο πῶς σέρ - νει τό
 αἶ Μα ρού σιωπ ἄι πῶς σέρ - νει
 τό ν φε - σά - κι του λα - λάμ.

Γιὰ ἰδέστε τὸ Μαργιόλινο τ'ἀναθεματισμένο
 Πῶς σέρνει τὸ φεσαίικου ὄαι γάται μεθυσμένο
 — Δὲν εἶμι ἐγὼ Μαργιόλινο οὔτε καὶ μεθυσμένο
 ἢ ἀγάπη μ' ἐβαλάντωσε μ' ἔχει βαλατωμένο.
 Σαραντα κίτρινα φλωριά δεμέτα ὅ' ἔτα ράμμα
 πύρτα Μαρσίσιω μιὰ βραδιά γὰ κοιμηθουμ' αἰσάμια
 — Φωτιά γὰ κάρη τ' ἄσπρασου φωτιά καὶ τὰ φλωριάσου
 τα κἀλη μου δὲν τ' ἄχω γὼ τ' ἄρθουτ σιητ' ἀγμάλιάσου.
 τούτος ὁ ἄσπρος ὀλαιμός και τὰ γλυκά μου μάτια
 γιὰ σένα καὶ τούς ὁμοίους σου δὲν γίνονται πρᾶματεια.

Ευαρίος

Μετρίως

A musical score for the piece 'Ευαρίος' (Evarios), marked 'Μετρίως' (Moderato). The score is written on seven staves of music in treble clef. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 6/8. The music consists of a single melodic line with various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line.

